

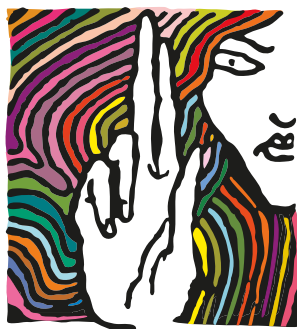
A hivatalos személyek által elkövetett bántalmazások nyomozása Európában

HÉT ORSZÁGBAN VÉGZETT KUTATÁS
ALAPJÁN KÉSZÜLT ÖSSZEHASONLÍTÓ
ELEMZÉS

Magyar Helsinki Bizottság

2017

Hungarian Helsinki Committee

©Magyar Helsinki Bizottság, 2017. Minden jog fenntartva

Fotó: Gergely Fliegau (bortonblog3.blogspot.hu/2011/10/strigulak.html)

A jelentést vagy annak bármely részét terjeszteni vagy kiadni engedély nélkül is lehetséges nem kereskedelmi célú kutatás, tanulás vagy híradás céljából, feltéve, hogy annak során megfelelő hivatkozás történik a szerzőkre és a szerzői jog jogosultjára.

A jelentés a "Regional research into the effective prosecution of ill-treatment" című projekt keretében készült el. A projekt koordinátora a Magyar Helsinki Bizottság volt, a partnerek pedig a következők: Ligue des droits de l'Homme (Belgium), Bulgarian Helsinki Committee (Bulgária), Pascal Descarpes (Franciaország), JUSTICE (Anglia és Wales), Committee on the Administration of Justice (Észak-Írország), and Liga lidských práv (Csehország).

A projektet az Open Society Foundations támogatta. A kiadvány szereplő megállapítások mindegyik kizárólag a szerzőké, és nem feltétlenül tükrözi az Open Society Foundations álláspontját.

Kiadja:

Magyar Helsinki Bizottság

Bajcsy-Zsilinszky út 36-38.

H-1054 Budapest, Magyarország

www.helsinki.hu

Tartalomjegyzék

A szerzők	3
1. Bevezetés	10
1. 1. miről szólt a projekt és miért?	10
1. 2. Módszertan	13
1. 3. A kínzás és bántalmazás esemény folytatott nyomozással kapcsolatos nemzetközi sztenderdek	18
1. 4. Hasznos források és linkek	22
2. Belgium.....	23
2. 1. A Belgiumról szóló jelentés összefoglalója.....	23
2. 2. Belgium elemzése	33
3. Bulgária.....	38
3. 1. A Bulgáriáról szóló jelentés összefoglalója.....	38
3. 2. Bulgária elemzése	48
4. Cseh Köztársaság	53
4. 1. A Cseh Köztársaságról szóló jelentés összefoglalója	53
4. 2. A Cseh Köztársaság elemzése	62
5. Anglia és Wales	67
5. 1. Az Angliáról és Walesről szóló jelentés összefoglalója	67
5. 2. Anglia és Wales elemzése.....	80
6. Franciaország	85
6. 1. A Franciaországról készült jelentés összefoglalója.....	85
6. 2. Franciaország elemzése.....	94
7. Magyarország	100
7. 1. A Magyarországról szóló jelentés összefoglalója	100
7. 2. Magyarország elemzése	113
8. Észak-Írország.....	118
8. 1. Az Észak-Írországról készült jelentés összefoglalója	118
8. 2. Észak-Írország elemzése	129
9. Következtetések.....	134
10. Javaslatok	143
11. Mellékletek.....	145
11. 1. I. melléklet – A standardizált kérdőív és a hipotetikus eset	145
11. 2. II. melléklet - Mintakérdések interjúkhoz.....	153

A szerzők

Jodie Blackstock ügyvéd, a JUSTICE Büntető Igazságszolgáltatási Programjának igazgatója. Hazai és uniós büntető igazságszolgáltatási tárgyú jogi előterjesztések véleményezéséért, a büntetőeljárások hatékonysága területén végzett kutatásokért, jogi reformok ösztönzéséért, és a közérdek szempontjából jelentős ügyekben jogi képviselőként felel. A legutóbbi közösen vezetett kutatásai között szerepelt az Európai Bizottság által finanszírozott: „European arrest warrants: ensuring an effective defence and Inside Police Custody: An Empirical Study of Suspects’ Rights in Four Jurisdictions” c. kutatás. Jogi képviselőként látott el többek között a Brit Legfelsőbb Bíróság előtti fellebbezés során a védőhöz való hozzáférés (2010), a kiutasítottak gyerekeinek jogai védelme érdekében a kiadatás megakadályozása (2012) és a jogerős elítélés után előkerült bizonyítékokhoz való hozzáférés (2014) tárgyában. Rendszeres résztvevője a brit, az európai és a nemzetközi szakmai konferenciáknak és képzési programoknak a büntetőjogi és az emberi jogi területen.

Pascal Décarpes projekt szakértő és javítóintézetben dolgozók képzője. Három nyelven beszél, jogi és társadalomtudományi egyetemi végzettséggel rendelkezik. A Berni Egyetem Büntetőjogi és Kriminológia Intézetében működő kutatócsoport tagja. Több projektben vett részt köztük például a “Prison Litigation Network” vagy “Offender Supervision in Europe” (COST Action IS1106) projektekben. Emellett az ENSZ Fejlesztési Programjának tanácsadója (Románia, Vietnám), ahogy más államok megbízásából is végez hasonló tevékenységet (Algéria, Jordánia és Koszovó). Kutatási területei között szerepelnek a börtönviszonyok, pártfogók és ezek között együttműködési módok. A francia Kriminológiai Társaság főtársa és társalapítója az “Early-stage German criminologists” (JaW) nevű munkacsoportnak.

Brian Gormally a Committee on the Administration of Justice, Észak-Írország vezető emberi jogi NGO-jának igazgatója. Ezt megelőzően több mint egy évtizedig független tanácsadóként dolgozott elsősorban az önkéntes és társadalmi munkákkal foglalkozó szektorban, szakterülete az igazságszolgáltatás, az emberi jogok és az egyenlőségi kérdések. 2000-ig 25 éven keresztül az igazgató helyettese volt a NIACRO-nak, amely helyi közösségekkel, nehéz sorsú fiatalokkal, korábbi elítéltekkel és fogvatartottak családtagjaival foglalkozik. Az igazságszolgáltatás, a

közösségi rendészet és a konfliktus megoldás területén kiterjedt publikációs és előadói tevékenységet folytatott, különös tekintettel a fogvatartottak politikai okból történő szabadítására, a terrorizmus áldozataira és a helyreállító igazságszolgáltatásra. Nemzetközi békével kapcsolatos munkákban is vett részt Dél-Afrikában, Izraelben/Palesztinában, Baszkföldön, Olaszországban, és legutóbb Kolumbiában. Részt vett az észak ír alapjogi charta kidolgozásában az Észak-Írországi Emberi Jogi Bizottság tagjaként.

Kádár András ügyvéd, a Magyar Helsinki Bizottság (MHB) társelnöke. Az emberi jogi szervezet többek között a joghoz való hozzáféréssel, védői jogokkal és a kizás megelőzésével foglalkozik. Az ügyfelek magyar és nemzetközi bíróságok – köztül az Emberi Jogok Európai Bírósága - előtti képviselete mellett részt vet az MHB számos, a szervezet profiljába eső kutatásban, köztük a fogvatartási intézetek rendszeres megfigyelésében is. 2008. és 2014. között a Független Rendészeti Panasztestületnek Országgyűlés által választott tagja volt.

Slavka Kukova a jogi egyetem elvégzése után 2000-ben a Bolgár Helsinki Bizottságnál kezdett dolgozni (amely az ország legrégebbi és legnagyobb NGO-ja) gyermekek fogvatartását végző intézetek, valamint büntetés-végrehajtási intézetek monitoringját végző kutatóként. A Bizottságnál felelt már jogi és szociológiai jellegű kutatásokért, amelyek rendszertel, rendőrséggel, titkos megfigyeléssel, embercsempészettel, előzetes letaróztatással, börtönviszonyokkal rendőrségi fogdákkal, gyermekjogi intézményekkel, pszichiátriai intézetekkel és fogyatékkal élő személyeket ellátó szociális intézményekkel foglalkoztak. Számos fogvatartással kapcsolatos jelentés társszerzője. Részt vett az EJEB előtt folyt stratégia perek alapjául szolgáló esetek kiválasztásában jogellenes fogvatartás, embertelen vagy megalázó bánásmód, jogellenes erőszak alkalmazás vagy a bírósághoz való hozzáférés hiánya miatt indult ügyekkel kapcsolatban.

Manuel Lambert (Jogi egyetem - Université libre de Bruxelles; Master fokozat emberi jogi területen – Université de Saint-Louis - Bruxelles) jogi tanácsadó a Belga Emberi Jogi Ligánál (Ligue des droits de l'Homme). Fő területe a büntetőjog, a büntető igazságszolgáltatás és az emberi jogok. Emellett alkotmányjogi bevezető kurzust oktat tanársegédként a Brüsszeli Egyetem (Université libre de Bruxelles.) Jogi Karán.

Sepsi-Keyha Emese alkotmányjogász, szabályozási szakjogász. Főbb szakterülete a személyes adatok védelme és a közérdekű adatok nyilvánossága. Több mint öt éven át dolgozott az Igazságügyi és Rendészeti Minisztériumban, ahol jogszabály-előkészítéssel, ezen belül a jogszabály-tervezetek alapjogi szempontú vizsgálatával foglalkozott, valamint rendszeresen részt vett a rendőrséget és a büntetés-végrehajtást érintő minisztériumi tervezetek előkészítésében. Ezt követően az Európai Unió Bíróságán dolgozott jogász-nyelvészként, ahol angol és francia jogi szakfordítói jártasságot szerzett.

Stanislava Sládeková 2016-ban végzett a Masaryk Egyetem jogi karán 2016-ban. Jelenleg két cseh NGO-nál dolgozik. Az Emberi Jogi Ligánál még gyakornokként kezdett közreműködni, jelenleg rendőribántalmazásokkal és azok nyomozásával foglalkozik, valamint felel a „Fair police” weboldalért, amely alapvető információkat nyújt a rendőrök feladatairól és hatásköréről, valamint a velük kapcsolatba kerülő állampolgárok jogairól és kötelezettségeiről. Emellett dolgozik egy menekülteknek segítséget nyújtó szervezetnél is, ahol a Cseh Köztársaságban nemzetközi védelmet kérők számára nyújt jogi segítséget. A tanulmányai során mindemellett dolgozott kisebb ügyvédi irodákban és az ombudsmani hivatalban is.

Tóth Balázs a Miskolci Egyetem Jogi Karán szerzet jogi diplomát, ahol PhD tanulmányait is folytatta később. 2004-ben az Oktatási Minisztérium Jogi Főosztályán dolgozott, majd 2004 novemberétől a Magyar Helsinki Bizottság munkájában működik közre, amely az ország egyik legismertebb emberi jogi szervezete. Itt a rendészeti, fogvtartási, antidiszkriminációs és jogállamisággal kapcsolatos programokban vesz részt. 2008-2013. között a Miskolci Egyetem Jogelméleti és Jogszociológiai Tanszékén volt tanársegéd, majd adjunktus. PhD fokozatát 2012-ben szerezte meg. Több mint 30 tudományos folyóiratban megjelent tanulmány szerzője, egyben társszerője az első magyarországi könyvnek, amely átfogóan dolgozta fel az etnikai profilalkotás témakörét.

Előszó

A kínzást és más, embertelen vagy megalázó bánásmódot vagy büntetést számos nemzetközi és regionális dokumentum és egyezmény tiltja évtizedek óta. Az ENSZ Kínzás és más, embertelen vagy megalázó bánásmódot vagy büntetés elleni egyezményét 1984 decemberében fogadta el az ENSZ Közgyűlése, és az 1987 júniusában lépett hatályba, habár azt lényegében megelőlegezte már közel négy évtizeddel korábban az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata. Európában az Emberi Jogok Egyezményének 3. cikke (EJE) az Egyezmény 1953-ban történt ratifikációja és hatályba lépése óta előírja, hogy senkit sem lehet kínzásnak, vagy embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni. A mai napig negyvennyolc állam ratifikálta az Egyezményt, és a többségük, ha nem mindegyikük, a belső jogában előírta a kínzás tilalmát. A kínzás tilalma abszolút, amittől semmilyen körülmények között nem lehet mentesülni, és az kikényszeríthető mind az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) előtt, és legalábbis elviekben a tagállami bíróságok előtt is.

Ennek ellenére a kínzás, és az embertelen vagy megalázó bánásmód egyéb formái az állami szereplők, és különösen a tagállamok büntető igazságszolgáltatásának szereplői által, továbbra is jelen vannak számos európai államban. Bár a kínzás gyakoriságának mérése súlyos nehézségekkel terhelt, ennek egyik módja az, ha megnézzük az EJEB által tárgyalt esetek számát. 1957 óta tízből több mint egy esetben a 3. cikk sérelmét állapították meg akkor, amikor az EJEB egyezményesértést mondott ki, és ezen ügyek több mint negyedében került sor marasztalásra elégtelen nyomozás miatt. A jelenséget ugyanakkor nem csupán néhány renitens államban tapasztalhatjuk. Több mint tíz országot marasztalt el több alkalommal is az EJEB a kínzás tilalmának megsértése miatt. Az is megállapítható, hogy a kínzás és más, embertelen vagy megalázó bánásmód eseteinek száma nem csökken. 2013-ban az EJEB által megállapított egyezményesértések egynegyede volt a 3. cikkel kapcsolatos, és ezen esetek több mint negyedében a Bíróság azt állapította meg, hogy a nyomozás elégtelen volt. A kínzás és más, embertelen vagy megalázó bánásmód használata, és az ezekkel kapcsolatos hatékony megelőzés és nyomozás hiánya egyes államokban számos alkalommal megjelenik az Európa Tanács Kínzás megelőzésére létrehozott bizottságának jelentéseiben. Így annak ellenére, hogy számos államban nem hoztak létre jól működő rendszert a a kínzással és más, embertelen vagy megalázó bánásmóddal kapcsolatos adatok azonosítására, gyűjtésére és a statisztikai adatok publikálására, elég sokat tudhatunk a jelenségről.

Ugyanez nem mondható el a büntető igazságszolgáltatásban dolgozók által elkövetett, kisebb súlyú bántalmazásokkal kapcsolatban. Az EJEB 3. cikkében tilalmazott kínzás küszöbe magas. Bár az EJE nem határozza meg a kínzás fogalmát, az EJEB esetjoga megfelelően világosan meghatározza, hogy egy, az Egyezmény 3. cikkébe ütköző kínzásnak három szükséges eleme van: súlyos fizikai vagy mentális fájdalom vagy szenvedés okozása; ezek szándékos okozása; és ezek meghatározott célból történő elkövetése, mint például információ megszerzése, büntetés vagy megfélemlítés. Azonban a rendelkezésre álló bizonyítékok arra utalnak, hogy a büntető igazságszolgáltatásban és a rendészetben közreműködő hivatalos személyek számos országban gyakran, ha nem rutinszerűen, használnak aránytalan mértékű erőszakot a végrehajtással vagy a közrend fenntartásával kapcsolatos feladataik ellátása közben, vagy amikor őrizetbe

vesznek vagy fogva tartanak gyanúsítottakat, és ezen kívül a jogellenes magatartások különböző formáit is tanúsítják a nyomozások és a gyanúsítottak kihallgatása során. Ezekben az esetekben a fogalom meghatározása még bonyolultabb feladat. Az ilyen magatartások lehetnek súlyosak vagy lehetnek komoly következményeik mind az áldozatok, mind a büntetőeljárás integritása szempontjából, anélkül, hogy a cselekmények kínzásnak minősüljenek. Ezek megvalósíthatnak embertelen vagy megalázó bánásmódot, de ezek feltételei kevésbé világosak, és még ha azok is, az ilyen eseteket sokszor nem ismerik fel megfelelően. Mindennek egyik következménye az, hogy az olyan magatartásokkal kapcsolatos adatokat, amelyek bár súlyosak, de minősülnek kínzásnak, nehéz konzisztens és összehasonlítható módon gyűjteni, sőt, ilyen adatgyűjtés számos országban nem is létezik. Azonban az adatok hiánya nem egyenlő a probléma nemlétével.

Hivatalos jelentések és kutatások azt mutatják, hogy mind a kínzás, mind a bántalmazás okai sokrétűek és egymással is kapcsolatban állnak, amelyek között intézményi és rendszerszintű tényezők is szerepet játszanak, ahogy a rendészeti szervek kultúrája és az ott dolgozók pszichológiai sajátosságai is. A rendőrök és a büntető igazságszolgáltatási rendszer más szereplői alacsony fizetést és rossz minőségű képzést kapnak, és az őket alkalmazó szervezetek is erőforrás-hiánnyal küzdenek. Ennek ellenére várják el a rendőröktől, hogy megelőzzék és felderítsék a bűncselekményeket, biztosítsák a közrendet, és hogy foglalkozzanak olyan egyénekkal és társadalmi csoportokkal, amelyek maguk is feszültségekkel küzdenek. Az ilyen elvárások gyakran intézményi szintű előírásokba és célkitűzésekbe torkollnak, ami a rendőrségre és egyéb nyomozati feladatokat ellátó hivatalos személyekre az "eredmények" szállításának terhét helyezi. A nyomozáshoz szükséges tudás és technikák, valamint a források hiánya, az erőszak alkalmazásának vagy az azzal való fenyegetésnek a csábító ereje az eredmények szállításának érdekében egyszerűen ellenállhatatlan mértékű lehet. És bár lehet, hogy az ilyen magatartások szélsőséges eseteit szankcionálják a bíróságok, és az így szerzett bizonyítási eszközöket lehet, hogy ki is zárják a felhasználható bizonyítékok köréből, a kevésbé súlyos esetek csekély valószínűséggel járnak hasonló következménnyel, sőt lehetséges az is, hogy az ilyen cselekményeket megengedik vagy éppen azokra kedvezően tekintenek. És mindezek mellett a gyanúsítottakkal szembeni végrehajtott rendőri intézkedések jelentős része "kevésbé látható" vagy másképpen "radar alatti", és ami különös jelentőséggel bír, a gyanúsítottaknak vagy vádlottaknak tipikusan "nincs hangjuk" – vagyis a nyilvánossághoz kevésbé jutnak el és sokszor nem is tekintik őket megbízhatónak.

Azonban míg büntető igazságszolgáltatási szervek alkalmazottai által elkövetett bántalmazással kapcsolatos kép nem annyira egyértelmű, az nem kétséges, hogy a kínzás jelen minden európai államban, sőt egyesekben teljesen ismeretlen gyakorlattá vált. Így hát felmerül az a nehéz kérdés, hogy miért van az, hogy egyes európai államokban jelen van a kínzás és a bántalmazás súlyos formája is, míg másokban nincs? Melyek a lényeges közreható tényezők, mit lehet tanulni azoktól az országoktól, ahol alig van kínzás és bántalmazás, amit aztán fel is lehet használni azokban az országokban, ahol a helyzet e tekintetben rosszabb? Meglepő módon mindeddig nagyon kevés összehasonlító kutatást folytattak és elemzést írtak ezen kérdésekkel kapcsolatban az európai jogrendszerek körében.

Az itt ismertetett kutatást azt tűzte célul, hogy ezt a hiányosságot pótolja, és ez is adja jelentőségét. A projekt szempontjából kritikus jelentőségű volt annak a felismerése, hogy bár fontos a normatív jogszabályi környezet és a kínzással és bántalmazással kapcsolatos jogi tilalmak monitorozására és kikényszerítésére létrehozott intézményrendszer is, a nem-jogi természetű tényezők valószínűleg szintén meghatározó szerepet játszanak. Más megfogalmazásban, bár a megfelelő szabályozás és a hatékony intézményrendszer szükségszerű feltétel, mindez nem elégséges a kínzás és a bántalmazás sikeres felszámolásához. Az olyan nem-jogi természetű tényezők mint a pénzügyi források, a hagyományos kulturális attitűdök és gyakorlatok – akár az ügyészek, akár a bírák, akár a rendőrök között – számtalan formát öltenek a különböző országokban, és fontos megérteni azt is, hogy mindezek milyen hatással vannak a kínzással és bántalmazással kapcsolatos jogsértések előfordulására és hatékony szabályozására is. Ha mindezen tényezőket megismertük, akkor nem csak jogi és intézményi környezet szabályozásának hatékonysága válik értékelhetővé, de el vizsgálhatók lesznek azok az a módok is, ahogy a nem-jogi természetű tényezők alakíthatók az egyes államokban a helyzet javítása céljából.

A projekt megállapításait és javaslat érdemesel olvasni, terjeszteni és azoknak megfelelően lépéseket tenni. A releváns közreható tényezők mérésének és összehasonlításának módját alkalmazták annak érdekében, hogy az adatok elemezhetőek legyenek, és ez meggyőző eredményeket hozott. A megfelelő szabályozás fontossága egy jó példa erre. A tanulmány által vizsgált minden ország gyakorlatilag elfogadta a kínzás tilalmával kapcsolatos nemzetközi jogi normatív sztenderdeket, ennek ellenére a kínzás és a bántalmazás jelentősen változó mértékben van jelen ezekben az államokban. Egy fontos különbség azonban az, hogy a magas absztrakciós szintű tilalmakat milyen részletes szabályok értelmezik és milyen szabályok nyújtanak praktikus iránymutatást a jogalkalmazók számára olyan módon, ami gyakorlatias nyelven van megfogalmazva, ami így alkalmazhatóvá is válik a mindennapi gyakorlatban. Ezért a hangsúlyt a kínzás és a bántalmazás megelőzésére helyeződik át, valamint a jó gyakorlatok ösztönzésére, és nem arra, hogy elfogjuk és megbüntessük az ilyen jogellenes cselekményekben bűnösöket. Mindez nem egyenlő azzal az állítással, hogy az elkövetők felelősségre vonását szolgáló intézmények és eljárások nem szükségesek. Ezeknek kötelezően működniük kell. De fontos észben tartani, hogy számos okból kifolyólag az eseteknek csak egy csekély részét fogjuk megoldani úgy, hogy az állampolgárokkal szemben kínzást vagy bántalmazást elkövetőket szankcionáljuk.

A hivatalos személyek által elkövetett kínzás és bántalmazás elfogadhatatlan. Az nem csak ellentétes a nemzetközi szabályokkal, de aláássa a joguralmat, és összeegyeztethetetlen magával a demokráciával is. Sőt mit több, az kontraproduktív is. A közrend és a bűncselekmények hatékony felderítése függ a büntető igazságszolgáltatás szereplőivel és a büntetőeljárással kapcsolatos közbizalom mértékétől is. Ha a büntető igazságszolgáltatásba vetett hit meggyengül, az emberek kevésbé lesznek hajlamosak az önkéntes jogkövetésre, kevésbé lesznek készek támogatni a büntető igazságszolgáltatási szerveket oly módon, hogy bűncselekményeket jelentenek be vagy éppen tanúként közreműködnek az eljárásokban. Minden egyes olyan esetben, amikor a hivatalos személyek jogszerűtlen járnak el az egyénnek szemben, a tapasztalatokat hamar megosztják az érintettek a baráti köreikben, a rokonaik között és tágabb környezetükben is. Ezért a legmagasabb rendű politikai prioritásnak kellene lennie

annak, hogy a kínzást és a bántalmazást megelőzzük, hogy garantáljuk minden ezzel kapcsolatos bejelentés gyors és hatékonyan kivizsgálását és az elkövetők megfelelően megbüntetését. Az itt bemutatott kutatás segítséget nyújt ahhoz, hogy biztosítsuk ezen célok elérését.

Prof. Ed Cape

A büntetőjog professzora

A West England Egyetem professzora, Bristol, UK

1. Bevezetés

1. 1. miről szolt a projekt és miért?

A hivatalos személyek – jellemzően rendőrök és büntetés-végrehajtásban dolgozók – által elkövetett bántalmazás a világon mindenhol jelen van, de az ilyen bűncselekményekre adott állami reakció országról országra változik. Ez a 2015-ben elkezdett kutatási projekt a bántalmazással kapcsolatos olyan nyomozásokra koncentrál, amelynek tárgya az olyan hivatalos személyek büntetőjogi felelősségének megállapítása, akik szándékosan okoztak súlyos fájdalmat vagy szenvedést (akár fizikait, akár mentálisat) valakivel szemben annak érdekében, hogy tőle vagy egy harmadik személytől információt vagy vallomást szerezzenek meg, hogy megbüntessék egy olyan cselekmény vagy annak gyanúja miatt, amit ő vagy egy harmadik személy követett el, vagy hogy megfélemlítsék vagy kényszerítsék őt vagy egy harmadik személyt, ha a fájdalmat vagy szenvedést hivatalos személy hivatalos eljárása során okozta. Hangsúlyozni kell, hogy a kutatás fókuszát két tekintetben szélesítettük: egyrészt kiterjesztettük azon magatartásokkal kapcsolatos nyomozásokra is, amelyek nem érik el a kínzás súlyát (vagyis az embertelen vagy megalázó bánásmódnak minősülő bántalmazásokra is), másrészt foglalkoztunk azokkal az esetekkel is, amikor a szándék sem egyértelmű (pl. egy rendőri intézkedésnek ellenálló személy bántalmazása, amit lehet az ellenszegülés miatti "büntetésnek" is tekinteni, de amely esetében akár teljes mértékben hiányozhat bármiféle tudatos megfontolás és eredhet az eljáró hivatalos személy kontrollálatlan dühéből is). A bántalmazás fogalmának legjobb meghatározását talán az Emberi Jogok Európai Bíróságának Nagykamarája által a Bouyid v Belgium ügyben (23380/09, para 88.) hozott ítéletéből idézhetjük, mely szerint "sérti az emberi méltóságot minden olyan fizikai erőszak alkalmazása egy hivatalos személy által, amely nem következik kényszerítő erővel magának az intézkedés alá vont személynek a magatartásából, és elvi kiindulópontként az ilyen magatartás a 3. cikkben foglalt tilalom megsértését valósítja meg".

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB vagy Bíróság) 1959-2013. közti működése során a Bíróság által megállapított jogsértések¹ több mint 11 százaléka a kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmával (az Emberi Jogok Európai Egyezmények [EJEE] 3. cikke) volt kapcsolatos. Számos részes államban régóta fennálló probléma, hogy a bántalmazással kapcsolatos panaszok esetén kevés büntetőeljárás indul meg, és az ilyen eljárások eredményessége is alacsony. Az Egyezmény 3. cikkével kapcsolatos 1977 jogsértés megállapításából 519 esetben az elmarasztalás oka az volt, hogy a Bíróság szerint a lefolytatott nyomozás elégtelen volt. Ez azt jelenti, hogy a 3. cikkel kapcsolatos egyezményesértések több mint 26 százaléka esetében a Bíróság azt állapította meg, hogy a részes államok hatóságai nem folytattak megfelelő nyomozást a bántalmazásos ügyekben. Ez a széles körben elterjedt és kitartóan fennálló probléma – az EJEB szokásos megfogalmazásában – tulajdonképpen büntetlenséget biztosít az ilyen bűncselekmények elkövetőinek. És nem csak a "hírheft országok" (mint Oroszország, Törökország vagy Ukrajna) szenvednek a kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmódtól: Bulgária, Franciaország, Görögország, Magyarország, Olaszország, Lengyelország, Románia és más országok esetében szintén többször megállapították már az Egyezmény 3. cikkének megsértését. A friss statisztikák azt

1 http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2013_ENG.pdf

mutatják, hogy az EJEB marasztaló ítéletei nem hoztak rendszerszintű javulást, így a bántalmazást jelentős probléma marad Európa számos országában. 2013-ban a Bíróság által megállapított egyezményesértések² több mint 26%-a a kínzás, embertelen vagy megalázó bántalmazás tilalmát érintette, és ezen esetek több mint 27%-ában nem került sor hatékony nyomozásra.

Ami az egyes államok szintjét illeti, kijelenthető, hogy a bántalmazással kapcsolatos feljelentések közül sok helyen nagyon kevés esetben jutnak el vádemelésig. Például Magyarországon a Legfőbb Ügyészségtől származó statisztikák szerint 2010-ben 1086 esetben tettek feljelentést bántalmazás hivatalos eljárásban büntette miatt, de csak 44 esetben emeltek vádat. És ha vádat is emelnek, a hivatalos váderedményességi statisztika – ami átlagosan meghaladja a 95%-ot – 65% körül alakul a bántalmazásos esetekben. Figyelembe véve az ilyen bűncselekmények vélhetőleg magas látenciáját, levonható az a következtetés, hogy a bántalmazások esetében a nyomozás és a vádképviselet nem hatékony Magyarországon. És mindezt két olyan évtized után tapasztalhatjuk, amikor a jogszabályi környezet folyamatos fejlődésen ment keresztül, és amikor a rendőrség és a büntetés-végrehajtás feletti független felügyeleti intézményeket is létrehozták.³ Már országokban, még ha nincsenek is megbízható statisztikák a feljelentések és az azok alapján ténylegesen megindult nyomozások számáról, vannak arra utaló jelek, hogy ez az arány nem szintén nem lehet jelentősen magasabb. Például az ENSZ Kínzás megelőzésére létrehozott bizottsága aggodalmát fejezte azzal kapcsolatban, hogy milyen nagy eltérés van a kínzással és a bántalmazással kapcsolatos bejelentések száma és megindult nyomozások száma között a Cseh Köztársaságban. Ebben a tekintetben nem tekinthető egy kielégítő eredménynek az, hogy a cseh hatóságok 2013-ban mindössze 13 bántalmazással kapcsolatban folytattak eljárást. És amint azt majd látni fogjuk, hasonló tapasztalatokról számoltak be más kelet-európai országokból is, ami azt sugallja, hogy van valami a jogi szabályozáson és az intézményrendszer túl is, ami segíthet a bántalmazással kapcsolatos nyomozások hatékonyságát javítani. Ugyanakkor vannak olyan országok is, ahol a hasonló jelenségek már csak ködös emléket jelentenek. Talán a legjobb példa Észak-Írország, ahol a nyugat-európai államok körében valószínűleg a legrosszabb volt az emberi jogi helyzet a vizsgált tekintetben a '70-es években és a '80-as évek elején (a terrorizmus elleni harc miatt), de mára Észak-Írországot a legjobb gyakorlattal meghonosított országgént lehet említeni.

Ha valaki hitelt érdemlő állítást tesz arra vonatkozóan, hogy egy hivatalos személy által elkövetett bántalmazás áldozata volt, a Bíróság meg fogja vizsgálni, hogy a nemzeti hatóságok hatékony nyomozást folytattak-e az ügyben. Az alapos vizsgálat hiányát a Bíróság az Egyezmény 3. cikke sérelmének tekinti (kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód tilalma). Az EJEB gazdag esetjoga egyértelmű sztenderdeket dolgozott ki a hatékony nyomozás fogalmával kapcsolatban:⁴

2 http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_2013_ENG.pdf

3 Lásd: Borbála Ivány – András Kádár – András Nemes: Hungary. In: Richard Carver – Lisa Handley: Does Torture Prevention Work? Liverpool University Press, Liverpool, 2016, pp. 183-230

4 Eric Svanidze: Effective investigation of ill-treatment. Guidelines on European standards, Council of Europe 2009., elérhető: <http://www.coe.int/t/dgi/hr-natimplement/publi/materials/1121.pdf> (utolsó hozzáférés 2016. november 1.)

- A nyomozás hatékonyságának feltétele, hogy azt az ügyben érintettektől független hatóságok folytassák le. Ez nemcsak a hierarchikus vagy intézményi kapcsolat hiányát jelenti, hanem a gyakorlati függetlenséget is.
- Az eljáró hatóságoknak mindig komoly kísérletet kell tenniük annak felderítésére, hogy mi történt, és nem hagyatkozhatnak elhamarkodott vagy megalapozatlan következtetésekre a nyomozás lezárása érdekében vagy egyéb döntéseik alapjaként. Meg kell tenniük minden ésszerű intézkedést annak érdekében, hogy az esettel kapcsolatban összegyűjtsék a bizonyítékokat, beleértve a tanúvallomásokat és az igazságügyi szakértői véleményeket is.
- Az orvosi dokumentációt és jelentéseket mindig független orvosnak kell kiállítania.
- A nyomozást megfelelő időben kell lefolytatni. A nyomozás hosszának összhangban kell lennie az eset komplexitásával, amelynek indokolatlan késedelme arra utal, hogy a hatékony nyomozással kapcsolatos valódi szándék hiányzik.

A különböző országok különböző szabályrendszereket hoztak létre, valamint eltérő intézkedéseket és gyakorlati megoldásokat is vezettek be (pl. a fogvatartási helyeken vagy a rendőrségen kamera használata vagy annak hiánya, a kínzással kapcsolatos esetek hatékony nyomozására szánt pénzügyi források mértéke, a sérüléseket vizsgáló orvosok számára készült részletes protokollok léte vagy annak éppen annak hiánya), amelyek elősegítik (vagy bizonyos esetekben éppenséggel gátolják) az EJEB sztenderdjeinek való megfelelést. Még a legalapvetőbb jogszabályi keretek vonatkozásában is számos eltérő megoldás létezik⁵ (pl. a kínzás vagy a bántalmazás fogalmi elemei, a felelősség módozatai, szankciók, súlyosító/enyhítő körülmények, a mentesülési okok vagy az immunitás lehetősége). Azonban nem ismeretesek olyan friss összehasonlító elemzések, amelyek a bántalmazás esetén induló nyomozással és büntetőeljárással kapcsolatos megoldásokat ismertetnék, és értékelnék azokat abból a szempontból, hogy a strasbourgi követelmények vagy más nemzetközi sztenderdek szempontjából jó vagy rossz gyakorlatnak minősülnek-e.

Szintén nincs összehasonlító elemzés, amely a nem-jogi tényezőknek a kínzás és bántalmazás állami üldözésének hatékonysára gyakorolt hatását vizsgálná (mint az intézményi kultúra és az eljárásokban részt vevő különböző szervek egymáshoz való viszonya, mint pl. az ügyészség vagy a bíróság rendőrség vagy azokkal kapcsolatos attitűdje, akik jó eséllyel lehetnek kínzás vagy bántalmazás áldozatai, utóbbiak közé értve a büntetőeljárások terheltjeit is).

A projekt átfogó célja mindezek fényében az volt, hogy kutatás alapú advocacy tevékenységet folytasson a bántalmazásokkal szemben oly módon, hogy a döntéshozókkal ismerteti azokat a jogszabályi és – esetlegesen – intézményi kultúrabeli változtatásokat, amelyek hozzájárulhatnak a bántalmazások esetén folytatott eljárások hatékonyságának növeléséhez.

Ezért készítettük el a nemzetközi kutatási projekt keretében írt hét országjelentés alapján azt az indikátor listát, amelyek segítségével a bántalmazással kapcsolatos esetekben indult eljárások hatékonysága értékelhető, különös tekintettel az EJEB követelményei és egyéb nemzetközi sztenderdekre.

5 http://www.ap.t.ch/content/files_res/report-expert-meeting-on-anti-torture-legislation-en.pdf

Az elsődleges célunk annak vizsgálata volt, hogy vajon léteznek-e olyan konkrét jogi vagy intézményi megoldások, amely a nyomozások sikeressége szempontjából jelentősnek minősülnek (pl. egy zárt intézménybe történő befogadási eljárás során az orvosi vizsgálat szabályai és ezek rögzítése kamerával, a rendőrségi kihallgatások vagy a büntetés-végrehajtási intézetekben történtek videokamerával való rögzítése, vagy akár a bántalmazással kapcsolatos esetekben eljáró ügyészek szervezeti függetlenségének kérdése). Másodlagos célként megkíséreltünk azonosítani olyan nem-jogi tényezőket, amelyek e vonatkozásban fontos szerepet játszhatnak (a szocialista rendszer öröksége, a rendészeti, ügyészi és bírósági szerveken belül étosz, az egyes országok pénzügyi mozgásteré, stb.), és amennyiben léteznek ilyen tényezők, akkor mit lehet tenni azon nem-jogi tényezők megváltoztatása érdekében, amelyek a bántalmazásokkal kapcsolatos eljárások hatékonyságának gátját képezik. Nyilvánvalóan nem sikerült választ kapnunk minden, a kutatás kezdetén megfogalmazott kérdésünkre. De bízunk abban, hogy az összehasonlító elemzésből levonható tanulságokat hasznosítani tudják a területtel foglalkozók kutatók és azon döntéshozók is, akik szeretnék a saját országukban javítani a helyzetet.

1. 2. Módszertan

1.2.1. A probléma

Amint azt fent már említettük, a rendőrök által elkövetett kínzás, embertelen megalázó bánásmód sok európai országban ismert jelenség, míg az ilyen ügyek miatt indult nyomozások sikeressége alacsony. Az a széles körben elterjedt és régóta fennálló probléma – az EJEB szokásos megfogalmazásában – tulajdonképpen büntetlenséget biztosít az ilyen cselekmények elkövetőinek.

Ugyanakkor

- az ilyen büntetőeljárások hasonlóan alacsony eredményességét olyan különböző országokban is tapasztaljuk, amelyeknek a bántalmazással kapcsolatos anyagi jogi és eljárásjogi szabályai kis vagy akár jelentős részben is eltérnek egymástól, ami arra utal, hogy nem-jogi természetű tényezők (a nyomozóhatóságok pénzügyi lehetőségei, a börtönökön belüli biztonsági megoldások, a rendőri szervek eltérő étosza, stb.) magyarázatul szolgálhatnak arra, hogy a jogrendszerek eltérései ellenére a bántalmazásos ügyekben a büntető igazságszolgáltatás hasonló teljesítményt nyújt;
- különböző jogi szabályozási megoldások eredményezhetnek eltérő eredményeket az egyes büntető igazságszolgáltatási rendszerekben, amely esetben a rendszer olyan formális-jogi elemei azonosíthatók, amelyek valószínűsítik a job teljesítményt;
- az is elképzelhető, hogy két büntető igazságszolgáltatási rendszer teljesítménye lényegesen eltér annak ellenére, hogy hasonló jogi szabályok mellett működnek, amit szintén nem-jogi természetű tényezők magyarázhatnak.

Bár a kutatási projekt által vizsgált problémát sok helyen felismerték, a kutatás tervezési fázisában mi nem ismertünk olyan friss összehasonlító elemzést, amelyek arra a kérdésre keresték volna a választ, hogy miért van az, hogy különböző országok eltérő szabályok mellett is hasonló problémákkal küzdenek, és nem is ismertünk magyarázatot ezekre. Azt egyértelműen tekinthettük kiindulópontnak, hogy az alapvető garanciális szabályok

még nem biztosítanak jól működő rendszert. A védőhöz való hozzáférés, a harmadik személy értesítése és a orvosi vizsgálat lehetősége majdnem mindenütt biztosított jog, legalább papíron, és a nyomozóhatóság függetlensége formálisan jellemzően garantált. Ennek ellenére tapasztalhatók hatalmas különbségek a látszólag hasonló rendszerek emberi jogi teljesítményei között.

1.2.2. A projekt célja

Az projekt célja az volt, hogy magyarázatot találjunk arra, hogy miért vannak hasonlóságok és különbségek a hivatalos személyek által elkövetett bántalmazások kapcsán indult eljárások sikeressége tekintetében akár hasonló, akár eltérő jogi szabályozás mellett. Az elsődleges célunk annak vizsgálata volt, hogy vajon léteznek-e olyan konkrét jogi vagy intézményi megoldások, amelyek a nyomozások sikeressége szempontjából jelentősnek minősülnek (pl. az orvosi vizsgálat szabályai és ezek rögzítése kamerával, a rendőrségi kihallgatások vagy a büntetés-végrehajtási intézetekben történtek videokamerával való rögzítése, vagy akár a bántalmazással kapcsolatos esetekben eljáró ügyészek szervezeti függetlenségének kérdése), és megkíséreltünk azonosítani olyan nem-jogi tényezőket, amelyek e vonatkozásban fontos szerepet játszhatnak (a szocialista rendszer öröksége, a rendészeti szerveken belül étosz, az egyes országok pénzügyi mozgástere, stb.).

Ennek érdekében egy kutatási és advocacy elemekből álló projektet dolgoztunk ki. A kutatásunk elsődlegesen nem tudományos vagy akadémiai igényességű munka, és nem is szántuk annak. A kidolgozásában elsődlegesen gyakorló ügyvédek NGOk vettek részt azzal a céllal, hogy olyan jó gyakorlatokat és problémás területeket azonosítsanak, amelyek aztán a későbbi advocacy tevékenységek és a nyomozások - esetenként meglehetősen technikai jellegű – fejlesztésének alapjául szolgálhatnak. Ezze együtt a tudományos területen tapasztalattal rendelkező kutatók bevonására is sor került a módszertani konzisztencia biztosítása érdekében.

1.2.2.1. Pilot szakasz (1-6. hónap)

A projekt első szakaszában Magyarország és az Egyesült Királyság lett a két pilot ország. Egy brit szakértő, professzor Ed-Lloyd Cape, valamint két magyar szakértő, Kádár András Kristóf és Szikinger István részvételével létrejött egy board, amelynek feladata volt a projekt keretében M.Tóth Balázs által végzett koordinációs munka szakmai felügyelete. A Magyar Helsinki Bizottság (MHB) jogi csapata dolgozta ki a kérdőívet (ld. az I. mellékletet), amely alapján elkészültek az egyes jogrendszerekről szóló elemzések. Ennek a célja a projekt keretében elemzet országokról készült tanulmányok bizonyos mértékű konzisztenciájának biztosítása volt.

A pilot országok kiválasztását követően a helyi szakértők – Magyarországon az MHB, Nagy Britanniában a JUSTICE nevű szervezet – készítette el a saját országának jogrendjéről szóló elemzést, értelemszerűen koncentrálna a bántalmazásos eljárásokra. Az elemzés képet adott az egyes országok jogrendszeréről általában, és részletesen kitért arra, hogy egy hipotetikus bántalmazásos esetben (amelyet a projektben résztvevő board tagjai és a szakmai koordinátor közösen dolgoztak ki az EJEB esetjogában ténylegesen eldöntött ügyek alapján) hogyan járnának el az egyes hatóságok tagjai.⁶ Egy egységes

6 Ezt a módszertant a következő könyv inspirálta: Ed Cape – Jacqueline Hodgson – Ties Prakken – TaruSpronken: Suspects in Europe: Procedural Rights at the Investigative Stage of

kérdőív alapján, amely az elemzéseket készítőket végigkísérte a büntetőeljárás egészén (a feljelentéstől a bizonyítékok összegyűjtésén át a vádemelésig és az ítélelhozzatalig), a helyi szakértők feladata az volt, hogy írják le részletesen: hogyan működnek a saját jogszabályaik a gyakorlatban, és emeljék ki, hogy melyek azok a lehetséges akadályozó tényezők vagy esetleg jó megoldások/gyakorlatok, amelyek jelentős mértékben befolyásolják a büntetőeljárások kimenetelét. A hipotetikus esettanulmány elkészítése során különös figyelmet kellett fordítani arra, hogy vajon az egyes szakértők saját jogrendje összhangban van-e a CPT és az EJEB sztenderdjeivel, és nemleges válasz esetén ennek okára is ki kellett térniük. A szakértők munkájának elősegítése érdekében az MHB készített egy roved listát a bántalmazás megelőzésével és nyomozásával kapcsolatos nemzetközi sztenderdekről, többek között a CPT sztenderdek és az EJEB gyakorlata alapján.

A hipotetikus esettanulmány elkészítése mellett szükség esetén a szakértők feladatát képezte 7-15 interjú készítése gyakorló szakemberekkel (pl. ügyészek, ügyvédek vagy bírák) annak érdekében, hogy feltárják a gyakorlatban érvényesülő nem-jogi természetű azon – pozitív vagy negatív – tényezőket, amelyek kihatással vannak a bántalmazással kapcsolatos eljárások kimenetelére, és hogy a szakértők megismerhessék mindazokat a meghatározó tényezőket, amelyek a jogszabályi környezet elemzése alapján nem tárhatók fel. Az ilyen interjúk eredményét vagy az esettanulmányban kellett felhasználni, vagy azokról külön összefoglalót kellett a jelentés végén beépíteni. Az interjúk lefolytatásához a szakértők megkapták azokat a mintakérdéseket, amelyeket a magyar kutatás során készített interjúk vázát képezték.

1.2.2.2. A tényleges kutatási szakasz (7-18.hónap)

Miután az első két országjelentés tervezetét megkapta a board, a kérdőívet és a hipotetikus esetet kis részben módosították annak fényében, hogy milyen diszkrpanciák és nehézségek merültek fel a jelentések készítése során. Ezek közül egy volt kiemelt jelentőségű, nevezetesen az, hogy a kutatás tárgyából kikerültek a büntetés-végrehajtási intézetben elkövetett bántalmazások, és csak a rendőrségre koncentált ezután a vizsgálat. Ennek oka az volt, hogy a brit elemzést olvasva világossá vált, hogy egyes jogrendszerekben, ahol eltérő szervek nyomoznak a különböző szervezetekhez tartozó személyek bántalmazásaival kapcsolatos gyanú esetében, a rendőrség és a büntetés-végrehajtási intézetek együttes vizsgálata kétszeres munkát igényelne, amelyre viszont a projekt keretein belül nem volt lehetőség.

A kérdőív és a hipotetikus eset módosítását, valamint az elemzéshez kapcsolódó szakmai útmutatás elkészültét követően hat másik állam került kiválasztásra a kutatás céljából. A kiválasztásra a következő szempontok figyelembe vételével került sor:

- a két meghatározó nyugat-európai jogi kultúrának (common law és kontinentális jogrendszerek) mindenképpen szerepelnie kell,
- államszocialista múlttal rendelkező országot érdemes vizsgálni,
- be kell vonni a bántalmazások vizsgálatára különböző intézményes modelleket alkalmazó országokat (pl. ír ombudsman, brit ICCP, olyan államok, ahol a nyomozás kizárólagos ügyészégi hatáskör, stb.)

- a kihallgatások során kamerát használó és nem használó országoknak is szerepelniük kell a vizsgált országok között.

Ezen megfontolások és egy, a területen végzett előzetes kutatás alapján (amelynek során CPT jelentések és EJEB statisztikák elemzésére került sor) a következő országok kerültek kiválasztásra:

1. Észak-Írország, ahol egyedülálló módon minden bántalmazással kapcsolatos panaszt egy speciális ombudsman vizsgál;
2. Cseh Köztársaság, ahol 2012 januárjában jelentős intézményi reform keretében a rendőri bántalmazások vizsgálatára egy új intézmény jött létre. Ez lehetővé teszi a változások hatásának értékelését;
3. Bulgária, az egyik olyan ország, amelyet a CPT súlyos kritikákkal illetett, és amelynek számos ügye Strasbourgban köt ki;
4. Belgium, egy olyan nyugat-európai állam, amelynek külső, rendőrségi kontrollt ellátó bizottságát (Comité P) szintén kritizálta a CPT;
5. Franciaország: a legtöbb inkvizitórius elemmel rendelkező jogrendszer (nyomozóbírák);
6. Németország: egy olyan jogrendszer, amely sok más ország mellett Magyarország jogrendszeré is hatással volt – valamint a tagállamok különböző megoldásai és a szövetségi struktúra külön indok volt Németország kiválasztására.

A szakértőktől feladata volt minden olyan jogszabály, szervezeti/intézményi hiányosság bemutatása, amely nem egyeztethető össze a nemzetközi sztenderdekkel vagy amelyek egyébként nem növelik a nyomozások hatékonyságát. A jelentések hossza végül 40-120 oldal közötti let. Sajnálatos módon a német szakértő súlyos betegsége miatt nem tudta elkészíteni a jelentést, így végül a teljes kutatás hét országra terjedt ki.

1.2.2.3. Az összehasonlító tanulmány

Sohanem könnyű egy olyan tartható módszertannal előállni, amellyel lehetséges alapvető elemeikben is különböző és ugyanakkor complex rendszereket összehasonlítani, amilyenek a bántalmazások megelőzésére és nyomozására létrehozott rendszerek is. A kérdőív, a hipotekus eset, a nemzetközi sztenderdek összefoglalása, a két pilot jelentés és a szakmai board mind ugyanazt a célt szolgálta: azt, hogy olyan jelentések szülessenek a vizsgált országokról, amelyek alapján a különböző rendszerek legalább bizonyos mértékben összehasonlíthatók lesznek, és amelyek alapján olyan következtetések vonhatóak le, amelyek relevánsak a kutatás eredeti célja szempontjából. Nevezetesen, amelyek segítségével megválaszolható az a kérdés, hogy mely jogi és nem-jogi természetű tényezők tűnnek jelentősnek a bántalmazások megelőzése és hatékony nyomozása szempontjából. Azonban az elkészült országjelentések mindennek ellenére nem lettek összehasonlíthatók az eredeti formájukban és a terjedelmük és jelentősen változó volt, 40 és 120 között oldalt tettek ki. Ezért úgy döntöttünk, hogy a jelentések alapján rövid (7-12 oldalas) összefoglalókat készítünk egységes formátumban, amelynek alapján elemezhetőek a jelentések annak az "Index"-nek a segítségével, amelyet az elemzés céljából készítettünk el.

Az Index fő kategóriái a következők:

- A kínzás tilalma – szabályozás és gyakorlat: ez szól a jogi szabályok és azok érvényesülésének értékeléséről;
- A tények dokumentálása, potenciális bizonyítékok: az ebben a részben szereplő alkategóriák nyújtanak áttekintést a bántalmazásokkal kapcsolatos nyomozások során elérhető leghaszosabb bizonyítékokról (a kamera felvételekről és az orvosi bizonyítékokról);
- A harmadik személy értesítésének joga és a védőhöz való hozzáférés: a klasszikus biztosítékok elemzése;
- Nyomozás, vád: ez a rész végzi el a bántalmazással kapcsolatos panaszok nyomozásáért felelős szerv komplex értékelését (függetlenség, percepció, annak a lehetősége, hogy a sértett eljárjon, ha a szerv nem teszi meg);
- Fegyelmi eljárások: ez a rész elemzi, hogy milyen következményekkel jár, ha megállapítják a bántalmazást;
- Monitoring: ez a rész nyújt betekintést abba, hogy mennyire lehetséges hivatalos statisztikák alapján megbízható értékelést végezni.

Minden országról külön elemzés készült el,⁷ és azok egymással való összehasonlítására a saját értékelésünk és az adott ország szakértője által benyújtott elemzések alapján került sor. Nyilvánvaló, hogy mind az elemzés alapjául szolgáló kategóriák, mind az értékelés eredményei vitathatóak. Ezzel együtt határozottan meg vagyunk arról győződve, hogy ez a módszertan rámutat egy hatékony bántalmazással kapcsolatos nyomozási rendszer alapvető fontosságú elemeire, és egyben lehetővé is teszi ezen komplex rendszerek összehasonlítását racionális módon.

1.2.3. Advocacy tevékenységek

Amellett, hogy az összehasonlító kutatási elemzés elkészült angol nyelven, az egyes országokról készült elemzéseket avagy azok rövid összefoglalóját (és magát az összehasonlító elemzést is) az érintett országok saját nyelvére is lefordították. Ha a helyi szakértők indokoltak és kivitelezhetőnek tartották, rövidfilm is készült a bántalmazással kapcsolatosan tapasztalt helyi problémákról – ilyen megközelítés könnyebben használható advocacy célokra és az üzenet is könnyebben jut el.

Amellett, hogy az egyes országjelentéseket a szakértők a saját országukban disszeminálták, legfeljebb három országban lehetőség volt átfogóbb „kampányt” is folytatni, amellyel nem csak a döntéshozók, hanem a szélesebb nyilvánosság figyelmét hívják fel a problémákra és az esetlegesen helyben azonosított sajátosságokra, problémákra. Az ilyen kampány folytatni kívánó helyi szakértők (akik jellemzően NGOk) a kampány tárgyává probléma leírását és innovatív kampányötleteket nyújthattak be. A benyújtott pályázatok alapján a board és a donor közösen három ország esetében ítélt meg támogatást: Belgium, Bulgária és a Cseh Köztársaság.

A projekt keretében készült minden dokumentum és egyéb produktum elérhető és letölthető a thetorturefiles.org oldalról.

⁷ Ezekben az összefoglalókban nem használunk lábjegyzeteket, azok az eredeti jelentésekben megtalálhatók, amelyek elérhetők a thetorturefiles.org oldalon.

1. 3. A kínzás és bántalmazás esemény folytatott nyomozással kapcsolatos nemzetközi sztenderdek

1.3.1. DEFINÍCIÓ

Az Emberi Jogok Európai Egyezményének 3. cikke szerint " senkit sem lehet kínzásnak, vagy embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni'.

A kínzás fogalmát az ENSZ keretein belül elfogadott, a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény 1. cikke a következőképpen fogalmazza meg:

'Az Egyezmény szempontjából a kínzás kifejezés minden olyan cselekményt jelent, amelyet szándékosan, éles testi vagy lelki fájdalom vagy szenvedés kiváltása céljából alkalmaznak valakivel szemben, hogy tőle, illetőleg harmadik személytől értesüléseket vagy vallomást csikarjanak ki, vagy hogy olyan cselekmény miatt büntessék, amelyet ő, vagy harmadik személy követett el, illetőleg amelynek elkövetésével őt vagy harmadik személyt gyanúsítanak, hogy megfélemlítsék, vagy nyomást gyakoroljanak rá, illetőleg hogy harmadik személyt félemlítsenek meg, vagy hogy harmadik személyre gyakoroljanak nyomást, valamint bármilyen megkülönböztetési formára alapított más okból alkalmaznak, ha az ilyen fájdalmat vagy szenvedést közfeladatot ellátó személy vagy hivatalos minőségben eljáró bármely más személy vagy ilyen személy kifejezett vagy hallgatólagos ösztönzésére vagy ennek hozzájárulásával bárki más okozza. A fogalom nem terjed ki az olyan fájdalomra vagy szenvedésre, amely a jogszerű szankciókkal szükségszerűen együttjár vagy amelyet azok során véletlenül okoznak'.

Amint azt fent már említettük, a bántalmazás fogalmának egy megfelelő meghatározását az Emberi Jogok Európai Bíróságának Nagykamarája által a Bouyid v Belgium ügyben (23380/09, para 88.) hozott ítéletéből ismerhetjük meg, amely szerint "sérti az emberi méltóságot minden olyan fizikai erőszak alkalmazása egy hivatalos személy által, amely nem következik kényszerítő erővel magának az intézkedés alá vont személynek a magatartásából, és elvi kiindulópontként az ilyen magatartás a 3. cikkben foglalt tilalom megsértését valósítja meg".

A kínzás esete az EJEB 3. cikkének legsúlyosabb sérelmét valósítja meg, de a 3. cikk által nyújtott védelem kiterjed az emberi méltóságot vagy fizikai integritást sértő egyéb támadásokra, jogsértésekre is. A bántalmazásnak mindig el kell érni a súlyosság egy minimális fokát, ami az eset összes körülményétől függően állapítható meg (mint pl. az intézkedés időtartama, annak fizikai és mentális hatásai, és bizonyos esetekben az érintett neme, életkora és egészségi állapota).

A kínzás a kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés legsúlyosabb és egyben szándékos formája. A kínzás három szükségszerű eleme a súlyos mentális vagy fizikai fájdalom vagy szenvedés okozása, a fájdalom szándékos okozása, és egy meghatározott célzat mint az információsszerzés, büntetés vagy megfélemlítés.

A szenvedés súlyosságát vagy intenzitását olyan tényezők alapján lehet megítélni mint az időtartam, a fizikai vagy mentális hatások, az áldozat neme, kora, egészségi állapota, és a bántalmazás fajtája és kivitelezésének módja. Az ilyen cselekmények nem pusztán erőszakosak, de kegyetlenek és megalázóka lennének bárki számára, függetlenül a körülményeiktől.

Az embertelen bánásmód legalább azokra a bánásmódokra vonatkozik, amelyek a konkrét helyzetben igazolhatatlan módon szándékosan okoznak súlyos mentális vagy fizikai szenvedést.⁸ A megalázó bánásmód az áldozatban félelmet, fájdalmat vagy alacsonyabb rendűség érzését kelt és alkalmas az áldozat megalázására. Az embertelen vagy megalázó bánásmódnak nem kell súlyosnak vagy célzatosnak lennie.⁹

Az Egyezmény alapján az ilyen magatartások soha semmilyen körülmények között nem igazolhatók.

1.3.2. ÁLTALÁNOS SZTENDERDEK¹⁰

1.3.2.1. Nyomozás

A nyomozás megindítására kötelezettsége akkor keletkezik, amikor a hatáskörrel rendelkező hatóság plauzibilis bejelentést vagy megfelelően egyértelmű jelzést kap arra vonatkozóan, hogy bántalmazásra kerülhetett sor. Az ilyen esetekben kifejezett panasz hiányában is meg kell indítani a nyomozást. A hivatalos személyektől (beleértve a rendőröket és a bv. intézetek alkalmazottait) formális is meg kell követelni, hogy tájékoztassák a hatáskörrel rendelkező szerveket minden olyan esetben, amikor bántalmazással kapcsolatos bejelentés kapnak vagy annak jeleiről szerenek tudomást.

- Ahhoz, hogy egy lehetséges bántalmazás miatt indult eljárás hatékonyan bizonyuljon, elengedhetetlen, hogy az azt folytatók függetlenek legyenek azoktól, akiknek szerepe felmerül a cselekménnyel kapcsolatban. A függetlenséget gyakorlatias módon kell értelmezni, az nem egyenlő pusztán a hierarchikus vagy intézményi kapcsolatos hiányával.
- Egy hivatalos személy által elkövetett bántalmazás gyanúja miatt indult eljárásnak meg kell felelnie az alaposág kritériumának is. Az ilyen eljárásnak alkalmasnak kell annak megállapítására, hogy az alkalmazott erőszak indokolt volt-e vagy sem az adott körülmények között, és az érintettek azonosítására, valamint indokolt esetben megbüntetésére is.
- A nyomozást folytató személyeknek rendelkezésére kell állnia a hatékony nyomozáshoz szükséges minden pénzügyi és technikai feltételnek.
- A nyomozást azonnal meg kell indítani és gyorsan le kell folytatni.
- A nyomozást folytató szerveknek rendelkezniük kell minden olyan hatáskörrel, amely a tényállás megállapításához, az elkövetők azonosításához és felelősségre vonásához szükséges. A nyomozást folytató szerveknek hatáskörrel kell rendelkezniük arra is,

8 "The Greek Case", 1969, Yearbook: European Convention on Human rights No12., p. 186.

9 <http://www.humanrights.is/en/human-rights-education-project/comparative-analysis-of-selected-case-law-achpr-iachr-echr-hrc/the-right-to-freedom-from-torture-or-cruel-inhuman-or-degrading-treatment-or-punishment/what-is-torture-and-ill-treatment>

10 A sztenderdek átfogó áttekintéséhez lásd.: Eric Svanidze: Effective investigation of ill-treatment. Guidelines on European standards, Council of Europe 2009., elérhető: <http://www.coe.int/t/dgi/hr-natimplement/publi/materials/1121.pdf> (hozzáférés 2016. november 1.). A következők ennek az anyagnak az olyan összefoglaló és helyenként szó szerinti idézetei is, amelyeket (eredeti angol verzióban) a projek szakértői is megkaptak háttéranyagként.

hogy a szolgálat vagy konkrét feladatok/kötelesség alól felmentsék a nyomozással érintetteket.

- A bántalmazás bebizonyosodása esetén megfelelő büntetést kell kiszabni.
- A nyomozás során rögzíteni kell a vallomásokat majd azt követően leíratot készíteni belőlük.
- A bántalmazások áldozatainak biztosítani kell az indítványozási jogot és azt, hogy egyes eljárási cselekményeken részt vegyenek. Rendszeres időközönként tájékoztatni kell őket a nyomozás előrehaladásáról és minden fontos meghozott döntésről, és azonnali jóvátételt kell nekik nyújtani, beleértve a rehabilitációt is.

(Istanbul Protocol: A nyomozásnak ezen kívül fel kell tárnia minden olyan mintát vagy gyakorlatot, amely a bántalmazást eredményezhette, és annak során az áldozat számára orvosi ellátást és rehabilitációt kell nyújtani az áldozatnak).

A bántalmazással kapcsolatos bejelentések esetén folytatott elégtelen nyomozás önmagában alapja lehet annak, hogy a Bíróság megállapítja a 3. cikk sérelmét.

1.3.2.2. A kínzással és bántalmazással szembeni alapvető biztosítékok fogvatartott embreke esetén

A kínzás és embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzésére létrehozott európai tanácsi bizottság (CPT) különleges jelentőséget tulajdonít három jogosultságnak rendőrség által fogvatartott személyek esetén:

- A fogvatartott választása szerinti harmadik személy értesítésének joga a fogvatartás tényéről (családtag, barát, konzulátus).
- Védőhöz való hozzáférés, ami magában foglalja a privát konzultáció jogát és a védő kihallgatáson való részvételének jogát, a rászorultak esetében jogi segítségnyújtás keretében.
- Orvosi vizsgálatához való jog, amely magában foglalja a rendőrség és más nem orvosi személyzet hallótávolságán és (ha az orvos másképpen nem rendelkezik) látótávolságán kívül végzett vizsgálatot. A vizsgálat megállapításait megfelelően rögzíteni kell és azt hozzáférhetővé kell tenni a fogvatartott vagy a védője számára. Az orvosi véleménynek ki kell térni arra, hogy a fizikai és pszichológiai megállapítások milyen lehetséges viszonyban állnak egy esetleges kínzással vagy bántalmazással akkor is, ha ilyen állítást sem az érintett, sem a hatóságok tagjai vagy a bíróságok nem fogalmazzák meg. A jelentéseknek bizalmasnak kell lenniük és azokat közölniük kell az érintettel vagy az általa megjelölt jogi képviselőjével.

A rendőri fogvatartásba került személyeket haladéktalanul tájékoztatni szükséges minden őket megillető jogról.

A fogvatartás kezdetekor át kell adni egy írásos tájékoztatót a jogokról, és meg kell kérni az érintetteket, hogy a tájékoztatást megtörténtét írásban ismerjék el.

Minden fogvatartottra kiterjedő, egységes és átfogó nyilvántartást kell vezetni, amely a fogvatartásukkal kapcsolatos és az annak során velük szemben alkalmazott minden intézkedést tartalmazó információt tartalmaz. A fogvatartott védőjének biztosítani kell ehhez a nyilvántartáshoz való hozzáférést.

1.3.2.3. Sérülések fogvatartás alatt

Ha a fogvatartotton sérülés jelei láthatók vagy rossz egészségi állapotban van, akár a szabadon bocsátása során, akár bármikor a fogvatartása során, akkor a fogvatartást végrehajtóságot terhelei annak a bizonyításának a terhe, hogy a tüneteknek nincs köze a fogvatartáshoz. A bizonyítási teher egyértelműen azt jelenti, hogy a fogvatartó hatóságnak kell plauzibilis magyarázatot adnia arra, hogy a sérülések hogyan keletkezhettek.

Kívánatos fotókat készíteni a sérülésekről, amelyeket el kell helyezni az orvosi dokumentációban. Emellett egy külön sérülésekről vezetett nyilvántartásnak indokolt lennie, amelyben az összes megfigyelt sérülést rögzítik.

1.3.2.4. Orvoshoz és orvosi vizsgálathoz való hozzáférés

- Minden vizsgálatot a rendőrök halló, és lehetőség szerint látótávolságán kívül kell folytatni.
- Színes fotókat készíteni a sérülésekről akkor, ha a vizsgálat személy azt állítja, bántalmazták.
- Minden vizsgálat eredményét, a fogvatartott minden releváns nyilatkozatát és az orvos következtetéseit rögzítenie kell az orvosnak, amihez a fogvatartottnak és a védőjének hozzáférést kell biztosítani.
- Akik anélkül szabadulnak rendőrségi fogvatartásból, hogy bíró elé állították volna őket, joguk van közvetlenül igazságügyi orvosszakértői vizsgálatot kérni.
- Ha egy fogvatartotton olyan sérüléseket észlelnek, amelyek egyértelműen bántalmazásra utalnak (pl. a talpon zúzódás), de ő nem hajlandó az okokkal kapcsolatban nyilatkozni vagy kifejezetten tagadja a bántalmazást, ezt a nyilatkozatát megfelelően dokumentálni kell és továbbítani a megfelelő hatóságnak az objektív orvosi megállapításokkal együtt. Ha a lehetséges bántalmazás elkövetői fogvatartott társak lehetnek, az elkülönítésről is gondoskodni kell.
- Ha a jelentés hatósági bántalmazás lehetőségét veti fel, a fogvatartott semmilyen körülmények között nem kerülhet vissza az érintettek őrizetébe.

1. 4. HASZONOS FORRÁSOK ÉS LINKEK

1. Effective investigation of ill-treatment <http://www.coe.int/t/dgi/hr-natimplement/publi/materials/1121.pdf>
2. The prohibition of torture <http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRHAND/DG2-EN-HRHAND-06%282003%29.pdf>
3. CPT Standards: <http://www.cpt.coe.int/en/docsstandards.htm>
4. Safeguards against torture https://www.essex.ac.uk/combatingtorturehandbook/manual/2_content.htm
5. United Nations Manual on the Effective Prevention and Investigation of Extra-Legal, Arbitrary and Summary Executions, U.N. Doc. E/ST/CSDHA/.12 (1991) <http://www1.umn.edu/humanrts/instree/executioninvestigation-91.html>
6. Principles on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/EffectiveInvestigationAndDocumentationOfTorture.aspx>
7. Istanbul Protocol <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/training8Rev1en.pdf>

2. Belgium

2.1. A Belgiumról szóló jelentés összefoglalója

Egy Európa szívében fekvő országtól a rendőrségi bántalmazás megelőzése és és kivizsgálása területén magasabb szintű fejlettséget várnánk. A valóság ennél árnyaltabb: a rendszert egyrészt a nyomozásért felelős külön szerv függetlenségét érintő bírálatok, másrészt a bíróságok szélsőségesen engedékeny szankcionálási gyakorlata jellemzi, néhány megdöbbentő hiányosság mellett.

2.1.1. jogi háttér

2.1.1.1. A rendőrök terhelő kötelezettségek, a kínzást és bántalmazást büntető magatartási szabályok, törvények és rendeletek

A belga rendőrség két szinten, szövetségi és helyi szinten szervezett integrált rendőrség. Jóllehet e két szint független egymástól, az integrált rendőrségi feladatkör ellátása érdekében együttműködnek egymással.

A rendőrségnek tiszteletben kell tartania az emberi jogokat és az alapvető szabadságokat, és elő kell segíteniük a demokratikus társadalom működését. A rendőrség hatásköreit – a közigazgatási, politikai, illetve igazságszolgáltatási – felettes testületek felügyelete mellett gyakorolja.

A belga jog meghatározása szerint kínzás bármely szándékos embertelen bánásmód, amely heves fájdalmat vagy súlyos és kínzófizikai vagy lelki szenvedést okoz. A büntető törvénykönyvben foglalt tilalom kiterjed minden kínzást, embertelen és/vagy megalázó bánásmódot megvalósító cselekményre, függetlenül az elkövető jogállásától, és a kínzás, valamint az embertelen bánásmód bűncselekménye kapcsán súlyosító körülményként értékeli, ha az elkövető „hivatali feladata körében eljáró közszolgálati tisztviselő vagy rendőr”. A büntető törvénykönyv alapján a kínzás vagy embertelen bánásmód büntetnének igazolásaként nem lehet arra hivatkozni, hogy a cselekményt az elkövető előljárója parancsára vagy más közhatalmi szervtől származó utasítás alapján követte el.

2.1.1.2. Fegyelmi és etikai szabályzatok, egyéb rendelkezések

A belga rendőrség a rá vonatkozó etikai kódex hatálya alatt áll. E kódex szerint a műveletet vezető rendőr felel azért, hogy az általa adott parancsok és a javasolt intézkedés kellő joggal rendelkezik és az eljárás az elérni kívánt céllal arányos. A rendőrség tagjai nem követhetnek el olyan önkényes cselekményt, amely mások jogait vagy szabadságát sértheti, és ilyen önkényes cselekményekre nem adható parancs. Az alárendeltnek a saját kinevezésében és az etikai kódexben foglaltak, valamint a rendőri szervekre alkalmazandó belső jogi és nemzetközi jogi szabályozás alapján meg kell tagadnia a jogellenes vagy jogszerűtlen parancs teljesítését, különösen ha az kínzás vagy embertelen bánásmód elkövetésére hív fel, és a megtagadás tényéről tájékoztatnia kell feletteseit. A rendőrökkel képzésük során ismertetik azon kötelezettségüket, hogy a jogszabályoknak megfelelően kell eljárniuk, ideértve a büntető- és humanitárius jogot is, csakúgy, mint az etikai kódexet. Az e kódexben előírt viselkedési normákat érintő egyik

kritika, hogy e szabályok túl általánosak ahhoz, hogy a magatartás megfelelőségének mércéjéül szolgálhassanak, és hogy szankcionálhatók legyenek.

Az etikai kódex részletezi a szabadságuktól megfosztott személyeket megillető jogokat. Eszerint a fogva lévő személynek joga van orvosi segítségnyújtásra, mosdóhasználatra, valamint ételmezésre és innivaló biztosítására. A fogvatartás helyén dolgozó személyek felelősek a felügyeletük alatt álló valamennyi személyért. A balesetek, illetve a szökés megelőzése érdekében meg kell tenniük a szükséges lépéseket, és e célból hatékony felügyeletet kell biztosítaniuk. Segítséget kell nyújtaniuk a felügyeletük alatt álló olyan személynek, akinek egyértelműen orvosi ellátásra van szüksége. Az erre feljogosított egészségügyi szolgáltató általi ellátásig elsősegélyt kell nyújtaniuk, vagy ennek érdekében intézkedniük kell. A nyomozóknak biztosítaniuk kell az általuk végzett meghallgatásokról, kihallgatásokról és szembesítésekről készült felvételek és átiratok minőségét és megbízhatóságát. Tájékoztatniuk kell az érintetteket jogaikról, tiszteletben kell tartaniuk a hallgatáshoz való jogot, tilos az önvádra kötelezés, valamint tartózkodniuk kell az erőszaktól, visszaéléstől, illetve egyéb jogszerűtlen eszköz alkalmazásától.

Az etikai kódexben nem szerepel a kínzás kifejezett tilalma, de emlékeztet arra, hogy a rendőrök kötelesek védeni és tiszteletben tartani az emberi jogokat, illetve szigorú szabályokat állapít meg a kényszer és az erőszak alkalmazásával kapcsolatban. Ezenfelül a kódex számos rendelkezése kifejezetten tiltja az embertelen és megalázó bánásmódot.

Nincs ugyanakkor a rendőröknek szóló olyan részletes utasítás, amely a letartóztatással és a fogvatartással kapcsolatos etikai szabályokkal foglalkozna. Egyes testületek egyedileg kidolgoztak erre vonatkozó iránymutatásokat, de az általános jogi szabályozás hiányzik.

2.1.1.3. A fogvatartással kapcsolatos hatáskör, a fogvatartás tartama

A belga jog szerint a rendészeti hatóságok két típusú szabadségmegvonást alkalmazhatnak: a közigazgatási és a bünygyi őrizetet. A rendőrség azzal szemben rendelheti el a bünygyi őrizetet, akit bűncselelmény elkövetésével gyanúsít. Az őrizet tartama (néhány indokolt kivételtől eltekintve, amikor a nyomozási bíró jár el) nem haladhatja meg a 24 órát. A közigazgatási őrizet rendőr által alkalmazott olyan visszatartó intézkedés, amely a szabadság ideiglenes elvonásával jár. Ezt az intézkedést a közrend fenntartása vagy helyreállítása vagy a közbiztonság fenntartása érdekében alkalmazhatja a rendőr. Az őrizetnek ez a típusa nem haladhatja meg a 12 órát. A közigazgatási őrizetben lévő személyt a következő jogok illetik meg: joga van a jogaival és kötelezettségeivel kapcsolatos tájékoztatáshoz, harmadik személy értesítéséhez, orvosi ellátáshoz, ahhoz, hogy az általa értett nyelven írásban és szóban tájékoztatást kapjon a jogairól, valamint hogy fogvatartása alatt ehessen és ihasson. Az őrizet e formája során a fogvatartottnak nincs joga ügyvédhez.

2.1.2. intézményi megoldások

2.1.2.1. A rendőrség és a fogvatartás ellenőrzése

A rendőrség fölötti ellenőrzést gyakorló bizottság [Comité permanent de contrôle des services de police, a továbbiakban: Comité P] a rendőrségen kívül szervezett testület, amely a szövetségi parlamentnek felelős, és amelyet a rendőrség ellenőrzése érdekében hoztak létre, különösen ami az állampolgárok jogainak védelmével kapcsolatos tevékenységét, más ellenőrző és nyomozó hatóságokkal való együttműködését és hatékonyságát illeti. A Comité P tevékenységéről évente jelentést készít, és az általa végzett valamennyi vizsgálatról egyedi jelentést ad ki. E jelentéseket a parlamentnek küldi meg. A Comité P öt tagból áll, akiket a parlament nevez ki, saját nyomozó szolgálata van, amelynek tagjai bűnügyi rendőrségi kinevezéssel rendelkeznek. Nemzetközi szervezetek e részleget a függetlenség, objektivitás és átláthatóság hiánya miatt bírálják, mivel olyan rendőrökből áll, akik különböző rendőri szervektől érkeztek, és akik az aktív rendőrök tevékenységének ellenőrzésével vannak megbízva. A Comité P ugyanakkor a rendőrök alkalmazását előnyként értékeli, és úgy véli, hogy a nyomozó szolgálat semlegességét hatékonyan biztosítja, hogy a fölötté gyakorolt ellenőrzésben részt vesz három állandó civil tag.

A szövetségi rendőrségi és helyi rendőrségi főfelügyelet (a továbbiakban: AIG) a belügyminiszter és az igazságügyminiszter irányítása alá tartozó kormányzati szerv, amely független a rendőrségtől. Az AIG elsődleges feladata, hogy megvizsgálja a szövetségi rendőrség és a helyi rendőrségek egyes műveleti tevékenységeit, azok hatékonyságát, különös tekintettel a törvények betartására. Az egységes rendőrségi törvény általános és állandó vizsgálati jogkört biztosít az AIG tagjai számára. Az AIG eljárhat saját kezdeményezésére, az igazságügyi vagy a belügyminiszter utasítására, valamint az igazságügyi és közigazgatási hatóságok – így különösen a polgármester, kormányzó, az ügyész (ideértve az államügyészt és a főügyészt is) és a szövetségi rendőri tanács – kérelmére.

Az AIG vizsgálatának eredményét saját ajánlásaival együtt továbbítja a belügy- és igazságügyminiszternek, az eljárását kezdeményező hatóságnak, valamint ha a vizsgálat valamelyik helyi rendőrséget érinti, az adott önkormányzat polgármesterének is. E hatóságok ezt követően megtehetik a szükséges javítást célzó intézkedéseket. Az AIG ezen kívül kiad egy éves jelentést, valamint az általa végzett vizsgálatokon alapuló külön jelentéseket is. Az AIG nyomozói ténylegesen olyan rendőrök, akiket rendes rendőrségi szolgálati helyükről vezényeltek át, és ahová az átvezénylést követően visszatérhetnek. Ezenkívül az AIG tevékenységi poitikáját a belügy- és igazságügyminiszter határozza meg, ezért e testületet sem lehet teljesen függetlennek tekinteni.

2.1.2.2. A nyomozást végző testület és annak függetlensége

A rendőrségi bántalmazással összefüggő nyomozási feladatokat főként a Comité P látja el. E bizottságot a függetlenség és az átláthatóság hiánya miatt érték bírálatok. A Comité P nyomozó szolgálatának tagjai ugyanis főként valamely rendőrségi szervezeti egységtől átvezényelt rendőrök, akik e megbízásukat öt évre nyerik, amely megújítható, és akik a Comité P-ben töltött idő leteltével visszatérnek szolgálati helyükre. Mindez a rendőrök elleni jogi szankciók hatékonyságának hiányát eredményezi.

2.1.3. Különös garanciák

2.1.3.1. Hang- és képfelvételek

A belga jogban nincs speciális jogalap a rendőrautókba szerelt feldélzeti kamerák és a rendőrségi testkamerák alkalmazására. Az ilyen eszközök használatát a jog nem rendezi, következésképpen azt nem is tiltja. Jelenleg Flandriában és Brüsszelben folyik az ilyen jellegű technológiai eszközök kísérleti alkalmazása. Főszabály szerint a rendőrautók nincsenek felszerelve videofelvevővel. Ugyanez igaz a legtöbb régi rendőrségi épületre is, de az újak mindegyikében van zárt láncú kamerarendszer, és a felszereltség fokozatosan javul, ez azonban függ az adott parancsnoktól és az anyagi lehetőségektől is. Egy 2007-es királyi rendelet lehetővé teszi a zárkák bekamerázását, ezt azonban nem teszi kötelezővé.

A kihallgatásról felvételt lehet készíteni, ez azonban nem kötelező, és nem is általános. Az ezzel kapcsolatos gyakorlat rendőrségenként változik. A felvétel készítése kötelező, ha a sértett kiskorú, de kiskorú gyanúsított esetén nem. A kihallgatáson történeteket az esetek nagyobb részében írásban rögzítik. Eszközök hiányában kamerát ritkán alkalmaznak. A meghallgató szobákban felszerelt zárt láncú kamerarendszercélja általában a megfigyelés, nem pedig a kihallgatás rögzítése. A kihallgatásról általában a rendőr készíti a jegyzőkönyvet, aki a kihallgatás vezetésével egyidejűleg gépeli a kérdéseket és az arra adott válaszokat, aminek eredményeként összefoglaló jellegű írásbeli jelentések szülehetnek. A tolmácsolás kapcsán szintén problémát jelenthet, hogy kép- és hangfelvétel hiányában a tolmácsolás megbízhatóságát nem lehet ellenőrizni.

Bár főszabály szerint nem tilos, hogy kívülálló rögzítsék a rendőri intézkedést, ilyenkor az esetek többségében a rendőrök rosszul reagálnak, ami megfélemlítéshez, a felvétel jogszerűtlen lefoglalásához vagy egyes esetekben rendőri erőszakhoz is vezethet. Előfordul, hogy újságírókat vagy állampolgárokat vesznek őrizetbe a rendőri intézkedés jogszerű felvétele miatt, akár úgy is, hogy eszközeiket lefoglalják és a felvételt letörlik.

Úgy tűnik, hogy jogellenes bánásmód gyanúja vagy erre vonatkozó állítás esetén igen nehéz hozzáférni a felvételekhez. Ennek oka egyes esetekben, hogy a rendőrség azt állítja, hogy az események idején nem működtek kamerák. Számos esetben a rendőrök nem küldik meg a felvételeket a megkereső ügyvédnek vagy bírónak, hanem ehelyett nyilatkoznak arról, hogy mi látható a felvételen.

A megőrzési időt illetően azért láncú kamerarendszer által készített felvételeket egy hónap elteltével törölni kell. Vannak olyan eszközök, amelyek nem rögzítik a közvetített képet, az egyéb eszközökön legfeljebb 30 napig őrzik a felvételt, amely időtartam rövidebb, mint a bizonyítási eszköz iránti kérelem teljesítésére meghatározott (45 napos) határidő.

2.1.3.2. Orvosi vizsgálat

A belga jog minden további feltétel nélkül biztosítja a fogvatartottak számára az orvosi ellátáshoz való jogot, de az őrizetbe vétel fogantatosításakor nem feltétlenül kötelező orvosi vizsgálat elvégzése. Ez csak akkor kötelező, ha a fogvatartott azt kéri, vagy ha megsérült. A fogvatartott – saját költségére – kérheti, hogy a vizsgálatot az általa választott orvos végezze. A fogvatartottat tájékoztatni kell a jogairól, köztük arról

is, hogy orvosi vizsgálatot kérhet. Jelentős különbségek vannak e jog biztosításának gyakorlatát illetően az egyes fogvatartási helyek szerint. Nem példa nélküli az orvosi ellátás teljes megtagadása sem, és egyes rendőrök hajlamosak maguk dönteni a vizsgálat szükségességéről, így annak engedélyezése saját belátásuktól függ. A sértettek gyakran nem kapják meg a vizsgálatukon készített orvosi leletet.

A rendőrőrsökön, azokhoz kapcsolódóan nem működik külön rendőrorvos vagy egészségügyi személyzet; a fogvatartottak vizsgálatát a rendőrség által fizetett független orvosok végzik. A sértetteket általában a legközelebbi kórházba szállítják vizsgálatra. Feltételezhető, hogy a rendőrök és a sürgősségi ellátóhelyek orvosai között kialakul valamifajta hallgatóságos összejárás.

A jogszabályok alapján elvileg a rendőrök nem lehetnének jelen a vizsgálaton, kivéve, ha az orvos ezt kifejezetten kéri. Valójában azonban biztonsági okokra hivatkozva gyakran ott maradnak. Az orvos és a fogvatartott megkérheti a rendőröket, hogy hagyják el a vizsgálatot, illetve hogy maradjanak, ha nem érzi magát biztonságban. Az orvosok nem mindig kérik, hogy a rendőr távozzon, de ha igen, akkor a rendőr köteles kimenni.

Az orvos nem tárja fel a sérülések lehetséges okait, és nem készít azokról fényképet. A vizsgálatot végző orvos az orvosi titoktartás elve alapján semmilyen esetben sem továbbítja az orvosi dokumentációt a sértetten kívüli más személynek. A sértettek később, az eljárás során kérelmükre másolatot kaphatnak az orvosi dokumentáció iratairól.

2.1.3.3. Ügyvédhez való jog

Bűnügyi őrizet esetén a fogvatartott személynek joga van ügyvédhez, ezzel szemben a közigazgatási őrizet esetén ez a jog nem illeti meg. Ha a kihallgatáson az ügyvéd nem tud jelen lenni, a panaszos számára lehetőséget kell biztosítani a kihallgatás előtt a telefonos megbeszélésre. A valóságban a kirendelt ügyvédek nem mindig mennek el a kihallgatásokra, hanem – különösen Brüsszel régióban – inkább a telefonos megbeszélést részesítik előnyben. A rendőrségnek azonnal tájékoztatnia kell az ügyvédet, amint készen állnak a kihallgatásra, és az ügyvédnek két órája van, hogy a rendőrségre érjen. E határidő lejártát követően a rendőrség nem köteles tovább várni. Ha az ügyvéd jelen van, 30 perc áll rendelkezésre, hogy magánbeszélgetés keretében konzultáljanak az ügyről, és az ügyvédnek joga van tájékoztatást kapni az általános körülményekről és a vádról is. Az erre vonatkozó tájékoztatást a rendőrség köteles megadni. A kihallgatás során az ügyvéd nem beszélhet és nem léphet közbe. A kihallgatást követően bántalmazás miatt panaszt tehet és a nyomozási bíróhoz folyamodhat. A hivatalos jelentés tartalma teljes egészében a rendőr hatáskörébe tartozik. Az ügyvéd kérheti bizonyos tények írásban történő rögzítését, de a rendőr nem köteles ennek eleget tenni.

2.1.3.4. Harmadik személy értesítéséhez való jog

A fogvatartott kérelmére a rendőrség köteles értesíteni a megjelölt harmadik személyt, amint az lehetséges. A fogvatartott kérheti, hogy maga telefonálhasson, de a rendőrség dönthet úgy is, hogy ők intézik a hívást (általában ez történik). Közigazgatási őrizet esetén a rendőrség megtagadhatja a harmadik személy értesítését, ha megítélése szerint az érintett személy veszélyezteti a közrendet. Bűnügyi őrizet esetén csak a királyi ügyész

vagy a nyomozási bíró tagadhatja meg az értesítést, ha az az összejátszással vagy a bizonyítékok megsemmisítésével kapcsolatos kockázatot jelent.

2.1.3.5. Hamis vád miatti eljárás kockázata

Beszámolók szerint egyes rendőrök zendülésről szóló visszadátumozott jelentést készítenek, ha tudomást szereznek az ellenük benyújtott panaszról. Ez a gyakorlat (amely némelyek szerint majdhogynem rendszeres) visszatartja a sértetteket attól, hogy panaszt tegyenek.

2.1.4. A kínzás és bántalmazás kezelésére szolgáló mechanizmusok

2.1.4.1. Panaszrendszer

Bántalmazás miatt az ügyésznél, bármely rendőrségen vagy az Esélyegyenlőségi Központon keresztül lehet panaszt tenni. A panasz nyomán egyrészt jogi, másrészt igazgatási eljárás indulhat. A sértett első fokon a rendőrséghez fordulhat. A rendőrség nem utasíthatja vissza a panasz felvételét.

2.1.4.2. Igazgatási eljárás

A bántalmazás miatti panaszokat igazgatási eljárás keretei között is lehet kezelni, amely nem eredményezi szükségképpen az elkövető büntetőjogi szankcionálását. Ilyen panaszt a Comité P internetes felületén vagy az AIG-nál lehet tenni.

A Comité P rendszeresen nyilvánosságra hozza a hozzá benyújtott panaszok számát. A panaszok száma évről évre nő. A Bizottság 2012-es éves jelentésében arról számolt be, hogy a rendőri erőszakkal kapcsolatos panaszok száma a 2010-es 468-hoz képest 2012-re 576-ra nőtt. E számok ugyanakkor torzítanak, mivel a Comité P csupán azokat a panaszokat veszi számításba, amelyeket közvetlenül a polgároktól kap (és nem tartalmazza az egyéb ellenőrző testületektől, például az AIG-től érkező vagy a rendőrség belső ellenőrző mechanizmusaiból származó adatokat), és mert egy esetet egyetlen panasznak tekint akkor is, ha az abban érintett polgárok száma nagy. Becslések szerint a Comité P a panaszok 80%-át visszaélésszerűnek (vagyis ténylegesen nem megalapozott panasz, illetve hamis vádnak) nyilvánítja. Voltak olyan sértettek is, akik azt állították, hogy a rendőrök nyomást gyakoroltak rájuk annak érdekében, hogy a valóságnak nem megfelelő jelentést írjanak alá, ami megnehezíti a sértettek számára, hogy később panaszt tegyenek.

2.1.4.3. Büntetőeljárás

A sértett saját kezdeményezésére nem járhat el közvádloként. Abban az esetben azonban, ha a közvádat gyakorló ügyész nem jár el, a sértett a bíróság elé történő közvetlen idézéssel kikényszerítheti az eljárást. Közvetlenül a nyomozási bírónál is lehet feljelentést tenni. Ez biztosítja leginkább, hogy a feljelentésben foglaltakat független bíróság tisztességes eljárásban ki fogja vizsgálni. Ezzel szemben a rendőrséghez és az ügyészhez benyújtott panaszt gyakran diszkrecionális alapon, további eljárási cselekmény nélkül lezárják.

A feljelentés előterjesztésével együtt be kell nyújtani egy károsulti nyilatkozatot is az ügyészségi irodán vagy közvetlenül a rendőrségen. Az ügyésznek ezt követően

tájékoztatnia kell az érintettet az eljárás megszüntetéséről és annak indokairól, illetve a nyomozás megindításáról és a meghallgatás időpontjáról.

Belgiumban a büntetőeljárás nyomozási és tárgyalási szakaszból áll. A legtöbb esetben a nyomozást az ügyész vagy – összetettebb vagy komolyabb ügyekben – a nyomozási bíró vezeti. A nyomozás során gyűjtik össze az arra vonatkozó bizonyítékokat, hogy történt-e bűncselekmény, és hogy azt ki követte el. A nyomozás végeztével az ügyet megszüntetik vagy a bíróság elé utalják tárgyalásra.

2.1.4.4. Fegyelmi eljárás

A rendőr fegyelmi büntetéssel sújtható bármely olyan – akár a köteleesség teljesítésén kívül eső – cselekmény vagy magatartás miatt, amely szakmai köteleességszegést valósít meg, vagy amely sértheti a rendőrség méltóságát. Köteleességszegés miatt akkor is kiszabható fegyelmi büntetés, ha a rendőr nem követett el semmilyen jogellenes cselekményt. Az alkalmazható szankciók az egyszerű figyelmeztetéstől a szolgálati jogviszony megszüntetéséig terjednek, és többek között illetménycsökkentés is szerepel közöttük.

A Comité P többször is szóvá tette, hogy a fegyelmi hatóságok azokat a cselekményeket büntetik szigorúbban és csaknem kizárólagosan, amelyeket a szolgálati működés körén kívül követnek el, illetve amelyek szakmai köteleességszegést valósítanak meg, míg a – leginkább a szolgálati működés körében megvalósuló – hatáskörrel való visszaélés kellő szankció nélkül marad. Ezt alátámasztja a Comité P 2013-as éves jelentése is, amely szerint a bíróság által végül testi sértésért elítélt rendőrök esetén 39 bírósági ügyből 6 esetben alkalmaztak fegyelmi büntetést (azaz az esetek 15%-ában), ehhez képest az okirathamisításért történő elítélések esetén ez az arány csaknem 60%-os.

2.1.4.5. Sértetti jogok

Bárki, akit a nemzeti jog alapján bűncselekménynek minősülő cselekmény következtében kár ér, sértettnek minősül, és megilletik bizonyos alanyi jogosultságok a büntetőeljárás előtt csakúgy, mint az alatt és azt követően. Azért, hogy sértettként tevékenyebb részhez juthasson az eljárásban, erre vonatkozó nyilatkozata nyilvántartásba vételével károsultként léphet fel vagy a büntetőeljárásban magánfélként érvényesítheti igényét.

2.1.4.6. Magánvád

A belga jogrendszerben nem létezik a magánvád intézménye. Bizonyos körülmények között lehetőség van arra, hogy a büntetőeljárás megindítására az elkövető közvetlen idézésével vagy a nyomozási bíróhoz benyújtott feljelentés és ezzel egyidejűleg magánfélként történő elismerés iránti kérelem útján kerüljön sor. Bántalmazás esetén a leghatékonyabb út a büntetőeljárásban magánfélként érvényesített igény, amely során szükségszerűen sor kerül a bíróság előtti megjelenésre. Magánfélként a tárgyalást megelőző szakaszban és a bírósági tárgyalás során is fel lehet lépni. Magánfélként nem csupán a bűncselekménnyel okozott kár megtérítése kérhető, hanem bizonyos eljárási jogok is megilletik a magánfelet a büntetőeljárás egésze során. A tárgyalást megelőző szakaszban kérelemre tanulmányozni lehet a büntetőügy iratait és további nyomozási cselekmények elvégzését lehet indítványozni.

2.1.4.7. Polgári eljárás, kártérítés

Kártérítési igényt lehet érvényesíteni a büntetőeljáráshoz kapcsolódóan, továbbá attól független perben is.

2.1.4.8. Bizonyítékok kizárása

A bűncselekmény gyanúsítottja a feltett kérdéseket megválaszolhatja és a választ meg is tagadhatja attól függően, hogy azt saját érdekeivel összhangban állónak találja. A vádlottat nem lehet arra kötelezni, hogy önmaga ellen tanúskodjon vagy arra kényszeríteni, hogy beismerő vallomást tegyen. Ez azt jelenti, hogy a vádlott javára érvényesül az önvádra kötelezés tilalma. Az e jog megsértésével szerzett bizonyítékokat a bizonyításból ki kell zárni.

A vádlott hallgatása nem büntethető. Tilos továbbá a vádlott eskü alatti kihallgatása is. A tanú ugyanakkor az eskü alapján köteles igazat mondani, de ugyanúgy megilleti a válaszadás megtagadásának joga, ha ezzel önmagát bűncselekmény elkövetésével vádolná.

Főszabály szerint bizonyítékként nem lehet figyelembe venni az olyan vallomást, amelyet kényszer vagy bántalmazás eredményeként vagy a vonatkozó törvény megsértésével szereztek, ideértve különösen azt az esetet, ha az ügyvéd nem volt jelen. A sértett e körülményeket jelentheti a kihallgatást végző ügyésznek és kérheti azok rögzítését. A gyakorlatban azonban a vallomást csak akkor hagyják figyelmen kívül, ha a bántalmazás bizonyítást nyer. Ezen túlmenően elvileg az ilyen állításokkal kapcsolatos nyomozásra nyomozási bírót kell kijelölni. Ez a kötelezettség a Belga Államot terheli, amely nem mindig tesz ennek eleget.

2.1.5. gyakorlati tapasztalatok

2.1.5.1. Büntetéskiszabási gyakorlat és az alkalmazott szankciók

A jogsértő rendőrök büntetlensége széleskörű jelenség. A Comité P kiemelte, hogy 2009 és 2012 között a civil szervezetek számos rendőri erőszakra vonatkozó állítása ellenére csupán 39 esetben került sor jogellenes rendőri erőszak megállapítására. E 39 bírósági ügy közül 31-ben a lehetséges legenyhébb szankciót alkalmazták, azaz vagy egyszerűen megállapították a bűnösséget (3 esetben) vagy a büntetés kiszabását próbaidőre elhalasztották (28 esetben), amely a büntetés és a büntetett előélet hiányával egyenértékű kedvező bánásmód. Két ügy végződött szolgálati ítélettel (a bűnügyi nyilvántartásban való feltüntetés nélkül), 12 pedig teljesen vagy részben felfüggesztett ítélettel. Csupán egyetlen ügyben ítélték az elkövetőt végrehajtandó szabadságvesztés büntetésre. E 39 ügyből a Comité P-t csupán 6 esetben tájékoztatták fegyelmi büntetés kiszabásáról, ezek közül 1 esetben alkalmaztak megrovást, 2-szer illetménycsökkentést, 1 szolgálatból való felfüggesztést, 1 fizetési fokozatban való visszavetést és csupán egy esetben került sor kényszernyugdíjazásra, amelyet a Conseil d'Etat később hatályon kívül helyezett. Elmondható tehát, hogy de facto teljes büntetlenség érvényesül a jogellenes erőszakot elkövető rendőrökkel kapcsolatban.

2.1.5.2. A hozzáférhető adatok

Nincs központilag gyűjtött adat sem a kínzással és bántalmazással kapcsolatos esetek számára, sem a rendőrök által jogellenesen alkalmazott erőszakra vonatkozóan. Következésképpen sem a vonatkozó nyomozások eredményéről, sem azok sikerességi arányáról nem áll rendelkezésre statisztikai információ. Az adatok hiánya kapcsán nemzetközi emberi jogi szervezetek aggályaiknak adtak hangot, ám mindeddig nem került sor a statisztikák készítésére vonatkozó ajánlások átültetésére.

Nem áll rendelkezésre rendszerezett információ a bántalmazás miatt alkalmazott szankciókról sem. A Comité P 2006-os éves jelentésében elismerte, hogy a rendőröket érintő büntetőügyekben tolerancia érvényesül, amennyiben három rendőrből egy felfüggesztett büntetést kap, és megőrzi büntetlen előéletét.

Az elkövetők számát illetően a bíróságok jogilag kötelesek a Comité P számára továbbítani a rendőröket érintő határozataik másolatát, de a gyakorlatban e kötelezettséget nem tartják be kellőképpen. A Comité P ennél fogva csak részinformációkhoz jut, vagy egyes bírósági körzetekből egyáltalán nem kap határozatokat, ezért e tárgyban nem áll rendelkezésre megbízható adat.

2.1.5.3. Aggályok, bírálat

Emberi jogi szervezetek állandó jelleggel, rendszeresen megfogalmazzák azt az ajánlást, hogy Belgiumnak először is ratifikálnia kell a kínzás elleni egyezményhez fűzött fakultatív jegyzőkönyvet (OPCAT), másodsor pedig a „párizsi elvekkel” összhangban létre kell hoznia a Nemzeti Emberi Jogi Intézményt (NHRI).

Sürgető szükség van továbbá a büntető törvénykönyv és a büntetőeljárásjogi törvény reformjára, mivel azokat 1878-ban, illetve 1867-ben fogadták el, és az azóta végrehajtott több reform ellenére nem alkották azokat újra, emiatt nem könnyen értelmezhetőek. Ezenfelül a büntető törvénykönyv nem megfelelő volta a börtönök túltelítettségét is eredményezi. Belgiumnak felül kell vizsgálnia egyes cselekmények kriminalizálását és a büntetéseket, mivel azok a mai társadalomban sok esetben már nem megfelelőek.

Az ügyvédhez való jog, a független orvos általi vizsgálatához való jog, valamint a családtag vagy a fogvatartott választása szerinti más személy értesítéséhez való jog korlátozása kapcsán szintén aggályait fejezte ki több nemzetközi szervezet is.

Egy további téma a szolgálati feladataikat ellátó rendőrök azonosíthatóságának kérdése. Jelenleg a rendészeti feladatokat ellátó, különösen a tüntetéseken feladatot teljesítő rendőrök nem viselnek semmi olyan megkülönböztető jelzést, amely lehetővé tenné valamely esemény kapcsán a későbbi azonosításukat. Bár egy törvénymódosítás alapján névtáblával vagy szám alapján lehetővé kell tenni, hogy az állampolgárok bármilyen körülmények között azonosíthassák a rendőrség tagjait, e törvény nem léphet hatályba a végrehajtási szabályokat megállapító királyi rendelet megalkotásáig. A törvénymódosítás szerinti kötelezettség konkrét végrehajtását tartalmazó javaslatot több alkalommal elutasították, és féltő, hogy a végrehajtási rendelet elfogadására nem fog sor kerülni, így a törvény alkalmazhatatlanná válik.

Az EJEB határozatai a nyomozás szokatlanul hosszú idejét hangsúlyozzák, és Belgiumot komoly bírálatok érték a tétlensége miatt. A késedelem egyes esetekben olyan jelentős,

hogy a bíróságok az időmúlás következtében egyes tényeket az eljárásban nem tudnak figyelembe venni, ezért végül csupán a bűnösséget állapítják meg.

2. 2. Beglium elemzése		1	2	3	nincs adat/nem releváns	
A kizárás tilalma – szabályozás és gyakorlat	Az Egyezmény 3. cikkének megjelenése a belső jogban	közvetlen átültetés hiányzik	részleges átültetés hiányzó elemekkel	teljes átültetés	X	
	Részletes szabályok és iránymutatás a rendőrök számára	nem elégséges/nincs	részleges normativitás/homályos és általános szabályok	alapos szabályozás	X	
	A szabályok alkalmazása a gyakorlatban	egyes területeken rendszerszintű hiányosság	az egyedi jogsértések nem jellemzőek	az előírások követésének tiszteletben tartásának kultúrája	X	
A tények dokumentálása, lehetséges bizonyítékok	Az állítólag jogsértően beszerzett nyilatkozat felhasználhatóságával kapcsolatos bizonyítási teher		a panaszt terheli	az államot terheli	X	
	Kamerák használata	Fedélzeti	nem elérhető/tilos	részben elérhető/lehetséges/rendőri döntés alapján használt	széles körben elterjedt/általános gyakorlat/ kötelező	X
		Test	nem elérhető/tilos	részben elérhető/lehetséges/rendőri döntés alapján használt	széles körben elterjedt/általános gyakorlat/ kötelező	X
		Harmadik személy által	tilos	lehetséges de akadályozzák	lehetséges és elfogadott	X
		Fogvatartási helyeken	nem elérhető/tilos	lehetséges/rendőri döntés alapján	széles körben elterjedt/általános gyakorlat/ kötelező	X

A tények dokumentálása, lehetséges bizonyítékok

Kamerák használata	A kihallgatások képi és hangrögzítése	nem elérhető	részben elérhető/ lehetséges/rendőri döntés alapján	széles körben elterjedt/ általános gyakorlat/ kötelező
			X	
	A kamera használattal kapcsolatos szabályozás és gyakorlat	systematic non-compliance in certain questions	az eseti jogsértés nem ritka	a szabályokat tiszteletben tartják
			X	
Orvosi vizsgálat	Orvosi vizsgálat befogadásakor	nem mindig/kérelemre/ rendőri diszkréció		kötelező
		X		
	A vizsgálatot végző orvos jogállása	rendőrség alkalmazottja/ szerződött partnere	nemzeti egészségügyi szolgáltató/ esetről esetre változó, független orvos	független igazságügyi orvosszakértő
			X	
	Az orvos megválasztási jog és ennek gyakorlata	nincs ilyen jog	a gyakorlatban jellemzően nem érvényesül	a gyakorlatban jellemzően érvényesül
			X	
	Szakértelem, alaposág, szakmai sztemderdek	nincs standardizált követelmény/formális/ felületes vizsgálat	standardizált protokollok/ alapos vizsgálat	igazságügyi ismeret/célzott, alapos vizsgálat
		X		
	Orvosi dokumentáció elérhetősége	nem hozzáférhető/ akadályozzák	kérelemre	a hozzáférést automatikusan biztosítják
		X		
	A dokumentáció bizonyítási értéke	gyenge/nem készül fénykép/nem megfelelő dokumentáció	elfogadható/nem kritizálják/a fotók korlátozottan használhatók	a alapos és megbízható dokumentáció/hasznos fényképek
		X		

A tények dokumentálása, lehetséges bizonyítékok	Orvosi vizsgálat	Az orvos szakmai véleménye a sérülések lehetséges okairól/az állítólagos bántalmazásról	tilos/soha nem jelenik	esetenként megjelenik	kötelező tartalmi elem	
		Bántalmazás gyanúja esetén az orvosi dokumentáció továbbításának kötelezettsége a nyomozószerv felé	a hivatalbóli továbbítás tilos/ az orvosok a gyakorlatban nem továbbítják	az orvosok esetenként továbbítják/ köteles továbbítani de ritkán teszik meg	kötelező továbbítani	
		A vizsgálat privát jellege	nem biztosított	kérelemre biztosítható	az orvos eltérő kérelme esetén biztosított	
		Az őrizetbe vételt végző rendőr jelen van, ha nem biztosított a privát jelleg	mindig az őrizetbe vételt végző rendőr	az őrizetbe vételt végző rendőr jelen lehet	soha nem az őrizetbe vételt végző rendőr	
	Harmadik személy értesítésének joga		nem biztosított	korlátozott	hatékonyan működik	
	Védőhöz való jog	Hozzáférés	nem biztosított/ papíron biztosított, de rendszerszinten nem érvényesül	biztosított de rendszerint nem érvényesül	érvényesül	
		Konzultáció	nem biztosított kihallgatás előtt/papíron biztosított de akadályozzák	korlátozott	a kihallgatás előtt biztosított	
		Jelenlét a kihallgatáson	nem biztosított/akadályozott	nem garantált/rendőri döntéstől függ	biztosított	

Nyomozás, vádhatóság, bizonyíték	A nyomozószerv formális függetlensége	a rendőrség része	független szerv kapcsolódási pontokkal és érdektfedéssel/ügyészség	teljesen független szerv	X
	A nyomozószerv személyes függetlensége	korábbi vagy aktuálisan is rendőri kötelembe tartozó	kapcsolódási pontokkal és érdektfedéssel/ügyészség	teljes függetlenség	X
	A nyomozás percepciója	nem független	számos aggály/nem bíznak benne teljesen	független	X
	A rendőri vallomások értéke a bizonyítási eszközök között	meghatározó	erősebb, mint más vallomások	ugyanaz, mint a többi vallomása	X
	Magánvád	nem lehetséges	papíron lehetséges, gyakorlatban nem	gyakorlatban elérhető	X
Fegyelmi eljárások	Valószínűsége	nem jellemző		rendszeres	X
	A büntetőeljáráshoz való viszony	szoros kapcsolat/másodlagos	párhuzamosan folyik	független eljárások	X
	A rendőr elbocsátásának lehetősége	a szankciót nem alkalmazzák/rendszeres mentesítés	a mentesítés valószínű	elítélés esetén jellemző elbocsátás	X
	Kártérítés	külön polgári eljárás a jogerős elítélés alapján	a büntetőeljáráson belül	különálló és független polgári eljárás	X X

<i>Monitoring</i>	Adatok	Panaszok száma	nem gyűjtik/ nem megbízható X	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető
		Az eljárások száma és típusa	nem gyűjtik/ nem megbízható X	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető
		Az eljárások eredménye	nem gyűjtik/ nem megbízható X	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető
		Elítélések száma, szankciók típusai	nem gyűjtik/ nem megbízható X	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető
Össz:			58		

3. Bulgária

3. 1. A Bulgáriáról szóló jelentés összefoglalója

Az Emberi Jogok Európai Bírósága által megállapított, 3. cikkel kapcsolatos jogsértések aránya Bulgáriában az egyik legmagasabb: az emberi jogi jogsértésért Bulgária felelősségét megállapító, 1992 óta hozott EJEB határozatok közül csaknem minden ötödik a kínzás, embertelen vagy megalázó büntetés tilalmával, illetve az ilyen állítások nyomán indult ügyek kivizsgálásának hiányával kapcsolatos. E jelentés legalább részben magyarázatot ad a csalódást keltő helyzet strukturális, rendszerszintű okaira.

3.1.1. jogi háttér

3.1.1.1. A rendőröket terhelő kötelezettségek, a kínzást és bántalmazást büntető magatartási szabályok, törvények és rendeletek

A bolgár jogszabályokban nincs kifejezetten a kínzás és bántalmazás tilalmát kimondó rendelkezés.

A büntető törvénykönyv alapján aki mást személyes szabadságától jogellenesen megfoszt, hat évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Ha a személyes szabadságtól való megfosztást hivatalos személy kötelességének megsértésével követi el, 2-től 8 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. E bűncselekmény minősített esete valósul meg, ha a szabadságtól való megfosztás fájdalmat okozott, a sértett egészségét veszélyeztette, vagy ha időtartama a 48 órát meghaladta.

A büntető törvénykönyv 131. cikke akként rendelkezik, hogy az a rendőr, aki testi sérülést okoz, büntetést követ el, és 3-tól 15 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, ha a sérülés súlyos, 2-től 10 évig, ha a sérülés mérsékelt, és 3 évig, ha a sérülés könnyű. A túlzott rendőri erőszak alkalmazása e cikk hatálya alá tartozik. Ez az egyetlen olyan rendelkezés, amely az erőszak elkövetőjeként kifejezetten nevesíti a rendőröket. Amennyiben a testi sértés fájdalmat és szenvedést okozott, de nem járt sérüléssel, az könnyű testi sértésnek minősül, és 1 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő vagy próbára bocsátást lehet alkalmazni. Aki – civilként – könnyű testi sértést követ el, 2 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő vagy próbára bocsátható. Ha az ilyen személy által elkövetett testi sértés – a fájdalom és szenvedésen kívül – nem járt sérüléssel, a bűncselekmény 6 hónapig terjedő szabadságvesztéssel, próbára bocsátással vagy 50–150 euró pénzbüntetéssel büntetendő.

E rendelkezéseken kívül aki erőszakkal, fenyegetéssel vagy hatáskörével visszaélve mást arra kényszerít, hogy akarata ellenére tegyen, ne tegyen vagy eltérjen valamit, 6 évig évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A büntetéseket illetően a büntető törvénykönyv úgy rendelkezik, hogy a bűncselekmény elkövetőjével szemben a büntetőeljárás megszüntethető, és (1000–5000 BGN, azaz 500–2500 euró) közigazgatási bírság szabható ki vele szemben a következő feltételek fennállása esetén: (a) szándékos bűncselekmény esetén a büntetési tétel 3 év szabadságvesztés vagy ennél enyhébb büntetés, gondatlan bűncselekmény esetén pedig 5 év szabadságvesztés vagy ennél enyhébb büntetés; (b) az elkövetőt korábban nem ítélték el közzéadás bűncselekményért és nem mentesült a büntetőjogi felelősség alól;

(c) a bűncseleménnyel okozott anyagi kár megtérült. E rendelkezés nem alkalmazható, ha a jogsértés súlyos testi sértést vagy halált okozott, ha az elkövető ittas volt, valamint ha a bűncselekményt hivatalos személy ellen hivatalos eljárása alatt követték el.

3.1.1.2. Fegyelmi és etikai szabályzatok, egyéb rendelkezések

A rendőrség tevékenységét a belügyminisztériumról szóló törvény szabályozza, amely megállapítja a rendőrök főbb jogait és kötelezettségeit, a rendőrség szervezeti felépítését, valamint a rendőrök ellen indítható fegyelmi eljárás szabályait. A rendőrség működésének alapelvei a következők: az alkotmányban, a törvényekben és a nemzetközi szerződésben foglaltak betartása; a polgárok jogainak, szabadságának és méltóságának tiszteletben tartása; nyilvános működés; elszámoltathatóság; politikai semlegesség; objektivitás; az információ és az információforrás védelme; a kötelességüket teljesítő rendőrök védelme; továbbá más állami és önkormányzati szervekkel, a polgárokkal és jogi személyekkel való együttműködés.

3.1.1.3. A fogvatartással kapcsolatos hatáskör, a fogvatartás tartama

A belügyminisztériumról szóló törvény alapján a rendőrség őrizetbe veheti azt, aki bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható, aki a rendőröket figyelmeztetést követően is akadályozza feladataik ellátásában, valamint akinek személyazonosságát nem lehet megállapítani.

3.1.2. intézményi megoldások

3.1.2.1. A rendőrség és a fogvatartás ellenőrzése

Bulgária 2011-ben ratifikálta a kínzás és más kegyetlen, embertelen és megalázó bánásmódról és büntetésről szóló ENSZ egyezményhez fűzött fakultatív jegyzőkönyvet. A Nemzeti Megelőző Mechanizmus feladatkörét az ombudsmanhoz telepítette, aki emellett egyéb feladatait továbbra is ellátja. Az ombudsman bűncselekmény gyanúja esetén jelentést tehet az ügyésznek. Az ombudsman hivatalból is eljárhat, ha álláspontja szerint a polgárok jogainak és szabadságainak védelméhez szükséges feltételek nem teljesülnek. Az ombudsman fogadja és megválaszolja a hozzá érkező panaszokat, ellenőrzést végez, a jogsértések orvoslása érdekében ajánlásokat bocsát ki, közvetít a hatóság és a sértett között, javaslatokat és ajánlásokat fogalmaz meg az emberi jogok védelmét érintő akadályok elhárítása érdekében. A CPT 2015-ös látogatását követően aggályait fejezte ki azzal kapcsolatban, hogy az ombudsmani hivatal költségvetése a megelőző évhez képest csökkent, amely kihathat feladatainak ellátására is.

3.1.2.2. A nyomozást végző testület és annak függetlensége

A rendőrök által elkövetett bűncselekményekre nem hoztak létre külön nyomozó szervet. Ezekben az ügyekben 2008-ig a katonai ügyész nyomozott, 2008 óta pedig az ügyész hatáskörébe tartoznak.

3.1.3. Különös garanciák

3.1.3.1. Hang- és képfelvételek

Bulgáriában alkalmaznak testkamerákat és fedélzeti kamerákat is, de nincs nyilvános információ azok számára vagy a felhasználás helyére vonatkozóan. A felvétel törvényben rögzített megőrzési ideje 30 nap, és ahhoz a nyomozó hatóság és a sértett korlátozás nélkül hozzáférhet. Egyes vélemények szerint a rendőrök valószínűleg saját belátásuk szerint kapcsolják be, illetve állítják le a kamerákat.

A törvény alapján az őrizetbe vett személyeket folyamatos megfigyelés alatt kell tartani, akár közvetlenül, akár videómegfigyelő rendszer segítségével, amiről az érintetteket előzetesen tájékoztatni kell. A zárakban, valamint azokban a helyiségekben, ahol a fogvatartott jelen lehet, biztonsági célból a felvételt rögzítő kamerákat kell elhelyezni. Egy belügyminiszteri utasítás értelmében a kihallgatószobákat fel kell szerelni hang- és képrögzítő berendezéssel. A rögzítés a fogvatartott viselkedésének felügyelete, a belső szabályok megtartása és a fogvatartottak jogainak tiszteletben tartása érdekében kötelező. A felvételeket a rendőrség érintett szervének 30 napig meg kell őrizni.

A kihallgatásról a fogvatartott kérelmére vagy a nyomozó hatóság kezdeményezésére hangfelvételt lehet készíteni. A fogvatartottat tájékoztatni kell arról, hogy a kihallgatásról hangfelvétel készül. Nem lehet csupán a kihallgatás egy részéről felvételt készíteni, és nem lehet a kihallgatás valamely részét a felvétel céljából megismételni. A kihallgatást követően a felvételt le kell játszani a fogvatartott számára. A további kiegészítő magyarázatokat és valóságokat szintén rögzíteni kell, és a kihallgatott személynek a felvétel végén nyilatkoznia kell, hogy az a vallomását pontosan tükrözi. A felvételt a kihallgatási jegyzőkönyvhöz kell csatolni egy feljegyzés kíséretében, amely tartalmazza az ügyszámot, a kihallgató és a kihallgatott személy nevét, valamint a kihallgatás időpontját, és a feljegyzést mind a két személynek alá kell írnia. A hangfelvételt csak a nyomozás céljából lehet meghallgatni az ügyész engedélyével és a kihallgatott személy jelenlétében, és a meghallgatását követően ismét el kell zárni. A képfelvételekre ugyanezt az eljárást kell értelemszerűen alkalmazni.

E rendelkezések ellenére a kihallgatásokról történő kép- és hangfelvétel készítése inkább kivételes, mintsem általános gyakorlat. Ezt támasztja alá egy 2014-es ombudsmani jelentés is. Az ombudsman a nemzeti megelőző mechanizmushoz kapcsolódó feladatkörében egy 21 rendőrsre kiterjedő monitoring-projektet indított. Az erről szóló jelentésében hangsúlyozta annak szükségességét, hogy a fogvatartottak biztonsága érdekében a cellákban jelzőrendszert szereljenek be. A jelentés szerint még mindig vannak olyan fogvatartási helyek, ahol nem működik videómegfigyelő-rendszer.

Ami a rendőri eljárásról külső személy által rögzített felvételeket illeti, a Bolgár Köztársaság alkotmánya tiltja a polgárokról tájékoztatásuk és hozzájárulásuk nélkül történő film- vagy képfelvétel készítését és tevékenységének rögzítését. Mivel azonban a rendőrök közszereplőknek minősülnek, magánélethez való joguk e tekintetben korlátozható, és így lehet róluk felvételt készíteni. A gyakorlatban ugyanakkor valószínű, hogy a sértettől elveszik a telefonját és törlik a képeket.

3.1.3.2. Orvosi vizsgálat

Az őrizetbevétel során nem feltétlenül kötelező orvosi vizsgálat elvégzése. Orvosi vizsgálatot kérelemre végeznek, vagy ha az a fogvatartott egészségi állapotára tekintettel szükségesnek mutatkozik. A rendőröknek az orvosi ellátáshoz való jogról tájékoztatniuk kell a fogvatartottat. A fogvatartottnak alá kell írnia egy nyilatkozatot arra vonatkozóan, hogy e jogáról tájékoztatták, és hogy kéri-e az orvosi vizsgálatot. A vizsgálat visszautasítására szintén írásbeli nyilatkozatban van lehetősége. A szülő, gondnok, ügyvéd és (külföldi fogvatartott esetén) a diplomáciai képviselő szintén kérheti orvosi vizsgálat elvégzését. Az e jelentés elkészítése során megkérdezett orvosok szerint a fogvatartottnak a gyakorlatban kitartóan ragaszkodnia kell ahhoz, hogy megvizsgálják. E szabály alól kivételt képez a lehetséges „intézményi konfliktus” esete, amikor a fogvatartottat másik rendőrorrőről, börtönből vagy egyéb fogvatartási intézetből szállítják vagy szállították át. Ilyen esetben majdnem mindig sor kerül a vizsgálatra. Ez a tény önmagában is azt sugallja, hogy a rendszer szereplői tudják, hogy erős a valószínűsége annak, hogy a fogvatartottakat bántalmazás érheti.

Az orvos minden vizsgálatot dokumentál. Erről a fogvatartottnak vagy ügyvédjének másolatot kell adni. Ennek ellenére a független orvos által végzett vizsgálatokat kivéve a fogvatartott csak akkor kap másolatot egészségügyi iratairól, ha azt kifejezetten kéri. A rendőrség a fogdában nyilvántartást vezet az orvosi vizsgálatokról és a gyógyszerrendelésről, és az orvosnak az e nyilvántartásba tett valamennyi bejegyzést alá kell írnia. Megjegyzendő, hogy a megkérdezett orvosok szerint a vizsgálat vagy a nyilvántartás valamelyike formális.

A rendőrségen belül az egyes szervezeti egységek gyakorlata eltérő, de a vizsgálatot általában sürgősségi egészségügyi központok vagy a helyi kórházak sürgősségi osztálya látja el. A fogvatartott saját költségére kérheti, hogy a választása szerinti orvos végezze el a vizsgálatot. Nagyon ritkán fordul elő, hogy a vizsgálatot a fogvatartott háziorvosa végzi. Nincs az ilyen vizsgálatok arányára vonatkozó nyilvános adat, de az feltehetően igen alacsony, tekintettel a költségekre, valamint arra, hogy időigényes, hogy az orvos a fogvatartás helyére érkezzen. Vannak rendőrségi orvosok is, de számukra vagy tevékenységükre nézve nincs megbízható információ. Nincs speciális igazságügyi orvosszakértői ismeretekre vonatkozó követelmény.

Az orvos kérésére a fogvatartottal azonos nemű rendőr jelen lehet a vizsgálaton, és ezt a körülményt a dokumentációban és a rendőrségi nyilvántartásban fel kell tüntetni. A 2015-ös CPT jelentésben ugyanakkor az szerepel, hogy „a küldöttséghez több olyan állítás jutott el, amely szerint [...] magát a vizsgálatot gyakran rendőrök jelenlétében végezték, és a fogvatartottak ezalatt gyakran meg voltak bilincselve”.

Ha a vizsgálat nyomán bántalmazással, fizikai visszaéléssel, jogszerűtlen fegyverhasználattal vagy kényszerítő eszközök jogszerűtlen alkalmazásával kapcsolatos ésszerű gyanú támad, a vizsgálaton jelenlévő rendőr írásban jelentést tesz a szervezeti egység vezetőjének.

A vizsgálatról készült dokumentáció pontossága és megbízhatósága vélhetően megkérdőjelezhető, mivel a nyilvántartásba bejegyzett sérülések lehetséges okait illetően az iratok nagyobb valószínűséggel tükrözik a rendőrök által adott magyarázatot. Az orvosok nem készítenek fényképet a sérülésekről, és nem adnak véleményt a

sérülések valószínűsíthető okairól. Bár az orvosok jogilag kötelesek jelenteni minden olyan esetet, ahol fennáll a lehetséges bántalmazás gyanúja, a gyakorlatban azonban ez a követelmény nem érvényesül.

3.1.3.3. Ügyvédhez való jog

Az ügyvédhez való jogot rögzíti az alkotmány, a belügyminisztériumról szóló törvény, a fogvatartásról szóló belügyminiszteri utasítás, valamint a büntetőeljárásról szóló törvény is.

Az alkotmány úgy rendelkezik, hogy mindenkinek joga van ügyvédhez fogvatartásának kezdetétől vagy a vádemeléstől fogva. E rendelkezés azt is tartalmazza, hogy a fogvatartott/vádolt ügyvédjével ellenőrzés nélkül találkozhat és kommunikálhat.

Ha a fogvatartott a jogi segítségnyújtásról szóló törvény szerinti jogi segítséget szeretne igénybe venni, a szolgálatot teljesítő rendőr telefonon haladéktalanul tájékoztatja a fogvatartott által választott ügyvédet és előadja a fogvatartással kapcsolatos információkat. Az ügyvéd tájékoztatásának pontos időpontját fel kell tüntetni a fogvatartott által kitöltött írásbeli nyilatkozaton. Az ügyvéd rendőrkapitányságra érkezésének pontos időpontját a látogatási nyilvántartásba kell bejegyezni. Egy legfőbb ügyészi utasítás alapján az ügyvéddel való konzultációra külön szobában kell lehetőséget biztosítani, a fogvatartás kezdetét követően haladéktalanul, azaz 2 órán belül, és még az első kihallgatás előtt. Az ügyvéd számára biztosítani kell, hogy a fogvatartás helyére való érkezésétől számított legfeljebb 30 percen belül találkozhasson a fogvatartottal. Beszédes ugyanakkor az a körülmény, hogy a jelen kutatás során megkérdezett ügyvédek egyike sem hallott még erről az utasításról, minthogy az a legfőbb ügyész honlapján nincs közzétéve.

A gyakorlatban az okozza a problémát, hogy a fogvatartottakat nem mindig tájékoztatják az ügyvédhez való jogukról, és erre vonatkozó kérésüket nem dokumentálják. A másik probléma az, hogy lehetséges, hogy valakit több órán keresztül őrizetben tartanak anélkül, hogy közölnék a gyanúsítást, azon az alapon, hogy „adatok vannak arra nézve, hogy bűncselekményt követett el”, amelyeket azonban nem közölnék az érintettel. Ezt esetleg egyáltalán nem dokumentálják a rendőrségen, és a fogvatartottat úgy bocsátják szabadon, hogy lehetősége sincs bizonyítani, hogy fogvatartották. Az ügyvédhez való jog éjszaka valószínűleg akkor sem tud érvényesülni – különösen a kisebb településeken –, ha a fogvatartott ügyvédet kért, és tettek is lépéseket a biztosítására. Ráadásul általános vélekedés, hogy a fogvatartottakat csak abban az esetben és attól a pillanattól vehetnek igénybe ügyvédet, ha a gyanút közölték velük. Eddig az időpontig pedig tanúként hallgatják ki őket, mivel ebben az esetben az ügyvédhez való jog nem alkalmazandó.

Azt is hangsúlyozni kell, hogy egy jogi segítségnyújtás minőségéről szóló 2004-es civil tanulmány megállapította, hogy a hivatalból biztosított jogsegély minősége következetesen és jelentősen alacsonyabb, mint a fizetett jogi segítség. 2011-ben a hivatalból kirendelt ügyvéd átlagos díjazása ügynként 183 BGN (91 euró) volt. 2014-ben a hivatalból kirendelt jogsegélyre vonatkozóan minőségi standardokat állapítottak meg, és elfogadták az e tevékenység értékelésének és ellenőrzésének szabályait. Az értékelést a nemzeti jogsegély hivatal végzi, de a hivatal mindeddig nem publikált a minőségre vonatkozó jelentést.

3.1.3.4. Harmadik személy értesítéséhez való jog

A belügyminisztériumról szóló törvény alapján a fogvatartottnak joga van ahhoz, hogy harmadik személyt értesítsen, és írásbeli nyilatkozatban kell jeleznie, ha e joggal élni kíván. Belügyminiszteri utasítás alapján a szolgálatban lévő rendőr köteles a megjelölt személyt haladéktalanul értesíteni. Arra vonatkozóan nincs szabály, hogy mi a teendő, ha a megjelölt személyt nem lehet elérni. Általános vélekedés, hogy az esetek többségében nem értesítik a harmadik személyt, és a 2015-ös CPT jelentésben foglaltak szerint „a küldöttség által megkérdezett személyek túlnyomó többsége azt állította, hogy őrizetbe vételüket követően a rendőrségtől nem kaptak tájékoztatást a jogaikról és nem volt lehetőségük harmadik személyt értesíteni a fogvatartásukról”.

3.1.3.5. Hamis vád miatti eljárás kockázata

A feljelentő panaszos ellen igen nagy valószínűséggel eljárást indítanak hamis vád miatt. Ezt a bűncselekményt a büntető törvénykönyv 286. cikke szabályozza.

3.1.4. A kínzás és bántalmazás kezelésére szolgáló mechanizmusok

3.1.4.1. Panaszrendszer

3.1.4.1.1. Panasz alapján induló eljárások

A fogvatartott az állítólagos jogellenes fogvatartás miatt panaszt tehet a bíróságnál, és a bíróságnak arról haladéktalanul határoznia kell.

Az állítólagos bántalmazással kapcsolatos (büntetőeljárást kezdeményező) feljelentést a helyi bíróságon, valamint a rendőrség szervezeti egységének vezetőjénél lehet benyújtani.

3.1.4.2. Büntetőeljárás

2008-ig a rendőrség tagja által elkövetett bűncselekményben a nyomozást a katonai ügyész végezte, és a tárgyalást a katonai bíróság folytatta le. 2008-ban azonban a rendőrség tagjai ellen folytatott büntetőeljárások átkerültek a rendes büntetőbíróságokhoz, mivel megállapították, hogy némely katonai büntetőbíróság ügyterhe olyan alacsony volt, hogy megszüntetésük vált indokolttá. Az érvek között megjelent az is, hogy a sértetteket az igazságszolgáltatás során megillető jogok jobban érvényesülnek a rendes büntetőbíróságok előtt.

A belügyminisztérium külön adatkérés alapján közölte, hogy 2000 és 2015 között bántalmazás miatt 1099 fegyelmi és 138 büntetőeljárást folytattak le a rendőrök ellen. Ezen eljárások eredményeként csupán 11 rendőrt ítélték szabadságvesztésre és csak 18 rendőr szolgálati jogviszonyát szüntették meg. Ezzel szemben a jelen kutatás keretében kiküldött kérdésekre választ adó bíróságok által adott információk szerint 2000 és 2015 között körülbelül 101 rendőrt ítélték pénzbüntetésre, 28-at pedig szabadságvesztésre, vagyis összesen 129 büntető ítéletről lehet tudni. A (választ adó) bíróságok információi szerint 212 ügyből legalább 172 „könnyű testi sértés” miatt indult, és a rendőrökre 101 esetben kiszabott pénzbüntetés, illetve 28 esetben kiszabott felfüggesztett szabadságvesztés alkalmazására valószínűleg mérsékelt vagy súlyos sérülés okozása és jogellenes fogvatartás miatt került sor.

Habár a bíróságoktól kapott információ nagymértékben eltér a belügyminisztérium által megosztott adatoktól, a rendelkezésre álló adatokból arra lehet következtetni, hogy azon rendőrök többsége, akiknek bűnösségét megállapították, továbbra is szolgálatban maradt.

Egy – a Bolgár Helsinki Bizottságnál dolgozó – emberi jogi ügyvéd által 2011-ben végzett kutatás részletes áttekintést ad az 1998 és 2010 közötti, rendőrségi brutalitás miatt Bulgária ellen indult EJEK előtti ügyekről. A tanulmány szerint Bulgáriát a vonatkozó 27 ítélet mindegyikében elmarasztalták a nem megfelelő nyomozás miatt. A rendőr elkövetőre ezen ügyek egyikében sem szabtak ki arányos büntetést, és fegyelmi eljárást sem folytattak le ellenük. Az elkövetők némelyike még magasabb pozícióba is került a rendőrségen belül.

3.1.4.3. Fegyelmi eljárás

A rendőri bántalmazás a büntetőeljáráson kívül fegyelmi eljárást is maga után vonhat a belügyminisztériumról szóló törvény megsértése esetén, illetve ha a rendőr kötelezettségzegést követ el vagy megsérti a rá vonatkozó hatásköri és etikai szabályokat. A fegyelmi eljárást a belügyminisztériumról szóló törvény szabályozza, a fegyelmi szankciók pedig a következők: megrovás, írásbeli figyelmeztetés, 1 évtől 3 évig terjedő előléptetési tilalom, szolgálati viszony megszüntetésére való figyelmeztetés és szolgálati viszony megszüntetése. A fegyelmi eljárást lefolytató előjáró bűncselekmény elkövetésének gyanúja esetén nem köteles a fegyelmi vétséget jelenteni az ügyésznek.

A büntető és a fegyelmi eljárás párhuzamosan is folytatható. A fegyelmi eljárást akkor is megindítják, ha már zajlik a büntetőeljárás, ilyen esetben a fegyelmi büntetést a bírósági ítélet jogerőre emelkedését követően állapítják meg.

A belügyminisztérium által külön adatigénylésre megküldött adatok szerint fogvatartotti panasz alapján 1099 fegyelmi eljárást indítottak. Az összesen 1146 panaszból 97 jogellenes fogvatartásra vonatkozó panaszt, 158 testi sérülés okozásával kapcsolatos panaszt és 45 kényszervallatásra vonatkozó panaszt (összesen 300 panaszt) indokolatlannak találtak. A fennmaradó 846 belső vizsgálatból, amelyet a rendőrség érintett szervezeti egységének vezetője végzett, a rendőrökre kiszabott szankciók megoszlása a következőképpen alakult: 3 rendőr kapott megrovást, 18 írásbeli figyelmeztetést, 75 rendőrt figyelmeztettek szolgálati jogviszony megszüntetésére, 7 rendőrt kizártak az előmenetelből és 18 rendőr szolgálati viszonyát szüntették meg (összesen 121 fegyelmi szankció).

3.1.4.4. Sértetti jogok

A büntetőeljárás törvény alapján a sértett az, aki vagyoni vagy nemvagyoni kárt szenvedett. A tárgyalást megelőző eljárás során a sértettnek joga van az őt a büntetőeljárás során megillető jogosultságokról szóló tájékoztatáshoz; a személye és hozzátartozói védelméhez; a büntetőeljárás előrehaladásáról való tájékoztatáshoz; az eljárásban való részvételhez; kérdéseket és észrevételeket tehet; az eljárás folytatásának elmaradásához vezető minden cselekmény ellen kifogást nyújthat be; és joga van ügyvédhez. Az eljárást megindító nyomozó hatóság az eljárásról haladéktalanul tájékoztatja a sértettet. A sértett attól kezdve gyakorolhatja az őt megillető jogokat, hogy kéri a tárgyalást megelőző eljárásban való részvételét, és nyilatkozik az értesítési

címéről. A sértett kérheti a belügyminisztérium együttműködését azon bizonyítékok és adatok összegyűjtése kapcsán, amelyek megszerzésére ő maga nem képes.

A büntetőeljárással szemben a sértettet a fegyelmi eljárás során semmilyen jog nem illeti meg.

3.1.4.5. Magánvád

A sértett, akit a bűncselekmény folytán kár ért, a bírósági eljárásban pótmagánvádlóként részt vehet. Ha az ügyész nem indítja meg a büntetőeljárást, vagy a vádemelést elutasítja, azokat a pótmagánvádló nem kezdeményezheti, vádemelést követően azonban folytathatja az eljárást. A pótmagánvádlóként történő fellépés iránti igényt írásban vagy szóban lehet bejelenteni. Annak tartalmaznia kell a sértettre vonatkozó információkat, a pótmagánvádlókénti fellépést megalapozó körülményeket és az elsőfokú bírósági eljárásban a tárgyalás megnyitását megelőzően be kell jelenteni. A pótmagánvádló az ügyésszel együtt látja el a vád feladatait, és azt akkor is folytathatja, ha az ügyész a vádat ejteni akarja. A pótmagánvadász jogosult tájékoztatást kapni az eljárásról, az iratokról másolatot kaphat; bizonyítékot nyújthat be; részt vehet a bírósági eljárásban; kérdéseket intézhet és észrevételeket tehet; panasszal élhet a jogait vagy érdekeit sértő bírósági aktusokkal szemben (ideértve az elsőfokú ítéletet is).

Magánvádló az a sértett, akit olyan bűncselekmény folytán ért kár, amelyben csak az erre irányuló kérelme esetén folytatnak nyomozást. A magánvádló a bíróság előtt eljárást indíthat és képviselheti a vádat. A magánvadász írásban kell benyújtani, és annak tartalmaznia kell a magánvádlóra, illetve arra a személyre vonatkozó információkat, aki ellen a magánvadász benyújtja, valamint a bűncselekmény körülményeit. A magánvadász benyújtása illetékköteles, és azt a bűncselekmény elkövetésétől való tudomásszerzéstől, vagy az arról való tájékoztatástól számított hat hónapon belül kell benyújtani, hogy a tárgyalást megelőző szakaszt megszüntették, mert a bűncselekményben a nyomozást csak a magánvadász benyújtását követően lehet folytatni.

A magánvádlót a következő jogok illetik meg: az eljárás valamennyi iratát megismerheti és azokról másolatot készíthet; bizonyítékot nyújthat be; részt vehet a bírósági eljárásban; kérdéseket és észrevételeket tehet; panasszal élhet a jogait vagy érdekeit sértő bírósági aktusokkal szemben. A bírósági eljárás során vádat emelhet.

Egyes vélemények szerint a magánvadász intézményét erősítené, ha a sértettek jogosultak lennének a rendőrök által elkövetett bármely bűncselekmény esetén fellépni az ügyész helyett (és nem csak könnyű testi sértés esetén), illetve ha jogosultak lennének a bizonyítékok hatékony összegyűjtésére és részt vehetnének valamennyi eljárásban.

3.1.4.6. Polgári eljárás, kártérítés

A büntetőeljárástól független polgári eljárás megindítására nincs lehetőség. A sértett kártérítési igényét a büntetőeljárásban érvényesítheti. Ezt az elsőfokú bíróság előtti eljárás megkezdéséig, vagy az alatt lehet megtenni.

3.1.5. gyakorlati tapasztalatok

3.1.5.1. A hozzáférhető adatok

Az elkövetett bűncselekményekre és az azokhoz kapcsolódó eljárásokra vonatkozó statisztikai adatokat a nemzeti statisztikai intézet gyűjti. Ez az intézet ugyanakkor nem gyűjt a büntető törvénykönyv egyes cikkeire lebontott részletes adatokat. A rendőrség tagjai által elkövetett bűncselekmények az egyes cikkek egyes rendelkezéseiben szerepelnek. Ily módon nincs országos szintű egységes statisztikai adat a rendőrök által elkövetett bűncselekményekre vonatkozóan. E jelentés készítői a panaszok és a vádemelések számára, illetve a kiszabott büntetések számára és típusára vonatkozó külön adatigényléssel fordultak a katonai bíróságokhoz, regionális bíróságokhoz, valamint a belügyminisztériumhoz. Ez az adat azonban nem reprezentatív, és azt is meg kell jegyezni, hogy a bíróságoktól kapott adat jelentősen eltér a belügyminisztérium által közölt adatoktól. Így nincs megbízható információ sem a nyomozás sikerességi arányára, sem pedig az elkövetők számára, a büntetések súlyosságára vagy az eljárások időtartamára nézve.

Aciviliszervezetek által végzett monitoring-projektek ugyanakkor abántalmazások magas számát mutatják, tekintve, hogy az utóbb végrehajtandó szabadságvesztésbüntetésre ítélt fogvatartottak több mint 1/3-át bántalmazták vagy a fogvatartás alatt, vagy azt követően, vagy pedig mind a két esetben. Némely esetben ez információ kikényszerítése vagy büntetés érdekében előidézett komoly fájdalom okozását jelentette, azaz kínzást is megvalósított.

3.1.5.2. Aggályok, bírálat

A CPT legutóbbi (2015-ös) Bulgáriáról szóló jelentése szerint „a fogvatartottak rendőrség általi szándékos fizikai bántalmazására vonatkozó állítások növekvő száma alapján a CPT arra következtet, hogy a rendőrség őrizetében lévő férfiak és nők (ideértve a fiatalokat is) bántalmazásának továbbra is nagy a kockázata, mind az elfogás során, mind pedig azt követően, a kihallgatás alatt. Semennyi vagy nagyon kevés előrelépés történt a rendőrségi bántalmazással szembeni jogi garanciák átültetése terén”.

A jelentés szerint több terület is bírálatok tárgyát képezi. Először is, az ombudsmanon kívül nincs külön felügyelő szerv, és az ombudsmannak igen korlátozott – és egyre csökkenő – források állnak a rendelkezésére, így komoly aggályokat vet fel, hogy mennyiben képes ellátni a nemzeti megelőző mechanizmus keretében ráruházott feladatait. Bírálják továbbá a rendőrségi bántalmazással és kínzással kapcsolatos ügyek kivizsgálásának függetlenségét és hatékonyságát is. Feltételezhető, hogy a rendőrségi bántalmazásra vonatkozó állítások ügyében végzett nyomozás nem tekinthető alaposnak és pártatlannak.

Másodsor, a rendőrségi bántalmazással szembeni jogi garanciák gyakorlati átültetése szintén széleskörű bírálat tárgyát képezi. A fogvatartottak nem jutnak hozzá a jogaikra vonatkozó tájékoztatáshoz, és túlnyomó többségüknek nincs lehetősége harmadik személyt értesíteni az őrizetbe vételükről, továbbá nem élhetnek az őket a szabadságmegvonás kezdő időpontjától megillető ügyvédi jelentléthez és ügyvédi segítséghez való jogukkal. Az orvosi vizsgálat további külön probléma, amennyiben az gyakran néhány általános kérdésre korlátozódik, tényleges fizikai vizsgálat

vagy a sérülések dokumentálása nélkül. A jogi segítségnyújtás biztosítása szintén problematikus, mivel egyes esetekben azt nem biztosítják a fogvatartás kezdetétől, illetve a hivatalból kirendelt ügyvédek a felhívás ellenére megtagadják a jogi segítségnyújtását.

A központilag gyűjtött, rendszerezett és megbízható adatok hiánya megakadályozza mind az állam, mind a nyilvánosság számára, hogy átfogó képet kaphasson a helyzetről. A rendelkezésre álló korlátozott információ miatt ráadásul jelentős eltérés tapasztalható a hivatalos adatok és a független tanulmányokban szereplő számok között.

A rendőrségi bántalmazásokkal kapcsolatos nyomozás hatékonyságának hiányát és a büntetéskiszabási gyakorlatot szintén széles körben bírálják mind hazai, mind nemzetközi szinten.

3. 2. Bulgária elemzése		1	2	3	nincs adat/nem releváns	
A kényszer tilalma – szabályozás és gyakorlat	Az Egyezmény 3. cikkének megjelenése a belső jogban	közvetlen átültetés hiányzik	részleges átültetés hiányzó elemekkel	teljes átültetés		
		X				
	Részletes szabályok és iránymutatás a rendőrök számára	nem elégséges/nincs	részleges normativitás/homályos és általános szabályok	alapos szabályozás		
		X				
	A szabályok alkalmazása a gyakorlatban	egyes területeken rendszerszintű hiányosság	az egyedi jogsértések nem jellemzőek	az előírások követésének tiszteletben tartásának kultúrája		
		X				
A tények dokumentálása, lehetséges bizonyítékok	Az állítólag jogsértően beszerzett nyilatkozat felhasználhatóságával kapcsolatos bizonyítási teher		a panaszost terheli	az államot terheli		
					X	
	Kamerák használata	Fedélzeti	nem elérhető/tilos	részben elérhető/lehetséges/rendőri döntés alapján használt	széles körben elterjedt/általános gyakorlat/ kötelező	
						X
		Test	nem elérhető/tilos	részben elérhető/lehetséges/rendőri döntés alapján használt	széles körben elterjedt/általános gyakorlat/ kötelező	
					X	
	Harmadik személy által	tilos	lehetséges de akadályozzák	lehetséges és elfogadott		
			X			
	Fogvatartási helyeken	nem elérhető/tilos	lehetséges/rendőri döntés alapján	széles körben elterjedt/általános gyakorlat/ kötelező		
		X				

A tények dokumentálása, lehetséges bizonyítékok	Kamerák használata	A kihallgatások képi és hangrögzítése	nem elérhető	részben elérhető/ lehetséges/rendőri döntés alapján	széles körben elterjedt/ általános gyakorlat/ kötelező
			X		
		A kamera használattal kapcsolatos szabályozás és gyakorlat	systematic non-compliance in certain questions	az eseti jogsértés nem ritka	a szabályokat tiszteletben tartják
			X		
	Orvosi vizsgálat	Orvosi vizsgálat befogadásakor	nem mindig/kérelemre/ rendőri diszkréció		kötelező
			X		
		A vizsgálatot végző orvos jogállása	rendőrség alkalmazottja/ szerződött partnere	nemzeti egészségügyi szolgáltató/ esetről esetre változó, független orvos	független igazságügyi orvossalakértő
			X	X	
		Az orvos megválasztási jog és ennek gyakorlata	nincs ilyen jog	a gyakorlatban jellemzően nem érvényesül	a gyakorlatban jellemzően érvényesül
				X	
	Szakértelem, alaposág, szakmai sztenderdek	nincs standardizált követelmény/formális/ felületes vizsgálat	standardizált protokollok/ alapos vizsgálat	igazságügyi ismeret/célzott, alapos vizsgálat	
		X			
	Orvosi dokumentáció elérhetősége	nem hozzáférhető/ akadályozzák	kérelemre	a hozzáférést automatikusan biztosítják	
		X			
	A dokumentáció bizonyítási értéke	gyenge/nem készül fénykép/nem megfelelő dokumentáció	elfogadható/nem kritizálják/a fotók korlátozottan használhatók	alapos és megbízható dokumentáció/hasznos fényképek	
		X			

A tények dokumentálása, lehetséges bizonyítékok	Orvosi vizsgálat	Az orvos szakmai véleménye a sérülések lehetséges okairól/az állítólagos bántalmazásról	tilos/soha nem jelenik	esetenként megjelenik	kötelező tartalmi elem
		Bántalmazás gyanúja esetén az orvosi dokumentáció továbbításának kötelezettsége a nyomozószerző felé	a hivatalbóli továbbítás tilos/ az orvosok a gyakorlatban nem továbbítják	az orvosok esetenként továbbítják/ kötelesek továbbítani de ritkán teszik meg	kötelező továbbítani
		A vizsgálat privát jellege	nem biztosított	kérelemre biztosítható	az orvos eltérő kérelme esetén biztosított
		Az őrizetbe vételt végző rendőr jelen van, ha nem biztosított a privát jelleg	mindig az őrizetbe vételt végző rendőr	az őrizetbe vételt végző rendőr jelen lehet	soha nem az őrizetbe vételt végző rendőr
	Harmadik személy értesítésének joga	nem biztosított	korlátozott	hatékonyan működik	
	Védőhöz való jog	Hozzáférés	nem biztosított/ papíron biztosított, de rendszerszinten nem érvényesül	biztosított de rendszerint nem érvényesül	érvényesül
		Konzultáció	nem biztosított kihallgatás előtt/papíron biztosított de akadályozzák	korlátozott	a kihallgatás előtt biztosított
		Jelenlét a kihallgatáson	nem biztosított/akadályozott	nem garantált/rendőri döntéstől függ	biztosított

Nyomozás, vádhatóság, bizonyíték	A nyomozószerv formális függetlensége	a rendőrség része	független szerv kapcsolódási pontokkal és érdekátfedéssel/ügyészség	teljesen független szerv
			X	
	A nyomozószerv személyes függetlensége	korábbi vagy aktuálisan is rendőri kötelembe tartozó	kapcsolódási pontokkal és érdekátfedéssel/ügyészség	teljes függetlenség
			X	
	A nyomozás percepciója	nem független	számos aggály/nem bíznak benne teljesen	független
	X			
A rendőri vallomások értéke a bizonyítási eszközök között	meghatározó	erősebb, mint más vallomások	ugyanaz, mint a többi vallomásé	
		X		
Magánvád	nem lehetséges	papíron lehetséges, gyakorlatban nem	gyakorlatban elérhető	
			X	
Fegyelmi eljárások	Valószínűsége	nem jellemző		rendszeres
		X		
	A büntetőeljáráshoz való viszony	szoros kapcsolat/másodlagos	párhuzamosan folyik	független eljárások
		X		
A rendőr elbocsátásának lehetősége	a szankciót nem alkalmazzák/ rendszeres mentesítés	a mentesítés valószínű	elítélés esetén jellemző elbocsátás	
	X			
Kártérítés	külön polgári eljárás a jogerős elítélés alapján	a büntetőeljáráson belül	különálló és független polgári eljárás	
		X		

Monitoring	Adatok	Panaszok száma	nem gyűjtik/ nem megbízható	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető
				X	
		Az eljárások száma és típusa	nem gyűjtik/ nem megbízható	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető
				X	
		Az eljárások eredménye	nem gyűjtik/ nem megbízható	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető
				X	
		Elítélések száma, szankciók típusai	nem gyűjtik/ nem megbízható	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető
				X	
Össz:				41	

4. Cseh Köztársaság

4. 1. A Cseh Köztársaságról szóló jelentés összefoglalója

A Cseh Köztársaság 2012-ben nagyszabású intézményi változtatásokat vezetett be annak érdekében, hogy eleget tegyen a kínzás és bántalmazás elleni nemzetközi szabályozási környezetből fakadó követelményeknek. A tapasztalat azonban azt mutatja, hogy ha a látszólag független intézmény vezetői ugyanazon személyek, és működése a régóta fennálló személyes kapcsolatok mentén folytatódik, akkor a formális függetlenség további garanciák hiányában nem sokat ér. A jelentés alapján a Cseh Köztársaság Észak Írország nyomában kíván járni, de számára ez az út rögzösebbnek ígérkezik.

4.1.1. Jogi háttér

4.1.1.1. A rendőroket terhelő kötelezettségek, a kínzást és bántalmazást büntető magatartási szabályok, törvények és rendeletek

A büntető törvénykönyvben szerepel a kínzást és más embertelen vagy kegyetlen bánásmódot tiltó rendelkezés, ennek hatálya azonban nem terjed ki a megalázó bánásmódra. A 149. szakasz (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy aki állami, helyi önkormányzati, bírósági vagy más közhatalmi hatáskörének gyakorlásával összefüggésben másnak kínzással vagy más embertelen vagy kegyetlen bánásmóddal fizikai vagy lelki szenvedést okoz, hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A büntető törvénykönyv azonban nem határozza meg a kínzás fogalmát, amit az ENSZ kínzás elleni bizottsága is bírált. A gyakorlatban ezt a rendelkezést nem alkalmazzák, a büntető törvénykönyv 2010-es hatályba lépése óta kínzás büntette miatt senkit nem ítélték el.

Állítólagos bántalmazás esetén a rendőrök ellen hivatalos személy által elkövetett hatáskörrel visszaélés bűncselekménye miatt folyik a nyomozás. E rendelkezés alapján „[a]z a hivatalos személy, aki abból a célból, hogy másnak kárt vagy súlyos sérelmet okozzon, vagy hogy önmagának vagy másnak jogtalan előnyt szerezzen, (a) hatáskörét jogellenesen gyakorolja, (b) hatáskörét túllépi vagy (c) hatásköréből fakadó kötelezettségének teljesítését elmulasztja, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel vagy közhivatal gyakorlásától való eltiltással büntetendő.” E szakasz további bekezdései tartalmazzák a bűncselekmény minősített eseteit. A súlyosabb büntetést megalapozó súlyosító körülmények leginkább az elkövető által okozott kár vagy sérülés mértékéhez igazodnak. A „kár” fogalma alatt anyagi kárt, azaz pénzben kifejezhető kárt kell érteni, míg a „sérelem” fogalom az immateriális sérelemre, azaz a jogsérelemre, az egészségben bekövetkezett vagy erkölcsi sérelemre stb. terjed ki.

Ha a sértett fizikai vagy lelki sérelmet szenved, akkor lehetőség van arra, hogy a rendőr ellen hivatalos személy által elkövetett hatáskörrel visszaélés bűncselekményével egyidejűleg testi sértés miatt is eljárjanak, amely utóbbi bűncselekményt nemcsak hivatalos személy, hanem bárki elkövetheti.

A rendőrségről szóló törvény részletezi a rendőrség feladat és hatáskörét, ezen belül tartalmazza az alkalmazható kényszerítő eszközök kimerítő felsorolását. A rendőröknek tiszteletben kell tartaniuk az arányosság alapelvét és a törvényben felsorolt kényszerítő intézkedésekre megállapított részletes szabályokat. A rendőrség szervezeti egységének

vezetője köteles az illetékes ügyész számára jelenteni, ha az ilyen kényszerítő intézkedés alkalmazása sérülést vagy halált okozott. A törvény rendelkezik a fogvatartás jogalapjairól és a fogvatartás körülményeiről, így a bilincshasználat vagy az orvosi vizsgálat szabályairól. A rendőrségről szóló törvény kifejezetten kötelezi az ilyen bánásmódot tapasztaló rendőrt, hogy intézkedjen annak megakadályozása érdekében, és hogy azt haladéktalanul jelentse felettesének.

A szolgálati jogviszonyról szóló törvény szabályozza a szolgálatban lévő rendőrök fegyelmi felelősségét és fegyelmi eljárását. Ha egy rendőrt szándékos bűncselekmény miatt elítélnek, az általában a szolgálatból való elbocsátással jár.

4.1.1.2. A fogvatartással kapcsolatos hatáskör, a fogvatartás tartama

A fogvatartás időtartama általában nem haladhatja meg a 24 órát.

4.1.2. intézményi megoldások

4.1.2.1. A rendőrség és a fogvatartás ellenőrzése

A Nemzeti Megelőző Mechanizmus feladatait az ombudsman látja el, akit a képviselőház választ meg hat évre. Az ombudsman meglátogathat minden olyan helyet, ahol közhatalmi szervek a polgárokat szabadságukban korlátozzák vagy korlátozhatják. E látogatásokra általában az ombudsman saját kezdeményezésére kerül sor, de a szabadságában korlátozott személy is jogosult panaszt tenni az ombudsmannál. Az ombudsman látogatásairól minden esetben a megállapításait és ajánlásait tartalmazó jelentést készít.

Az ügyész szintén felügyeletet gyakorol a fogvatartási helyek felett. Az ombudsmannal ellentétben az ügyész utasítási joggal rendelkezik az előzetes fogvatartásra vagy a szabadságvesztésre vonatkozó szabályok betartására vonatkozóan és elrendelheti a személy szabadon bocsátását, ha a személyes szabadság korlátozása jogellenes.

4.1.2.2. A nyomozást végző testület és annak függetlensége

Az Ellenőrzési Hivatalt 2012-ben hozták létre a rendőrségi bántalmazási ügyekben folytatott nyomozás függetlenségének biztosítása érdekében, mivel a korábbi Inspekce Policie [a rendőrség ellenőrzéséért felelős szerv] – amely a Cseh Köztársaság rendőrségével együtt a belügyminiszter irányítása alá tartozott – széles körben bírálták (az Emberi Jogok Európai Bírósága is) a függetlenség hiánya miatt. Az újonnan létrehozott Ellenőrzési Hivatal tehát fegyveres testületként formálisan is független állami szerv, és minthogy már nem a belügyminisztérium szervezeti egysége, a belügyminisztertől is független. Az Ellenőrzési Hivatal vezetőjét a miniszterelnök nevezi ki, és neki felelős. Az Ellenőrzési Hivatal számára megállapított feladatokat az Ellenőrzési Hivatal tagjai hajtják végre, akik szolgálati feladataikat az Ellenőrzési Hivatalon belül látják el (szemben a korábbi helyzettel, a vizsgálok nem tagjai a rendőrségnek). Ugyanakkor az Ellenőrzési Hivatal által folytatott nyomozás függetlenségével kapcsolatos súlyos hiányosságok továbbra is fennmaradtak. A legfőbb aggály abból fakad, hogy az Inspekce Policie megszüntetését követően e szerv dolgozóinak nagy része (ha nem mindenki) az Ellenőrzési Hivatal tagja lett. Így tehát az új „független” Ellenőrzési Hivatal ténylegesen ugyanazokból a személyekből áll, akik a korábbi Inspekce Policie-ben teljesítettek

szolgálatot, következésképpen függetlenségük és a nyomozás hatékony lefolytatására való képességük továbbra is vitatható.

4.1.3. különös garanciák

4.1.3.1. Hang- és képfelvételek

A rendőrök használhatnak testkamerát, ha szükségesnek ítélik, és ők döntenek arról, hogy mikor kapcsolják be vagy állítják le azt. Miután a Cseh Közigazgatási Legfelsőbb Bíróság (az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjogára alapozva) megállapította, hogy az állam kötelessége bizonyítani, hogy a sérülés nem bántalmazás következménye, vagyis a hiányos, és az eljárás kulcsmomentumait nem tartalmazó rendőrségi videófelvétel esetén a bizonyítási teher az államé.

A legtöbb rendőrautóban van fedélzeti kamera. Ha a jármű fel van szerelve kamerával, a felvétel abban az pillanatban kezdődik, amikor a jármű elhagyja a rendőrorst és akkor áll le, amikor a jármű visszatér, a rendőrnek pedig nincs lehetősége arra, hogy beavatkozzon a felvételbe. A fedélzeti kamerák az autó első és hátsó szélvédője mögött helyezkednek el, de a jármű belsejét nem veszik.

Nincs minden rendőrorson videófelvevő rendszer. A büntetőeljárásról szóló törvény nem írja elő kötelezően a kihallgatásról való kép- vagy hangfelvétel készítését, így a rögzítés opcionális.

Ugyanakkor a rendőrségi eljárásról bárki készíthet felvételt. A rendőrségi eljárás során a rendőrök nem magánszemélyként lépnek fel, következésképpen a cselekményeik kép- vagy hangfelvétel útján történő rögzítése nem tekinthető a személyhez fűződő jogaik megsértésének.

4.1.3.2. Orvosi vizsgálat

A fogvatartott befogadásakor nem kötelező a rutin orvosi vizsgálat. A fogvatartottat akkor kell megvizsgálni, ha kábítószeres vagy alkoholos befolyásoltság alatt áll, vagy ha sérülésre vagy komoly betegségekre utaló jelek mutatkoznak. Az orvosi vizsgálat akkor is szükséges, ha a fogvatartott az őrizet során megbetegszik, sérülést szenved vagy öngyilkosságot kísérel meg. Az egészségbiztosításról szóló törvény alapján az őrizetbevétel vagy a fogvatartásba való befogadás során a szabad orvosválasztáshoz való jog nem érvényesül. Más esetekben a rendőrség köteles figyelembe venni a fogvatartott orvosválasztását és lehetővé kell tennie az orvos számára a fogvatartott vizsgálatát. Az ombudsmani jelentésekből ugyanakkor az tűnik ki, hogy a gyakorlatban – bár erre irányuló kérelem esetén a legtöbb esetben biztosítják az orvosi vizsgálatot – a fogvatartott orvosválasztáshoz való jogát nem tartják tiszteletben, és nem biztosítják a vizsgálat bizalmasságát sem. A fogvatartottakat feltehetően nem tájékoztatják ezekről a jogokról. Az orvosi vizsgálatot szerződéses kapcsolatban lévő egészségügyi intézmények biztosítják, sürgős esetben pedig a sürgősségi egészségügyi szolgálat. A vizsgálatokat civil orvosok végzik, és nincs igazságügyi orvosi ismeretekre vonatkozó követelmény. Sérülés esetén az orvos nem jogosult a sérülés lehetséges okainak értékelésére. E kérdést szakértői vélemény keretei között kell vizsgálni, amennyiben azt a büntetőeljárás során a felek bármelyike kéri. Az orvosok általában nem készítenek fényképet a sérülésről, valószínűbb, hogy inkább a rendőrök teszik ezt.

Az orvosi vizsgálat során legalább egy, a fogvatartottal azonos nemű rendőrnek folyamatosan szemmel kell tartania a fogvatartottat. Nincs olyan kötelezettség, amely alapján e személy ne lehetne a panaszos elfogásában résztvevő rendőr. A gyakorlatban valószínűleg az elfogásban résztvevő rendőr látja el mindvégig a felmerülő feladatokat.

A kínzás és más kegyetlen vagy embertelen bánásmód büntetéhez kapcsolódik egy általános jelentéstételi kötelezettség, és ha az orvos szerint ilyen bűncselekmény elkövetésének gyanúja áll fenn, köteles tájékoztatni a rendőrséget. A gyakorlatban ugyanakkor (súlyos esetek kivételével) erre nem kerül sor, és a sértettnek kell további lépéseket tennie, például bűncselekmény miatt feljelentést kell tennie. Az orvos semmiképpen nem jogosult arra, hogy az orvosi dokumentációt e célból továbbítsa az ügyésznek vagy bármely más nyomozó hatóságnak, habár utaltak rá, hogy előkészítés alatt áll a jelenlegi szabályozás módosítása, amely alapján az orvosok kötelesek lennének jelenteni a lehetséges bántalmazást.

4.1.3.3. Védőhöz való jog

A büntetőeljárásról szóló törvény úgy rendelkezik, hogy kihallgatása esetén mindenkinek joga van jogi segítséghez, és a rendőrség köteles biztosítani a fogvatartott számára, hogy e jogát gyakorolja, és hogy kihallgatásán védő legyen jelen. Ez a szabály azonban csak a büntetőeljárásról szóló törvény hatálya alatt, büntetőeljárás keretei között végzett kihallgatásokra vonatkozik. A rendőrségről szóló törvény ilyen garanciákat nem tartalmaz, így e kötelezettségek nem terhelik a rendőrséget, ha a rendőrségről szóló törvény hatálya alá tartozó kihallgatást végez. Úgy tűnik, hogy ez a következetlenség az védőhöz való jog korlátozását eredményező gyakorlatot alapozott meg. E gyakorlatot az Alkotmánybíróság elmarasztalta, amennyiben megállapította, hogy mindenkinek joga van védőhöz, függetlenül attól, hogy kihallgatására a büntetőeljárásról szóló törvény vagy a rendőrségről szóló törvény alapján kerül sor.

Ha az ügyvéd a fogvatartás maximális időtartamát jelentő 48 órán belül nem tud rendelkezésre állni, az ügyvédhez való jog korlátozható. A törvény nem határozza meg, hogy mi az a minimum időtartam, amivel a kihallgatás kezdete előtt értesíteni kell az ügyvédet, így az eljáró rendőrtől függ, hogy váre az ügyvéd érkezéséig vagy sem. Mivel a fogvatartott megtagadhatja a vallomástételt, ha ügyvédje nincs jelen, a rendőrök általában megpróbálnak megállapodni az ügyvéddel a megfelelő időpontról.

4.1.3.4. Harmadik személy értesítéséhez való jog

A fogvatartottnak joga van kérni, hogy a rendőrség egy harmadik személyt értesítsen a fogvatartásról, feltéve, hogy ez nem veszélyeztet más rendőrségi eljárást. Nincs meghatározva, hogy mennyi időn belül kell értesíteni a harmadik személyt. Nem kötelező a harmadik személy értesítése, ha aránytalan nehézséggel jár a vele való kapcsolatfelvétel, azonban az akadály elhárulását követően a rendőrségnek e személyt értesítenie kell. Bár a törvény nem biztosítja a fogvatartott számára a jogot, hogy ő beszéljen a harmadik személlyel, a gyakorlatban a rendőrség engedélyezheti a fogvatartott számára, hogy ő maga telefonáljon.

4.1.4. A kínzás és bántalmazás kezelésére szolgáló mechanizmusok

4.1.4.1. Panasz alapján induló igazgatási eljárások

Rendőri kötelességszegés esetén közigazgatási eljárás kezdeményezhető; a panaszt ahhoz a hatósághoz kell benyújtani, amelynél az állítólagos kötelességszegést elkövették. A közigazgatás eljárásról szóló törvény általános szabályai alkalmazandók. A hatóság köteles kivizsgálni a panaszt, és ennek során meghallgathatja az érintett személyeket, ha szükségesnek látszik. A panasszal kapcsolatos eljárást 60 napon belül be kell fejezni. Ha a panasz megalapozottnak, vagy legalább részben megalapozottnak bizonyul, a közigazgatási hatóságnak haladéktalanul meg kell tennie a szükséges lépéseket. A törvény nem határozza meg, hogy melyek lehetnek ezek az intézkedések. Az eljárást a felügyeleti hatóság felülvizsgálhatja.

Bárki, aki magánszemélyként azt állítja, hogy valamely közigazgatási hatóság jogellenesen megsértette jogait, a jogsértésről való tudomásszerzéstől számított két hónapon belül, de legfeljebb a jogsértéstől számított két évig keresetet indíthat a közigazgatási bíróságnál. E bírósági eljárás célja a jogellenesség bírósági megállapítása az állam kártérítési kötelezettségéről szóló törvény szerinti kártérítés megfelelő jogalapjának biztosítása érdekében.

4.1.4.2. Büntetőeljárás

Bárki, aki kínzás vagy más bántalmazás bűncselekményének elkövetéséről hiteles tudomást szerez, köteles azt a rendőrségnek vagy az ügyésznek bejelenteni. A bejelentés elmulasztása bűncselekményt valósít meg. Ez vonatkozik a rendőrségi bántalmazást állító fogvatartottat megvizsgáló orvosra és a rendőrré is, ha ilyen bántalmazás tanúja volt. A gyakorlatban ugyanakkor a rendőrségi bántalmazással összefüggő eljárások a sértett kezdeményezésére indulnak.

Ha a rendőrséghez benyújtott panasz bűncselekményre utal, a rendőrség köteles az ügyet jelenteni a Biztonsági Szervek Ellenőrzési Hivatalának. Az Ellenőrzési Hivatal vizsgálatot végez, és ha ezt követően megállapítást nyer, hogy bűncselekményt követte el, és kellő megalapozottsággal megállapítható, hogy azt egy meghatározott személy követte el, büntetőeljárást kezdeményeznek. Ha ezzel szemben az derül ki, hogy a cselekmény nem minősül bűncselekménynek, az ügyet fegyelmi vagy vétségi eljárás lefolytatása céljából meg lehet küldeni a hatáskörrel rendelkező hatósághoz. Az ügyész felügyeli a megelőző eljárás jogszerűségét. Az ENSZ kínzás elleni bizottsága felhívta a figyelmet arra, hogy aggályos a bántalmazással kapcsolatos panaszok nyilvántartásba vétele. A legfőbb veszély abban áll, hogy miután a bántalmazás sértettje feljelentést tesz, az Ellenőrzési Hivatal hajlamos elutasítani a nyomozást azon az alapon, hogy megítélése szerint nincs bűncselekményre utaló jel. Ennek megfelelően (a büntetőeljárásról szóló törvény szerinti) „feljelentést” egyszerű „nem megfelelő rendőri viselkedés vagy hivatali visszásság elleni panaszként” minősíti (amelyet a közigazgatási eljárásról szóló törvény szabályoz), és a rendőrséghez továbbítja, amely ezt követően foglalkozik a panasszal. Ilyenesetben az a szerv fogja megállapítani az állítólagos kötelességszegés tényállását, amelyben az elkövető szolgálatot teljesít. Ez az eljárás már nem eredményezheti az érintett rendőr büntetőjogi felelősségének megállapítását.

Az Ellenőrzési Hivatal 2014-re vonatkozó éves jelentésében tette közzé a rendőrségi bántalmazással kapcsolatos büntetőeljárások számára vonatkozó adatokat. Ez alapján az év során előforduló 13 releváns ügyből 10-ben hivatalos személy által elkövetett hivatali visszaélés bűncselekménye miatt folytattak eljárást, és a fennmaradó 3 ügyben nyomoztak kínzás vagy más embertelen vagy kegyetlen bánásmód miatt. Ezen eljárásokban még nem született ítélet.

Ha egy panasz arra utal, hogy a rendőrség tagja bűncselekményt követett el, az előzetes eljárást a Biztonsági Erők Ellenőrzési Hivatala végzi az ügyész felügyelete alatt. E felügyelet keretében az ügyész a nyomozásra vonatkozó utasítást adhat, bekérheti a rendőrségi iratokat, egyéb dokumentumokat és anyagokat, részt vehet a nyomozásban, hatályon kívül helyezheti a jogellenes vagy megalapozatlan határozatokat és intézkedéseket és új határozatot vagy intézkedést hozhat, vagy úgy rendelkezhet, hogy a nyomozást másik rendőr végezze.

A törvény jogorvoslatot biztosít az állítólagos bántalmazást elszenvedő személynek, ha a nyomozó hatóság nem végzett hatékony nyomozást. Ha a bántalmazás sértettje úgy véli, hogy ügyében a nyomozás nem volt megfelelő, a rendőrség eljárásának felülvizsgálata iránti kérelmet nyújthat be az illetékes ügyészhez. Ha a sértett az ügyész határozatát nem találja kielégítőnek, felülvizsgálati indítványt nyújthat be a felettes ügyészhez.

Az előzetes eljárás felett az ügyész felügyeletet gyakorol, aminek keretében többek között jogosult az ügy áttételére, a nyomozás felfüggesztésére vagy megszüntetésére vagy egyezség jóváhagyására. Ha a rendőrségi nyomozás eredménye kellően megalapozza a bíróság előtti eljárást, az ügyész vádat emel. A cseh büntetőjogban nincs magánvádra lehetőség.

A cseh büntetőeljárásban a bizonyítás ésszerű kétséget meghaladó szintjének követelménye érvényesül. A bíróságok továbbá a bizonyítékok szabad értékelésének elvét követik, ami azt jelenti, hogy a bíróság mérlegelésétől függ, hogy az előterjesztett bizonyítékok közül melyeket tekinti meghatározónak a vádlott bűnösségének bizonyítása szempontjából. A bíróság minden hozzáférhető bizonyítékot figyelembe vesz, a bizonyíték figyelmen kívül hagyását indokolni kell. Ebből következően még ha a szakértői vélemény alapján „csupán” valószínűsíthető is, hogy a panaszos által előadottak valóságok, az egyéb elérhető bizonyítékokkal összevetve a bíróság bűnösséget megállapító ítéletet hozhat.

4.1.4.3. Fegyelmi eljárás

A rendőrségi szolgálati jogviszonyból származó kötelezettségek olyan megszegése, amely nem minősül büntettnek vagy vétségnek, fegyelmi eljárás keretei között kezelhető. Ezt az eljárást hivatalból kezdeményezik és a rendőrségi vezető folytatja le. A fegyelmi büntetések a következők: írásbeli figyelmeztetés, az alapilletmény 25%-ig terjedő csökkentése legfeljebb három hónapig (az alapilletmény a rendőr jövedelmének meghatározó eleme), a szolgálati kitüntetés vagy a szolgálati rang visszavonása, amely a szolgálatból való elbocsátás kötelező jogalapját képezi. Fegyelmi büntetést csak a rendőrségi vezetőnek a fegyelmi vétség rendőr általi elkövetéséről való tudomásszerzésétől számított két hónapon belül, legfeljebb a vétség elkövetésétől számított egy évig lehet kiszabni.

4.1.4.4. Sértetti jogok

A bűncselekmény sértettje a büntetőeljárásban részt vehet, ha a bűncselekmény folytán testi sérülést szenvedett, tulajdonában kár keletkezett vagy nemvagyoni kár érte, és így joga van további bizonyítást indítványozni, az ügy irataihoz hozzáférhet, részt vehet a vádalkura vonatkozó megállapodást célzó megbeszélésen, részt vehet a fellebbezésről vagy a vádalku jóváhagyásáról tartott tárgyaláson vagy nyilvános meghallgatáson, valamint az eljárás befejezése előtt záróbeszédet tarthat. A károsult sértett továbbá a bűncselekménnyel okozott kár mértékéig a vádlottal szemben kártérítési igénnyel élhet. A bűncselekmények sértettjeiről szóló törvény további jogokat biztosít a sértettnek, úgymint szakmai segítséghez való jog (pszichológiai, szociális és jogi tanácsadás vagy helyreállító programok) a büntetőeljárás előtt, alatt és után, tájékoztatáshoz való jog abban az ügyben, amelyben bűncselekmény sértettjévé vált, közvetlen veszély esetén védelemhez való jog, magánélete védelméhez való jog, a másodlagos viktimizáció elleni védelemhez való jog és pénzbeli segítséghez való jog.

A fent említett jogok hatékony érvényesülésének feltétele ugyanakkor az, hogy a büntetőeljárást megindítsák, amit egy meglehetősen megkérdőjelezhető gyakorlat részeként gyakran elutasítanak.

4.1.4.5. Polgári eljárás, kártérítés

Bár a közigazgatási eljárás nem előfeltétele a kártérítési igénynek, a kérelmező jóval kedvezőbb helyzetben van, ha a közigazgatási bíróság megállapította a jogsértés jogellenességét. A kártérítési igényt a hatáskörrel rendelkező minisztériumhoz kell benyújtani – amely a rendőrség esetén a belügyminisztérium. A kártérítési igény benyújtásának határideje három év vagyoni kár esetén, és hat hónap nemvagyoni kár esetén. Az igény elutasítása esetén a kérelmező a polgári bíróság előtt polgári keresetet indíthat.

4.1.4.6. Alkotmányjogi panasz

Valamennyi rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőség kimerítését követően a cseh alapvető jogok és szabadságok chartájában biztosított alapvető jogainak sérelmére hivatkozó személy alkotmányjogi panaszt nyújthat be az Alkotmánybírósághoz. A közelmúltban néhány alkotmánybíró elkezdte alkalmazni az Emberi Jogok Európai Bíróságának az államot terhelő, hatékony kivizsgálással kapcsolatos követelményére vonatkozó esetjogát. Így van néhány olyan új határozat, amely megállapítja az élethez való jog sérelmét a lehetséges bántalmazási ügyek hatékony kivizsgálásának hiánya miatt.

4.1.5. gyakorlati tapasztalatok

4.1.5.1. A hozzáférhető adatok

Nincs megbízható adat a rendőrségi bántalmazással kapcsolatosan nyilvántartásba vett ügyek számára vonatkozóan. Ezen ügyek egy részében hivatalos személy által elkövetett hatáskörrel való visszaélés bűncselekménye miatt folyik az eljárás, amely tényállás sok más kötelességszegést is takar, míg más esetekben csupán fegyelmi eljárást kezdeményeztek.

Az ENSZ kínzás elleni bizottsága 2012-ben aggodalmát fejezte ki a panaszok problémás nyilvántartásba vétele, valamint az azokat értékelő rendszer függetlensége miatt. A Bizottság konkrétan a fogvatartás vagy a szabadságelvonás helyén elkövetett kínzásra és bántalmazásra vonatkozó, különösen a megalapozott vagy részben megalapozott panaszok száma, illetve az ezzel összefüggésben a rendőrök és a büntetésvégrehajtás személyzete által elkövetett kínzás és bántalmazás miatt végzett nyomozások száma közötti eltérést találta problémásnak.

A rendőrségi bántalmazással kapcsolatos büntetőeljárás átlagos időtartamát adatok hiányában lehetetlen megbízhatóan megbecsülni.

4.1.5.2. Aggályok, bírálat

A rendőrségi bántalmazással kapcsolatos eljárások hatékonyabb lefolytatása érdekében tett, leginkább formális intézményi reformban álló intézkedések ellenére a szabályozási környezetbe épített további garanciák hiánya, valamint a tényleges végrehajtásban tapasztalható súlyos hiányosságok számos szempontból aggályosak.

Először is, nem csupán a kínzás fogalma meghatározásának hiánya okoz problémákat a jogalkotás szintjén, hanem a hivatalos személyek által elkövetett bántalmazásra vonatkozó állítások alapos kivizsgálására irányuló szándék hiánya is, amelyet jól mutat az a tény, hogy mindeddig senkit nem ítélték el kínzás és más kegyetlen vagy embertelen bánásmód alkalmazásának büntette miatt a Cseh Köztársaságban. Ezzel összefüggésben egy másik probléma is felmerül. A kínzás és más bántalmazás bűncselekményének a büntető törvénykönyvben meghatározott tényállása nem terjed ki a megalázó bánásmódra. Ez pedig könnyen vezethet olyan helyzetekhez, amelyekben a kevésbé súlyos bántalmazási ügyekben akkor sem folytatnak eljárást, ha azok egyébként az Emberi Jogok Európai Egyezményének 3. cikke alá tartoznának.

A cseh Alkotmánybíróság bírálta a kényszerítő eszközök olyan visszaélésszerű alkalmazását, amely meghaladja az elérni kívánt céllal arányos és ahhoz szükséges mértéket. Az egyik ok az ezen kényszerítő intézkedésekre vonatkozó különös szabályozás hiánya lehet, mivel a rendőrségről szóló törvényben foglalt, szükségességre és arányosságra vonatkozó általános elvek adott esetben nem tűnnek eléggé hatékonyak a visszaélések gyakorlati megelőzésére.

Másodszor a törvény szövegében biztosított jogok gyakorlati végrehajtása nem egyértelmű. A legproblémásabbnak a szabadon választott orvos által végzett vizsgálatokhoz való jog tűnik. A fogvatartott személyt nem tájékoztatják erről a jogról, és így azt csak minimális számú ügyben gyakorolják.

A rendőrségi eljárásról készített felvétel hiánya szintén általános probléma. Az intézkedést magát vagy egyáltalán nem rögzítik, vagy a felvétel nem tartalmazza a rendőrség és más személyek közötti konfliktusra vonatkozó releváns részt. Ezzel a problémával az Alkotmánybíróság is foglalkozott, amely javasolta a rendőrség számára a konfliktushelyzetek rögzítését.

Egy további tárgykör, hogy a sértettektől gyakran megtagadják a károsult sértetti jogállást és az ehhez kapcsolódó jogosultságokat, különösen az iratokhoz való hozzáférés jogát. Ennek oka, hogy a nyomozó hatóság (a rendőrség vagy az Ellenőrzési Hivatal) arra hivatkozik, hogy az ügyet a megelőző vizsgálat szakaszában lezárták, és nem indítottak

büntetőeljárást. E jogok biztosítása – és különösen az iratokhoz való hozzáférés – nélkül a sértett nem tudja megfelelően értékelni, hogy miként kezelték a feljelentését és hogy annak kivizsgálása kellően hatékony volt-e. Következésképpen a rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőség korlátozott. Az Alkotmánybíróság e gyakorlatot aggályosnak találta.

Ami a nyomozó szerv jogállását illeti, az Alkotmánybíróság kétségeit fejezte ki a tekintetben, hogy az Ellenőrzési Hivatal ebben az esetben független szervnek tekinthető-e, ha a nyomozást ugyanazok végzik, akik a korábbi Inspekce Policie-ben tették, amely szerv nem volt független. Az Alkotmánybíróság különösen is felhívta a figyelmet arra, hogy az előző hivatal majdnem minden tagját átvette az Ellenőrzési Hivatal. Az Ellenőrzési Hivatal (amely már nincs alárendelve a belügyminiszternek) formális függetlensége az Alkotmánybíróság szerint nem elegendő a gyakorlati függetlenség biztosításához, különösen, mivel az Ellenőrzési Hivatalt túlnyomóan azon szervek korábbi tagjai alkotják, amelyek ellen a vizsgálatot kellene végeznie.

Az Ellenőrzési Hivatal továbbá nem működik átláthatóan. A Hivatal például megtagadja az arra vonatkozó információ közzétételét, hogy még mindig dolgoznak-e a Hivatalnál olyan személyek, akik a múltban súlyos kötelességszegést követtek el.

Végül az Ellenőrzési Hivatal nem megfelelő ellenőrzése szintén problémát jelent. A büntetőeljárások kapcsán a Hivatal fölötti ellenőrzést az ügyész gyakorolja. A gyakorlatban azonban az ügyész sok esetben elmulasztja a bántalmazás sértettjeinek hatékony nyomozás hiánya miatti panaszainak átfogó kivizsgálását.

4. 2. A Cseh Köztársaság elemzése		1	2	3	nincs adat/nem releváns	
A kizárás tilalma – szabályozás és gyakorlat	Az Egyezmény 3. cikkének megjelenése a belső jogban	közvetlen átültetés hiányzik	részleges átültetés hiányzó elemekkel	teljes átültetés		
	Részletes szabályok és iránymutatás a rendőrök számára	nem elégséges/nincs	részleges normativitás/homályos és általános szabályok	alapos szabályozás		
	A szabályok alkalmazása a gyakorlatban	egyes területeken rendszerszintű hiányosság	az egyedi jogsértések nem jellemzőek	az előírások követésének tiszteletben tartásának kultúrája		
A tények dokumentálása, lehetséges bizonyítékok	Az állítólag jogsértően beszerzett nyilatkozat felhasználhatóságával kapcsolatos bizonyítási teher		a panaszt terheli	az államot terheli		
	Kamerák használata	Fedélzeti	nem elérhető/tilos	részben elérhető/lehetséges/rendőri döntés alapján használt	széles körben elterjedt/általános gyakorlat/ kötelező	
		Test	nem elérhető/tilos	részben elérhető/lehetséges/rendőri döntés alapján használt	széles körben elterjedt/általános gyakorlat/ kötelező	
		Harmadik személy által	tilos	lehetséges de akadályozzák	lehetséges és elfogadott	
		Fogvatartási helyeken	nem elérhető/tilos	lehetséges/rendőri döntés alapján	széles körben elterjedt/általános gyakorlat/ kötelező	

A tények dokumentálása, lehetséges bizonyítékok	Kamerák használata	A kihallgatások képi és hangrögzítése	nem elérhető	részben elérhető/ lehetséges/rendőri döntés alapján	széles körben elterjedt/ általános gyakorlat/ kötelező		
				X			
		A kamera használattal kapcsolatos szabályozás és gyakorlat	systematic non-compliance in certain questions	az eseti jogsértés nem ritka	a szabályokat tiszteletben tartják		
				X			
	Orvosi vizsgálat	Orvosi vizsgálat befogadáskor	nem mindig/kérelemre/ rendőri diszkréció			kötelező	
			X				
		A vizsgálatot végző orvos jogállása	rendőrség alkalmazottja/ szerződött partnere	nemzeti egészségügyi szolgáltató/ esetről esetre változó, független orvos	független igazságügyi orvossal		
			X				
		Az orvos megválasztási jog és ennek gyakorlata	nincs ilyen jog	a gyakorlatban jellemzően nem érvényesül	a gyakorlatban jellemzően érvényesül		
			X				
	Szakértelem, alaposág, szakmai sztenderdek	nincs standardizált követelmény/formális/ felületes vizsgálat	standardizált protokollok/ alapos vizsgálat	igazságügyi ismeret/célzott, alapos vizsgálat		X	
	Orvosi dokumentáció elérhetősége	nem hozzáférhető/ akadályozzák	kérelemre	a hozzáférést automatikusan biztosítják			
			X				
	A dokumentáció bizonyítási értéke	gyenge/nem készül fénykép/nem megfelelő dokumentáció	elfogadható/nem kritizálják/a fotók korlátozottan használhatók	a alapos és megbízható dokumentáció/hasznos fényképek			
			X				

A tények dokumentálása, lehetséges bizonyítékok	Orvosi vizsgálat	Az orvos szakmai véleménye a sérülések lehetséges okairól/az állítólagos bántalmazásról	tilos/soha nem jelenik	esetenként megjelenik	kötelező tartalmi elem
			X		
		Bántalmazás gyanúja esetén az orvosi dokumentáció továbbításának kötelezettsége a nyomozószerv felé	a hivatalbóli továbbítás tilos/ az orvosok a gyakorlatban nem továbbítják	az orvosok esetenként továbbítják/ köteles továbbítani de ritkán teszik meg	kötelező továbbítani
				X	
	A vizsgálat privát jellege	nem biztosított	kérelemre biztosítható	az orvos eltérő kérelme esetén biztosított	
		X			
	Az őrizetbe vételt végző rendőr jelen van, ha nem biztosított a privát jelleg	mindig az őrizetbe vételt végző rendőr	az őrizetbe vételt végző rendőr jelen lehet	soha nem az őrizetbe vételt végző rendőr	
		X			
	Harmadik személy értesítésének joga	nem biztosított	korlátozott	hatékonyan működik	
				X	
Védőhöz való jog	Hozzáférés	nem biztosított/ papíron biztosított, de rendszerszinten nem érvényesül	biztosított de rendszerint nem érvényesül	érvényesül	
			X		
	Konzultáció	nem biztosított kihallgatás előtt/papíron biztosított de akadályozzák	korlátozott	a kihallgatás előtt biztosított	
			X		
Jelenlét a kihallgatáson	nem biztosított/akadályozott	nem garantált/rendőri döntéstől függ	biztosított		
			X		

Nyomozás, vádhatóság, bizonyíték	A nyomozószerv formális függetlensége	a rendőrség része	független szerv kapcsolódási pontokkal és érdekátfedéssel/ügyészség	teljesen független szerv	X
	A nyomozószerv személyes függetlensége	korábbi vagy aktuálisan is rendőri kötelekbe tartozó	kapcsolódási pontokkal és érdekátfedéssel/ügyészség	teljes függetlenség	X
	A nyomozás percepciója	nem független	számos aggály/nem bíznak benne teljesen	független	X
	A rendőri vallomások értéke a bizonyítási eszközök között	meghatározó	erősebb, mint más vallomások	ugyanaz, mint a többi vallomásé	X
	Magánvád	nem lehetséges	papíron lehetséges, gyakorlatban nem	gyakorlatban elérhető	X
Fegyelmi eljárások	Valószínűsége	nem jellemző		rendszeres	X
	A büntetőeljáráshoz való viszony	szoros kapcsolat/másodlagos	párhuzamosan folyik	független eljárások	X
	A rendőr elbocsátásának lehetősége	a szankciót nem alkalmazzák/ rendszeres mentesítés	a mentesítés valószínű	elítélés esetén jellemző elbocsátás	X

		Kártérítés	külön polgári eljárás a jogerős elítélés alapján	a büntetőeljáráson belül	különálló és független polgári eljárás	
					X	
Monitoring	Adatok	Panaszok száma	nem gyűjtik/ nem megbízható	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető	
				X		
		Az eljárások száma és típusa	nem gyűjtik/ nem megbízható	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető	
				X		
		Az eljárások eredménye	nem gyűjtik/ nem megbízható	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető	
					X	
		Elítélések száma, szankciók típusai	nem gyűjtik/ nem megbízható	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető	
					X	
Össz:						41

5. Anglia és Wales

5. 1. Az Angliáról és Walesről szóló jelentés összefoglalója

A rendőrségi kötelességszegés kivizsgálására irányuló, az elmúlt néhány évtizedben kialakult angliai és walesi rendszer célja, hogy biztosítsa, hogy egy még függetlenebb eljárásban kivétel nélkül valamennyi eseményt kivizsgáljanak. A jelenlegi reformjavaslatok jelzik, hogy a folyamat még nem ért véget. Az erőfeszítések ellenére a hatályos rendszer továbbra is bonyolult és többrétegű eljárás, amelyet gyakran bírálnak bürokratikuságára, lassúságára, valamint arra tekintettel, hogy inkább összpontosít arra, hogy valami kötelességszegésnek minősüle vagy sem, illetve hogy egy adott ügyet miként kell minősíteni, kivizsgálni, nyilvántartani és milyen jogorvoslati rendszerben lehet felülvizsgálni, mintsem arra, hogy a panaszokat miként kellene kezelni. Ebben a széttöredezett rendszerben, amelyet széleskörű diszkrecionalitás jellemez, és ahol 43 rendőrségi szerv működik Anglia és Walesszerte, az egyes rendőrségi szervek különböző megközelítéssel állnak a vizsgálandó eseményekhez, és csupán a legsúlyosabb ügyeket kezelik teljesen függetlenül.

5.1.1. Jogi háttér

5.1.1.1. A rendőröket terhelő kötelezettségek, a kínzást és bántalmazást büntető magatartási szabályok, törvények és rendeletek

A rendőrség hatásköreit és kötelességeit szabályozó legfőbb jogszabály a rendőrségről és a büntetőügyekben történő bizonyításról szóló 1984-es törvény (a továbbiakban: PACE). Ehhez kapcsolódnak a PACE magatartási kódexek, amelyek a következő területeken írnak elő gyakorlati részletszabályokat: feltartóztatás és ruházat átvizsgálás, letartóztatás, fogvatartás, nyomozás, igazoltatás és kihallgatás. A PACE-kódexek nem minősülnek jogszabálynak, így a bennük foglaltak megszegése nem bűncselekmény, és önmagában az jogi úton nem orvosolható. A kódexek megsértése nem alapozza meg továbbá a rendőrök fegyelmi felelősségét sem, ugyanakkor a kódexek valamennyi büntető és polgári eljárásban figyelembe vehetők bizonyítékként. A büntetőeljárásból ki kell zárni az olyan bizonyítékot, amelyet valamelyik kódex megsértésével szereztek meg. E kódexek tartalmát az ezzel foglalkozó bizottságok folyamatosan figyelemmel kísérik, és azt – a Parlament jóváhagyását igénylő – határozataikkal időről időre módosítják. Tekintettel arra, hogy közfeladatot ellátó testületekről van szó, az elfogadás előtt általában minden változtatási javaslatot nyilvános konzultációra bocsátanak.

A kínzás tilalma következik a common lawból és a Parlament által elfogadott több törvényből is (ideértve az emberi jogokról szóló 1998-as törvényt, amely az EJEET a belső jog részévé teszi), valamint a kínzást és bántalmazást tiltó számos Egyesült Királyság által ratifikált nemzetközi egyezményből. A bűnügyi igazságszolgáltatásról szóló 1988-as törvény alkotta meg a kínzás tényállását, amelyet az a hivatalos személy vagy hivatalos minőségben eljáró személy valósít meg, aki „hivatali kötelességének teljesítése vagy állítólagos teljesítése során másnak szándékosan súlyos fájdalmat vagy szenvedést okoz”, függetlenül attól, hogy a sértett brit állampolgár és hogy a cselekmény az Egyesült Királyság területén történt.

A rendőrök kötelességük teljesítése során kényszert is alkalmazhatnak, ha az valamennyi körülményt figyelembe véve szükséges, arányos és indokolható. Az „indokolható kényszert” meghaladó cselekmények fegyelmi eljárást, és ha bűncselekményt valósítanak meg, büntetőeljárást vonnak maguk után. Ennek során a rendőröket a többi magánszemély állampolgárral azonos módon kezelik, és a releváns bűncselekmény miatt emelnek ellene vádat.

Létezik emellett a common lawban a hivatali kötelességszegés különös bűncselekménye, amelynek hatálya kizárólag közhivatalt ellátó személyekre (köztük rendőrökre) terjed ki, és amely akkor valósul meg, ha a közhivatalt ellátó személy cselekménye vagy mulasztása a hivatalából fakadó kötelességeinek megszegését jelenti. Ha más, törvényen alapuló bűncselekmény (pl. testi sértés) elkövetése egyértelműen bizonyított, akkor a bűncselekmény képezi az érintett rendőr elleni eljárás alapját, és a „hivatali” elemet a büntetés kiszabása körében értékelik súlyosító körülményként. Az említett vétség tehát azokra a helyzetekre van fenntartva, amikor törvényen alapuló bűncselekmény nem valósult meg, azonban a rendőr cselekményét mégis a büntetőjog keretei között kell kezelni, vagy ha a törvényen alapuló bűncselekmény miatti eljárás nem lenne megfelelő (pl. bizonyítási nehézségek miatt), illetve ha a törvényi rendelkezésen alapuló [statutory] bűncselekmény büntetési tételének felső határa egyáltalán nem tükrözné megfelelően a kötelességszegés súlyosságát. A hivatali kötelességszegés büntetési maximum életfogytig tartó szabadságvesztés.

5.1.1.2. Fegyelmi és etikai szabályzatok, egyéb rendelkezések

Angliában és Walesben a rendőri feladatok összességét a felelőségek és pozitív kötelezettségek rendszerében határozzák meg. A rendőrség magatartási kódexe és az ahhoz kapcsolódó szakmai magatartási standardok meghatározzák az elsődleges kötelezéseket, köztük azt, hogy kényszert csak akkor lehet alkalmazni, ha az „valamennyi körülményre tekintettel szükséges, arányos és indokolható”, ezenkívül a nem megfelelő eljárásokkal kapcsolatban vizsgálati és jelentéstételi kötelezettséget ír elő. A magatartási standardok meghatározzák azt a mércét, amely alapján a rendőrségi bántalmazás azonosítható.

A College of Policing 2014ben megalkotta az etikai kódexet, amely részletesen kifejti a fenti alapelveket és a szakmai magatartási standardokat. A College of Policing felelős az engedélyezett szakmai gyakorlat fejlesztéséért a rendőrségi feladatok valamennyi területén; e tevékenységének célja, hogy a standardokat átültesse a rendőrség munkájának mindennapjaiba, és hogy olyan átlátható rendszert teremtsen, amelyben a nyilvánosság képes a rendőrség elszámoltatására. Az egyes rendőrségi szervezetek szintén megvan a maguk szakmai kódexe.

Számos testület, köztük a College of Policing és a National Police Chief's Council [az országos rendőrfőkapitány tanácsa] tesz közzé iránymutatásokat, amelyek egységes szerkezetben, együtt közlik a különféle rendőrségi feladatokhoz és felelőségekhez – például az őrizetbe vett személy kezeléséhez – kapcsolódó jogszabályokat és eljárásokat.

Ezek a magatartási standardok az aprólékos részletszabályokat tartalmazó PACEkódexekkel együttesen olyan mércét alkotnak, amely alapján azonosítható a rendőrség által elkövetett bántalmazás.

5.1.1.3. A fogvatartással kapcsolatos hatáskör az általános szabályok szerint és a terrorizmus elleni törvények alapján, a fogvatartás tartama

A PACE alapján a rendőrnek erre irányuló parancs nélküli joga van bárkit letartóztatni, ha ésszerű gyanú merül fel arra, hogy bűncselekményt követnek vagy követtek el, vagy ha bűncselekmény elkövetése várható, és a letartóztatás szükséges a PACEben foglalt különböző okokra tekintettel. A letartóztatott személyt általában a rendőrszeregre kell vinni, amint az lehetséges, és ott az őrizetért felelős rendőr engedélyezheti a fogvatartást a nyomozás és/vagy kihallgatás céljából.

Az őrizetbe vétel szükségességét rendszeres időközönként felül kell vizsgálni: 6 órával az első engedélyezést követően, majd ezt követően 9 óránként. Rendes körülmények között a rendőrség vádemelés nélkül senkit nem tarthat 24 órát meghaladóan őrizetben. Magas rangú rendőrtiszt engedélyezheti az őrizet további 12 órával való meghosszabbítását, ha az (a) a letartóztatott által elkövetett bűncselekményhez kapcsolódó bizonyítékok biztosítása vagy megőrzése, illetve a személy kihallgatásával a bizonyíték megszerzése érdekében szükséges; (b) a bűncselekmény a büntetőeljárás szempontjából súlyosabb bűncselekménynek minősül (ún. indictable offence, azaz a Crown Court hatáskörébe tartozik, és hat hónapot meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő), valamint (c) a nyomozást gondosan és gyorsan folytatják. Ha ezt követően is több időt tartanak szükségesnek, a rendőröknek a további fogvatartásra vonatkozó bírósági engedélyt kell szerezniük, amely szintén a fenti feltételek fennállása esetén adható ki, és további 36 órára szólhat, így a fogvatartás időtartama összesen 96 óráig terjedhet. Ezen időtartam lejárta után a fogvatartott ellen vagy vádat kell emelni, vagy szabadon kell bocsátani.

5.1.2. intézményi megoldások

5.1.2.1. A rendőrség és a fogvatartás ellenőrzése

Anglia és Wales joghatósága alatt nem csupán egyetlen nemzeti rendőrség működik. Ehelyett 43, egymástól működési szempontból független rendőrségi szerv van, helyi szinten felelős kapitánnyal, illetve rendőrségi és bűnügyi megbízottakkal. A National Police Chief's Council (NPCC) 2015. április 1-jén alakult (a rendőrkapitányok szövetségének helyébe lépve). Ez a tanács az országos operatív rendőrségi feladatok összehangolását végzi, és abban részt vesz mind a 43 függetlenül működő és helyi szinten felelős rendőrkapitány és vezető tisztjeik.

Az Independent Police Complaints Commission [független rendőrségi panaszbizottság, a továbbiakban: IPCC] felügyeli a rendőrségi panaszrendszer működését Angliában és Walesben, és meghatározza azokat a standardokat, amelyek szerint a rendőrségnek kezelnie kell az ellene benyújtott panaszokat. Határozatait a rendőrségtől és a kormánytól függetlenül hozza meg. A rendőrök és rendőrségi alkalmazottak elleni legtöbb panasszal az érintett rendőrségi szerv foglalkozik, bár a súlyos ügyeket a rendőrségi szerv közvetlenül az IPCC-hez teszi át. Az IPCC ezenkívül foglalkozik a panaszukat helyi szinten kivizsgáló, és a helyi rendőrségi szerv eljárásával elégedetlen magánszemélyek által benyújtott jogorvoslati kérelmekkel is. Az IPCC feladatának része, hogy biztosítsa és fenntartsa a közbizalmat a rendőrségi panaszrendszerhez kapcsolódóan. Jelenleg zajlik a rendszer átalakítása – az IPCC jelentős átszervezésére vonatkozó javaslatot is

tartalmazó - 2016os rendőrségi és bűnügyi törvénnyel benyújtott új iránymutatás és egyéb jogszabályok alapján.

A HM Inspector of Constabulary [Őfelsége rendőrségi felügyelete] feladatkörébe tartozik az Angliában és Walesben működő rendőrségi szervek hatékonyságának és eredményességének vizsgálata és az arról való jelentéskészítés.

A Crown Prosecution Servicenek [királyi vádhatóság, a továbbiakban: CPS] nincs a rendőrség felett formális felügyeleti joga.

5.1.2.2. A nyomozást végző testület és annak függetlensége

Ha egy ügyet átesznek az IPCChez, az – az ügy súlyossága alapján és a közérdekre tekintettel – megállapítja, hogy ki kelle vizsgálni, és ha igen, milyen eljárásban. A kivizsgálás az eljárás módja alapján lehet helyi, felügyelt, irányított vagy független vizsgálat.

A kevésbé súlyos ügyeket helyi szinten kezelik (azaz maga az érintett rendőrségi szerv), amely ellen a jogorvoslati eljárást vagy az IPCC vagy az érintett rendőrkapitány folytatja le.

A felügyelt kivizsgálás során az IPCC felügyeli a panasz, az intézkedéssel kapcsolatos rögzítendő ügy vagy a halállal vagy súlyos sérüléssel járó ügy kivizsgálását, amelyet a hatáskörrel rendelkező hatóság végez. Az IPCC ellenőrzi a vizsgálat előrehaladását, amelynek a végén megkapja a vizsgálati jelentést és igazolja, hogy a vizsgálat elején kitűzött feladatmeghatározás teljesült. A panaszos az IPCC biztosához fellebbezhet.

Az irányított vizsgálat során a panasz kivizsgálására kijelölt személyt az IPCC ellenőrzi.

A független vizsgálat eszköze a rendőrséget érintő legsúlyosabb – különösen az elszámoltathatósággal és átláthatósággal kapcsolatos aggályokat felvető – panaszokra és eseményekre van fenntartva. A független vizsgálatot az IPCC saját vizsgálói folytatják le az IPCC biztosok felügyelete mellett. A különösen súlyos ügyekben a biztos közvetlenül felelős.

A helyi, felügyelt és irányított vizsgálatokkal kapcsolatos IPCC iránymutatás alapján a vizsgálatot végző személy köteles a kivizsgálásról szóló határozatot tartalmazó jegyzőkönyv részét képező írásbeli feljegyzésben nyilatkozni arról, hogy ő vagy a vizsgálatban részt vevő bármely személy képese részrehajlás nélkül eljárni. Ezt követően a megfelelő hatóság vagy az IPCC határoz a vizsgálatot végző személy esetleges leváltásáról.

IPCC vizsgálóként egykori rendőrök alkalmaznak, és így feltehető, hogy ismerik a vizsgálandó területet és bizonyítható nyomozási jártassággal rendelkeznek. Mindez ugyanakkor aggályos is lehet. Az IPCC intézkedéseket tesz az elfoglaltság lehetséges hatásainak minimalizálása érdekében, amennyiben például biztosítja, hogy az egykor rendőrként dolgozó alkalmazottjai nem folytatnak a saját korábbi rendőri szervüket érintő vizsgálatot. Emellett pedig az IPCC biztosok nem lehetnek volt rendőrök.

5.1.3. különös garanciák

5.1.3.1. Hang- és képfelvételek

A ruházatra rögzített (test)kamerák vagy fedélzeti kamerák használatára vonatkozóan nincs országos szintű rendőrségi követelmény. A testkamerák alkalmazása a műszaki fejlődés folytán terjedőben van, és a 43 rendőrségi szerv vagy csak bizonyos körülmények között vagy valamennyi esetre kiterjeszti ezek használatát. A fedélzeti kamerákra vonatkozóan sincs semmilyen országos követelmény. A telematikára vonatkozó nemzeti szabványok alapján a kamerák telepítése nem kötelező; a szabványokból mindössze annyi következik, hogy ha alkalmaznak kamerákat, akkor azoknak meg kell felelniük bizonyos specifikációknak. Valószínű, hogy inkább a rendőrségi rohamkocsikba szerelnek kamerákat, nem pedig az általánosan használt járóautóba.

A fogdában zárt láncú kamerarendszert használnak egyrészt a fogvatartottak állapotának ellenőrzésére, másrészt a bűncselekmények megelőzése és felfedése céljából. A College of Policing átfogó iránymutatást bocsátott ki a zárt láncú kamerarendszer őrizetben vagy fogvatartás során történő alkalmazásával kapcsolatban. Az IPCC ajánlása alapján a rendőrségi szerveknek legalább egy zárkában biztosítani kell a zárt láncú kamerarendszert arra az esetre, ha a fogvatartottal kapcsolatos kockázat azonosítható.

Főszabály szerint valamennyi gyanúsított kihallgatásról hangfelvételt kell készíteni. Van azonban néhány kivétel. A köteleességet teljesítő rendőrrel szemben tanúsított erőszak vagy ellenszegülés vétségét csak úgynevezett sommás eljárásban lehet tárgyalni (kevésbé súlyos bűncselekmények, amelyben a vádlottnak általában nincs joga esküdtsek előtti tárgyaláshoz, és az ügy a magistrates' court hatáskörébe tartozik). Ilyen esetben tehát nem kötelező a kihallgatásról kép- vagy hangfelvétel készítése.

Az állampolgárokat nem lehet megakadályozni abban, hogy a rendőrségi intézkedésről felvételt készítsenek, és a felvételt nem lehet elkobozni vagy letörölni.

5.1.3.2. Orvosi vizsgálat

A fogvatartott őrizetbe vétele során kérhet orvosi vizsgálatot, és erről a jogáról írásban tájékoztatni kell. Az őrizetért felelős rendőr köteles továbbá biztosítani a fogvatartott megfelelő orvosi ellátását, ha betegség, sérülés, mentális zavar jelei mutatkoznak vagy egyéb okból klinikai ellátás szükséges. Ha sürgős ellátás tűnik szükségesnek, haladéktalanul hívni kell a legközelebbi elérhető egészségügyi szakembert vagy a mentőt. Ha a fogvatartott klinikai kivizsgálást kér, a fogvatartott szükségleteinek felmérése érdekében megfelelő egészségügyi szakembert kell hívni, amint az lehetséges. A fogvatartottnak ahhoz is joga van, hogy saját költségére az általa választott orvos vizsgálja meg.

Abban az esetben, ha a letartóztatást követő rendőri bánásmóddal kapcsolatban panaszt tettek, vagy úgy tűnik, hogy a fogvatartottat bántalmazták, a lehető legrövidebb időn belül jelentést kell tenni a nyomozásban részt nem vevő nyomozói vagy a fölötti rendfokozatú rendőrnek. Megfelelő egészségügyi szakembert is hívni kell, amint lehetséges. Az őrizetért felelős rendőrnek a fogvatartási naplóban rögzítenie kell a vizsgálat érdekében tett intézkedéseket, a panaszt és saját releváns észrevételeit és megjegyzéseit. Minden orvosi vizsgálat ugyanazon struktúra szerint épül fel, amelynek elemei a teljes

kórtörténet felvétele, teljes kivizsgálás és a sérülések azonosítása, valamint megfelelő jelentés és ellátás.

A fogvatartottak egészségügyi ellátását jelenleg a rendőrségi szervek megbízása alapján végzik. Ez azt jelenti, hogy jelenleg nincs a szolgáltatással kapcsolatos megbízásokért és a minőségi standardokért felelős felügyelő testület. Mivel az egyes rendőrségi szervekkel megkötött megbízási szerződésekről van szó, a szolgáltatási modellek nagyon eltérőek. A vizsgálatot a rendőrsőn nagy valószínűséggel a rendőri szervvel szerződéses kapcsolatban álló rendőrségi orvos végzi. Néhány rendőrsőn ugyanakkor az egészségügyi szakembert be kell hívni, és e személy az országos egészségügyi szolgálat tagja. Jelenleg a helyzet az, hogy a legnagyobb valószínűség szerint ápolók végzik a gyanúsítottak vizsgálatát. Ha a fogvatartottnak kórházi kezelésre van szüksége, akkor mentővel vagy rendőrautóval a legközelebbi kórházba szállítják.

Aggályok merültek fel az egészségügyi ellátás minőségének kiegyensúlyozottságával és a vizsgálat és kezelés késedelmességével kapcsolatban. Az ápolók orvosok helyett történő alkalmazása szintén bírálat tárgya.

A speciális igazságügyi orvosszakértői ismeretek megléte nem elvárás. Van néhány elérhető formanyomtatvány, de nincs országos szinten egységes dokumentációs forma rendszeresítve az állítólagos rendőrségi bántalmazással kapcsolatos vizsgálatokra. Egyesek aggodalmukat fejezték ki amiatt, hogy a rendőrségi szervekkel szerződésben álló egészségügyi szakemberek nem mindig rendelkeznek az őrizetben történő egészségügyi ellátás területén a megfelelő szintű tudással és gyakorlattal.

A fogvatartott vizsgálatának bizalmasságával kapcsolatos igényeket az igazságügyi orvosszakértő biztonsága ellenében kell mérlegelni. A gyakorlatban a teremben jelen van egy rendőr, így nem lehet bizalmasan számot adni arról, hogy mi történt. Ez nem az elfogást foganatosító rendőrök jelenlétére utal, inkább a fogda alkalmazottjai közül lesz ott valaki. Ha rendőr is jelen van, a fogvatartott kérheti, hogy hagyja el a szobát, de ebben az egészségügyi szakembernek kell döntenie a rendőr biztonságra vonatkozó javaslata alapján.

Bár elvileg közölni kellene a sérülések valószínű eredetével kapcsolatos következtetést, nem a vizsgálatot végző orvos feladata, hogy véleményt formáljon az oksági kapcsolatról, és nem is valószínű, hogy erre megfelelő képzettséggel rendelkezne. Ez olyanfajta bizonyíték, amelyet jogi eljárás keretében kérnek a szakértőtől, a sérülés eredeti dokumentációja alapján.

A vizsgálatot végző személy ritkán készít fényképet a sérülésről. Az orvos javasolhatja, hogy a rendőrségi fényképész készítsen képeket, a nyomokat és sérüléseket ugyanakkor gyakran a rendőr mobiltelefonján készítik. A rendőrségi felvételek minősége bizonyítási szempontból ezért sokszor értéktelen.

5.1.3.3. Védőhöz való jog

A PACE C kódex rögzíti, hogy valamennyi fogvatartottat tájékoztatni kell arról, hogy bármikor konzultálhat védővel, akivel ellenőrzés nélkül kapcsolatot tarthat akár személyesen, akár írásban vagy telefonon, valamint hogy ingyenes és független jogi segítségnyújtás vehető igénybe. A fogvatartottat nem lehet kihallgatni vagy kihallgatását folytatni, miután jogi segítséget kért. Ebből következik, hogy a kihallgatást

végző rendőrnek megfelelő időt kell biztosítani ahhoz, hogy a védő megérkezzen, megkapjon minden kihallgatást megelőző feljegyzést a rendőrtől és konzultálhasson a fogvatartottal. A kódex még arra is kitér, hogy valamennyi rendőrőrsön kötelező jól látható helyen az e jogra vonatkozó figyelemfelhívó plakátot kihelyezni.

A rendőrőrsön csaknem valamennyi jogi képviselőt közfinanszírozásból biztosítják. Ez a büntetőeljárás ezen szakaszában az anyagi körülményektől függetlenül ingyenes szolgáltatás. Ez azt jelenti, hogy a jelenlévő valamennyi védő – akár megbízás, akár kirendelés alapján jár el – állami pénzből nyújtja a szolgáltatást nyújt, következésképpen nagyon valószínűtlen, hogy más megközelítést vagy szakmai gondosságot tanúsítanak a megbízott illetve a kirendelt védők.

5.1.3.4. Harmadik személy értesítéséhez való jog

A fogvatartottnak joga van ahhoz, hogy rendőrségi őrizetbe vételéről és annak helyéről egy harmadik személyt értesítsenek. Eszerint állami pénzből, a fogvatartott kérelmére értesítenek egy általa ismert személyt, vagy olyan valakit, aki valószínűleg érdekelt az állapotában. Az őrizetért felelős rendőr haladéktalanul lebonyolítja a hívást. A harmadik személy értesítéséhez való jog érvényesítése késedelmének vagy megtagadásának arányosnak kell lennie, és az nem tarthat a szükségesnél tovább. Ha a megjelölt személyt nem lehet elérni, a fogvatartott legfeljebb két másik személyt választhat. Ezt meghaladóan nyomozást végző rendőr döntése alapján van lehetőség a kapcsolatfelvétel további megkísérlésére. Valamennyi kérelemről és az intézett hívásokról nyilvántartást kell vezetni. Ezen túlmenően ha barát, rokon, vagy a fogvatartott állapotában érdekelt személy érdeklődik a fogvatartottról, akkor a hollétére vonatkozó információt meg kell adni. A fogvatartott számára engedélyezni kell továbbá, hogy egy személlyel ésszerű ideig tartó telefonbeszélgetést folytasson.

5.1.3.5. Hamis vád miatti eljárás kockázata

A panaszos ellen az igazságszolgáltatás akadályozása vagy a rendőrség idejének vesztegetése miatt vádat emelhetnek. Előbbi bűnvádi eljárásban [on indictment] lefolytatandó, súlyos common law bűncselekmény. Utóbbi sommás eljárásban tárgyalandó bűncselekmény [summary offence]. Mindazonáltal nem kerül sor vádemelésre e bűncselekmények miatt, ha a CPS a bíróság előtt képviselte a vádat és a rendőröket felmentették. A vádemelés tényleges lehetősége kizárólag akkor merülne fel, ha az ügyben nyomozást sem rendeltek el. De még ebben az esetben is igen valószínűtlen, mivel a rendőrséggel kapcsolatos állítások egyik iránymutatásban sem szerepelnek példaként a vádemelés szükségességére utaló körülményre vonatkozóan.

5.1.4. A kínzás és bántalmazás kezelésére szolgáló mechanizmusok

5.1.4.1. Panaszrendszer

Ha a nyilvánosság részéről valaki bejelentést tesz a rendőrségnél szolgálatot teljesítő személlyel szemben (ezt a rendőrségi szervnél, a PCC-nél és az IPCC-nél teheti meg), a rendőrségi szerv határozatot hoz arról, hogy az állítást panaszként kelle rögzíteni. Ha a rendőrségi szerv rögzítette a panaszt, lépéseket tesznek a megoldásra vagy helyben történő azonnali megoldás vagy helyi szintű kivizsgálás útján, illetve az állítás kivizsgálásának IPCC-hez történő áttételével. Ha a panaszos nem elégedett panasza

elintézésének módjával, a rendszerben lévő számos jogorvoslati ponton lehetősége van megtámadni a határozatot. A fellebbezést általában a rendőrfőkapitány vagy az IPCC intézi a körülményektől függően.

Az IPCC beszámolója szerint az általa 2014/15-ben befejezett 4108 fellebbezés 39%-ának adott helyt, szemben a 2013/14. évi 46%-os aránnyal. A kivizsgálást és a helyi megoldást érintő fellebbezéseknek helyt adó határozatok aránya is csökkent 39, illetve 53%-ra. A rögzítést elutasító határozatokkal szembeni fellebbezéseknek helyt adó határozatok száma szintén csökkent, 42%-ra. A csökkenés ellenére ezek jelentős számok, amelyek azt mutatják, hogy a helyi rendőrségi vizsgálatokat a megfellebbezett határozatok csaknem felében nem folytatják le megfelelően.

5.1.4.2. Hivatalból indult vizsgálatok [conduct matters]

Hivatalból olyan esetben indul vizsgálat, amelyben nem tettek panaszt, azonban vannak arra utaló jelek, hogy a rendőrségnél szolgáló személy bűncselekményt követhetett el vagy fegyelmi eljárást megalapozó módon viselkedett. Az ilyen vizsgálatok közül azokat, amelyek alapjául szolgáló ügyben halál vagy súlyos sérülés történt, valamint a kötelező áttételi esetek közé tartozó intézkedéssel kapcsolatos ügyeket az IPCC-hez kell áttenni.

5.1.4.3. Halállal vagy súlyos sérüléssel összefüggő ügy

A halállal vagy súlyos sérüléssel összefüggő ügy jelöl minden olyan körülményt (hacsak nem képezik vagy nem képezték már panasz vagy intézkedéssel kapcsolatos ügy tárgyát), amelyek között vagy amelyek eredményeképpen halál vagy súlyos sérülés történt, és (i) a halál/súlyos sérülés bekövetkeztekor a személy a rendőrségnél szolgáló személyek által foganatosított letartóztatás alatt állt vagy (ii) a halál vagy súlyos sérülés bekövetkeztekor vagy azt megelőzően a személy bármilyen (közvetlen vagy közvetett) kapcsolatba került a rendőrségnél szolgálatot teljesítő, feladatait ellátó személlyel, és vannak arra utaló jelek, hogy ez a kapcsolat (közvetlenül vagy közvetetten) oka lehetett vagy hozzájárulhatott a halálhoz vagy a súlyos sérüléshez. A „súlyos sérülés” meghatározása szerint „törés, mély vágás, mély szakadás, továbbá a belső szervek vagy bármely testi funkció károsodását okozó sérülés”. Minden ilyen ügyet az IPCC-hez kell áttenni. A rendőrségi szervek kötelesek nyilvántartást vezetni, ellenőrzést végezni, jelentést tenni és együttműködést tanúsítani az intézkedést érintő bármely vizsgálattal kapcsolatban. Ha nem kerül sor az IPCC-hez történő áttételre, utóbbi eljárásra utasíthatja a hatáskörrel rendelkező hatóságot, ha az ügyről tudomást szerez.

5.1.4.4. Büntetőeljárás

A CPS erre irányuló indítvány alapján határoz a büntetőeljárás megindításáról ugyanazon feltételek vizsgálata alapján, mint magánszemélyek esetében. Ez a vizsgálat egy kétlépcsős tesztből áll, amelynek első, „bizonyítási szakasza” arra irányul, hogy elegendő bizonyíték vane a bűnösség megállapításának realis lehetőségéhez. Ha ez a feltétel teljesül, a második szakaszban – „a közérdekűséghez” kapcsolódóan – az a kérdés, hogy indokolja-e a közérdek az eljárás lefolytatását. A vádemelésre vonatkozó határozatnak az ügy érdemén kell alapulnia, és azt nem befolyásolhatja az a tény, hogy a rendőrséggel szemben tettek panaszt.

5.1.4.5. Fegyelmi eljárás

A rendőrök kötelesek jelentést tenni az ellenük bűncselekmény elkövetése miatt indított bármely eljárásról, bíróság által előírt magatartási szabályról vagy a büntetőjogi intézkedésként alkalmazott pénzbírságról [penalty notice]. A büntetőügyben történő elítélés ténye önmagában, a cselekmény jellegétől függetlenül köteleességszegési eljáráshoz vezethet. Az, hogy végül az érintett rendőrt elbocsátják vagy sem, a rendőrségi szerv szakmai standardokkal foglalkozó részlegének döntésén múlik. Úgy tűnik, hogy a bántalmazást vagy kínzást megvalósító bűncselekményért való elítélést elsősorban aszerint bírálják el, hogy az károsan befolyásolta-e a rendőrségi szerv megítélését, nem pedig önmagában a bántalmazás alapján. Nehéz ugyanakkor elképzelni olyan forgatókönyvet, amelyben egy ilyen elítélés ne eredményezné a rendőrségi szerv hírnevének rontását (kivéve esetleg a rendkívül kisfokú bántalmazást).

Az IPCC vizsgálatai közül elemzett 191 esetből 62 érintett rendőr kapcsán állapították meg a szakmai magatartási szabályok megsértését. 22 rendőr esetében állapították meg súlyos köteleességszegést és 39 esetben köteleességszegést. Egy rendőr teljesítménye nem volt kielégítő. Az e rendőrökkel szembeni fegyelmi eljárások kimenetele a következő volt (négy rendőr nyugdíjba ment vagy lemondott az eljárás megindulása előtt): a szolgálati viszony megszüntetése: 9, utolsó írásbeli figyelmeztetés: 12, írásbeli figyelmeztetés: 6, vezetői figyelmeztetés: 12, vezetői intézkedés: 7, teljesítmény javítására irányuló terv: 1, nincs további intézkedés: 6, ismeretlen/még nem született döntés: 9. 24 rendőrrel kapcsolatban küldték meg az ügyiratot a CPS-nek, amelynek következtében 18 esetben indítottak büntetőeljárást.

5.1.4.6. Sértetti jogok

A sértettekkel kapcsolatos gyakorlati kódex, amelynek hatálya az IPCC vizsgálataira is kiterjed, meghatározza azokat a jogosultságokat, amelyek a bűncselekmények sértettjeit megilletik. A panaszost a vizsgálat egésze alatt tájékoztatni kell, sértetti személyes nyilatkozatban adhatja elő, hogy a bűncselekmény miként érintette és a bűncselekménnyel okozott sérelem megtérítésének szabályai szerint kártérítési igénnyel élhet. E jogok egyike sem biztosít lehetőséget a sértett számára, hogy a nyomozási cselekményekben részt vegyen (a kihallgatásán kívül). Nincs továbbá joga meghatározott eljárási cselekmények indítványozására sem, kivéve a fellebbezési jogot. A sértetteket nem képviselheti az eljárás alatt külön ügyvéd.

5.1.4.7. Magánvád

Minden állampolgárnak joga van a vádat ügynevezett magánvád keretei között képviselni. A vádhatóság vezetője bármely szakaszban átveheti a magánvád képviselőt akár annak folytatása, akár elejtése céljából. A magánvádat legtöbbször a bűncselekmény sértettje képviseli, akkor, ha a CPS ezt nem teszi meg. Ha a CPS a bírósági szakasz során dönt a vád elejtéséről, a sértett e határozat ellen fellebbezéssel élhet. Főszabály szerint felléphet magánvádlóként, de új bizonyíték hiányában a bíróság ezt valószínűleg eljárással való visszaélésnek tekinti. A vádlottak szintén indítványozhatják, hogy a CPS vegye át az ügyet, és ezáltal az ismét megszüntethető.

A magánszemély magánvádló valószínűleg nem rendelkezik a bántalmazási ügyekkel összefüggő nyomozási forrásokkal. Nem jogosult továbbá a rendőrség vagy a CPS által

összeállított anyag átadásának kikényszerítésére sem. A magánvád felépítéséhez jogsegély nem vehető igénybe, így a magánvád indítása pénzügyi terhet jelent a magánszemély számára.

5.1.4.8. Polgári eljárás, kártérítés

Azokban az esetekben, amelyekben a CPS úgy dönt, hogy nem kíván büntetőeljárást folytatni, vagy bármely más esetben, előfordulhat, hogy a rendőrséggel való kapcsolatot követően életét veszítő személyek családja a polgári bíróságon kívánja jogsérelmét orvosolni. A különböző releváns eljárástípusok megindítására meghatározott határidőn belül van lehetőség, és a hosszadalmas IPCC vizsgálatok és/vagy CPS nyomozások a polgári kereset benyújtására nyitva álló határidőből való kicsúszást eredményezhetik. Emellett egy drága eljárásról van szó, amelyben nehézséget okozhat az eljárás megalapozása. A rendőrség elleni polgári eljárások közé tartoznak a gondatlansággal, közhivatallal való visszaéléssel, bántalmazással és jogellenes fogvatartással okozott kár megtérítése iránti common law eljárások. A büntetőjogi felelősség megállapítása helyett lefolytatott polgári eljárás a sértett számára nagyobb mértékű kártérítést biztosíthat a sérülései és ezek következményeként jelentkező veszteségek miatt, mivel a büntetőbíróságok által megítélt kártérítés mértéke érdemben alacsonyabb. Polgári keresetek esetén a bizonyítási küszöb alacsonyabb, mint a büntetőjogban („ésszerű kételyt meghaladó”): a felperesnek „a valószínűség mérlegelése” alapján kell a kereseti kérelmében foglaltakat bizonyítania. Az esetjog számos ellenőrző mechanizmust hozott létre a mentális károkozás sértettjei által előterjeszhető kártérítési igények korlátozására, bár nem valószínű, hogy a bántalmazás vagy kínzás sértettjét kizárnák. Az „elsődleges sértettnek” vagy azt kell bizonyítania, hogy fizikai sérülést is szenvedett, vagy hogy az alperesnek előre kellett volna látnia, hogy a felperes személyi sérülést fog szenvedni. A „másodlagos sértettnek” csak a következő három feltétel együttes fennállása esetén lehet keresetjogi joga: (1) az esemény érintettjével fennálló szoros érzelmi és gondoskodási viszony bizonyítható; (2) a felperes az eseménynél vagy közvetlenül azt követően jelen volt; (3) a felperes közvetlenül érzékelte az eseményt vagy annak közvetlen folyományát (szemben azzal, ha másvalakitől értesült arról vagy a televízióban látta). A bizonyítékok megszerzése a polgári eljárásban szintén nehéznek bizonyulhat.

5.1.4.9. Bizonyítékok kizárása

A büntetőeljárásból ki lehet zárni a bizonyítékot, ha azt bizonyítottan valamely PACE gyakorlati kódex megsértésével szerezték. Ezen túlmenően a bíróság nem engedélyezi az olyan vallomás vádlottal szembeni bizonyítékként történő figyelembevételét, amelyet „(a) a vallomást tevő személyre való nyomásgyakorlással vagy (b) bármely olyan elhangzott vagy megtett dolog következményeként szerezték, amely az akkor fennálló körülmények között valószínűsíthetően az ennek következtében megtett bármely vallomás szavahihetőségét kétségessé tette volna”, kivéve, ha a vádhatóság ésszerű kétséget kizáróan tudja bizonyítani, hogy a vallomást nem ilyen módon szerezték. A bíróságot megilleti továbbá az általános kizárási hatáskör, ha megállapítja, hogy a körülmények összességére tekintettel a bizonyíték az eljárás tisztességes lefolytatására olyan káros hatással járna, hogy a bíróság azt nem fogadhatja el.

5.1.5. gyakorlati tapasztalatok

Az Angliát és Walest érintő, a „rendőri kényszer alkalmazásáról” készített átfogó kép hiányában az IPCC a közelmúltban készített egy jelentést, amely tartalmazza a rendőrség által rögzített panaszokra vonatkozó elemzést, azokat az ügyeket, amelyekben az IPCC részt vett, valamint a közvélemény, a rendőrségi alkalmazottak és a döntéshozók benyomásaira és tapasztalataira vonatkozó kutatást. Ezt követően több ajánlást is megfogalmaz a kényszer alkalmazását, rögzítését és értékelését illetően.

5.1.5.1. A hozzáférhető adatok

Az IPCC 2004/5 óta teszi közzé a rendőrségi szervek által rögzített panaszokkal kapcsolatos statisztikákat, köztük a panaszok számára és típusára vonatkozó információt, valamint azt, hogy miként kezelték a panaszokat. A statisztikát évente, negyedévekre lebontva teszik közzé rendőrségi szervekként. Minden egyes rendőrségi panasz egy vagy több állítást tartalmaz. 27 kategória van, amelyek elég tágak, és amelyek közül a súlyos nem szexuális bántalmazás és egyéb bántalmazás kapcsolódik a legszorosabban a bántalmazás és kínzás bűncselekményéhez a fizikai bántalmazások kapcsán. A nyomásgyakorló kérdésfeltevésre, azaz a nem megfelelő vagy bántalmazást megvalósító kérdezői módra vonatkozó adatokat az IPCC a „fogvatartásról, bánásmódról és kihallgatásról” szóló PACE C kódex megsértése” miatti panaszok kategóriája alatt gyűjti. A jogellenes fogvatartást illetően az IPCC a panaszokat a „jogellenes/szükségtelen letartóztatás vagy fogvatartás” kategóriájában kezeli. Az IPCC weblapján a közzétett vizsgálatok listájában a keresés „típus” szerint szűkíthető a „kényszer alkalmazására”.

Ami a vizsgálatok kimenetelét és sikerességi arányát illeti, 2014/15-ben a súlyos nem szexuális bántalmazások 56%-át vizsgálták ki, és 11%-át kezelték helyi szinten azonnali megoldással. Az egyéb bántalmazások 16%-át visszavonták és 25% végződött felmentéssel. 1603 (52%) PACE C kódex ügyet vizsgáltak ki és ebből 223-nak (14%) adtak helyt a panasznak. 1765 (57%) letartóztatási/fogvatartási ügyet vizsgáltak ki és ezek közül 160-ban (9%) adtak helyt a panasznak. 2015-ben összesen 142 súlyos nem szexuális bántalmazásra vonatkozó állításban fejeződött be a vizsgálat. E vizsgálatok közül 5 volt megalapozott és 137 volt megalapozatlan. 2022 egyéb bántalmazással kapcsolatos állításban fejeződött be a vizsgálat, amelyek közül 105 volt megalapozott és 1917 volt megalapozatlan.

5.1.5.2. Aggályok, bírálat

Azt, ahogyan az IPCC azonosítja és kivizsgálja a rendőrök által elkövetett lehetséges bűncselekményeket, különösen bírálják. Még azokban az esetekben is, amikor az IPCC bűncselekményt azonosított, 1990 óta csak feltűnően kevés rendőrség által előidézett halál kapcsán indult súlyos bűncselekmény (pl. szándékos emberölés) miatt büntetőeljárás és/vagy olyan vizsgálat, amely megállapította volna, hogy a halált jogellenesen okozták.

A HM Inspectorate of Constabulary közelmúltban megjelent jelentése megjegyezte, hogy hiányosságok tapasztalhatók a rendőrségi szervek által alkalmazott kényszer rögzítését illetően. A kényszer alkalmazásának aránya magasabb lehet, mint a rendőrségi szervek által rögzített szám. Ezen túlmenően a vizsgált rendőrségi szervek között kevés bizonyítékát lehetett találni az őrizetben alkalmazott kényszer vezetői ellenőrzésének

vagy elemzésének. Jelenleg nincs egységes országos gyakorlat arra, hogy a rendőrségi szervek miként rögzítsék az alkalmazott kényszer valamennyi fajtáját.

Az IPCC úgy vélte, hogy a nyomozásra vonatkozóan gyűjtött statisztika aggodalomra ad okot a kényszer alkalmazását tapasztaló személyek által tett panaszok rendőrségi kivizsgálásának megalapozottsága tekintetében. Sokkal kisebb valószínűséggel adnak helyt az ilyen panaszoknak, mint az egyéb típusú panaszoknak, ha a rendőrség folytatja a vizsgálatot. Ha azonban ezt követően fellebbezés érkezik az IPCC-hez, e testület nagyobb valószínűséggel ad helyt a fellebbezésnek, mint a kényszer alkalmazásával össze nem függő fellebbezésnek. Különösen igaz ez a fekete és kisebbségi etnikumú panaszosok esetén.

A rendőrségen belüli kötelességszegés, visszaélés és korrupció felderítésének egyik módja az, amikor azt maguk a rendőrök vagy alkalmazottak jelentik. Nem tesznek azonban minden esetben jelentést. Nem hivatalos információk alapján arra lehet következtetni, hogy ennek egyik oka az, hogy nem hiszik, hogy bejelentésük nyomán bármilyen intézkedést fognak tenni, a bejelentési útban nem bíznak vagy tartanak a rendőrségi szerv ellenséges reakciójától. A rendőrségi (magatartási) szabályzat 2012-es módosításának célja, hogy egyértelművé tegye a rendőrségi visszaélések belső bejelentőjének védelmét a tisztességtelen fegyelmi eljárással kapcsolatban, valamint hogy a velük szemben elkövetett megtorlás nem tolerálható. A College of Policing a közelmúltban Reporting Concerns [Az aggályok bejelentése – a bejelentés aggályai] címmel közzétett egy országos bejelentői útmutatót. Ez az útmutató rögzíti, hogy ha bármelyik rendőr vagy rendőrségi alkalmazott aggályosnak tartja valamely cselekményt vagy rossz gyakorlatot, azt jelentenie kell, általában a szervezeten belül. Rögzíti azt is, hogy a rendőrségi szerveknek támogató rendelkezések és biztosítékok – köztük a rendőrségi bejelentőknek adott visszaigazolás és tájékoztatás – útján nyitott jelentéstételi kultúrát kell kialakítaniuk, amely a bejelentőnek jogot biztosít a rendőrségi szervezettel (vagy az IPCC-vel) való konzultációra és amely kijelöli az igénybe vehető bejelentési útvonalakat.

Az IPCC a közelmúltban hat rendőrségi kerületet érintően felülvizsgálta a rendőrségtől az IPCC-hez történő áttétel eljárását. A mintát képező át nem tett 419 ügy 22%-áról (93 ügy) megállapította, hogy azt át kellett volna tenni vagy kötelezően (76 ügy) vagy önkéntes alapon (17 ügy). Az át nem tett ügyek típusuk szerint elsősorban halállal vagy súlyos sérüléssel járó, valamint súlyos korrupcióval és súlyos bántalmazással kapcsolatos ügyek voltak. A mintában résztvevő egyik rendőrségi szervnél sem volt olyan formális eljárás, amelyben eldöntik, hogy egy ügyet jelenteni kell-e a rendőrség szakmai standardokkal foglalkozó részlegének, és kevés képzés volt az áttétel feltételeiről. A legtöbben nem vizsgálták az EJEE 3. cikkét az áttétel mérlegelése során. Született néhány fontos ajánlás: a rendőrségi szervek vezessenek be megfelelő eljárást a szakmai standarddal foglalkozó részleg releváns ügyekről való tájékoztatásának biztosítása érdekében és minden esetben mérlegeljék az áttételt. Az áttétel elmaradásának érdemi indokolását rögzíteni kell és a rendőrök viselkedési mintáit ellenőrző rendszert kell létrehozni.

A büntetékiszabási gyakorlatot illetően úgy tűnik, hogy van egy olyan vélekedés, amely szerint a rendszer a rendőröknek kedvez. Ennek egyik oka lehet, hogy az óvatos vizsgálók hajlamosak súlyos kötelességszegés miatt vizsgálni az ügyet, ami az értékelés és annak eredménye közötti aránytalansághoz vezethet. Mivel a súlyos kötelességszegés miatt

folytatott vizsgálatként történő kategorizálás „magasra teszi a léceket”, ha az ezt követő vizsgálat a kötelességzegés sokkal alacsonyabb szintjét állapítja meg, akkor sokkal kevésbé hátrányos szankciót alkalmaznak, mint amire (a súlyos kötelességzegés kapcsán) számítani lehetett. Ez azért probléma, mert nem ad megfelelő választ a közvéleményben az eredetileg súlyos kötelességzegésként történő kategorizálással támasztott elvárásokra.

Másik probléma, hogy a kötelességzegési eljárások olyan hosszú ideig tartanak, hogy a rendőrök időközben nyugdíjba mennek, vagy engedélyezik számukra a leszerelést – ami nem kelti a sértettben és általában a közvéleményben azt a megelégedett érzést, hogy az érintett megfelelő büntetést kapott.

5. 2. Anglia és Wales elemzése		1	2	3	nincs adat/nem releváns	
A kizárás tilalma – szabályozás és gyakorlat	Az Egyezmény 3. cikkének megjelenése a belső jogban	közvetlen átültetés hiányzik	részleges átültetés hiányzó elemekkel	teljes átültetés		
	Részletes szabályok és iránymutatás a rendőrök számára	nem elégséges/nincs	részleges normativitás/homályos és általános szabályok	alapos szabályozás		
	A szabályok alkalmazása a gyakorlatban	egyes területeken rendszerszintű hiányosság	az egyedi jogsértések nem jellemzőek	az előírások követésének tiszteletben tartásának kultúrája		
A tények dokumentálása, lehetséges bizonyítékok	Az állítólag jogsértően beszerzett nyilatkozat felhasználhatóságával kapcsolatos bizonyítási teher		a panaszost terheli	az államot terheli		
	Kamerák használata	Fedélzeti	nem elérhető/tilos	részben elérhető/lehetséges/rendőri döntés alapján használt	széles körben elterjedt/általános gyakorlat/ kötelező	
		Test	nem elérhető/tilos	részben elérhető/lehetséges/rendőri döntés alapján használt	széles körben elterjedt/általános gyakorlat/ kötelező	
		Harmadik személy által	tilos	lehetséges de akadályozzák	lehetséges és elfogadott	
		Fogvatartási helyeken	nem elérhető/tilos	lehetséges/rendőri döntés alapján	széles körben elterjedt/általános gyakorlat/ kötelező	

A tények dokumentálása, lehetséges bizonyítékok	Kamerák használata	A kihallgatások képi és hangrögzítése	nem elérhető	részben elérhető/ lehetséges/rendőri döntés alapján	széles körben elterjedt/ általános gyakorlat/ kötelező	X	
		A kamera használattal kapcsolatos szabályozás és gyakorlat	systematic non-compliance in certain questions	az eseti jogsértés nem ritka	a szabályokat tiszteletben tartják	X	
	Orvosi vizsgálat	Orvosi vizsgálat befogadásakor	nem mindig/kérelemre/ rendőri diszkréció			kötelező	X
		A vizsgálatot végző orvos jogállása	rendőrség alkalmazottja/ szerződött partnere	nemzeti egészségügyi szolgáltató/ esetről esetre változó, független orvos		független igazságügyi orvosszakértő	X
		Az orvos megválasztási jog és ennek gyakorlata	nincs ilyen jog	a gyakorlatban jellemzően nem érvényesül		a gyakorlatban jellemzően érvényesül	X
		Szakértelem, alaposág, szakmai sztemderdek	nincs standardizált követelmény/formális/ felületes vizsgálat	standardizált protokollok/ alapos vizsgálat		igazságügyi ismeret/célzott, alapos vizsgálat	X
		Orvosi dokumentáció elérhetősége	nem hozzáférhető/ akadályozzák	kérelemre		a hozzáférést automatikusan biztosítják	X
		A dokumentáció bizonyítási értéke	gyenge/nem készül fénykép/nem megfelelő dokumentáció	elfogadható/nem kritizálják/a fotók korlátozottan használhatók		a alapos és megbízható dokumentáció/hasznos fényképek	X

A tények dokumentálása, lehetséges bizonyítékok	Orvosi vizsgálat	Az orvos szakmai véleménye a sérülések lehetséges okairól/az állítólagos bántalmazásról	tilos/soha nem jelenik	esetenként megjelenik	kötelező tartalmi elem
			X		
		Bántalmazás gyanúja esetén az orvosi dokumentáció továbbításának kötelezettsége a nyomozószerv felé	a hivatalbóli továbbítás tilos/ az orvosok a gyakorlatban nem továbbítják	az orvosok esetenként továbbítják/ köteles továbbítani de ritkán teszik meg	kötelező továbbítani
				X	
	A vizsgálat privát jellege	nem biztosított	kérelemre biztosítható	az orvos eltérő kérelme esetén biztosított	
			X		
	Az őrizetbe vételt végző rendőr jelen van, ha nem biztosított a privát jelleg	mindig az őrizetbe vételt végző rendőr	az őrizetbe vételt végző rendőr jelen lehet	soha nem az őrizetbe vételt végző rendőr	
			X		
	Harmadik személy értesítésének joga		nem biztosított	korlátozott	hatékonyan működik
				X	
Védőhöz való jog	Hozzáférés	nem biztosított/ papíron biztosított, de rendszerszinten nem érvényesül	biztosított de rendszerint nem érvényesül	érvényesül	
				X	
	Konzultáció	nem biztosított kihallgatás előtt/papíron biztosított de akadályozzák	korlátozott	a kihallgatás előtt biztosított	
			X		
Jelenlét a kihallgatáson	nem biztosított/akadályozott	nem garantált/rendőri döntéstől függ	biztosított		
			X		

Nyomozás, vádhatóság, bizonyíték	A nyomozószerv formális függetlensége	a rendőrség része	független szerv kapcsolódási pontokkal és érdekátfedéssel/ügyészség	teljesen független szerv	X
	A nyomozószerv személyes függetlensége	korábbi vagy aktuálisan is rendőri kötelembe tartozó	kapcsolódási pontokkal és érdekátfedéssel/ügyészség	teljes függetlenség	X
	A nyomozás percepciója	nem független	számos aggály/nem bíznak benne teljesen	független	X
	A rendőri vallomások értéke a bizonyítási eszközök között	meghatározó	erősebb, mint más vallomások	ugyanaz, mint a többi vallomásé	X
	Magánvád	nem lehetséges	papíron lehetséges, gyakorlatban nem	gyakorlatban elérhető	X
Fegyelmi eljárások	Valószínűsége	nem jellemző		rendszeres	X
	A büntetőeljáráshoz való viszony	szoros kapcsolat/másodlagos	párhuzamosan folyik	független eljárások	X
	A rendőr elbocsátásának lehetősége	a szankciót nem alkalmazzák/ rendszeres mentesítés	a mentesítés valószínű	elítélés esetén jellemző elbocsátás	X

Monitoring	Adatok	Panaszok száma	nem gyűjtik/ nem megbízható	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető	X
		Az eljárások száma és típusa	nem gyűjtik/ nem megbízható	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető	X
		Az eljárások eredménye	nem gyűjtik/ nem megbízható	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető	X
		Elítélések száma, szankciók típusai	nem gyűjtik/ nem megbízható	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető	X
	Össz:	88				

6. Franciaország

6. 1. A Franciaországról készült jelentés összefoglalója

6.1.1. Jogi háttér - A rendőröket terhelő kötelezettségek, a kínzást és bántalmazást büntető magatartási szabályok, törvények és rendeletek

6.1.1.1. A büntető törvénykönyv releváns szabályai

A Büntető Törvénykönyv büntetni rendeli a kínzást és a kegyetlen bánásmódot. Minősített esetnek számít, amennyiben azt hivatalos személy követi el hivatalos eljárása során.

A rendőrök által elkövetett bántalmazás esetében általában erőszakos bűncselekmény miatt folytatnak nyomozást. E bűncselekménynek eredménye függvényében négy típusa van (halálos kimenetelű, maradandó fogyatékoságot vagy sérülést okozó, nyolc napon túli munkaképtelenséget okozó és nyolc napon belüli munkaképtelenséget okozó). Súlyosabban minősül a bűncselekmény, ha azt hivatalos személy követi el hivatalos eljárása során.

A Büntető Törvénykönyv jogellenes fogvatartást tiltó rendelkezést is tartalmaz.

6.1.1.2. Fegyelmi és etikai szabályzatok, egyéb rendelkezések

A Francia Nemzeti Rendőrség és a Csendőrség egyaránt az új Etikai Kódex hatálya alá tartoznak 2014. január 1. óta.

6.1.1.3. Fogvatartás elrendelése az általános szabályok szerint és az terrorizmus ellenes törvények alapján, a fogvatartás időtartama

Az intézkedő rendőr köteles az őrizetbe vételtől számított 20 órán belül értesíteni az ügyészt az őrizet tényéről. A rendőrség 24 órán át tarthat valakit őrizetben. 24 óránál hosszabb őrizet csak az ügyész engedélyezhet. Az őrizet maximális időtartama 96 óra. Ha nyomozás olyan bűncselekmény miatt folyik, amely nemzetbiztonságot is érint (pl. terrorizmus), az őrizet ideje további kétszer 48 órával meghosszabbítható, azaz összesen 5 napig tarthat.

6.1.2. Intézményi megoldások

6.1.2.1. A rendőrség és a fogvatartás ellenőrzése

Az Ombudsman vagy más néven Alapvető Jogok Biztosa (Biztos) egy új külső és független jogintézmény, amelyet 2011-ben abból a céllal hoztak létre, hogy biztosítsa a szakmai magatartási szabályzatok betartását a nemzetbiztonsági és rendészeti szervek kötelékében. A Biztoshoz megkereséssel fordulhat a bántalmazás sértettje, a sértett hozzátartozója, a tanú, a francia parlament tagja vagy egy hasonló hatáskörrel rendelkező külföldi jogintézmény. A Biztos hivatalból is vizsgálatot indíthat. A Biztos hozzáfér az ügy iratanyagához, meghallgathatja asértettet, a tanút és az érintett rendőröket. A Biztos vizsgálatáról készült jelentés esetleges ajánlásai jogilag ugyan nem kötelezőek, de maga a jelentés hozzáférhető az interneten. A Biztos nem kezdeményezhet büntetőeljárást és nem alkalmazhat szankciókat. A működésével kapcsolatban a tapasztalat, hogy előfordulnak nehézségek a bíróságok és a rendőrséggel

való együttműködés és kommunikáció, valamint az információkhoz és iratokhoz való hozzáférés terén. Feltételezhető továbbá az is, hogy a Biztos fegyelmi szankciókra vonatkozó ajánlásait ritkán követik.

Az ügyészségnek mint nyomozást felügyelő szervnek a felelőssége, hogy a fogvatartás jogszerű legyen, de ez a kötelezettség nem foglalja magában a személyes jelenétet, így kérdéses, hogy mennyire szoros felügyeletről beszélhetünk.

6.1.2.2. A nyomozást végző testület és annak függetlensége

Két szervezet felelős a rendőrség által elkövetett bűncselekmények felderítéséért, mivel mind a Nemzeti Rendőrség, mind pedig a Csendőrség rendelkezik saját nyomozati szervvel. A Nemzeti Rendőrség állományába tartozók által elkövetett bűncselekmények esetén a nyomozást a Nemzeti Rendőrség Felügyelete (IGPN) folytatja le az országban működő 8 regionális igazgatósága és megközelítőleg 100 felügyelője útján. A Csendőrség Felügyelete (IGGN) 80 felügyelőjének feladatkörébe pedig a Csendőrség állományát érintő nyomozati cselekmények tartoznak. Az IGPN szervezetileg a Nemzeti Rendőrség főosztályaként működik, az ott szolgálatot felügyelők korábbi rendőrök közül kerülnek ki, akik megőrzik státuszukat és az új feladatkörükben is a Nemzeti Rendőrség kötelékébe dolgoznak. Mutatis mutandis ugyanez vonatkozik az IGPN-re is. Ezen testületek sem szervezeti, sem személyi szinten nem függetlenek, ezért felmerül egyfajta bizalmatlanság a nyilvánosság részéről, hogy vajon mennyiben képesek pártatlanul eljárni a kollégáikkal szemben folytatott nyomozati cselekmények során.

6.1.3. Különös garanciák

6.1.3.1. Hang és képfelvételek

Egy 2013-as pilot projektet követően 2016-ra a rendőrség megközelítőleg 2000 testkamerával rendelkezett, azonban mindenféle jogszabályi háttér nélkül. Ebből fakadóan a rendőrök a kamerákat nekik tetsző módon ki- és bekapcsolhatják, az állampolgárok számára pedig nem biztosított a felvételekhez való hozzáféréshez. A kamerák használatával kapcsolatban nincs (elérhető) átfogó értékelés. A testkamerák bevezetésére tett első kísérlet (2013-ban) nem szolgált konzisztens eredményekkel.

Nem létezik olyan, a nyilvánosság számára is elérhető dokumentum, döntés vagy információ, amely akár a rendőrautókba szerelt kamerák, akár fogvatartást végrehajtó intézetekben használt zártláncú kamerák használatával foglalkozik.

A bíróság előtt elméletileg minden fajta bizonyíték felhasználható, ideértve a kívülállók által a rendőrségi intézkedésekről készített felvételeket is, ugyanakkor számos olyan felvétel érhető el nyilvánosan, amely azt mutatja, ahogy a rendőrök megsemmisítik vagy elkobozzák az ilyen jellegű bizonyítékokat vagy szándékosan olyan téves tájékoztatást adnak, hogy a rendőri intézkedésről tilos felvételt készíteni.

A bűncselekmény elkövetésével vádolt személyek kihallgatásáról videofelvételt kell készíteni. Amennyiben felvétel készítése technikai okokból vagy a kihallgatások számából adódóan nem lehetséges, az ügyészt írásban kell erről értesíteni, feltüntetve a felvétel hiányának okát.

6.1.3.2. Orvosi vizsgálat

A büntetőeljárásról szóló törvény szerint a rendőrség által őrizetbe vett bármely személy kérheti, hogy az ügyész vagy az igazságügyi rendőrség által kijelölt orvos vizsgálja meg. A törvény ugyanakkor nem biztosítja a fogvatartott számára az orvos megválasztásához való jogot. Az őrizet meghosszabbítása esetén a fogvatartottnak jogában áll egy második orvosi vizsgálatot kérelmezni. Az ügyész és a rendőrség szintén elrendelheti az orvosi vizsgálatot, valamint el kell rendelni azt a fogvatartott hozzátartozójának kérésére is. A vizsgálatra nem kerülhet sor harmadik személy látó- és hallótávolságán belül.

Az orvos nem tagja a rendőrségi személyi állományának és szerződéses jogviszonyban sem áll a rendőrséggel. Az adott rendőri szerv szokásaitól és az elérhetőségtől függően általában a Francia Nemzeti Egészségbiztosítási Rendszer által nyilvántartott orvost (néha orvosszakértőt) rendelnek ki. Az orvosok függetlensége kérdéses, mivel az ügyészek és a rendőrök jellemzően ugyanazon orvosokat jelölik ki és velük dolgoznak az évek során, amely ismeretség befolyásolhatja az eljáró orvos által lefolytatott vizsgálat objektivitását. A vizsgálatok alaposágát és minőségét nem szokta kritika érni. A Francia Egészségügyi Hatóság által kiadott útmutató részletes előírásokat tartalmaz arra vonatkozóan, hogy miként kell végrehajtani egy orvosi vizsgálatot. Az online elérhető útmutató meghatározza a sérülések dokumentálásakor követendő gyakorlatot, mint például a fényképek készítésének lehetőségét. Az útmutató továbbá előírja, hogy „abban az esetben, ha a sérülések kompatibilisek a gyanúsítás szerinti bűncselekménnyel, az orvos megemlítheti ezt [...], de nem kötelező megtennie”. Abban az esetben, ha bántalmazás gyanúja merül fel, az orvosok nem kötelesek átadni az egészségügyi aktát a nyomozó hatóságnak, ugyanakkor nem is tilos, amennyiben a sértett ehhez hozzájárul.

6.1.3.3. Védőhöz való jog

Franciaországban az őrizet során a védőhöz való jog erősen korlátozott. Ez magában foglal egy 30 perces privát konzultációt az első gyanúsított kihallgatást megelőzően a 24 órás őrizet lejárta előtt, valamint egy másodikat 12 óra lejárta előtt, amennyiben az őrizetet meghosszabbították. Különleges körülmények esetén, mint például szervezett bűnözés elleni nyomozás esetében, a védő csak 48 órával az őrizet megkezdését követően járhat el. A kábítószerrel és terrorizmussal kapcsolatos bűncselekmények esetében ez az időtartam 72 óra. A nyomozóhatóság a kihallgatást a védővel való konzultáció nélkül is elkezdheti. A védők a gyanúsítottak kihallgatása során nem lehetnek jelen, valamint az ügy aktájához sem férhetnek hozzá.

6.1.3.4. Harmadik személy értesítéséhez való jog

A fogvatartott személynek jogában áll értesíteni az őrizet tényéről azt, akivel együtt él, a szülőjét, a testvérét, a jogi képviselőjét vagy a munkáltatóját. A külföldi állampolgárságú személyeknek ez a joga kiterjed az állampolgárságuknak megfelelő állam külképviseletének értesítésére is. A rendőrség abban az esetben utasíthatja vissza a harmadik személy értesítésére irányuló indítványt, ha feltételezi, hogy ez elengedhetetlen a nyomozás sikeréhez. Erről a döntéséről haladéktalanul értesítenie kell az ügyészt. Hacsak nem állnak fenn leküzdhetetlen akadályok, amelyekre írásban

ki kell térni a jelentésben, a harmadik személyt a kérelemtől számított 3 órán belül értesíteni kell.

6.1.4. A kínzás és bántalmazással kezelésére szolgáló mechanizmusok

6.1.4.1. Panaszrendszer

A rendőrség vagy a büntetés-végrehajtás személyzete ellen irányuló panasz benyújtására a sértett jogainak állítólagos sérelmétől (például fizikai vagy verbális erőszak, jogellenes fogvatartás, kényszer vagy fenyegetés alkalmazása) számított 3 éven belül van lehetőség.

A panaszt a rendőrségnél lehet benyújtani. A rendőr vagy csendőr köteles regisztrálni minden bűncselekménnyel kapcsolatos panaszt. Ugyanakkor valószínűsíthető, hogy a gyakorlatban a rendőrök hajlamosan elmulasztani a kollégáik elleni panaszok rögzítését, vagy amennyiben ezt mégis megteszik, nem jelentik az állítólagos bűncselekményt a feletteseiknek vagy az ügyésznek, így a panasz csak a panaszkönyvben kerül rögzítésre, de nyomon követésre nem kerül sor. Ez a visszaélészerű gyakorlat nyilvánvalóan kötelességszegés, de nem áll rendelkezésre adat arra vonatkozóan, hogy hány ilyen esetben rendeltek el fegyelmi eljárást.

A sértettek az ügyésznél is élhetnek panasszal, mely esetben ő dönti el, hogy szükséges-e a nyomozás elrendelése. Az ügyész szabadon eldöntheti, hogy megindítja-e a nyomozást, megfeddi a megvádolt rendőrt vagy lezárja az ügyet – számos esetben ez utóbbi történik mindenféle nyomozás nélkül mérlegelési jogkörre hivatkozva.

Súlyos bűncselekmény esetén a sértett személyesen is felléphet, nyomozást kezdeményezve közvetlenül a nyomozási bírónál. Ebben az esetben azonban 1000 euró körüli összeget kell letétbe helyeznie. Pótmagánvádlóként akkor is felléphet a sértett, ha az ügyész lezárja a panaszeljárást vagy ha nem zárja ugyan le az ügyet, de három hónap eltelik bármilyen nyomozati cselekmény megtétele nélkül.

Bárki nyújthat be panaszt az IGPN-nél személyesen, e-mail vagy postai úton, illetve egy erre rendszeresített honlapon keresztül. A panasz előzetes megvizsgálása után az IGPN és az IGGN eldönti, szükséges-e nyomozást indítani. Érdeemes megjegyezni, hogy az IGPN esetében 2014-ben 5178 panaszból mindössze 32 esetben indult nyomozás, ez az esetek 0.6 százalékát jelenti. Az IGGN szintén úgy nyilatkozott, hogy a nyilvánosságtól érkező panaszok esetében ritkán indul nyomozás. Az IGPN és az IGGN ezt azzal magyarázza, hogy a bepanaszolt állítólagos jogellenes cselekmények nem tartoznak a hatáskörükbe. Az elutasított panaszok tárgyáról azonban nem áll rendelkezésre információ. A közvélekedés ezekkel a nyomozási egységekkel kapcsolatban az, hogy részrehajlóak a saját rendőr, illetve csendőr kollégáikkal szemben. Cedric Moreau de Bellaing kutató szerint "ha nincsenek megkérdőjelezhetetlen bizonyítékok, a nyomozó több hitelt fog adni a kollégája szavának, mint a panaszos vallomásának."

6.1.4.2. Áttétel alapján eljárások

A nyilvánosságtól érkező panaszokon túl az IGPN-t és az IGGN-t a rendőrség, illetve csendőrség és bíróság is megkeresheti. Bár a nemzeti rendőrség és csendőrség etikai kódexe a szervezet minden tagja számára kötelezővé tesz minden bántalmazás jelentését, amelynek tanúi voltak, feltételezhető, hogy a lojalitás e kötelezettség teljesítése ellen hat.

6.1.4.3. Büntetőeljárás

Feljelentés esetén az ügyész dönt a feljelentés tárgyát képező cselekmény minősítéséről. Az ügyész mérlegelésétől függően minősülhet súlyos bűncselekménynek ("crimen"), amely életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető vagy minősülhet enyhébb bűncselekménynek ("délit"), amelyért maximum 10 év szabadságvesztés szabható ki. Bírósági eljárást az ügyész kezdeményezhet. Amennyiben a hivatásos állomány tagja által elkövetett cselekmény bűncselekmény, a nyomozást IGPN/IGGN végzi ügyészi felügyelet mellett végzi. Ha a cselekmény a súlyos bűncselekmény kategóriájába esik, a nyomozásért nyomozási bíró felelős, az IGPN/IGGN az ő irányítása alatt hajtja végre nyomozási cselekményeit.

Az előzetes nyomozási eljárást, amennyiben függetlennyomozási bíró jár el, utasított eljárásnak nevezzük. A nyomozási bírók hivatalból nem indíthatnak eljárást, az ügy vagy ügyészi kezdeményezésre kerül eléjük, vagy a sértett fordul a bíróhoz és kéri, hogy a büntetőeljárásban pótmagánvádlóként léphessen fel. A nyomozati eljárásban a nyomozási bírónak széles hatásköre van. Házkutatási parancsot adhat ki a terhelt ingatlanának átkutatása és bizonyítékok lefoglalása céljából, tanúkat idézhet az eljárásban, szakértőket rendelhet ki. Amennyiben a tanúvallomások ellentmondanak egymásnak, a tanúkat szembesítik egymással és gyakran a terhelttel is. Az ügyésznek választása szerint lehetősége van a meghallgatás végén előadni álláspontját. A nyomozás befejezésekor a bíró lezárhatja az ügyet vagy elrendelheti, hogy az ügyet büntetőbíróság vagy esküdtszék (courd'assises) tárgyalja.

A nyomozási bírónak kettős szerepe van, mert egyrészt nyomoznia kell, másrészt bírói döntéseket is meg kell hoznia, ami felveti a kérdést: vajon lehetséges-e ilyen esetekben a teljes semlegesség. Ráadásul nincsenek világosan elhatárolva a nyomozási bíró, az ügyész és a rendőrség hatáskörei, éppen ezért a Franciaország Elnöke 2009 januárjában bejelentette, hogy a nyomozási bíró jogintézményét el kívánja törölni, ez azonban a jogász szakmai minden szegletében szinte azonnali tiltakozást váltott ki.

Amikor a rendőrség rendőri jogsértéseket vizsgál, ugyanúgy jár el, mint ahogyan más bűncselekmények esetén is, de eljárásilag teljesen elkülönülten az IGPN és az IGGN nyomozásától, mivel a büntetőeljárás során a nyomozás az ügyész vagy a nyomozási bíró felügyelete alatt, míg a fegyelmi nyomozás a közigazgatási hatóságok felügyelete alatt folyik. Az IGPN és az IGGN az ügy összetettségétől függően a fegyelmi tanács döntése előtt vagy után vesz részt az eljárásban. Az rendőrség nyomozói az ügyészi szervezettel és a nyomozási bíróval működik együtt. Súlyos vétség esetén vagy enyhébb büntett esetén az ügyet a büntetőbíróság tárgyalja, amely három hivatásos bíróból áll, míg súlyos büntett esetében először a Fellebbviteli Bíróság (Courd'Appeal) vádтанácsa vizsgálja meg előzetesen, még a tárgyalás előtt az ügyet. Amennyiben a Fellebbviteli Bíróság egyetért a nyomozási bíró álláspontjával, az ügyet átteszi a legsúlyosabb ügyeket tárgyaló Büntetőbíróságra (Courd'Assise), amely Franciaország egyetlen esküdtszékének bírósága.

Ami az ítélezési gyakorlatot illeti, az EJEK több ízben is úgy találta, hogy az ítétek ritkán arányosak a bűncselekmény súlyával. Az elítélt rendőrökkel szemben alkalmazott szankciók gyakran csak felfüggesztett szabadságvesztések, azokat nem regisztrálják a bűnügyi nyilvántartásban és nem jelentek akadályt a rendőri vagy a büntetés-végrehajtási hivatás további gyakorlásának.

Az ügyész gyakran az opportunitás elve alapján, mindenféle nyomozás nélkül szünteti meg az eljárást, ugyanis szabadon dönthet arról, hogy nyomozást indít, feddést alkalmaz a gyanúsítottal szemben vagy megszünteti az eljárást. Az ENSZ Kínzás elleni Bizottsága több alkalommal kritikát fogalmazott meg az ügyészek által alkalmazott „opportunitás elvével” szemben, mert ennek köszönhetően még csak nyomozási kötelezettsége sincs az ügyészeknek.

A francia hatóságok ugyanakkor azzal érvelnek, hogy ilyenkor a sértettek még mindig élhetnek panasszal az eljárást megszüntető döntés ellen vagy dönthetnek úgy, hogy pótmagánvádlóként lépnek fel, illetve az ügyészek státusza garantálja objektivitásukat. Néhány bíró ugyanakkor úgy véli, a hivatalos személyek által elkövetett bántalmazások esetén gyakoribb az eljárás megszüntetése, mint más típusú bűncselekmények esetén.

6.1.4.4. Fegyelmi eljárások

A fegyelmi eljárások a közigazgatási felelősség címszó alatt tárgyalandók. A büntetőeljárás keretei között végzett nyomozás mellett mind az IGPN mind pedig az IGGN közigazgatási eljárás keretében is folytathat vizsgálatot. Ha azt követően az IGPN vagy az IGGN arra a következtetésre jut, hogy fegyelmi eljárást szükséges indítani, megkereséssel él az illetékes rendőrségi/csendőrségi egység felé. A fegyelmi eljárást fegyelmi tanács folytatja le. A tanácshoz a Belügyminisztérium teszi át az ügyet, maga a tanács pedig egy vegyes bizottság, amely kormányzati és rendőrségi delegáltakból áll. A fegyelmi tanácshoz érkező megkeresést egy fegyelmi hatóság által készített jelentés képezi. A rendőrség vagy csendőrség kötelékébe tartozó elkövető esetén a Belügyminisztérium jár el fegyelmi hatóságként. Az eljárás alá vont írásbeli vagy szóbeli nyilatkozatot tehet a fegyelmi tanács előtt, jogi képviselőt bízhat meg, saját tanúkat nevezhet meg. A fegyelmi hatóság is nevezhet meg tanúkat. A fegyelmi tanács vizsgálatot is rendelhet el, amelyet a közigazgatási hatóság hajt végre.

A fegyelmi tanács meghallatást tart, döntését szavazással hozza, amely során határoz a fegyelmi szankcióról is (amely közigazgatási szankciót jelent) a fegyelmi hatóság felé tett ajánlás formájában. A fegyelmi szankciók a feddéstől a nyugdíj jogosultság elvesztésével járó elbocsátásig terjednek. Ha a fegyelmi hatóság a fegyelmi tanács ajánlásától eltérő döntést fogad el, indokolt döntéséről tájékoztatnia kell a fegyelmi tanácsot. Az alkalmazott szankció ellen jogorvoslat nyújtható be az Állami Közszolgálat Legfelsőbb Tanácsának Fellebbezési Bizottságánál.

Közigazgatási hatóságok alkalmazhatnak fegyelmi szankciókat bármiféle bírósági eljárás vagy bírósági döntés bevétele nélkül is. A fegyelmi tanács ugyanakkor dönthet úgy, hogy felfüggeszti eljárását a bíróság döntéséig. Az Ombudsman többször kritizálta azt, hogy a közigazgatási hatóságok gyakran a felfüggesztés mellett döntenek és kivárik a megvádolt rendőrrel kapcsolatos bírósági döntést, holott a bírósági és a fegyelmi eljárások függetlenek egymástól.

Az elítélt rendőrök mentesíthetők a büntetett előlélethez fűződő joghátrányok alól és engedélyezhető számukra hivatásuk további gyakorlása belügyminiszteri döntés alapján. Ami a szankcionálási gyakorlatot illeti, a szociológus Cédric Moreau de Bellaing kutatása során elemezte az Általános Felügyeleti Szolgálat (IGS) 1996 és 2001 között készült jelentéseit. Az adatok alapján többek között arra is rámutatott, hogy a közigazgatási hatóságok nem túl szigorúak a bántalmazás szankcionálása során.

Paradox módon a bántalmazást ritkábban és enyhébben szankcionálják, mint a hivatali kötelességszegés egyéb formáit. M. Moreau de Bellaing szerint "a Belügyminisztérium sokkal szigorúbban veszi a belső szabályzat megszegését, mint a rendőri erőszakot. A rendőri erőszak miatt kiszabott szankciók a fegyelmi büntetéseknek mindössze 5 %-át teszik ki a párizsi rendőrség illetékességi területén belül."

A rendőrség működésének másik szakértője szintén ugyanilyen képet fest: "a tanulmányok azt mutatják, hogy a rendőrök által elkövetett bűncselekmények miatt kiszabott szankciók súlyossága fordítottan arányos a vizsgált cselekmény súlyosságával. Példának okáért, nagyobb az esély arra, hogy egy rendőrt megbüntetnek szolgálati igazolványuk elvesztéséért, mint jogellenes erőszak alkalmazásáért. "

A rendőrségi gyakorlat egy harmadik elemzője azt írta, hogy "úgy tűnik, mint minden közigazgatási szerv, a rendőrség is nagyobb figyelmet fordít belső szabályainak tiszteletben tartására, mint az ügyfelekkel való bánásmódra." Egy oknyomozó napilap a következőket írta: "a szankciók mértéke időnként meglepő. A benzinkártya jogosulatlan használata a rendőrautók tankolásakor vagy egy mobiltelefon eltulajdonítása két évi szolgálattól való eltiltással jár, míg két rendbeli rendőri erőszak egy évi szolgálattól eltiltást eredményez (plusz egy még egy év felfüggesztett szabadságvesztést)."

Ami a szankcióként alkalmazott elbocsátásokat vagy a kötelező nyugdíjaztatásokat illeti (N=10), egyik sem rendőri erőszak miatt került kiszabásra." Az ACAT által elemzett kevés ügy alapján elmondható, hogy a szankciók ritkán arányosak az elkövetett cselekmény súlyosságával, és nem terjeszkednek túl a felfüggesztett szabadságvesztés kiszabásán, azokat nem rögzítik a bűnügyi nyilvántartásban és nem jár együtt a szolgálati viszony megszüntetésével sem."

6.1.4.5. Sértetti jogok

Bírósági nyomozás során a nyomozási bíró hathavonta tájékoztatja a sértettet a nyomozás állásáról. A rendőrség, a csendőrség és a bíróság tájékoztatni köteles a sértettet, hogy felléphet pótmagánvádlóként az eljárásban.

6.1.4.6. Pótmagánvádló

A sértett pótmagánvádlóként léphet fel, ez esetben a nyomozási bíró nyomoz. A pótmagánvádló tanú meghallgatását vagy házkutatás elrendelését indítványozhatja, de nem kezdeményezheti például előzetes letartóztatás elrendelését. Pótmagánvádlóként való fellépés abban az esetben is lehetséges, ha az ügyész megszünteti a feljelentésre indult eljárást, vagy ha nem szünteti meg ugyan az eljárást, de három hónap alatt nem történik eljárási cselekmény. Ebben az esetben a pótmagánvádló teljes hozzáférést kap a nyomozás iratanyagához és az ügyészségtől kérelmezheti bizonyos nyomozati cselekmények elvégzését. A pótmagánvádló az ügyéssel és a védővel azonos eljárási jogosítványokkal rendelkezik.

6.1.4.7. Polgári jogi felelősség

Polgári jogi eljárást a Polgári jogi törvénykönyv kártérítési felelősségre vonatkozó szabályai alapján lehet indítani.

6.1.5. Gyakorlati tapasztalatok

6.1.5.1. A hozzáférhető adatok

Ami a büntetőeljárásokat illeti, nem állnak rendelkezésre olyan adatok, amelyek alapján összehasonlítható lenne a hivatalos személyek által elkövetett bántalmazások esetén lezárt ügyek aránya a nem hivatalos személyek által elkövetett bántalmazások esetén lezárt ügyek arányával. Az Ombudsman 2015-ben jelezte, hogy nem rendelkezik az ajánlásait követően kiszabott szankciókról semmiféle adattal. A hatóságok ezt azzal indokolták, hogy sem az ügyészségen, sem pedig a Belügyminisztériumban nincs olyan központi nyilvántartás, amely ezeket az adatokat összesítené. Kiemelte azt is, hogy az átláthatóság elve megkövetelné, hogy kötelezően nyilvános legyen, hogy milyen cselekmény elkövetése miatt milyen szankciókat szabtak ki úgy a rendőrség, mint a csendőrség és a hadsereg esetében.

Ami a fegyelmi eljárásokat illeti, sem az elkövetett cselekményekről, sem a kiszabott szankciókról nem vezetnek központi statisztikát. Az IGPN 2014-es évi jelentésében az igazságügyi és a közigazgatási nyomozásokkal kapcsolatban, valamint az ajánlott szankciókkal kapcsolatban tett közzé adatokat mindenféle további specifikáció nélkül. Sem az elkövetők száma, sem az eredményességi mutató, sem pedig az alkalmazott szankciók természetére vonatkozóan nem vonható le következtetés ezekből az adatokból. Az IGGN egyáltalán nem hoz nyilvánosságra használható adatokat ebben a tárgykörben.

A médiában olvashatóak voltak arra vonatkozó hírek, hogy az IGPN-nek szándékában áll adatokat gyűjteni és statisztikákat készíteni azon bántalmazásokról, erőszakról és ezek kontextusokról, amelyek eredményeképpen a sértett legalább 20 napig munkaképtelenné vált.

Fontos adatforrást jelent Párizs egyik fontos kórházának (Hôtel-Dieu) igazságügyi-orvosszakértői részlege, amely a sértetteknek tájékoztatást nyújt a panasz benyújtásával kapcsolatosan is. Elmondásuk szerint 2006-ban az 50 000 elvégzett egészségügyi vizsgálat fele rendőrségi őrizetben levő személyeket érintett. Közülük 2 500 állította, hogy bántalmazás vagy jogszerűtlen intézkedés áldozata volt (például túl szoros bilincshasználat).

6.1.5.2. Aggályok, bírálat

Általános szemlélet, hogy a rendőrök megelőlegezett bizalmat élveznek a bírák, a nyomozók, de még a közvélemény részéről is. Ahogyan azt már civil szervezetek és társadalomkutatók bebizonyították, a bírák a rendőröknek hajlamosak hinni és az ő tanúvallomásukra alapozni ítéleteiket, különösen akkor, ha a sértett büntetett előéletű. Ez nyilvánvalóan olyan esetekben játszik kulcsszerepet, amikor nincs más tanú, csak a sértett és a gyanúsított rendőr.

Az Ombudsman többször is aggodalmát fejezte ki a rendőri jelentések pontatlansága és megbízhatatlansága miatt, ami komoly kétségeket ébreszt a rendőri bántalmazások sértetteinek jogorvoslatot biztosítani hivatott eljárások pártatlanságát és hatékonyságát illetően, tekintettel a rendőri tanúvallomások és jelentések bizonyító erejére.

A jog arra kötelez minden rendőrt és csendőrt, hogy regisztráljanak minden bűncselekménnyel kapcsolatos feljelentést. Ennek ellenére szinte felesleges feljelentést tenni rendőrségi vagy csendőrségi kapitányságon. Általában a rendőrök nem is jegyzőkönyvezik a kollégájuk ellen tett feljelentést, és ha meg is teszik, nem kommunikálják azt feletteseiknek vagy az ügyészségnek, így a panasz gyakran csak a panaszkönyvben jelenik meg bármiféle nyomon követés vagy következmény nélkül.

Egy 2010-ből származó, a Számvevőszék által készített, de nem publikált jelentés, amelyet egy hetilap hozott nyilvánosságra, súlyos diszfunkciókat említ IGPN és az IGS berkein belül. A jelentés a két intézmény pártatlanságát elemzi: "más európai belső ellenőrzési szervekkel ellentétben mindkettő azon hivatásos szerv vezetőjének közvetlen felügyelete alatt működik, amelynek cselekményeit ki kell vizsgálnia." Az egyik problémát az jelenti, hogy mind az IGPN, mint pedig az IGGN felügyelőit a rendőrség alkalmazza, bár szervezetenként az Igazságügyi Minisztérium alá tartoznak, és rendőri státusszal rendelkeznek. A vezető felügyelők korábbi kiképzőtisztek, a felügyelők pedig korábbi rendőrök. Az Emberi Jogok Európai Bírósága egy külső szervezet hiányát kritizálta az ellenőrzési mechanizmusban, és úgy foglalt állást, hogy „a magasabb fokú átláthatóságot célzó reformok nélkül egy ilyen belső kontroll jelentősége kétséges, különösen a független európai intézmények tükrében.”

6. 2. Franciaország elemzése		1	2	3	nincs adat/nem releváns
A kényszerítés – szabályozás és gyakorlat	Az Egyezmény 3. cikkének megjelenése a belső jogban	közvetlen átültetés hiányzik	részleges átültetés hiányzó elemekkel	teljes átültetés	
			X		
	Részletes szabályok és iránymutatás a rendőrök számára	nem elégséges/nincs	részleges normativitás/homályos és általános szabályok	alapos szabályozás	
			X		
	A szabályok alkalmazása a gyakorlatban	egyes területeken rendszerszintű hiányosság	az egyedi jogsértések nem jellemzőek	az előírások követésének tiszteletben tartásának kultúrája	
		X			

A tények dokumentálása, lehetséges bizonyítékok	Az állítólag jogsértően beszerzett nyilatkozat felhasználhatóságával kapcsolatos bizonyítási teher		a panaszost terheli	az államot terheli	
			X		
	Kamerák használata	Fedélzeti	nem elérhető/tilos	részben elérhető/ lehetséges/rendőri döntés alapján használt	széles körben elterjedt/ általános gyakorlat/ kötelező
				X	
		Test	nem elérhető/tilos	részben elérhető/ lehetséges/rendőri döntés alapján használt	széles körben elterjedt/ általános gyakorlat/ kötelező
		X			
	Harmadik személy által	tilos	lehetséges de akadályozzák	lehetséges és elfogadott	
			X		
	Fogvatartási helyeken	nem elérhető/tilos	lehetséges/rendőri döntés alapján	széles körben elterjedt/ általános gyakorlat/ kötelező	
			X		

A tények dokumentálása, lehetséges bizonyítékok	Kamerák használata	A kihallgatások képi és hangrögzítése	nem elérhető	részen elérhető/ lehetséges/rendőri döntés alapján	széles körben elterjedt/ általános gyakorlat/ kötelező	X	
		A kamera használattal kapcsolatos szabályozás és gyakorlat	systematic non-compliance in certain questions	az eseti jogsértés nem ritka	a szabályokat tiszteletben tartják	X	
	Orvosi vizsgálat	Orvosi vizsgálat befogadásakor	nem mindig/kérelemre/ rendőri diszkréció			kötelező	X
		A vizsgálatot végző orvos jogállása	rendőrség alkalmazottja/ szerződött partnere	nemzeti egészségügyi szolgáltató/ esetről esetre változó, független orvos	független igazságügyi orvosszakértő		X
		Az orvos megválasztási jog és ennek gyakorlata	nincs ilyen jog	a gyakorlatban jellemzően nem érvényesül	a gyakorlatban jellemzően érvényesül		X
		Szakértelem, alaposág, szakmai sztemenderdek	nincs standardizált követelmény/formális/ felületes vizsgálat	standardizált protokollok/ alapos vizsgálat	igazságügyi ismeret/célzott, alapos vizsgálat		X
		Orvosi dokumentáció elérhetősége	nem hozzáférhető/ akadályozzák	kérelemre	a hozzáférést automatikusan biztosítják		X
		A dokumentáció bizonyítási értéke	gyenge/nem készül fénykép/nem megfelelő dokumentáció	elfogadható/nem kritizálják/a fotók korlátozottan használhatók	alapos és megbízható dokumentáció/hasznos fényképek		X

A tények dokumentálása, lehetséges bizonyítékok	Orvosi vizsgálat	Az orvos szakmai véleménye a sérülések lehetséges okairól/az állítólagos bántalmazásról	tilos/soha nem jelenik	esetenként megjelenik	kötelező tartalmi elem
		Bántalmazás gyanúja esetén az orvosi dokumentáció továbbításának kötelezettsége a nyomozószerv felé	a hivatalbóli továbbítás tilos/ az orvosok a gyakorlatban nem továbbítják	az orvosok esetenként továbbítják/ kötelesek továbbítani de ritkán teszik meg	kötelező továbbítani
		A vizsgálat privát jellege	nem biztosított	kérelemre biztosítható	az orvos eltérő kérelme esetén biztosított
		Az őrizetbe vételt végző rendőr jelen van, ha nem biztosított a privát jelleg	mindig az őrizetbe vételt végző rendőr	az őrizetbe vételt végző rendőr jelen lehet	soha nem az őrizetbe vételt végző rendőr
	Harmadik személy értesítésének joga	nem biztosított	korlátozott	hatékonyan működik	
	Védőhöz való jog	Hozzáférés	nem biztosított/ papíron biztosított, de rendszerszinten nem érvényesül	biztosított de rendszerint nem érvényesül	érvényesül
		Konzultáció	nem biztosított kihallgatás előtt/papíron biztosított de akadályozzák	korlátozott	a kihallgatás előtt biztosított
		Jelenlét a kihallgatáson	nem biztosított/akadályozott	nem garantált/rendőri döntéstől függ	biztosított

Nyomozás, vádhatóság, bizonyíték	A nyomozószerv formális függetlensége	a rendőrség része	független szerv kapcsolódási pontokkal és érdekátfedéssel/ügyészség	teljesen független szerv	
		X			
	A nyomozószerv személyes függetlensége	korábbi vagy aktuálisan is rendőri kötelekbe tartozó	kapcsolódási pontokkal és érdekátfedéssel/ügyészség	teljes függetlenség	
		X			
	A nyomozás percepciója	nem független	számos aggály/nem bíznak benne teljesen	független	
		X			
A rendőri vallomások értéke a bizonyítási eszközök között	meghatározó	erősebb, mint más vallomások	ugyanaz, mint a többi vallomásé		
		X			
Magánvád	nem lehetséges	papíron lehetséges, gyakorlatban nem	gyakorlatban elérhető		
			X		
Fegyelmi eljárások	Valószínűsége	nem jellemző		rendszeres	
					X
	A büntetőeljáráshoz való viszony	szoros kapcsolat/másodlagos párhuzamosan folyik		független eljárások	
			X		
A rendőr elbocsátásának lehetősége	a szankciót nem alkalmazzák/ rendszeres mentesítés	a mentesítés valószínű	elítélés esetén jellemző elbocsátás		
	X				

<i>Monitoring</i>	Adatok	Panaszok száma	nem gyűjtik/ nem megbízható	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető
				X	
		Az eljárások száma és típusa	nem gyűjtik/ nem megbízható	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető
			X		
		Az eljárások eredménye	nem gyűjtik/ nem megbízható	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető
			X		
		Elítélések száma, szankciók típusai	nem gyűjtik/ nem megbízható	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető
			X		
Össz:				88	

7. Magyarország

7. 1. A Magyarországról szóló jelentés összefoglalója¹

7.1.1. Jogi háttér

Magyarország egy olyan kelet-európai ország, ahol a kommunizmus 1989-ben bekövetkezett bukása óta számos jogi és intézményi változásra került sor a rendőrség működésével és a bántalmazások nyomozásával kapcsolatban. Azonban amint az a jelentésből kiderül, a formális változásoknak látszólag nincs jelentős hatása a bántalmazásokkal kapcsolatos panaszok számára vagy az ilyen ügyekben folytatott eljárások eredményességére. E jelentés néhány lehetséges magyarázattal is szolgál a jogi és tényleges valóság közötti különös diszkrpanciára.

7.1.1.1. A rendőröket terhelő kötelezettségek, a kínzást és bántalmazást büntető magatartási szabályok, törvények és rendeletek

A rendőr köteles a szolgálati beosztásában meghatározott feladatait a törvényes előírásoknak megfelelően teljesíteni, az előjárója utasításainak a rendőrségi törvényben foglaltak figyelembevételével engedelmeskedni, a közbiztonságot és a közrendet, ha kell, élete kockáztatásával is megvédeni. A rendőr a feladata teljesítése során köteles végrehajtani a szolgálati előjáró utasításait. Meg kell tagadnia az utasítás végrehajtását, ha azzal bűncselekményt követne el. A rendőrségi törvény tartalmazza az arányosság általános követelményét, melynek értelmében a rendőri intézkedés nem okozhat olyan hátrányt, amely nyilvánvalóan nem áll arányban az intézkedés törvényes céljával. Nincs helye a kényszerítő eszköz további alkalmazásának, ha az ellenszegülés megtört, és a rendőri intézkedés eredményessége enélkül is biztosítható. A törvény kifejezett tilalma értelmében a rendőr nem alkalmazhat kínzást, kényszervallatást, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódot, az erre vonatkozó utasítást pedig köteles megtagadni. A rendőr az ilyen magatartás tanúsítójával szemben, annak megakadályozása érdekében, a szolgálati beosztására, a rendfokozatára, személyére tekintet nélkül köteles intézkedni.

A rendőri intézkedés során a kényszerítő eszköz alkalmazása esetén lehetőleg kerülni kell a sérülés okozását, az emberi élet kioltását. Az intézkedés folytán megsérült személy részére - amint ez lehetséges - segítséget kell nyújtani, szükség esetén a rendőr gondoskodik arról, hogy a sérültet orvos elláthassa, kórházi elhelyezése esetén a hozzátartozó vagy más, a sérülttel kapcsolatban álló személy erről értesüljön.

A kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód soha nem volt külön tényállás a büntető törvénykönyvben.

A büntető törvénykönyv tiltja a hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazást, amely akkor valósul meg, ha valamely hivatalos személy hivatalos eljárás során más bántalmaz. Ha a kényszerítő eszköz alkalmazására a hivatalos személynek jogi felhatalmazása van, akkor ez a bűncselekmény csak abban esetben valósul meg, ha az elkövető a jogi felhatalmazás kereteit túllépi. A cselekményt csak megfelelő jogi inokból végrehajtott hivatalos eljárás során lehet elkövetni, a hivatalos eljáráson kívül

¹ Ez a fejezet bizonyos részeiben támaszkodik a következő tanulmánykötetben megjelent Magyar fejezetre: Richard Carver and Lisa Handley: Does Torture Prevention Work? Liverpool University Press, Liverpool, 2016 (pp. 183-230).

elkövetett bántalmazás a büntető törvénykönyv számos más rendelkezése alapján szankcionálható (pl. testi sértés). A bántalmazás hivatalos eljárásban büntetési tétele egytől öt évig terjedő szabadságvesztés.

Az a hivatalos személy, aki annak érdekében, hogy más vallomást vagy nyilatkozatot tegyen, illetve ne tegyen, erőszakot, fenyegetést, vagy más hasonló módszert alkalmaz, a kényszervallatás büntettét követi el. A cselekmény elkövetője bármely hivatalos személy lehet, akinek joga van tanúvallomást felvenni vagy erre felhívni. Az erőszak olyan tényleges fizikai erőbehatást jelent a sértettre, amely alkalmas az akarata befolyásolására. A fenyegetést a törvény a következőképpen határozza meg: "súlyos hátrány kilátásba helyezése, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen". A "más hasonló módszer" minden olyan jogellenes magatartásra utal, amely alkalmas a sértett akaratának befolyásolására (fizikai erőbehatás okozása nélkül is), pl. előny felajánlása, emberi méltóság megsértése, stb. A cselekmény akkor is megvalósul, ha a sértett nem tesz nyilatkozatot vagy nem adja meg a kért információt. A cselekmény büntetési tétele egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés.

A büntető törvénykönyv szerint az a hivatalos személy, aki eljárása során mást személyi szabadságától jogellenesen megfoszt, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A bűncselekmény minden olyan esetben megvalósul, amikor valaki szabadságának megfosztására vagy arra való utasításra megfelelő jogszabályi alap hiányában kerül sor, vagyis ha akár a szabadságtól megfosztás anyagi jogi, akár eljárási jogi szabályai sérülnek. A bűncselekmény minősített esetét valósítja meg a hivatalos személy, ha azt aljas indokból vagy célból, a sértett sanyargatásával vagy súlyos következményt okozva követi el. Ebben az esetben a büntetési tétel két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés.

7.1.1.2. A fogvatartással kapcsolatos hatáskör, a fogvatartás tartama

A büntetőeljárás nyomozati szakaszában a személyi szabadság három módon korlátozható.

A rendőrségi törvény alapján bárki előállítható a hatáskörrel rendelkező szervhez (ez általában a legközelebbi rendőrség), ha – többek között – bűncselekmény elkövetésén tetten érik, aki ellen elfogatóparancsot adtak ki, vagy aki bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható. Ez a fogvatartás nyolc órán keresztül tarthat, amelyet indokolt esetben négy órával lehet meghosszabbítani.

Az őrizetbe vétel szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény megalapozott gyanúja - különösen tettenérés - esetén rendelhető el, feltéve, hogy a terhelt előzetes letartóztatása valószínűsíthető. Az őrizetbe vétel elrendeléséről és megszüntetéséről jellemzően az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság határoz, és az legfeljebb 72 óráig tarthat.

Az előzetes letartóztatás a terhelt személyi szabadságának bírói elvonása a jogerős ügydöntő határozat meghozatala előtt. A nyomozás során ezt csak a nyomozási bíró rendelheti el vagy hosszabbíthatja meg meghatározott határidőkre az ügyész indítványa alapján.

7.1.2. intézményi megoldások

7.1.2.1. A rendőrség és a fogvatartás ellenőrzése

Magyarországon két intézmény létezik, amelyek kifejezett feladata a fogvatartás ellenőrzése és a fogvatartottak panaszainak kivizsgálása. Az első a Legfőbb Ügyészség Büntetés-végrehajtási Törvényességi Felügyeleti és Jogvédelmi Önálló Osztálya, amelynek alkalmazottjai speciális ellenőrzési feladatok végrehajtására rendelkeznek képzettséggel. Ezen kívül a Legfőbb Ügyészség megyei főügyészségein vannak a fogvatartás törvényességének felügyeletével megbízott ügyészek. Ők jogosultak kötelező erejű intézkedést hozni és utasíthatják a fogvatartó intézményeket. Az ellenőrzési hatáskörük azonban nem terjed ki a kihallgatásokra. Ha valakit nem vettek őrizetbe, de kihallgatják majd azt követően szabadon engedik, az esetleges jogsérelmekre csak úgy derülhet fény, ha maga az érintett tesz miattuk feljelentést, mivel a kihallgatottakkal való bánásmód rendszeres ellenőrzése nem megoldott. Ha a fogvatartás végrehajtásának törvényességét ellenőrző ügyész bármilyen bántalmazásról szerez tudomást, köteles feljelentést tenni.

A második ilyen intézmény az ombudsman, amely mind a rendőrségi, mind a büntetés-végrehajtási intézeteket ellenőrzi, és széleskörű vizsgálati jogosultságokkal rendelkezik. Az ombudsman általában egyedi panaszok alapján jár le, de hivatalból is indíthat vizsgálatot. Köteles az ügyet az ügyészségnek átteni, ha úgy véli, hogy bűncselekményt követtek el egy adott esetben. Azonban a gyakorlat inkább az, hogy ha egy panaszos azt állítja, hogy bűncselekmény áldozata lett, akkor az ombudsman tájékoztatja őt a feljelentés tételének lehetőségéről, de maga nem tesz közvetlenül feljelentést az ügyészségen. A Belügyminisztérium által közzétett hivatalos statisztikák szerint az ombudsman soha nem tett feljelentést bántalmazás hivatalos eljárásban, kényszervallatás vagy jogellenes fogvatartás miatt.

Az ombudsman a vizsgált hatóság felügyeleti szervének ajánlást tehet a jogsértés orvoslására. Az ombudsman fő eszköze a nyilvánosság kapcsán az Országgyűlésnek benyújtott éves jelentés, amit egyúttal nyilvánosságra is hoz. Az éves jelentés mellett minden egyéni panasz alapján lefolytatott vizsgálat eredménye nyilvános anonimizált formában.

Az ombudsmant jelölték ki a Nemzeti Megelőző Mechanizmus feladatainak ellátására is, amelyet a Hivatalon belül egy külön főosztály végez, amelynek tagjai jogászok, pszichiáterek és orvosok. Az ombudsman tevékenységének segítése érdekében egy civil konzultációs testület is létrejött, amelyben a fogvatartottakkal való bánásmód kapcsán komoly tudással és tapasztalattal rendelkező szervezetek vesznek részt.

Ezen kívül van két további felügyeleti szerv a rendőrségen belül is: az Országos Rendőr-főkapitányság Ellenőrzési Szolgálat és a Nemzeti Védelmi Szolgálat. Az előző gyűjt adatokat és készít nem nyilvános jelentéseket például a CPT javaslatainak teljesítéséről.

7.1.2.2. A nyomozást végző testület és annak függetlensége

A rendőrök által elkövetett bűncselekmények esetén a nyomozás lefolytatása az ügyészség kizárólagos hatáskörébe tartozik. Az ügyészség funkcionálisan független mind a rendőrségtől, mind a büntetés-végrehajtástól. Azonban hozzá kell tenni, hogy az 1990-es megalapításuk idején az ügyészségi nyomozóhivatalok sok korábbi rendőrt

alkalmaztak, akiknek aztán a korábbi kollégáikkal szemben kellett nyomozniuk. Van olyan vélemény is, hogy fennáll egyfajta összeférhetetlenség is, mert az ügyészségnek egyébként a nyomozások során a rendőrségre kell hagyatkoznia. A szerepük hasonló (az elkövetők azonosítása és az igazságszolgáltatás működtetése), ami a rendőrök és az ügyészek között kollegiális viszonyokat hoz létre. Végül a kínzás vagy bántalmazás több áldozata egyszerre vádlott is, akik úgy tekintenek az ügyészekre, mint akik velük szemben a vádat képviselik. Ezek a tényezők csökkentik a bántalmazások áldozatainak bizalmát az ügyészekben, ami hozzájárulhat a panaszok nagyfokú látenciájához.

2014. január elseje óta katonai ügyészség kizárólagos hatáskörébe került a rendőrök által elkövetett cselekmények nyomozása, így azóta minden ilyen cselekmény kivizsgálására katonai büntetőeljárás keretében kerül sor.

7.1.3. Különös garanciák

7.1.3.1. Hang- és képfelvételek

A rendőrségi törvény alapján a rendőrség a rendőri intézkedéssel, illetve az ellátott szolgálati feladattal összefüggésben az intézkedéssel érintett személyről, a környezetéről, illetőleg a rendőri intézkedés szempontjából lényeges körülményről, tárgyról képfelvételt, hangfelvételt, kép- és hangfelvételt készíthet

Az ORFK által kiadott utasítás alapján kép- és hangfelvételt rögzítő kamerákat lehet beszerezni a rendőrségi járművekbe (ezek rögzített kamerák). A nemrég kapott adatok szerint 6221 autóból 1410 van ilyen eszközzel felszerelve. Ezek használata csak akkor kötelező, ha a rendőr jogsértést észlel, vagy ha a szirénáját használja. Egyéb esetekben széles mérlegelési joggal rendelkezik a rendőr a kamerák használatával kapcsolatban.

Egyenruhára rögzített kamerákat nem használnak, ezeket jelenleg teszteli a rendőrség.

A rendőrségi törvény szerint a rendőrség az előállító egység előterében és a rendőrségi fogda területén - a zárka, a WC és a tisztálkodásra szolgáló helyiség kivételével - a fogvatartás rendjének biztosítása, bűncselekmények, szabálysértések és fegyelmi vétségek megelőzése, továbbá a fogvatartott életének, testi épségének megóvása céljából elektronikus formában kép, hang vagy kép és hang együttes felvételére, továbbítására és rögzítésére alkalmas elektronikus megfigyelési eszközt helyezhet el, amellyel felvételt készíthet. Ha a fogvatartott korábban öngyilkosságot kísérelt meg, a saját testi épsége elleni önkárosító cselekményt követett el, vagy a fogvatartással összefüggésben észlelt körülmények alapján megalapozottan feltehető, hogy a fogvatartott ilyen cselekményt fog elkövetni, a rendőrség az előállító helyiségben, valamint a rendőrségi fogda zárkájában kép vagy kép és hang továbbítására alkalmas, felvételt nem rögzítő megfigyelési eszközt helyezhet el. Azonban a gyakorlatban az ilyen eszközöket nem nagyon használják. 2016-os adatok szerint Magyarországon 22 rendőrségi fogda működött, amelyek mindegyike fel van vol szerelve kamerával. A rendőrségtől származó információk szerint 212 előállítóhelyiség működött, de kamerák csak 153-ban voltak beüzemelve, és a 153-ból 130 felvételt nem tárolt. A zárkákat pedig ritkán figyelik meg kamerákkal.

Ami a kihallgatásokról készült kép-és hangfelvételeket illeti, annak készítését az ügyész vagy a nyomozóhatóság rendelheti el, ami a gyanúsított, a védő vagy a sértett indítványa esetében kötelező, ha annak költségét megelőlegezik. A kihallgatást annak kezdetétől

kell rögzíteni. Ha technikai nehézség miatt meg kell szakítani a felvételt, ennek tényét és pontos időpontját jegyzőkönyvezni és a felvételen is jelezni kell. A felvétel végén a kihallgatáson jelen lévő minden személy arra vonatkozó nyilatkozatát is rögzíteni kell, hogy minden a valóságnak megfelelően került rögzítésre. A felvételt az iratokhoz csatolják, de az nem helyettesíti a jegyzőkönyvet. A kamerával rögzített kihallgatások száma rendkívül alacsony: 2012-204. között 0,013%, 0,023% és 0,026% között alakult az összes kihallgatásokhoz mért arányuk.

A felvételeket addig kell tárolni, amíg az iratokat őrzik. A többi említett felvételt 30 napig tárolják, ami szükség esetén 30 napig meghosszabbítható a vonatkozó törvényeknek megfelelően. A felvételeket csak a rendőri intézkedések, eljárási cselekmények jogszerűségének értékelése céljából lehet felhasználni.

Ami a rendőri intézkedések harmadik személyek általi rögzítését illeti, a polgári törvénykönyv kifejezetten rögzíti, hogy a közszereplők cselekvéseiről azok hozzájárulása nélkül is készíthető felvétel. Azonban a Kúria több alkalommal is megerősítette azt a bírói gyakorlatot, hogy a rendőr nem tekinthető közszereplőnek, ezért a róla készült felvételhez szükséges a beleegyezése. Az Alkotmánybíróság nem értett egyet ezzel az értelmezéssel és ragaszkodott a megközelítés felülvizsgálatához, a sajtószabadsággal és az információhoz való joggal érvelve. Azonban ez a döntés nem foglalkozott az átlagpolgárok által a rendőri intézkedésekről készített felvétel kérdésével. Mindezek ellenére az egységes bírói gyakorlat alapján nem lesz jogsértő a felvétel, ha annak célja egy közvetlenül fenyegető vagy már elkövetett bűncselekmény bizonyítása, feltéve hogy a felvétel készítéséhez közérdek vagy jogos magánérdek fűződött. Továbbá az is állandó bírói gyakorlat, hogy a büntetőeljárásokban a rejtett kamerával készített felvételek felhasználhatók bizonyítékként.

7.1.3.2. Orvosi vizsgálat

A befogadási eljárás részeként minden rendőrségi fogdán elhelyezett személyt meg kell vizsgálnia orvosnak. Ez az orvos jellemzően, de nem szükségszerűen a rendőrség alkalmazásában áll. Ők lehetnek hivatásos állományú rendőrök, de szerződéses orvosok is. A függetlenségük ezért sokszor kritika tárgya. Sérülés esetén az őrizetbe vett személy orvosi vizsgálata kötelező. Ha a befogadás során az érintett bántalmazásra panaszkodik, civil kózházba vagy civil orvoshoz szállítják ki egy független orvosi vizsgálat céljából. A saját választás szerinti orvoshoz való jogot a jogszabályok nem biztosítják, és nincs speciális igazságügyi ismeretekkel kapcsolatos elvárás sem a vizsgálatot végző orvosokkal szemben.

A fogvatartottnak a fogdára történt befogadását követően is van joga orvosi vizsgálatához. A zárkán való elhelyezés előtt vizsgálatához hasonlóan az orvos köteles láttelelet felvenni a látható sérülésekről akkor, ha a fogvatartott bántalmazást panaszol. Az orvos köteles minden látható sérülést rögzíteni, és leírni azok lehetséges keletkezési körülményeit, avagy a látható sérülések hiányát rögzíteni. Ha a fogvatartott azt állítja, hogy rendőri bántalmazás sértette, az orvosi leletnek tartalmaznia kell az orvos véleményét a sérülés valószínű keletkezési körülményeivel kapcsolatban, valamint a fogvatartott ezzel kapcsolatos nyilatkozatát is. Azonban a gyakorlatban a sérülés valószínű keletkezési körülményeivel kapcsolatban az orvosok semmilyen nyilatkozatot nem szoktak leírni, azzal érvelve, hogy a következtetések levonása egy külső igazságügyi orvosszakértő

feladata, és hogy minden elfogultságot kizárjanak, az orvosnak nem szabad e tekintetben semmilyen megállapítást tennie. Azonban az igazságügyi orvosszakértőt jellemzően hónapokkal a rendőrök elleni büntetőeljárás megindulását követően rendelik ki, s így a szakértőnek esélye sincs megvizsgálni a sérüléseket közvetlenül az állítólagos bántalmazás után.

A rendőrök jelenléte nélküli orvosi vizsgálat lehetőségét az orvos vagy a fogvatartott kérelmére lehetőség szerint biztosítani kell. Ténylegesen azonban a rendőr, aki valószínűleg ugyanaz a személy, aki az állítólagos bántalmazást elkövette, majdnem mindig jelen van a vizsgálatkor, ha a sérültet civil kórházba vagy civil orvoshoz viszik ki vizsgálatra.

Az orvosok szinte soha nem készítenek fotókat a sérülésekről, mivel nincs ilyen jogi kötelezettségük. Az orvosok nem is küldik meg a bántalmazással kapcsolatos panaszt és a felvett orvosi dokumentációt közvetlenül az ügyésznek, hanem ehelyett a rendőrségen keresztül juttatják el, így az orvosi dokumentáció bizalmas kezelése nem megoldott.

Arról külön rendelkezik viszont jogszabály, hogy a fogvatartott, és írásbeli engedélyével a védője is hozzáférhet az orvosi dokumentációjához (azonban az nem ingyenes).

7.1.3.3. Védőhöz való jog

Ha a gyanúsítottat fogva tartják, a védő részvétele kötelező az előállítás első pillanatától, ha az őrizetbe vételére szándékos bűncselekményen való tettenérés miat került sor. A büntetőeljárásról szóló törvény szerint a terhelt kihallgatását úgy kell időzíteni, hogy a védőnek megfelelő ideje legyen a védelemre való felkészülésre. Az is előírás, hogy a védőt megfelelő időben kell értesíteni, legalább 24 órával azon eljárási cselekmény előtt, ahol a részvétele lehetséges, kivéve ha a nyomozati cselekményt haladéktalanul le kell folytatni. Azonban a védelemre való felkészüléshez való jog nem okozhatja a büntetőeljárás lefolytatásának aránytalan sérelmét. A gyakorlatban a védelemre való felkészüléshez való jog nem érvényesül hatékonyan. Az első kihallgatásról szóló értesítést nagyon rövid időközzel közlik, 30 perccel vagy egy órával a kihallgatás tényleges megkezdése előtt.

Az Alkotmánybíróság nemrég állapította meg, hogy "az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdéséből fakadó alkotmányos követelmény, hogy a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 48. § (1) bekezdésének alkalmazásakor a terhelt érdekében kirendelt védőt a terhelti kihallgatás helyéről és időpontjáról igazolható módon, olyan időben értesítsék, hogy a kirendelt védőnek lehetősége legyen az eljárási törvényben foglalt jogait gyakorolni és a terhelti kihallgatáson részt venni. Ilyen értesítés elmaradása esetén a terhelt vallomása bizonyítékként nem értékelhető."

A tapasztalat azt mutatja, hogy a védők nem igazán aktívak a védenek bántalmazással kapcsolatos panaszai esetében. Az valószínűtlen, hogy a védők a bántalmazás vagy a kényszervallatás miatt büntetőeljárás megindítása céljával feljelentést tesznek a rendőr(ök) ellen. Azonban alkalmanként ragaszkodnak a sérülés rögzítéséhez és a panasz megtételéhez vagy ahhoz, hogy a panaszos orvosi vizsgálatára kerüljön sor. Bántalmazásra vagy a kényszervallatásra a bírósági szakban is szoktak hivatkozni abból a célból, hogy meggyőzzék a bíróságot arról, hogy a vádlott vallomását ki kell zárni a bizonyítékok köréből.

Élesen meg kell különböztetni a kirendelt védőket és meghatalmazott védőket. Általánosan elterjedt meggyőződés, hogy a meghatalmazott védők jobb munkát végeznek, részben a késői értesítés, részben az alacsony díjazásuk miatt, de van egy fontos strukturális oka is ennek: a nyomozati szakban a nyomozást végző rendőr választja ki a kirendelt védőt. Egyes ügyvédek a praxisuk jelentős részét a kirendelésekre alapozzák, így pénzügyileg függő helyzetben kerülhetnek a kirendelésekről döntő rendőrségtől, míg a rendőrség – az eljárási szerepéből fakadóan – nyilvánvalóan nem érdekelt a hatékony védői munkában. Ennek eredménye a "házi kirendelt védők" elterjedt gyakorlata a rendőrségeken. A CPT is rámutatott a 2013-as jelentésében, hogy nem példátlan azt a panaszt a hallani, hogy a kirendelt védők a rendőröknek dolgoznak a védencük érdekeinek védelme helyett.

7.1.3.4. Harmadik személy értesítéséhez való jog

A rendőrségi törvény értelmében a fogvatartott részére biztosítani kell azt a lehetőséget, hogy egy hozzátartozóját vagy más személyt értesítsen, feltéve, hogy ez nem veszélyezteti az intézkedés célját. A szabály nem szól arról, hogy ennek mikor kell megtörténnie, kivéve, ha fogvatartott fiatalkorú vagy gondnokság alá helyezett, ebben az esetben haladéktalanul értesíteni kell törvényes képviselőjét vagy gondnokát. A fogvatartottak többi csoportja esetében az értesítésnek a fogvatartás vége előtt meg kell történnie. Bár a fogvatartottnak lehetősége van megválasztani az értesítendő személyt, azt a rendőr dönti el, hogy a megjelölt személy értesítése veszélyeztetné-e az intézkedés célját. Ha a fogvatartott nincs abban a helyzetben, hogy e jogával élhessen, az értesítési kötelezettség a rendőrséget terheli.

Bűnügyi őrizet esetében az őrizetbe vétel elrendeléséről és a fogva tartás helyéről huszonnégy órán belül értesíteni kell a terhelt által megjelölt hozzátartozót; ennek hiányában a terhelt által megjelölt más személy is értesíthető. A hozzátartozó értesítése kötelezettségként, más személy értesítése lehetőségként van megfogalmazva a rendőrség számára. A gyakorlatban az értesítést szinte mindig a rendőr végzi el telefonon keresztül, és nem a fogvatartott. Az értesítés időpontját és módját dokumentálni kell. Kötelező azt is indokolni, ha az értesítés megghiúsult. Empirikus kutatások szerint nem szokatlan, hogy a rendőrség egyetlen egyszer tesz kísérletet a fogvatartott által megjelölt hozzátartozó értesítésére, és annak sikertelensége esetén második kísérletre nem kerül sor.

7.1.3.5. Hamis vád miatti eljárás kockázata

A Büntető törvénykönyv a hamis vád két formáját tiltja: "Aki a) mást hatóság előtt bűncselekmény elkövetésével hamisan vádol, b) más ellen bűncselekményre vonatkozó koholt bizonyítékot hoz a hatóság tudomására, a hamis vád büntettét követi el. A hamis vád egy olyan tényre vonatkozó kijelentés, amely valótlanul azt állítja, hogy egy konkrétan azonosítható személy egy, a Büntető törvénykönyv által tiltott cselekményt vitt véghez, és egyben alkalmas arra, hogy az alapján büntetőeljárás induljon. A koholt bizonyítéknak alkalmas lennie annak a látszatnak a keltésére, hogy egy másik személy bűncselekményt követett el.

Az nem jellemző, hogy hamis vád miatt büntetőeljárás indulna egy olyan terhelt ellen, aki állítása szerint bántalmazás sértettje volt. A rendőrök ellen ilyen esetben indult

eljárások legnagyobb részét bizonyítékok hiányában megszüntetik, és az állítást tevő személlyel szemben sem tudnak büntetőeljárást indítani hamis vád miatt, ha a rendőr elleni büntetőeljárást ilyen okból szüntették meg.

7.1.4. A kínzás és bántalmazás kezelésére szolgáló mechanizmusok

7.1.4.1. Panaszrendszer

7.1.4.1.1. A rendőrségi törvény alapján folytatott panaszeljárások

A rendőrségi törvény szerint akinek egy rendőri intézkedés vagy kényszerítő eszköz alkalmazása a jogát sértette, az harminc napon belül panasszal fordulhat az intézkedést foganatosító rendőri szervhez. A panaszt a rendőri szerv vezetője vizsgálja ki és bírálja el szintén harminc napon belül. A döntés ellen lehet fellebbezni, a másodfokú döntéssel szemben pedig bírósági felülvizsgálatnak van helye.

Egy másik lehetőség az, ha az érintett úgy véli, hogy az intézkedés alapvető jogát sértette, akkor a Független Rendészeti Panasztestülethez (FRPT) nyújthat be panaszt. Az FRPT-t 2008 januárjában hozták létre. A testület tagjait az Országgyűlés választja, amely jogosult az alapvető jogot sértő rendőri intézkedéssel kapcsolatos panasz alapján vizsgálatot indítani. Az FRPT jogosult felvilágosítást kérni a rendőrségtől, az összes olyan iratba betekinthez, illetve iratról másolatot kérhet, adatot, körülményt, tényt, eljárást megismerhet, ami a vizsgált intézkedéssel összefügg, a tagja pedig beléphet a rendőrség helyiségeibe. Az FRPT a panasszal kapcsolatos álláspontját megküldi az országos rendőr-főkapitánynak, aki az ügyben döntést hoz. A főkapitányt az FRPT álláspontja nem köti, de ha eltér tőle, azt köteles megindokolni. A főkapitány határozatának bírósági felülvizsgálata kérhető.

A közigazgatási bíróság felülvizsgálhatja a panaszeljárásban hozott rendőrségi határozatokat. A bíróság a döntések jogszerűségét vizsgálja, és azokat indokolt esetben hatályon kívül helyezheti és új eljárás lefolytatását rendelheti el, de maga a bíróság a rendőrségi döntést nem változtathatja meg.

7.1.4.1.2. A Be. által szabályozott panaszeljárások

Akinek az ügyész vagy nyomozóhatóság intézkedése vagy intézkedésének elmulasztása a jogait vagy érdekeit közvetlenül sérti, az a tudomásszerzéstől számított nyolc napon belül panasszal élhet. Az ügyész jogosult a panasz alapján elbírálni a rendőrség döntését és azt módosítani vagy megsemmisíteni. Ha a panaszt alaposnak találja, a sérelmezett helyzet megszüntetése érdekében szükséges és indokolt intézkedést megteszi.

7.1.4.1.3. Jelentés alapján indult eljárások

A rendőr köteles szóban is írásban is jelentést tenni a szolgálati előjárónak minden esetben, ha kényszerítő eszközt alkalmaz. Az előjáró köteles haladéktalanul megvizsgálni, hogy a kényszerítő alkalmazásának feltételei fennálltak-e. Kényszerítő eszköz alkalmazásával okozott sérülés esetén meghallgatja azt, akivel szemben a kényszerítő eszközt alkalmazták. Ezen kifejezett előírások mellett az előjárónak meg kell hallgatnia a sérültet ellátó orvost, be kell szerezni az egészségügyi dokumentációt

és az orvos véleményét a sérülés lehetséges okáról. Az előjáró igénybe veheti szakértő véleményét is a kényszerítő eszköz alkalmazásának szükségessége tisztázásához.

A szolgálati előjáró a megállapításait írásban rögzíti, amelyben állást foglal a szakszerűség, szükségesség, jogszerűség, arányosság követelményének megtartásáról. Ha megállapítása szerint a kényszerítő eszközök alkalmazására jogszabálysértő módon került sor, az intézkedő rendőr ellen kártérítési, fegyelmi vagy kártérítési, fegyelmi és büntetőeljárást kezdeményez.

7.1.4.2. Büntetőeljárás

Bűncselekmény elkövetése miatt feljelentést tehet a sértett, a családtagja vagy bármely más személy. A hatóság tagja és a hivatalos személy köteles a hatáskörében tudomására jutott bűncselekményt - ha az elkövető ismert, annak megjelölésével - feljelenteni. A rendőrök által elkövetett bűncselekményekkel kapcsolatos nyomozások a katonai ügyészség kizárólagos hatáskörébe tartoznak. Az ilyen eljárásban az ügyész feladatait a katonai ügyész látja el és a rendesbíróság katonai tanácsa tárgyalja az ügyet. A bíróság kiszabhat olyan szankciót is, ami az elmarasztalt rendőr szolgálati pozícióját érinti, vagy meg is szüntetheti a szolgálati viszonyt amellet, hogy a büntető törvénykönyv egyéb szankcióit alkalmazza.

Az ügyész dönthet a feljelentés elutasításáról is, amiről a feljelentőt tájékoztatni kell. Ha a feljelentő a sértett volt, akkor ő panasszal élhet az elutasítással szemben, ellenkező esetben a jogorvoslati jog kifejezetten kizárt. Ha a panaszt is elutasítják, a feljelentő pótmagánvádlóként léphet fel.

Ha a nyomozást megszüntetik, akkor mind a feljelentőt, mind a sértettet értesíteni kell, és mindketten élhetnek panasszal a döntéssel szemben.

A nyomozás során hozott döntéssel szembeni panaszt a döntés kézbesítésétől számított nyolc napon lehet előterjeszteni. Az ügyész három napon belül módosíthatja a saját döntését, de ha nem ért egyet a panasszal, akkor azt a felettes ügyésznek köteles továbbítani. A felettes ügyész döntése ellen nincs további jogorvoslat (de a legtöbb esetben a pótmagánvád nyitva áll, ha a panaszolt döntés a nyomozás megszüntetése).

7.1.4.3. Fegyelmi eljárás

A szolgálattal kapcsolatos bármilyen szabály megszegése fegyelmsértésnek minősül. Főszabályként a fegyelmi jogkör gyakorlója az állományilletékes parancsnok. Ha a fegyelmi eljárás során bűncselekmény gyanúja merül fel, a parancsnok kötelessége feljelentést tenni. A büntetőeljárás során hozott döntésig a fegyelmi eljárás felfüggeszthető.

A sértett az eljárásban tanúként meghallgatható, de más joga nincs. Azonban ha azt bármely tanú kéri, a személyes adatait az eljárás során bizalmasan kell kezelni.

A fegyelmi szankciók között található a feddés, megrovás, pénzbírság, a szolgálati hierarchiában betöltött pozícióval kapcsolatos különböző jogkövetkezmények és a szolgálati viszony megszüntetése is. A fegyelmi eljárás mellőzhető, ha a fegyelemsértés csekély súlyú, ilyenkor elégséges írásbeli figyelmeztetést adni. A hivatásos állomány tagja nem fenýíthető meg, ha a fegyelemsértést az előjáró, vezető parancsára követte

el. Ha azonban tudta, hogy a kapott parancs teljesítésével fegyelemsértést követ el, a felelősségét meg kell állapítani.

7.1.4.4. Sértetti jogok

Akinek a jogát vagy jogos érdekét sértette vagy veszélyeztette a bűncselekmény, az eljárásban sértettként vehet részt. A sértett minden eljárási cselekményen jelen lehet, ha a törvény azt nem zárja ki, és joga van az eljárás során keletkezett, őt érinti iratokat is megismerni, indítványt, észrevételt tenni az eljárás bármely szakaszában, a jogaival kapcsolatban felvilágosítást kapni az ügyésztől vagy a nyomozó hatóság tagjától, és bizonyos esetekben jogorvoslati jog is megilleti. Az eljárás végén a sértett nyilatkozatot tehet a bíróságon és kijelentheti, hogy kívánja-e a vádlott bűnösségének megállapítását és megbüntetését.

A sértett jogorvoslattal élhet a nyomozás megszüntetése és a vádemelés részbeni vagy teljes mellőzésével szemben. A tárgyalás előkészítése során a bíróság megszüntetheti a büntetőeljárást, amellyel szemben a sértett szintén jogorvoslattal élhet. A tárgyalás során a sértett korlátozott körben élhet jogorvoslattal, azonban ha a sértett egyben magánvádló, pótmagánvádló vagy magánfél is, akkor szélesebb körben illetik meg jogok e tekintetben. Azonban nem élhet jogorvoslattal a vád tárgyává tett cselekmény minősítésével vagy a kiszabott büntetéssel szemben.

A sértett magánfélként polgári jogi igényt is érvényesíthet a büntetőeljárás során.

7.1.4.4.1. A sértett mint tanú védelme

A sértett tanúként többféle védelmi intézkedésre jogosult.

A bíróság, az ügyész, illetve a nyomozó hatóság hivatalból vagy kérelemre elrendelheti, hogy a tanú személyi adatait zártan kezeljék. Erre vonatkozó kérelem esetén ez kötelező. Ezekben az esetekben a tanú zártan kezelt adatait csak az ügyben eljáró bíróság, az ügyész, illetve a nyomozó hatóság tekintheti meg, akik kötelesek az egész eljárás során az adatok bizalmas kezelését biztosítani. A zárt kezelés kiterjedhet a tanú nevére is. A Be. részletes szabályokat tartalmaz a különös védett tanúkról, a személyi védelemről és a tanúvédelmi programról is.

A tanács elnöke a tanú, a tanú érdekében eljáró ügyvéd indítványára, valamint hivatalból a tanúnak, zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatását rendelheti el, ha a tanú sérelmére erőszakos bűncselekményt követtek el, vagy a tanú védelme egyéb okból indokolja.

Mindezekén kívül ha a tanú védelme érdekében szükséges, a felismerésre bemutatást úgy kell elvégezni, hogy a bemutatott személy ne tudja azonosítani a tanút. Továbbá általános szabály, hogy a tanú és a terhelt vallomása közötti ellentmondást szembesítés útján kell feloldani, azonban ha a tanú védelme érdekében indokolt, a szembesítés mellőzhető. Végül a tanács elnöke az ügyész, a vádlott vagy a védő indítványára, illetve hivatalból a tanú kihallgatásának tartamára a tárgyalóteremből eltávolíttatja azt a vádlottat, akinek jelenléte a tanút a kihallgatása során zavarná.

7.1.4.5. Magánvád

A sértett jogosult pótmagánváddal élni, ha az ügyész nem érvényesíti az állam büntetőjogi igényét. A sértett többek között a következő esetekben léphet fel pótmagánvádlóként: a) az ügyész elutasítja a feljelentést vagy megszünteti a nyomozást, b) az ügyész részben mellőzi a vádemelést, c) az ügyész ejti a vádat. Az indítványt ügyvéd útján 60 napon belül kell előterjeszteni. A jogi képviselő az eljárás egészében kötelező, kivéve, ha a sértettnek jogi szakvizsgálója van.

A Legfelsőbb Bíróság Büntetőkollégiuma által 2009-ben végzett kutatás szerint a pótmagánvádak egyharmadát fogadják be csak a bíróság, más szóval azok kétharmadát tárgyalás nélkül elutasítják.

Egy bűncselekmény minősítésének komoly jelentősége van. A bántalmazás hivatalos eljárásban és a kényszervallatás – amelyeknek van sértettje - könnyen minősíthető hivatali visszaélésnek is, aminek a bírói gyakorlat szerint nincs sértettje. Utóbbi esetben nincs mód pótmagánvádlóként sem eljárni.

Az eljárás során a pótmagánvádló az ügyész jogait gyakorolja (köztük az általános indítványtételi és jogorvoslati jogot), ideértve a vádlott személyi szabadságának elvonásával vagy korlátozásával járó kényszerintézkedés elrendelésének indítványozását is. Egy fontos különbség a két szereplő pozíciója között, hogy a pótmagánvádló nem tud nyomozást folytatni, csak bizonyítási indítványt terjeszthet elő a bíróság előtt.

A pótmagánvádló a tárgyaláson tanúként is meghallgatható, ebben az esetben a jogi képviselője tesz fel neki kérdéseket. Ha a vádlott rendőrt felmentették vagy az eljárást a bíróság megszüntette, az eljárás költségeit – legalábbis részben – a pótmagánvádló viseli.

7.1.4.6. Polgári eljárás, kártérítés

A polgári törvénykönyv értelmében minden olyan személy, akinek személyiségi jogát (beleértve az emberi méltóságot és a fizikai integritást) sérelem érte, sérelemdíjat követelhet. Ezért a bántalmazás sértettjei polgári pert indíthatnak a bántalmazásért felelős állami szervekkel szemben, konkrét esetben azon rendőrkapitánysággal szemben, ahol az elkövető rendőr állományban volt.

A sértettnek joga van a büntetőeljárás során is érvényesíteni a polgári jogi igényét. Azonban a rendőrök által elkövetett bűncselekmények esetében ennek a szabálynak az érvényesíthetősége bizonytalan. Ennek oka, hogy a büntetőeljárás kizárólag a vádlottal szemben folyhat, de – a vonatkozó egyéb szabályok miatt – polgári jogi értelemben a rendőrkapitányság lesz felelős a vádlott által okozott kárért (a munkáltatói kárfelelősség miatt). Így könnyen megtörténhet, hogy az eljáró bíróság nem dönt a polgári jogi igényről, hanem azt "egyéb törvényes útra" utasítja. Ilyen esetben a sértettnek egy külön polgári pert kell indítania a rendőrséggel szemben. Ha a vádlottat a büntető bíróság jogerősen bűnösnek találja, akkor a polgári bíróság nem állapíthatja meg azt, hogy az illető nem követte el a bűncselekményt.

7.1.4.7. Bizonyítékok kizárása

A törvény szerint nem értékelhető bizonyítékként az olyan bizonyítási eszközből származó tény, amelyet a bíróság, az ügyész vagy a nyomozó hatóság bűncselekmény

útján, más tiltott módon vagy a résztvevők eljárási jogainak lényeges korlátozásával szerzett meg.

Azt, hogy a bizonyítékot más tiltott módon vagy a résztvevők eljárási jogainak lényeges korlátozásával szerezték-e meg, az eljáró bíróságnak kell eldöntenie (vagyis nem kell ennek érdekében egy külön eljárást indítani). A hatóságok hivatalból kötelesek vizsgálni a saját eljárásuk és az azt megelőző eljárási szakaszok jogszerűségét is.

7.1.5. GYAKORLATI TAPASZTALATOK

7.1.5.1. Büntetéskiszabás és mentesítés a bántalmazásos ügyekben

A tárgyalt cselekményekkel (bántalmazás hivatalos eljárásban, kényszervallatás, jogellenes fogvatartás) kapcsolatos váderedményesség lényegesen alacsonyabb, mint más bűncselekmények, például a hivatalos személy elleni erőszak esetében. Sőt, a kiszabott büntetések is enyhébbek, ha a rendőrt bűnösnek találják. Az előző büntető törvénykönyv szerint ha a bíróság felfüggesztett szabadságvesztés büntetést szabott ki, akkor a bíróság előzetesen mentesíthette az elítéltet a hátrányos jogkövetkezmények alól. Ez azt jelentette, hogy az érintettnek tiszta maradt az erkölcsi bizonyítványa és tovább szolgálhatott. Ilyen előzetes mentesítés hiányában egy felfüggesztett szabadságvesztés is a szolgálati viszony megszüntetését eredményezte (kivéve, ha az illetékes miniszter mentességet adott). A bíróságok éltek is az előzetes mentesítés lehetőségével, és a rendőrség nem bocsátotta el azokat az elítélteket sem, akiket elég súlyos bűncselekményekben mondtak ki bűnösnek.

Az új szabályozás már kizárja annak a lehetőségét, hogy akár az előzetesen mentesített elítéltek tovább szolgálhassanak, ha bántalmazás vagy hasonló súlyú cselekmény miatt elmarasztalták őket. Azonban a belügyminiszternek joga van arra, hogy a felfüggesztett szabadságvesztésre ítélt és előzetesen mentesített személyeknek engedélyezze a további szolgálatot a fegyveres testületek keretében. Az ilyen engedélyek száma jelentős: 2012-ben 10-ből 3 esetben adta meg a miniszter, ami a következő években 4-ből 2, 3-ból 2 és 12-ből 9 engedélyt jelentett.

7.1.5.2. A hozzáférhető adatok

Az ORFK Ellenőrzési Szolgálat köteles éves jelentést készíteni (ami nem nyilvános) a CPT ajánlásainak végrehajtásáról. Ezek a jelentések meglehetősen általánosak, és a fővárosi és a megyei rendőrkapitányságok által szolgáltatott adatok alapján készülnek. Ezen adatok fényében a rendőrökkel szemben benyújtott panaszok száma folyamatosan nő. A 2015-ös jelentés szerint a legtöbb panasz bántalmazással kapcsolatos, de aztán röviden és egyszerűen azzal záródik a belső ellenőrzési eljárások és a büntetőeljárások alapján, hogy a panaszolt rendőri intézkedés jogszerű, szakszerű és arányos és indokolt volt. Hozzáteszi a jelentés azt is, hogy az elemzett esetek alapján levonható az a következtetés, hogy az intézkedés alá vont személyek a büntetőjogi felelősségre vonás alól próbálnak mentesülni azáltal, hogy a rendőröket vádolják meg bűncselekmény elkövetésével.

Más statisztikai adatok szerint nagyon kevés – és valójában csökkenő – arányban vezetnek a bántalmazással kapcsolatos panaszok vádemeléshez. Az esetek túlnyomó többségében a feljelentést elutasítják vagy megszüntetik anyomozást. Az adatok

szerint a bántalmazás hivatalos eljárásban, kényszervallatás és jogellenes fogvatartás miatti ügyek több mint 90%-a így ér véget. A bántalmazás hivatalos eljárásban és a kényszervallatás esetén a megszüntetések száma valamennyivel magasabb, mint a feljelentések elutasításáé, míg a jogellenes fogvatartás esetén kisebb ez a különbség. Így azon ügyek aránya, amelyekben végülis gyanúsításra kerül sor, nem éri el a 10%-ot. Továbbá 2010 óta az ilyen ügyekben a vádemelések aránya nem haladta meg az 5%-ot. Egyszerű számok nyelvén ez azt jelenti, hogy 2010-2015. között évente 20-40 esetben emeltek vádat bántalmazás hivatalos eljárásban miatt, 1-8 alkalommal kényszervallatás miatt, és 2-4 esetben jogellenes fogvatartás kapcsán.

Ami a váderedményességi mutatókat illeti, bár az alacsony vádemelési arány arra utalhatna, hogy az ügyészség csak akkor emel vádat, ha meggyőző bizonyítékokat sikerült összegyűjteni a vádlott rendőrök elítéléséhez, úgy tűnik, hogy még ezekben a bíróság elé vitt ügyekben sem ítélik el feltétlenül a vádlottakat (2013-ban a váderedményességi mutató bántalmazás hivatalos eljárásban esetén 67%, kényszervallatás esetén 50%, jogellenes fogvatartás kapcsán 75% volt).

Ahogy azt említettük, még abban az esetben is, ha bűnösséget megállapító ítélet születik, a kiszabott büntetések meglehetősen enyhék. 2003-2013. között jogellenes végrehajtás és 2006-2013. között kényszervallatás miatt egyetlen végrehajtandó szabadságvesztést sem szabtak ki.

7.1.5.3. Aggályok, bírálat

Habár a rendőri intézkedésekkel kapcsolatban haladéktalanul, hivatalból elvégzett jogszerűségi vizsgálat tökéletesen alkalmasnak tűnik azok jogszerűségének ellenőrzésére és arra, hogy riasztóként működjön bántalmazás esetén, a hivatalbéli vizsgálatokkal kapcsolatban mind szabályozási, mind gyakorlati szempontból súlyos hiányosságokra lehet rámutatni. Valójában minden későbbi felelősségre vonási eljárás (mint maga a büntetőeljárás) nagy mértékben támaszkodik az ennek során feltárt tényekre és összegyűjtött bizonyítékokra, mivel a rendőri bántalmazás olyan bűncselekmény, amellyel kapcsolatban kevés bizonyíték szokott rendelkezésre állni vagy az hamar elenyészik. A jelentősége ellenére ez a terület súlyosan alulszabályozott: a nagyon általánosan megfogalmazott szabályok keretei között nincsenek részletes szabályok a szolgálati előjáró által lefolytatandó vizsgálatra vonatkozóan. A részletes jogi előírások és egyértelmű szakmai kritériumok hiánya könnyen felszínes vizsgálatot jelenthet, és fontos bizonyítékok elvesztését és a szükséges jogi következmények elmaradását eredményezheti.

A szakirodalomban jelen van egy másik kritika is, mely szerint az előjáró gyakran nem tud részrehajlástól mentes, objektív vizsgálatot lefolytatni a rendőri intézkedésekkel kapcsolatban a szervezeten belüli erős hierarchikus viszonyok miatt. Ezért – ezt állítják a kritikusok – a rendőri intézkedések jogellenességét csak abban az esetben állapítják, amikor például az alkalmazott kényszerítő eszköz jogsértő voltát nem lehet már leplezni (pl. számos érdektelen tanú is jelen volt a rendőri intézkedésnél).

7. 2. Magyarország elemzése		1	2	3	nincs adat/nem releváns	
A kényszer tilalma – szabályozás és gyakorlat	Az Egyezmény 3. cikkének megjelenése a belső jogban	közvetlen átültetés hiányzik X	részleges átültetés hiányzó elemekkel	teljes átültetés		
	Részletes szabályok és iránymutatás a rendőrök számára	nem elégséges/nincs	részleges normativitás/homályos és általános szabályok X	alapos szabályozás		
	A szabályok alkalmazása a gyakorlatban	egyes területeken rendszerszintű hiányosság X	az egyedi jogsértések nem jellemzőek	az előírások követésének tiszteletben tartásának kultúrája		
A tények dokumentálása, lehetséges bizonyítékok	Az állítólag jogsértően beszerzett nyilatkozat felhasználhatóságával kapcsolatos bizonyítási teher		a panaszost terheli X		az államot terheli	
	Kamerák használata	Fedélzeti	nem elérhető/tilos	részben elérhető/lehetőség/rendőri döntés alapján használt X	széles körben elterjedt/általános gyakorlat/ kötelező	
		Test	nem elérhető/tilos X	részben elérhető/lehetőség/rendőri döntés alapján használt	széles körben elterjedt/általános gyakorlat/ kötelező	
		Harmadik személy által	tilos	lehetőséges de akadályozzák X	lehetőséges és elfogadott	
		Fogvatartási helyeken	nem elérhető/tilos	lehetőséges/rendőri döntés alapján X	széles körben elterjedt/általános gyakorlat/ kötelező	

A tények dokumentálása, lehetséges bizonyítékok	Kamerák használata	A kihallgatások képi és hangrögzítése	nem elérhető	részben elérhető/ lehetséges/rendőri döntés alapján	széles körben elterjedt/ általános gyakorlat/ kötelező
			X		
		A kamera használattal kapcsolatos szabályozás és gyakorlat	systematic non-compliance in certain questions	az eseti jogsértés nem ritka	a szabályokat tiszteletben tartják
			X		
	Orvosi vizsgálat	Orvosi vizsgálat befogadásakor	nem mindig/kérelemre/ rendőri diszkréció		kötelező
					X
		A vizsgálatot végző orvos jogállása	rendőrség alkalmazottja/ szerződött partnere	nemzeti egészségügyi szolgáltató/ esetről esetre változó, független orvos	független igazságügyi orvosszakértő
			X		
		Az orvos megválasztási jog és ennek gyakorlata	nincs ilyen jog	a gyakorlatban jellemzően nem érvényesül	a gyakorlatban jellemzően érvényesül
			X		
	Szakértelem, alaposág, szakmai szttenderdek	nincs standardizált követelmény/formális/ felületes vizsgálat	standardizált protokollok/ alapos vizsgálat	igazságügyi ismeret/célzott, alapos vizsgálat	
			X		
	Orvosi dokumentáció elérhetősége	nem hozzáférhető/ akadályozzák	kérelemre	a hozzáférést automatikusan biztosítják	
			X		
	A dokumentáció bizonyítási értéke	gyenge/nem készül fénykép/nem megfelelő dokumentáció	elfogadható/nem kritizálják/a fotók korlátozottan használhatók	a alapos és megbízható dokumentáció/hasznos fényképek	
		X			

A tények dokumentálása, lehetséges bizonyítékok	Orvosi vizsgálat	Az orvos szakmai véleménye a sérülések lehetséges okairól/az állítólagos bántalmazásról	tilos/soha nem jelenik	esetenként megjelenik	kötelező tartalmi elem
				X	
		Bántalmazás gyanúja esetén az orvosi dokumentáció továbbításának kötelezettsége a nyomozószervezet felé	a hivatalbóli továbbítás tilos/ az orvosok a gyakorlatban nem továbbítják	az orvosok esetenként továbbítják/ kötelesek továbbítani de ritkán teszik meg	kötelező továbbítani
			X		
	A vizsgálat privát jellege	nem biztosított	kérelemre biztosítható	az orvos eltérő kérelme esetén biztosított	
			X		
	Az őrizetbe vételt végző rendőr jelen van, ha nem biztosított a privát jelleg	mindig az őrizetbe vételt végző rendőr	az őrizetbe vételt végző rendőr jelen lehet	soha nem az őrizetbe vételt végző rendőr	
		X			
	Harmadik személy értesítésének joga	nem biztosított	korlátozott	hatékonyan működik	
			X		
Védőhöz való jog	Hozzáférés	nem biztosított/ papíron biztosított, de rendszerszinten nem érvényesül	biztosított de rendszerint nem érvényesül	érvényesül	
		X			
	Konzultáció	nem biztosított kihallgatás előtt/papíron biztosított de akadályozzák	korlátozott	a kihallgatás előtt biztosított	
		X			
Jelenlét a kihallgatáson	nem biztosított/akadályozott	nem garantált/rendőri döntéstől függ	biztosított		
		X			

Nyomozás, vádhatóság, bizonyíték	A nyomozószerv formális függetlensége	a rendőrség része	független szerv kapcsolódási pontokkal és érdekátfedéssel/ügyészség	teljesen független szerv	
				X	
	A nyomozószerv személyes függetlensége	korábbi vagy aktuálisan is rendőri kötelekbe tartozó	kapcsolódási pontokkal és érdekátfedéssel/ügyészség	teljes függetlenség	
				X	
	A nyomozás percepciója	nem független	számos aggály/nem bíznak benne teljesen	független	
	X				
A rendőri vallomások értéke a bizonyítási eszközök között	meghatározó	erősebb, mint más vallomások	ugyanaz, mint a többi vallomásé		
		X			
Magánvád	nem lehetséges	papíron lehetséges, gyakorlatban nem	gyakorlatban elérhető		
		X			
Fegyelmi eljárások	Valószínűsége	nem jellemző		rendszeres	
					X
	A büntetőeljáráshoz való viszony	szoros kapcsolat/másodlagos	párhuzamosan folyik	független eljárások	
		X			
A rendőr elbocsátásának lehetősége	a szankciót nem alkalmazzák/ rendszeres mentesítés	a mentesítés valószínű	elítélés esetén jellemző elbocsátás		
	X				
Kártérítés	külön polgári eljárás a jogerős elítélés alapján	a büntetőeljáráson belül	különálló és független polgári eljárás		
				X	

Monitoring	Adatok	Panaszok száma	nem gyűjtik/ nem megbízható	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető
				X	
		Az eljárások száma és típusa	nem gyűjtik/ nem megbízható	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető
				X	
		Az eljárások eredménye	nem gyűjtik/ nem megbízható	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető
				X	
		Elítélések száma, szankciók típusai	nem gyűjtik/ nem megbízható	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető
				X	
Össz:				58	

8. Észak-Írország

8. 1. Az Észak-Írországról készült jelentés összefoglalója

Észak-Írország történelmi örökségéből kifolyólag egy átfogó rendészeti reformon ment keresztül, amely magában foglalta az emberi jogok hangsúlyossá tételét, valamint a fogvatartottakkal való bánásmód szigorú ellenőrzését. A hatvanas évek közepétől a millennium végéig Észak-Írországot egy olyan politikai konfliktus tépázta, amelynek közvetlen hatásai érezhetőek voltak Nagy-Britanniában és Írországban is, amely három és fél ezer halálos áldozatot követelt, a sebesültek száma ezrekben volt mérhető és negyvenezer fogvatartás elrendelését eredményezte. Komoly erőfeszítések árán azonban, jogi és intézményi reformoknak köszönhetően a Kínzás Elleni Bizottság 2008-ban történt látogatása során azt állapította meg, hogy észak-írországi rendőrség által fogvatartott személytől érkező bántalmazásra vonatkozó panasz gyakorlatilag nincs. Éppen ellenkezőleg, a legtöbb megkérdezett személy úgy nyilatkozott, hogy előállítása és őrizete idején jól bántak vele. Az Észak-Írországról készült jelentés alapos betekintést enged a krízistől a napjainkig tartó időszakba, amikor is az észak-ír rendőrség szakmai tevékenysége jó gyakorlatnak számít Európában.

8.1.1. Jogi háttér - A rendőrök terhelő kötelezettségek, a kínzást és bántalmazást büntető magatartási szabályok, törvények és rendeletek

8.1.1.1. Fegyelmi és etikai szabályzatok, egyéb rendelkezések

A rendőrök kötelezettségeit a Rendőrségről szóló 2000. évi törvény részletezi. Emellett az Észak-Írországi Rendőrség (PSNI) személyi állományába tartozó valamennyi rendőrnek be kell tartania az az elvárt magatartásformákat tartalmazó Etikai Kódex rendelkezéseit is. A hivatalos személyek által elkövetett kínzásra és a bántalmazásra vonatkozó szabályokat az Etikai Kódex tartalmazza.

Ezen rendelkezések szerint a rendőröknek tilos bárkit kínzásnak, embertelen vagy megalázó bánásmódnak, illetve büntetésnek alávetni. Semmilyen körülmény nem indokolhatja a kínzó, megalázó vagy embertelen bánásmódot vagy büntetést. A rendőröknek biztosítaniuk kell, hogy a rájuk bízott minden fogvatartottat emberséges, emberi méltóságát tiszteletben tartó módon kezeljék. Az őrizetbe vételt és a fogvatartást az Emberi Jogok Európai Egyezményével, a vonatkozó törvényekkel, valamint a kapcsolódó egyéb jogszabályokkal és gyakorlattal összhangban kell végrehajtani. A fogvatartottakkal való bánásmód során kényszerítő eszközök igénybe vétele nélkül kell fellépniük és csak akkor alkalmazhatnak erőszakot, ha ez nem lehetséges. Amennyiben erőszak alkalmazása nem kerülhető el, azt a lehető legkisebb, csak az adott körülmények között feltétlenül szükséges mértékig tehetik meg. Az alkalmazott erőszaknak jogszerűnek, arányosnak és szükségesnek kell lennie a következő célok egyike érdekében: a biztonság és rend fenntartása; szökés, sérülés, károkozás vagy bizonyíték megsemmisítésének megelőzése; vagy ha a fogvatartott ellenállást tanúsít büntetőeljárás céljából a jogszabályoknak megfelelően végrehajtott mintavétel vagy tárgy lefoglalásával szemben. A rendőr köteles mindent ésszerű lépést megtenni a fogvatartott biztonsága és egészségének megőrzése érdekében és azonnali cselekvési kötelezettsége van a szükséges egészségügyi ellátás biztosítására is.

Az Etikai Kódex részletezi azon cselekvési szabályokat, amelyeknek meg kell felelnie a rendőri intézkedéseknek. Az Etikai Kódex bármely szabályának megsértése fegyelmi eljárás megindítását vonhatja maga után, amely súlyos esetben a szolgálati viszony megszüntetésével járhat. Ami pedig a súlyos bűncselekmény miatt elítélt rendőrök további foglalkoztatását illeti, általánosságban elmondható, hogy az ilyen rendőröket elbocsátának vagy elvárják, hogy az illető maga szereljen le. Az elmúlt évtizedben egyetlen rendőrt sem ítétek el fogvatartottak bántalmazásáért, de elképzelhetetlen, hogy egy ilyen ítéletet követően az érintett rendőr tovább gyakorolhassa hivatását.

Az 1989. évi Rendőrségi és Büntetőeljárás Bizonyíték Rendelet (PACE Rendelet) alapján különböző Gyakorlati Szabályzatokat fogadtak el, amelyek a Rendeletben levő rendelkezések részletes szabályait tartalmazzák, valamint iránymutatást nyújtanak annak végrehajtása tekintetében. A PACE Rendelet valamint a Terrorizmus törvény alapján elfogadott Gyakorlati Szabályzatok ugyan nem rendelkeznek kötelező jogi erővel, de amennyiben rendelkezéseiket a rendőrök figyelmen kívül hagyják, fegyelmi eljárás keretében felelősségre vonhatóak (kivéve, hogyha büntetőeljárás is folyamatban van velük szemben), illetve a Szabályzatok rendelkezéseit a bíróságok is figyelembe vehetik egy adott ügyben bizonyítékként. A Rendőrségi Fogvatartásról, Bánásmódról és Kihallgatásról szóló „C” Gyakorlati Szabályzat minden gyanúsítottra egyaránt alkalmazandó, kivéve a 2000. évi Terrorizmus Törvény alapján előállított és fogvatartott személyeket, akik esetében a „H” Gyakorlati Szabályzat az irányadó 2008 óta (Szabályzatok a gyanúsított számára biztosított garanciák fokában térnek el). A „C” Szabályzat részletes előírásokat tartalmaz a kihallgatások végrehajtásával kapcsolatosan. Előírja például, hogy pontos jegyzőkönyvnek kell készülni minden bűncselekménnyel gyanúsított személy kihallgatásáról, amit a gyanúsítottnak jóváhagyólag alá kell írni.

8.1.1.2. Fogvatartás elrendelése az általános szabályok szerint és az terrorizmus ellenes törvények alapján, a fogvatartás időtartama

A PACE rendelet szabályozza azokat a feltételeket és körülményeket, amelyek alapján egy terhelt fogvatartható. Kötelező és részletes szabályokat tartalmaz az őrizetről készítendő nyilvántartásra vonatkozóan is. A letartóztatott személyért egészen szabadításáig a rendőrkapitányság őrizetért felelős rendőre tartozik felelősséggel, ő hagyja jóvá a fogvatartást és a szabadítást is. A PACE rendelet részletes szabályokat tartalmaz a ruházat átvizsgálás végrehajtásáról (fogvatartotti motozást is ide értve), a szabadságkorlátozások lehetséges időtartamáról, a fogvatartás felülvizsgálatáról és a fogvatartott tájékoztatáshoz, jogi képviselőhez, látogatók fogadásához, valamint az egészségügyi ellátáshoz való jogairól.

Vádemelés nélkül az őrizet maximális időtartama általában 24 óra, amely legfeljebb 12 további órával hosszabbítható meg legalább közepesen súlyos bűncselekmények esetén. A PACE rendelet értelmében a 36 órát meghaladó őrizet csak a helyi bíróság engedélyével rendelhető el. A bíróság már első körben is elrendelhet 36 órás őrizetet, a második bírósági végzéssel pedig összesen 96 órányi őrizet is elrendelhető. Az őrizet indokoltságát a fogvatartás teljes időtartama alatt vizsgálni kell. Az első ilyen felülvizsgálat az őrizet elrendelésétől számított 6 óra után történik, ezt követően pedig minden 9 órában legalább egyszer, méghozzá egy olyan nyomozó által, aki közvetlenül nem vesz részt a nyomozásban. Amennyiben az őrizetben levő személyt megvádolják,

óvadék fejében szabadon bocsátandó vagy legkésőbb a vádemelést követő napon a helyi bíróság elé kell állítani.

Akik a 2000. évi Terrorizmus Törvény alapján kerülnek őrizetbe, legfeljebb 48 órán át tarthatóak fogva, amely időtartam azonban megyei vagy kijelölt körzeti bíró által meghosszabbítható. Az első hosszabbítás tetszőleges időtartamra rendelkezhet el, feltéve, hogy az őrizet hossza az elfogástól számított 7 napot nem haladja meg. További hosszabbítási indítványok is benyújthatóak, de az őrizetbe vétel kezdő időpontjától számított 14 napot nem haladhatja meg az őrizet teljes időtartama. Az első felülvizsgálatot végre kell hajtani, amint az ésszerűen lehetséges, ezt követően pedig legfeljebb 12 óránként. A felülvizsgálatot végző rendőrnek a felülvizsgálatról írásos feljegyzést kell készítenie a fogvatartott jelenlétében és egyidejűleg tájékoztatnia kell arról, hogy fogvatartását meghosszabbítja-e, és amennyiben igen, ennek indokáról.

2014/2015-ben a PSNI a PACE rendelet alapján 24 377 személyt vett őrizetbe. Közülük mindössze 62 személyt tartottak benn 24 óránál hosszabb ideig, akik közül később 17-et vád alá helyeztek, 45 személyt pedig szabadon bocsátottak vádemelés nélkül. A Terrorizmus Törvény (TACT) 41. § alapján 227 személyt vettek őrizetbe, akik közül 35 ellen emeltek vádat. Őrizetük időtartamáról nem áll rendelkezésre adat.

8.1.2. Intézményi megoldások

8.1.2.1. A rendőrség és a fogvatartás ellenőrzése

Minden rendőrséggel kapcsolatos panaszt a független Észak-Írországi Rendőri Ombudsman Hivatal vizsgál ki (OPONI vagy Rendőri Ombudsman). Saját független nyomozati egységgel rendelkezik, a rendőrök által elkövetett jogellenes magatartással és bűncselekménnyel kapcsolatos minden panaszt hozzá nyújtanak be vagy részére továbbítanak. A Rendőri Ombudsman hatáskörrel rendelkezik fegyelmi eljárások lefolytatására és a panaszok kivizsgálására is. Az Ombudsman utasítást adhat vádemelésre, ezzel indítványozva egy speciális eljárást is, az ún. utasított bíróságot. A Rendőri Ombudsmannak törvény által előírt elsődleges feladata, hogy hatékony, eredményes és független panaszrendszert biztosítson a sértettek számára, és szavatolja a közvélemény és a rendőrség rendszerbe vetett bizalmát. A panaszok elbírálása bármiféle rendőrségi, kormányzati vagy más helyi érdektől függetlenül történik a legmagasabb szakmai színvonalon. A Rendőri Ombudsman a nap 24 órájában rendelkezésre áll, az Ombudsmani Hivatal nyomozói kihívhatók.

Az Észak-Írországi Rendészeti Testületet azért alapították, hogy biztosított legyen a Főfelügyelő és a rendőrség nyilvános felelősségre vonhatósága, feladata a PSNI tevékenységeinek ellenőrzése. Ez egy nem minisztériumi, közfeladatot ellátó szerv, amelynek tagjai az Észak-Írországi Nemzetgyűlés és független állampolgárok közül kerülnek ki. A Rendészeti Testület Teljesítmény Bizottsága az emberi jogi monitorozó munkája keretében a belső fegyelmi eljárásokat is és az Etikai Kódex megsértését is monitorozza annak vizsgálata céljából, hogy a rendőrök mennyire tartják tiszteletben az emberi jogi alapelveket, illetve a PSNI mint szervezet milyen intézkedéseket tesz az esetleges jogsértésekre, azaz végső soron az Etikai Kódex hatékonyságát értékeli arra az esetre, ha a Testület a Kódex módosítását tervezné.

Az őrizetben levő személyt felkereshetik a monitorozók is, azaz olyan személyek, akiket a Testület erre a feladatra nevezett ki a 2000. évi Észak-Írországi Rendőrségi Törvény 73. § alapján. A monitorozók a rendőrök látó-és hallótávolságán kívül beszélhetnek a fogvatartottal, a rendőrségi fogdáknak tapasztalt körülményekről jelentést tehetnek a Testületnek, de nem rendelkeznek nyomozati jogkörrel a fogvatartott panaszával kapcsolatosan.

Továbbá, az 1998. évi Észak-Írországi Rendőrségi Törvény alapján az Igazságügyi Minisztérium megbízhatja Ófelsége Rendőrségének felügyeletét, hogy vizsgálja a PSNI hatékonyságát és eredményességét és megállapításairól jelentést készít.

8.1.2.2. A nyomozást végző testület és annak függetlensége

A lakosság rendőrséggel szembeni panaszainak kivizsgálására kijelölt szerv a már említett Ombudsman. Minden rendőri bántalmazással kapcsolatos bejelentés esetén az Ombudsmani Hivatal végzi a nyomozást.

A Rendőri Ombudsman két nyomozati igazgatósággal rendelkezik – az Aktuális Nyomozások és a Történelmi Nyomozások Igazgatósága. Az Aktuális Ügyek Igazgatósága elsősorban olyan panaszokkal foglalkozik, amelyek a panasz tételét megelőző egy év során történt incidensekkel kapcsolatban érkeznek (közérdekű bejelentés az incidenstől számított egy éven belül tehető, kivéve, ha a Rendőrségi Ombudsman nagyon súlyosnak vagy kivételesnek ítéli meg az ügyet). Az Aktuális Ügyek Igazgatósága négy csoportból áll és összesen 80 fős állománnyal működik. A négy csoport a következő: két Aktuális Ügyek Nyomozási Csoport, egy Kiemelt Ügyek Nyomozási Csoport és egy Előzetes Panaszok Iroda. Ez utóbbi telefonon, e-mailen, honlapon keresztül és Belfast városközpontjában található irodában történő személyes megkeresés útján fogad panaszokat.

Az Ombudsman legtöbb nyomozója a Hivatal alkalmazásában áll (sokan közülük korábban rendőrök voltak, de általában nem Észak-Írországból), néhányuk azonban a PSNI szervezetén kívüli rendészeti egységek rendőrei. A nyomozók a lehetséges bűncselekmények nyomozása során minden olyan jogosítvánnyal rendelkeznek, amellyel a rendőrök, ezért szolgálatban levő rendőröket is jogosultak letartóztatni, illetve – amennyiben ez szükséges – házkutatást is végezhetnek.

Az Ombudsman elsősorban a lakosság által benyújtott panaszokkal foglalkozik, de a PSNI Főfelügyelője, az Észak-Írországi Rendészeti Testület, az Igazságügyi Minisztérium és az Ügyészség által áttett ügyekben is eljár. A Rendőrségi Ombudsman hivatalból is nyomozást, amennyiben úgy ítéli meg, hogy ez közérdekből szükséges.

8.1.3. Különös garanciák

8.1.3.1. Hang-és képfelvételek

2014-ben a PSNI kísérleti jelleggel bevezette szolgálatban lévő rendőrök ruhájára szerelt kamerák alkalmazását. 2016 február végére bejelentették, hogy hónapok kérdése, hogy a kamerák viselését az egész rendőrségre kiterjesszék. Mindez azt jelenti, hogy a jövőbeli incidenseket az érintett rendőrök által viselt kamerák rögzítik. A rendőrök ugyanakkor a kamerákat bármikor kikapcsolhatják. A rendőrségi útmutató elő is írja, hogy a kamerák nem lehetnek nem állandóan bekapcsolva a járulékos jogsértések, pl. a személyiségi jogok megsértésének elkerülése érdekében. Amennyiben a kamerát kikapcsolják, az

rögzíti a kikapcsolás és a visszakapcsolás dátumát és pontos idejét, emellett minden kamera tárolja viselőjének azonosító adatait.

A rendőrautóban történekről nem készül rendszeresen felvétel.

Minden helyszín, ahol fogvatartást hajthatnak végre, kép-és hangrögzítő eszközökkel felszerelt a mosdóhelyiségek és az egészségügyi szoba kivételével. A zárkák vészívókkal felszereltek. A zártláncú biztonsági kamerahálózat felvételeit az általános szabály szerint 90 napon keresztül megőrzik, de határozatlan ideig tárolják, amennyiben bizonyítékként használják fel. A rendőrség ezeket a kamerákat nem tudja kikapcsolni

Minden fogvatartotti kihallgatásról hangfelvétel készül. A rendőrkapitányságokon lefolytatott kihallgatások hang-és képi rögzítését az E és F Gyakorlati Szabályzatokszabályozzák. Ezek alapján a kihallgatásokról hang-és képi felvételt is kell készíteni, amennyiben a terheltet figyelmeztették, hogy legalább közepesen súlyos bűncselekmény miatt hallgatják meg– kivéve a biztosítás nélküli járművezetés bűncselekményt. Más jogsértések elkövetése esetén a rögzítés a rendőrség mérlegelésére van bízva. Legalább felügyelői rangú hivatásos állományú személy engedélyt adhat rögzítés nélkül történő kihallgatásra is, amennyiben az eszköz meghibásodott és a kihallgatás nem tűr halasztást, vagy ha nyilvánvaló, hogy nem kerül sor büntetőeljárás megindítására. A kamerák kikapcsolására a kihallgatott személy kérésére is sor kerülhet, ebben az esetben a rendőrségnek nem kötelező megbizonyosodni a kérelem okáról. Kép rögzítésére vonatkozó szabályozás a következő esetekre van hatályban: legalább közepesen súlyos bűncselekmény esetében, amennyiben a kihallgatni kívánt személyt tájékoztatják arról, hogy ellene eljárás indulhat; a kihallgatott személy süket, vak vagy néma és jelnyelvvvel kommunikál; segítő felnőtt támogatására szorul vagy jogi képviselője útján kérelmezte a képrögzítést. A 2000. évi Terrorizmus Törvényalapján kihallgatott személyek esetében minden esetben kötelező a hang-és képfelvétel készítése egyaránt.

Kivülállók számára megengedett rendőri intézkedés rögzítése. Bizonyos körülmények között a felvételt rögzítő eszköz lefoglalható, de a lefoglaláskor hivatkozni kell az ezt megalapozó körülményre. A lefoglalt eszközről bármilyen anyagot letörölni súlyosan jogsértő magatartásnak minősül.

8.1.3.2. Orvosi vizsgálat

Nem előírás minden esetben egészségügyi vizsgálatnak alávetni a fogvatartottat, éppen ezért nem is kerül sor minden esetben ilyen vizsgálatra. Egészségügyi vizsgálatot akkor kötelező végezni, ha azt a kihallgatott személy kéri vagy sérülésre, illetve sérülékenységre utaló jel észlelhető. Amennyiben a kihallgatás során bántalmazásra vonatkozó állítás hangzik el, a panaszt rögzítik és a rendőr utasítására orvosi vizsgálatot kell végezni. Amennyiben ilyen panasz érkezik, az ügyet azonnali hatállyal átteszik a Rendőrségi Ombudsmanhoz, aki a helyszínre érkezik és megvizsgálja az állításokat. Az egészségügyi vizsgálatot egy megfelelő egészségügyi szakértelemmel rendelkező személy végzi el, aki általában igazságügyi orvosszakértő. Független orvosokról van szó, tipikusan házi orvosokról, akiket a PSNI megbízási szerződés útján foglalkoztat a fogvatartottak egészségügyi ellátásának biztosítása érdekében. Mindannyian a Királyi Orvosi Kamara Igazságügyi és Jogi Orvostan Tagozatának (FFLP) tagjai, amely egy szakmai szervezet

saját belső megatartási szabályzattal. Az igazságügyi orvosszakértőket jellemzően a rendőrségtől függetlennek tartják.

A fogvatartott-sajátköltségére-sajátválasztásaszerint más orvossal is megvizsgáltathatja magát. Nem ismert az ilyen vizsgálatok aránya, de valószínűsíthetően nagyon alacsony a számuk. Az általános szabályok szerint a rendőr nincs jelen az egészségügyi vizsgálat elvégzésekor, kivételt csak az az eset jelent, amikor a fogvatartott erőszakos magatartást tanúsít, ebben az esetben a rendőr megteszi a megfelelő intézkedéseket.

A sérüléseket az igazságügyi orvosszakértő megvizsgálja, lefényképezi és adott esetben le is rajzolja. Az orvos kérelem és kérdés nélkül is véleményt mond a sérülés lehetséges okáról jelentésében. Az Ombudsmani Hivatal nyomozói szintén fényképeket készíthetnek a sérülésekről. Az orvosi jelentéseket automatikusan megküldik az Ombudsmannak is. Az igazságügyi orvosszakértők a rendőrségnek vagy közvetlenül az Ombudsmani Hivatalnak is benyújthatják panaszukat. Amennyiben az orvos aggasztó körülményekre hívja fel a rendőrség figyelmét, a beszélgetés rögzítésre kerül, kivéve, ha arra az orvosi helyiségben került sor. Az orvos a Jogsértések Visszaszorítása és Biztonságosabb Őrizet vezetőjéhez is fordulhat, aki egy nem hivatásos állományba tartozó menedzser, és az őrizet során betartandó elvekért, valamint az orvosi megbízási szerződésekért felelős. A Rendőrségi Ombudsman nyomozói bántalmazással kapcsolatos panasz esetén a fogvatartottat a PSNI kötelékébe tartozó személy jelenléte nélkül hallgatja meg.

8.1.3.3. Védőhöz való jog

Kérelmére az őrizetbe vett személyt bármikor megilleti a védővel való ellenőrzés nélküli beszélgetés joga. Egy ilyen irányú kérelmet rendszerint az őrizetről készült dokumentációban rögzíteni kell és a védővel való konzultációt – amint az ésszerűen lehetséges – engedélyezni kell, de mindenképpen az őrizetbe vétel időpontjától számított 36 órán belül. A nyomozás érdekeire hivatkozva bizonyos esetekben ez legfeljebb 36 óráig elhalasztható. Amennyiben halasztást engedélyeznek, ennek okára az őrizettel kapcsolatos iratokban hivatkozni kell.

Bár nincs meghatározott minimum időtartam előírva a védő értesítése és a kihallgatás kezdő időpontja között, a gyakorlat az, hogy a rendőrség megvárja a védő érkezését. A nem megfelelő időben történő értesítéssel kapcsolatos panaszról nincs információ. A panaszosnak jogában áll a kihallgatás megkezdése előtt konzultálni védőjével. Bántalmazással kapcsolatos állítás esetén a védő is felléphet, megkeresheti például a 24 órán belül elérhető Ombudsmani nyomozókat, kérelmezve, hogy azonnal vonuljanak ki a rendőrségre. A védők döntő többsége Észak-Írországból kirendelt védő, de elvárt tőlük a terhelt által megbízott védőkkel azonos intézkedések megtétele.

8.1.3.4. Harmadik személy értesítéséhez való jog

A PACE Rendelet értelmében az őrizetben levő személy kérelmére jogosult arra, hogy egy barátot, hozzátartozót vagy általa ismert más személyt, akiről valószínűsíthető, hogy érdekli az őrizetben levő személy jóléte, ésszerű időn belül értesítsenek az őrizetbe vétel tényéről és a fogvatartás helyszínéről. Legalább közepesen súlyos bűncselekmény esetében e jog gyakorlása legfeljebb 36 órára elhalasztható, ugyanazokból az okokból, amelyek miatt az ügyvédhez való hozzáférés is.

8.1.3.5. Hamis vád miatti eljárás kockázata

Hamis tanúzás miatt felelősségre vonható a panaszos, amennyiben a bíróság megbizonyosodik róla, hogy valótlanul nyilatkozott az elszenvedett sérülésekről, ehhez azonban ésszerű kétséget kizáró módon kell bizonyítani, hogy a panaszos szándékosan és rosszindulatúan hazudott. Ilyen esetben az Ombudsman nyomozása a rendőri bántalmazás miatt és a rendőrségi nyomozás a hamis tanúzás miatt párhuzamosan folyik. Ez csökkenti annak veszélyét, hogy a rendőrség manipulálja a bizonyítékokat vagy hamis tanúvallomást tesz.

8.1.4. A Kínzás és bántalmazás kezelésére szolgáló mechanizmusok

8.1.4.1. Panaszrendszer

Bárki panasszal élhet a Rendőrségi Ombudsmannál a jogsértéstől számított 12 hónapon belül. A határidő eredménytelen eltelte után az Ombudsman csak akkor folytat nyomozást, ha az ügy súlyos vagy kivételes körülményei ezt indokolják és a közérdek is ezt kívánja. A panasz nem lehet névtelen, a panaszosnak pedig együtt kell működnie a vizsgálat során. Amennyiben az Ombudsman úgy foglal állást, hogy a panasz nem vizsgálható, döntése bírósági felülvizsgálat keretében megtámadható. Az Ombudsmani Hivatal érdemi döntései bírósági úton szintén felülvizsgálhatóak (pl. ésszerűtlenségre vagy arra hivatkozva, hogy az Ombudsman túllépte hatáskörét).

8.1.4.2. Panaszt követő eljárások

Amennyiben az ügyet a Rendőrségi Ombudsman panasznak minősíti, az illetékes rendőrségi vezetőnek lépéseket kell tennie azért, hogy minden releváns bizonyítékot megőrizzenek. A panasz ügyében nyomozó személy részletes meghallgatás céljából a panaszossal egy számára komfortosabb helyen is találkozhat. A meghallgatás után a panaszost tájékoztatni kell arról, hogy az Ombudsman milyen eljárást tervez a panasszal kapcsolatosan, illetve a panasz eljárás előadójának nevééről is. A panaszról informális döntés keretében határoznak, amennyiben az ügy „nem komoly” és a panaszos ehhez hozzájárul, vagy megkezdik a formális nyomozást. Informális döntések olyan ügyekben születnek, ahol a panasz bizonyítottsága esetén sem merülne fel büntetőeljárás megindításának szükségessége. Ebben az esetben az ügyet átadják az illetékes rendőrségi vezetőnek (vagy a Rendészeti Testületnek, amennyiben előljáró [senior officer] érintett), aki kijelöli azt az előljárót, aki az informális döntéshozatalhoz szükséges eljárást lefolytatja. Ebben az esetben a Rendőrségi Ombudsman pusztán azt kíséri figyelemmel, hogy az eljárást lefolytatják-e és kellő időben tájékoztató jelentést kap-e az ügy kimeneteléről.

Vizsgálat abban az esetben indul, ha a panasz nem zárható le informális döntéshozatallal. Ha a panasz súlyosnak tekinthető (pl. halállal vagy súlyos sérüléssel végződött a bántalmazás), az Ombudsmannak kötelező független, formális nyomozást folytatnia. Más esetekben dönthet úgy, hogy az ügyet átteszi a Főfelügyelőhöz, ez esetben az ügyben a rendőrség folytatja le a vizsgálatot. Az Ombudsman azonban továbbra is felügyelheti a Főfelügyelő által elrendelt rendőrségi vizsgálatot, amennyiben a közérdek ezt megkívánja. A gyakorlatban minden rendőrség elleni panasz kivizsgálását az Ombudsman végzi. Amennyiben a vizsgálatot az Ombudsmani Hivatal nyomozói

végzik, a nyomozati cselekmények tekintetében ugyanolyan jogaik és kötelezettségeik vannak, mint a velük azonos rangú rendőröknek. Ez magában foglalja a gyanúsítottak ruházatának átvizsgálását, őrizetbe vételét és fogvatartását, valamint ésszerű mértékű erőszak alkalmazását is, amennyiben ez szükséges. A Rendőrségi Ombudsmannak és munkatársainak jogában áll hozzáférni a nyomozáshoz szükséges minden PSNI információhoz és irathoz.

8.1.4.3. Áttétel alapján induló eljárások

A Rendőrségi Ombudsman a PSNI Főfelügyelője által áttett ügyekben is eljár. A Főfelügyelő köteles az Ombudsmanhoz áttenni minden olyan ügyet, amelyben rendőrségi lőfegyver használatára került sor (ideértve a zavargások alkalmával történő használatot is), bármely halálos közúti balesetet, ha abban rendőrök is érintettek, valamint rendőri intézkedések következményeként bekövetkezett haláleseteket, illetve minden más súlyos panaszt.

8.1.4.4. Büntetőeljárások

Ha a bizonyítékok arra utalnak, hogy az érintett rendőr bűncselekményt követett el, a Rendőrségi Ombudsman a Legfőbb Ügyészségnek címezve ajánlást fogalmaz nyomozás lefolytatására. A Legfőbb Ügyész az elkövető személyétől függetlenül alkalmazandó Vádemelési Teszt alapján dönti el, hogy vádat emel-e. A teszt alapján akkor kell vádat emelni az elkövető ellen, ha a bíróság előtt felhasználható bizonyítékok az elítélés ésszerű reményét mutatják – Bizonyíték Teszt –, és az eljárás lefolytatását a közérdek megkívánja – Közérdek Teszt. Ha a Legfőbb Ügyész az eljárás megindítása mellett dönt, a büntetőeljárás ugyanúgy zajlik, mint bármely más elkövető esetében. 2014/15-ben a Rendőrségi Ombudsman 12 esetben tett ajánlást a Legfőbb Ügyész számára rendőr gyanúsított elleni büntetőeljárás megindítására. Amennyiben az ügyészség a megkapott akta alapján úgy látja, hogy nem történt bűncselekmény, vagy nem áll rendelkezésre elegendő bizonyíték, vagy nem szolgál közérdeket a nyomozás lefolytatása (az Ügyészségi Kódex tartalmaz iránymutatásokat ezen kérdések eldöntéséhez), a Rendőrségi Ombudsman még mindig dönthet úgy, hogy jogellenes intézkedés miatt lefolytatandó eljárás megindítására tesz javaslatot.

Fontos megjegyezni, hogy nincs lényeges különbség a hivatalos személyekkel szemben bántalmazás miatt indított eljárás és a hivatalos személyekkel szemben elkövetett bántalmazás miatt indított eljárások között, azt a tényt kivéve, hogy az előbbi esetben a Rendőrségi Ombudsman folytatja le a nyomozást, míg az utóbbi esetben a rendőrség. Nem követel meg a jog magasabb bizonyítottsági szintet egyik esetben sem, mint ahogyan az alkalmazható szankciók is azonosak, azzal az eltéréssel, hogy a rendőr ellen fegyelmi és büntető szankciók párhuzamosan is kiszabhatóak.

8.1.4.5. Fegyelmi eljárás

Ha a bizonyítékok arra engednek következtetni, hogy a vizsgált rendőr megszegte az Etikai Kódexet, a Rendőrségi Ombudsman eldönti, milyen fegyelmi vétség miatt indítandó fegyelmi eljárás megindítására tesz ajánlást. A PSNI nem köteles az Ombudsman ajánlásának megfelelően eljárni, de amennyiben másként határoz, az Ombudsman az ügyet általában nyilvánosságra hozza. 2014/15-ben a Rendőrségi Ombudsman 380 rendőr ellen javasolta fegyelmi eljárást megindítását. Az egyes rendőrökkel kapcsolatos

ajánlásokon túl a Rendőrségi Ombudsman 67 elvi szintű ajánlást fogalmazott meg a PSNI Főfelügyelője részére. Ezek az ajánlások a fogvatartottak biztonságát hivatottak szolgálni fogvatartásuk ideje alatt, ugyanakkor a rendőrautók biztonságosságát is elősegítik, továbbá a közrend érdekében történő fellépést is.

8.1.4.6. Sértetti jogok

A Rendőrségi Ombudsman tájékoztatja a sértettet a nyomozás állásáról. Fiatalkorú, mentális betegséggel küzdő vagy egyébként mentálisan sérülékeny fogvatartottnak jogában áll megfelelő felnőtt segítő jelenlétéhez a rendőrkapitányságokon vagy bármely meghallgatáson. A segítőnek jogában áll beszélni az Ombudsmani nyomozókkal, vagy előmozdíthatja a fogvatartott és a nyomozók közötti kommunikációt.

8.1.4.7. Pótmagánvád

A pótmagánvád nem hatékony jogorvoslat Észak-Írországban. Bár elméletileg lehetséges, de ilyen eljáráshoz nincs államilag finanszírozott jogi segítségnyújtás. Általános vélekedés, hogy egyetlen pótmagánvádas eljárás jutott el valaha is Észak-Írországon a Koronabírósága elé, ahol azt végül elutasították.

8.1.4.8. Polgári jogi felelősség, károkozás

A panaszos kártérítési eljárást indíthat a rendőrség ellen az okozott sérülések miatt vagy az Emberi Jogi Törvény (az Emberi Jogok Európai Egyezménye hazai jogforrásban kihirdetve) megsértése miatt, a megengedettnél hosszabb ideig tartó fogvatartás miatt pedig jogellenes fogvatartás címén.

A polgári jogi eljárás nem tekinthető a panasz eljárás alternatívájának, hiszen rendkívül valószínűtlen egy ilyen eljárás sikere, amennyiben a panasznak korábban nem adott helyt a Rendőrségi Ombudsman. Nincs nyilvánosan hozzáférhető statisztika az alperes státusza vagy besorolása szerint kategorizálva polgári jogi jogviták esetében, de mivel eleve nagyon ritka az őrizetben történt bántalmazással kapcsolatos panasz, valószínűtlen, hogy létezik bármilyen releváns polgári jogi ügy.

8.1.4.9. Bizonyítékok kizárása

Hosszú éveken keresztül a rendőrség gyanúsítottakkal szembeni kihallgatási hatáskörével kapcsolatos legjelentősebb korlátját az a szabály jelentette, hogy a vallomás csak akkor használható fel bizonyítékként, amennyiben azt önként tette a terhelt. A PACE Rendelet 74. §-val bevezetett nagy horderejű változás, hogy az ügyésznek kell bizonyítania, hogy a terhelt a beismerő vallomást nem kényszer hatására tette, illetve nem valami olyan cselekmény vagy felszólítás következményeként tette meg, ami a vallomás megbízhatóságát megkérdőjelezi. Az önkéntesség elve tehát már nem alkalmazandó.

A PACE rendelet alapján ki kell zárni minden olyan beismerő vallomást a bizonyítékok köréből, amely elfogadhatatlannak minősül, mert a terhelt kényszer hatására, vagy valami olyan tett vagy verbális ráhatás következtében tette, ami megkérdőjelezi a vallomás megbízhatóságát. A kényszer magában foglalja a kínzást, az embertelen vagy megalázó bánásmódot és erőszakkal való fenyegetést is, akkor is, ha az nem éri el a kínzás szintjét. Ezen túl a bírúk a common-law szerinti diszkrecionális jogkörükkel

élve kizárhatják bármely bírósági eljárásból az összes olyan bizonyítékot, amelyhez tisztességtelenül jutottak hozzá. Ráadásul a bíróság a büntetőeljárásban megtagadhatja az ügyész által bemutatott bizonyíték felhasználást, amennyiben az eset összes körülményét – beleértve a bizonyíték megszerzésének körülményeit is – figyelembe a bizonyítékként való felhasználás sértené az eljárás tisztességességét. Mindez azt jelenti, hogy a bíró egyrészt a tisztességtelenül szerzett bizonyítékokat a common-law szerinti diszkrecionális jogkörével élve is kizárhatja az eljárásból, másrészt írott jogforrás, a PACE Rendelet alapján elfogadott Gyakorlati Szabályzat megsértésére hivatkozva is megteheti ezt.

8.1.5. Gyakorlati tapasztalatok

A jelentés szempontjából leginkább figyelemre méltó tény Észak-Írország tekintetében az, hogy fel sem merül bármiféle szisztematikus vagy gyakori bántalmazás a fogvatartott személyekkel szemben. Az ENSZ Kínzás Elleni Bizottsága utoljára 2008-ban látogatott el Észak-Írországba. Ennek során a delegációhoz nem érkezett olyan jelzés, amely szerint az Észak-Írországi Rendőrség által fogvatartott személyeket bántalmazzák. Éppen ellenkezőleg, a legtöbb meghallgatott személy úgy nyilatkozott, hogy mind az elfogáskor, mind pedig a fogvatartás végrehajtása során jól bántak velük a rendőrök.

A Rendészeti Testület minden évben nyilvánosságra hozza Emberi Jogi Jelentését, amely kitér az adott év során végrehajtott monitorozó munkásság összefoglalójára, kiemelve a jó gyakorlatokat, de azokat a területeket is, amelyek a gyakorlatban még fejleszthetőek. Formális ajánlásokat is tartalmaz azokban az esetekben, ahol a PSNI részéről változtatás szükséges. 2005 óta (ekkor publikálták az első Éves Emberi Jogi Jelentést) a PSNI 192 ilyen ajánlást hajtott végre. A Testület Teljesítmény Bizottsága a Testület Emberi Jogi Tanácsadójának segítségével felügyeli ezen ajánlások végrehajtását.

Amennyire megállapítható, az Emberi Jogi Monitorozó Eljárás 2005-ös bevezetése óta az Észak-Írországi Rendészeti Testület által kinevezett független monitorozókhöz sem érkezett fizikai bántalmazásra vonatkozó panasz.

8.1.5.1. A hozzáférhető adatok

Az Ombudsmannak kötelessége statisztikákat szolgáltatni a Rendészeti Testület felé.

Az Ombudsman Statisztikai Közleményében minden évben részletes adatokat közöl, egyrészt állítások szerint strukturálva (a panaszos a rendőrséggel történő interakcióját illetően több különböző problémájának is hangot adhat egyetlen panaszban, ezért az Ombudsman a panaszokat különböző „állításokra” bontja le), másrészt az eljárás végeredménye szerint, ugyanakkor nem publikál statisztikát az eljárásokhoz kapcsolódó végeredményekről állítások szerinti bontásban. A Rendőrségi Ombudsman statisztikáiban a fogvatartás során történő tettelegesség miatti panaszok nem jelentenek külön kategóriát. Az ilyen tartalmú panaszok az általánosabb „Elnyomó viselkedés” kategória „Súlyos, nem szexuális típusú” alkategória alatt található meg. 2014/2015-ben 16 ilyen panaszt regisztráltak. Az Ombudsman által külön kérésre rendelkezésre bocsátott adatok szerint a 16 panaszeljárásból 8-at azért zártak le, mert a panaszos nem volt együttműködő, 8-at pedig kivizsgáltak ugyan, de nem találták megalapozottnak őket. A panaszok közül mindössze egy vonatkozott rendőrségi fogvatartásra.

A Rendőrségi Ombudsmani Hivatal két Aktuális Ügyek Nyomozási Csoportja évente körülbelül 1500 panaszt vizsgál meg. A panaszok többségét kötelességzegésre hivatkozva nyújtják be, azt állítva, hogy a rendőrség nem úgy végezte munkáját, ahogyan az elvárható lett volna (pl. nem érkeztek elég gyorsan a helyszínre egy 999-es hívást követően, nem végeztek alapos nyomozást). A második leggyakrabban előforduló panasztípus az elnyomó viselkedés kategóriába tartozik, beleértve a tettelegességet és a zaklatást, de ide tartoznak azon panaszok is, amelyek szerint a rendőr goromba vagy tiszteletlen volt az intézkedés során.

2014/15-ben körülbelül minden tizedik panaszt (12%) már az előzetes értékelés során elutasítottak. Ezeket az eljárásokat gyorsan megszüntetik, mert általában olyan ügyekre vonatkoznak, amelyek nem tartoznak a Rendőrségi Ombudsman hatáskörébe. A panaszok egy nagyobb csoportját pedig (44 %) előzetes vizsgálódás során zárták le. Az előzetes vizsgálódás megelőzi a nyomozási szakaszt. Olyan tevékenységeket foglal magába, mint további információk beszerzése a panaszostól, bizonyítékok felkutatása, előzetes kapcsolatfelvétel az érintett rendőrökkel. Általánosságban beszélve ezek azok a panaszok, amelyek esetében a panaszos nem válaszol a Hivatal megkeresésére. Azon panaszok, amelyet informálisan vagy helyben megoldanak, körülbelül 6 %-át teszik a befejezett ügyeknek. Ez alternatív út a kevésbé súlyos panaszok megoldására, pl. a goromba vagy tiszteletlen magtartásra. Közel minden negyedik (38 %) lezárt ügyben történt teljes kivizsgálás. Ezek azok az esetek, amikor az Ombudsmani Hivatal nyomozója a panasz minden állítását megvizsgálta és következtetéseket vont le. A Hivatal 2014/15-ben az esetek 28 %-ban találta a bizonyítékok alapján részben vagy egészben megalapozottnak a panaszt, vagy állapított meg egyéb jogsértést.

8. 2. Észak-Írország elemzése		1	2	3	nincs adat/nem releváns	
A kizárás tilalma – szabályozás és gyakorlat	Az Egyezmény 3. cikkének megjelenése a belső jogban	közvetlen átültetés hiányzik	részleges átültetés hiányzó elemekkel	teljes átültetés	X	
	Részletes szabályok és iránymutatás a rendőrök számára	nem elégséges/nincs	részleges normativitás/homályos és általános szabályok	alapos szabályozás	X	
	A szabályok alkalmazása a gyakorlatban	egyes területeken rendszerszintű hiányosság	az egyedi jogsértések nem jellemzőek	az előírások követésének tiszteletben tartásának kultúrája	X	
A tények dokumentálása, lehetséges bizonyítékok	Az állítólag jogsértően beszerzett nyilatkozat felhasználhatóságával kapcsolatos bizonyítási teher		a panaszost terheli	az államot terheli	X	
	Kamerák használata	Fedélzeti	nem elérhető/tilos	részben elérhető/lehetséges/rendőri döntés alapján használt	széles körben elterjedt/általános gyakorlat/ kötelező	X
		Test	nem elérhető/tilos	részben elérhető/lehetséges/rendőri döntés alapján használt	széles körben elterjedt/általános gyakorlat/ kötelező	X
		Harmadik személy által	tilos	lehetséges de akadályozzák	lehetséges és elfogadott	X
		Fogvatartási helyeken	nem elérhető/tilos	lehetséges/rendőri döntés alapján	széles körben elterjedt/általános gyakorlat/ kötelező	X

A tények dokumentálása, lehetséges bizonyítékok	Kamerák használata	A kihallgatások képi és hangrögzítése	nem elérhető	részben elérhető/ lehetséges/rendőri döntés alapján	széles körben elterjedt/ általános gyakorlat/ kötelező	X	
		A kamera használattal kapcsolatos szabályozás és gyakorlat	systematic non-compliance in certain questions	az eseti jogsértés nem ritka	a szabályokat tiszteletben tartják	X	
	Orvosi vizsgálat	Orvosi vizsgálat befogadásakor	nem mindig/kérelemre/ rendőri diszkréció			kötelező	X
		A vizsgálatot végző orvos jogállása	rendőrség alkalmazottja/ szerződött partnere	nemzeti egészségügyi szolgáltató/ esetről esetre változó, független orvos		független igazságügyi orvosszakértő	X
		Az orvos megválasztási jog és ennek gyakorlata	nincs ilyen jog	a gyakorlatban jellemzően nem érvényesül		a gyakorlatban jellemzően érvényesül	X
		Szakértelem, alaposság, szakmai sztemderdek	nincs standardizált követelmény/formális/ felületes vizsgálat	standardizált protokollok/ alapos vizsgálat		igazságügyi ismeret/célzott, alapos vizsgálat	X
		Orvosi dokumentáció elérhetősége	nem hozzáférhető/ akadályozzák	kérelemre		a hozzáférést automatikusan biztosítják	X
		A dokumentáció bizonyítási értéke	gyenge/nem készül fénykép/nem megfelelő dokumentáció	elfogadható/nem kritizálják/a fotók korlátozottan használhatók		alapos és megbízható dokumentáció/hasznos fényképek	X

A tények dokumentálása, lehetséges bizonyítékok	Orvosi vizsgálat	Az orvos szakmai véleménye a sérülések lehetséges okairól/az állítólagos bántalmazásról	tilos/soha nem jelenik	esetenként megjelenik	kötelező tartalmi elem	X
		Bántalmazás gyanúja esetén az orvosi dokumentáció továbbításának kötelezettsége a nyomozószerzerv felé	a hivatalbóli továbbítás tilos/ az orvosok a gyakorlatban nem továbbítják	az orvosok esetenként továbbítják/ köteles továbbítani de ritkán teszik meg	kötelező továbbítani	X
		A vizsgálat privát jellege	nem biztosított	kérelemre biztosítható	az orvos eltérő kérelme esetén biztosított	X
		Az őrizetbe vételt végző rendőr jelen van, ha nem biztosított a privát jelleg	mindig az őrizetbe vételt végző rendőr	az őrizetbe vételt végző rendőr jelen lehet	soha nem az őrizetbe vételt végző rendőr	X
	Harmadik személy értesítésének joga		nem biztosított	korlátozott	hatékonyan működik	X
	Védőhöz való jog	Hozzáférés	nem biztosított/ papíron biztosított, de rendszerszinten nem érvényesül	biztosított de rendszerint nem érvényesül	érvényesül	X
		Konzultáció	nem biztosított kihallgatás előtt/papíron biztosított de akadályozzák	korlátozott	a kihallgatás előtt biztosított	X
		Jelenlét a kihallgatáson	nem biztosított/akadályozott	nem garantált/rendőri döntéstől függ	biztosított	X

Nyomozás, vádhatóság, bizonyíték	A nyomozószerv formális függetlensége	a rendőrség része	független szerv kapcsolódási pontokkal és érdekátfedéssel/ügyészség	teljesen független szerv		X
	A nyomozószerv személyes függetlensége	korábbi vagy aktuálisan is rendőri kötelembe tartozó	kapcsolódási pontokkal és érdekátfedéssel/ügyészség	teljes függetlenség		X
	A nyomozás percepciója	nem független	számos aggály/nem bíznak benne teljesen	független		X
	A rendőri vallomások értéke a bizonyítási eszközök között	meghatározó	erősebb, mint más vallomások	ugyanaz, mint a többi vallomásé		X
	Magánvád	nem lehetséges	papíron lehetséges, gyakorlatban nem	gyakorlatban elérhető		X

Fegyelmi eljárások	Valószínűsége		nem jellemző	rendszeres		
	A büntetőeljáráshoz való viszony		szoros kapcsolat/másodlagos párhuzamosan folyik	független eljárások	X	
	A rendőr elbocsátásának lehetősége		a szankciót nem alkalmazzák/ rendszeres mentesítés	a mentesítés valószínű	elítélés esetén jellemző elbocsátás	X
Kártérítés		külön polgári eljárás a jogerős elítélés alapján	a büntetőeljáráson belül	különálló és független polgári eljárás	X	
Monitoring	Adatok	Panaszok száma	nem gyűjtik/ nem megbízható	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető	X
		Az eljárások száma és típusa	nem gyűjtik/ nem megbízható	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető	X
		Az eljárások eredménye	nem gyűjtik/ nem megbízható	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető	X
		Elítélések száma, szankciók típusai	nem gyűjtik/ nem megbízható	gyűjtik, de nem elérhető/ nem nyilvános	központilag gyűjtik és nyilvánosan hozzáférhető	X
Össz:					91	

9. Következtetések

Ez a jelentős mennyiségű adat számos következtetés levonását teszi lehetővé. Amint azt fent már említettük, az eredmények módszertani háttere mindig vitatható lesz. Lehet, hogy valaki úgy gondolja, bizonyos kategóriák vagy szempontok nem fontosak a kutatás céljából, de más, nem elemzettek viszont nagyon is relevánsak lettek volna, ezért a következtetéseinktől függetlenül az általunk használt Index torz képet nyújt az értékelt országokban működő rendszerekről. Ez részben elkerülhetetlenül igaz is: lehet, hogy az ilyen komplex és eltérő rendszerek elemzése meg sem közelítheti a teljes képet. De meg vagyunk győződve arról, hogy az eredmények alapján néhány tanulság és következtetés megalapozottan vonható le.

9. 1. Számít egyáltalán a szabályozás?¹

Közhely, hogy a szabályok maguktól nem érvényesülnek, és az egyébként látszólag jól szabályozott rendszerek is produkálhatnak rossz eredményeket. A jog önmagában soha nem lesz megoldás a valós élet problémáira. Az elemzés a jogi valóság mindkét oldalára próbált koncentrálni: arra, hogy milyen a tételes jog, és hogy annak gyakorlata, érvényesülése hogyan értékelhető. Az Indexünk adatai alapján megalapozottnak tűnik levonni azt a következtetést, hogy van korreláció a szabályozási környezet minősége és a rendszer összteljesítménye között. Mindkét tekintetben Bulgária kapta a legalacsonyabb pontokat, míg Észak-Írország és Anglia és Wales a legjobban értékelt államok között található a szabályozás a gyakorlat összteljesítménye tekintetében is. Azonban Belgium esete arra mutat rá, hogy az átlagon felüli szabályozási minőség járhat együtt normák érvényesülésének rendszerszintű hiányával is, ami szükségszerűen rossz összteljesítményt fog magával hozni.

Az első érdekes kérdés e vonatkozásban az, hogy egyáltalán hogyan ítélt meg a szabályozás minősége. A nemzetközi jogszabályi környezet (vagyis a releváns nemzetközi egyezmények) és azok végrehajtásának egyre intenzívebb monitoringja (az ENSZ és az Európa Tanács különböző szervei által) képesnek látszik annak biztosítására, hogy a legfontosabb alapelveket és biztosítékokat az uniós tagállamok jogrendszerei átvegyék. A vizsgált országok között ezen a szinten nincsenek jelentős különbségek: a rendőrség kötelezettsége az emberi méltóság tiszteletben tartására, a sérült fogvatartottak orvosi vizsgálata, a harmadik személy tájékoztatásához való jog stb. mind szerepel az elemzett országok jogszabályi rendelkezései között. Ugyanakkor ezen szabályok tiszteletben tartása már közel sem mutat ilyen egységes képet. Azzal együtt, hogy szabályozáson kívüli tényezők is egyértelműen jelentős szerepet játszanak a jogérvényesülés minőségében, a kérdés még érdemes feltenni, hogy van-e bármi a szabályozási szinten, amit meg lehet tenni a már hatályos jogszabályok tiszteletben tartásának érdekében.

Ami komoly hatással bírni látszik e tekintetben, az a szabályozás mélysége és részletessége, valamint a rendőrök számára készült gyakorlati(as) útmutatók léte, és hogy az ilyen iránymutatókat nem absztrakt, szakmai-jogi nyelven fogalmazzák meg. A vizsgált kategóriában csak két ország, Észak-Írország és Anglia és Wales kapott

1 A szabályok és a gyakorlat közti extrém diszkrepanciával kapcsolatban lásd: Richard Carver– Lisa Handley: Does Torture Prevention Work? Liverpool University Press, Liverpool, pp. 52-57.

maximális pontot, amelyek történetes a legjobban teljesítő országok is egyben. A PACE Gyakorlati Szabályzatok tényleg részletesek és könnyen érthetőek, még hozzá nem csak a rendőrök, hanem a laikusok számára is. Ez a két szereplői csoport ugyanolyan fontos. Ha a szabályok túlságosan jogiasak és absztraktak, akkor a gyakorlati jelentésük nehezen lesz

feltárható a szolgálatot teljesítő rendőrök számára, a széles jelentéstartalmú fogalmakat nehéz lesz alkalmazni a valós élet valódi helyzeteire. A másik oldalról megközelítve ugyanezt, részletes gyakorlati szabályok hiányában a rendőri intézkedések jogszerűségét megítélő – és a tényleges rendészeti kérdésekben teljes körű szakmai ismerettel nem rendelkező - bírák számára is nehéz lesz megállapítani a szakmai szabályok megsértését akkor, ha a szabályok nem részletesek és nem jelennek meg nyilvános gyakorlati szabályzatokban.

Hogy csak egy példát említsük: ha nincs részletezve, hogy mit jelent az, hogy egy őrizetbe vétel "szükséges", akkor közel lehetetlen lesz egy valódi jogvitás esetben perdöntő érvet felhozni. A különbség illusztrálására jó példa, hogy a PACE G Gyakorlati Szabályzat az őrizetbe vétel alkalmazásának módjáról 12 oldalas, tele valódi életből vett példával, 2 míg a Magyar rendőrségi törvény a PACE Szabályzathoz hasonló indokokat sorol fel az őrizetbe vétel jogszerű feltételei között, de egyiküket sem magyarázza meg gyakorlati példákon keresztül. A rendőrökön és a bírákon kívül ez a potenciális panaszosok számára is bonyolulttá teszi annak az eldöntését, hogy a velük szemben alkalmazott intézkedés jogszerű volt-e vagy sem, és hogy egy panasz benyújtása megalapozott-e és van-e esélye annak, hogy annak helyt adjanak. Ugyanezért részletes szabályok hiányában a bírónak is nehéz lesz eldönteni, hogy arányos és szakmailag indokolt volt-e egy konkrét intézkedés.

A vizsgálat ország között nem csak Magyarországon lehetett a részletes szabályok hiányát problémaként azonosítani. Hasonló kritikát fogalmaztak meg a belga etikai kódex kapcsán, amivel kapcsolatban úgy fogalmazott a szakértő, hogy az abban lefektetett magatartási szabályok "túl tágak ahhoz, hogy alkalmazni vagy szankcionálni lehessen őket".

Így a szabályozási keretek ilyen értelemben vett "hozzáférhetősége" – mind azok számára, akik alkalmazzák őket, mind azoknak, akikkel szemben alkalmazzák – a jogi előírások tényleges érvényesülése szempontjából egy tényezőnek tűnik. Természetesen feltehető a kérdés, hogy vajon ezeket a részletes szabályokat azért alkotják-e meg elsősorban, mert létezik egy társadalmi-politikai akarat a szabályok minél jobb érvényesítésére, és hogy vajon nem ez a társadalmi-politikai elvárás-e a valódi mozgatórugója a jobb teljesítménynek. Mi úgy véljük, bizonyos kérdésekben a múltbeli esetek alapján a részletes szabályzatok kidolgozása (őrizetbe vétel indokai, kényszerítő eszközök alkalmazása, stb.) hozzájárulhat a felelősségre vonhatóság nagyobb fokához és ezen normáknak megfelelő magatartáshoz akkor is, ha a politikai akarat terén lenne mit javítani.

9. 2. A tények dokumentálása, bizonyítási kérdések

2 https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/117583/pace-code-g-2012.pdf

Mindenki tudja, aki a bántalmazásokkal kapcsolatos nyomozások területén kevés ismerettel rendelkezik, hogy a legnehezebb feladat az ilyen ügyekben megbízható bizonyítékot gyűjteni. Egy tipikus bántalmazásos esetben az érintett rendőrökön kívül nem lesznek tanúk, ezért a bántalmazással szembeni küzdelem leghatékonyabb módja azok megelőzése. Ha mégis megtörténik a bántalmazás, akkor a rendőrök jogsértő magatartásának bizonyítására két lehetséges bizonyíték lesz elérhető: a sérülésekkel kapcsolatos orvosi bizonyítékok és a cselekményről készült felvételek. A mi kutatásunk ezért fektet ilyen nagy hangsúlyt a bizonyítási kérdésekre. A használt módszertan miatt, amelyben egy adott ország összpontszámának egy jelentős hányadát a bizonyítási rendszer eredményei adják, az eredményeinket lehet önbeteljesítő jóslatként is értelmezni: ha az összpontszám kb. 40%-át a bizonyítási kérdések határozzák meg, akkor nyilvánvaló, hogy az ebben a kategóriában jobb összpontszámot is fognak kapni, vagy egy jobb általános értékelést is. Azonban úgy véljük, indokolt volt ennek az aspektusnak ilyen meghatározó jelentőséget tulajdonítani, tekintettel, hogy milyen óriási hatással vannak a bizonyítási kérdések a bántalmazások megelőzésével és nyomozásával kapcsolatos rendszerekre. Talán nem véletlen, hogy az ebben a kategóriában legmagasabb pontszámokat kapott országok éppen azok, amelyek a legkevesebb 3. cikkel kapcsolatos problémáról számoltak be, és amelyekkel kapcsolatosan a legkevesebb ilyen jogsértést állapította meg az Emberi Jogok Európai Bírósága.

A kérdés persze felmerül: mitől függ az ilyen bizonyítási eszközök tényleges elérhetősége? A mi picit mintánk alapján úgy tűnik, hogy világos korreláció van egy konkrét eljárási szabály és a tényleges gyakorlat között. Konkrétan arról a korrelációról van szó, amely az állítólag jogsértő módon megszerzett bizonyítékok felhasználhatóságával kapcsolatos bizonyítási terhet meghatározó szabály, valamint a kép-és hangfelvételek készítésének gyakorlata között tapasztalható. Az a három ország kapta a legtöbb pontot ebben a kategóriában (Észak-Írország, Anglia és Wales, Cseh Köztársaság), amelyben a bizonyítási terhet az államon nyugszik (vagyis amelyekben az államnak kell bizonyítania, hogy nem került sor bántalmazásra, ha a gyanúsított azt állítja, hogy egy vallomást kényszer vagy fenyegetés hatása tette).

Úgy tűnik ezért, hogy kézzelfogható eredményeket lehet elérni azáltal, hogy a büntetőeljárási kódexek tartalmazzák azt a szabályt, hogy nem használható fel bizonyítékként egy vallomás, amennyiben az ügyészség ésszerű kétséget kizáró módon nem tudja bizonyítani, hogy a vallomást nem törvénysértő módon szerezték meg. Bár úgy tűnhet, hogy ez elsősorban egy preventív jellegű rendelkezés lenne, annak jelenősége van a bántalmazások esetében is, hiszen a szabály következtében a kamerákat olyan széles körben kezdik el használni (annak érdekében, hogy a hatóságok cáfolni tudják a bántalmazással kapcsolatos panaszokat), hogy a bizonyítással kapcsolatos nehézségek kisebb valószínűséggel fognak felmerülni egy bántalmazással kapcsolatos feljelentés esetében.

A kamerák használatának van egy másik oldala is, amivel kapcsolatban érdemes megfontolni új bizonyítási szabályok bevezetését. Több vizsgált országban arról számoltak be, hogy a rendőrök és a büntetés-végrehajtásban dolgozók jellemző gyakorlata, hogy azt állítják, az állítólagos bántalmazásokról készült felvételek valahogy nem érhetőek el. A belga jelentés szerint a rendőrök néha azt mondják, hogy a kérdéses esemény időpontjában nem működtek a kamerák, és sok esetben nem küldi meg a rendőrség a

felvételeket az azokat kérő ügyvédnek vagy bíróságnak, hanem az nyilatkozatot küldenek a felvételek tartalmáról. Magyarországon a bántalmazásos ügyekben eljáró ügyészek panaszkodtak arról, hogy a kamerák ideiglenes nem működtek, vagy a felvételeket már törölték akkor, amikor megkapták az azokkal kapcsolatos ügyészi megkeresést.

Mindezzel kapcsolatban érdemes megemlíteni, hogy a Cseh Legfelsőbb Bíróság – az EJEB gyakorlatára támaszkodva – azt mondta ki, hogy az állam felelősége azt bizonyítani, a keletkezett sérüléseket nem bántalmazás okozta, ezért ha a rendőrségi videofelvételek hiányosak és az események perdöntő részleteit nem tartalmazzák, akkor ez az állam terhére esik a bizonyítékok értékelése során.

A bizonyítási teherre vonatkozó ilyen speciális szabályt be lehetne vezetne annak érdekében, hogy a kamerák használatával kapcsolatos megteremtsük az intézményi érdeket. Azonban arról sem szabad megfeledkezni, hogy ez a fordított bizonyítási teher nem alkalmazható a bántalmazással vagy kínzással vádolt személyekkel szemben folytatott egyedi büntetőeljárásokban, mivel az sértené a büntetőjog alapvető elveit. Ezeket a megoldásokat az EJEB, és a Cseh Legfelsőbb Bíróság is kizárólag az állam ellen folyó eljárásokban alkalmazza. Ezért az ilyen megoldás bevezetésére csak a rendőrség mint jogi személy ellen folyó személyiségi jogi perekben van lehetőség, amelyek végső soron felelősek azon személyek emberi méltóságának és fizikai integritásának garantálásáért, akikkel szemben az állományába tartozók intézkednek. Azonban amint azt néhány példa mutatja (mint például az EJEB túlsúlyfoltással kapcsolatos pilot eljárásban megszületett ítéletei), a pénzügyi ösztönzők még politikai akarat hiányában is alkalmasak lehetnek arra, hogy az alapvető jogok tiszteletben tartását elősegítsék.

Az őrizetbe vett személyeket vizsgáló orvosok közül csak Észak-Írországbán rendelkeznek speciális igazságügyi ismeretekkel. Ezért elengedhetetlenül fontos lenne, hogy az egyébként nem az állítlagos bántalmazások sértettjei által választott orvosok olyan intézményi környezetben dolgozzanak, amely valószínűvé teszi, hogy a sérüléseket olyan módon rögzítsék, amelyeket a büntetőeljárásban bizonyítékként fel lehet használni, és amelyben az orvosok sérülések dokumentálása esetén az orvosi dokumentációt közvetlenül annak a szervnek továbbítsák, amely hatáskörébe tartozik a hivatalos személyek által elkövetett lehetséges bántalmazás nyomozása. Sajnos a legtöbb vizsgált országban egyik sem valósul meg.

Belgiumban, Bulgáriában, a Cseh Köztársaságban és részben Magyarországon is az orvosi vizsgálatot felületesnek minősítették, a dokumentáció bizonyító erejét gyengének, és ehhez a dokumentációhoz való hozzáférést problematikusnak. A sérülések lehetséges okaival kapcsolatos orvosi vélemény megjelenítése vagy tilos, vagy egyébként ritkán szerepel az orvosi iratokban, és az orvosok nem kötelesek az orvosi dokumentációt bántalmazás gyanúja esetén sem közvetlenül a nyomozóhatóságnak továbbítani, vagy ha létezik is ilyen kötelezettségük, annak ritkán tesznek eleget. A legbeszédesebb példa e körben Bulgária, ahol orvosi vizsgálatra általában ritkán kerül sor, de automatikus less akkor, ha egy fogvatartottat az egyik intézetből egy másikba szállítanak át. Ez azt bizonyítja, hogy a rendszerben dolgozók tudják, hogy a bántalmazásnak egy ilyen helyen jelentős valószínűsége van, és csak úgy tudják megvédeni magukat a másik helyen elkövetett bántalmazás miatt velük szemben indított eljárásoktól, ha a befogadás előtt minden sérülést rögzítenek. Hasonló példákról Magyarország tekintetében is beszámoltak.

A hét vizsgált ország közül egyedül Észak-Írországban készítene rendszeresen fotókat a sérülésekről. Ha figyelembe vesszük, hogy ehhez társul az igazságügyi szakértelem hiánya (ami nyilvánvalóan nem segíti az orvosokat abban, hogy a sérüléseket olyan módon írják le az orvosi dokumentációban, amelyre később egy igazságügyi orvosszakértő megalapozottan hagyatkozhat annak megítélése során, hogy vajon történhetett-e bántalmazás), akkor ez is csak súlyosítja az egyébként is meglévő bizonyítási nehézségeket a bántalmazásos ügyekben. Ezért indokoltnak tűnik megfogalmazni azt a javaslatot, hogy bármilyen látható sérülés esetén (vagy legalább akkor, ha az érintett maga is bántalmazásról számol be) kötelezővé kell tenni az orvosok számára a sérülésekről fényképfelvétel készítését.

9. 3. Az ügyvédhez és a harmadik személy értesítéséhez való jog

Az elég megdöbbentő, hogy ez a két "klasszikus" jog, amelyet olyan rendszeresen vizsgál és amely fontosságát mindig hangsúlyozza a CPT, ilyen kevéssé érvényesül négy országban az elemzett hét közül. Az ügyvédhez való hozzáférés szempontjából a következők a legproblémásabb területek:

- a jogi segítségnyújtási rendszer rossz minősége (Magyarország, Bulgária, Belgium),
- a védők késői értesítése (Cseh Köztársaság, Magyarország, Bulgária),
- a jog "kreatív" értelmezése és "innovatív" megoldások kifejlesztése a jogi kötelezettségek megkerülése céljából (lásd például a bolgár jelentést, amelyben írnak arról, hogy személyeket hosszabb időn keresztül anélkül tartanak fogva, hogy közölnék vele a gyanúsítást, ezzel meghosszabbítva azt az időt, amikortól kötelező biztosítani a védőhöz való hozzáférést),
- a védővel való konzultációra biztosított időtartam kifejezett korlátozása (Belgium és Franciaország), végül
- annak tilalma, hogy a védő nyilatkozatot tegyen a kihallgatás során (Belgium) vagy a védő teljes kizárása a kihallgatásról (Franciaország).

A harmadik személy értesítésének joga kevésbé problematikus, de nem gond nélküli terület. Magyarországon arról számoltak be, hogy az intézkedés alá vont személyeket alig engedik maguk felhívni a hozzátartozóikat, és ha az első hívás sikertelen, akkor semmi nem biztosítja azt, hogy még egy kísérletet tegyenek az értesítésre. A CPT 2015-ös jelentése fényében a probléma Bulgáriában rendszerszintűnek látszik. A cseh jelentésből pedig az olvasható ki, hogy a rendőrök általi értesítés tipikusan megtörténik, de nincs az értesítéssel kapcsolatos határidő megszabva, és az érintett személy viselkedésén múlik, hogy beszélhet-e a felhívott harmadik személlyel, ugyanis ezt a jogot ott sem biztosítják.

A körben ismét a részletes szabályok (gyakorlati útmutatók) hiányát kell hangsúlyozni, és szembeállítani az olyan szabályozással, amely kizárólag annyit mond, hogy a fogvatartott jogosult értesíteni egy harmadik személyt egy meghatározott időn belül. Angliában és Walesben szabály, hogy ha a megnevezett személy nem elérhető, akkor a fogvatartott másik két személyt is megjelölhet, és dokumentálni kell minden ezzel kapcsolatos kérést és hívást is. Ezzel szemben Magyarországon a jogszabály pusztán az értesítés kötelezettségét tartalmazza, anélkül, hogy részleteznék, azt hogyan kell

végrehajtani, ezért a kötelezettségnek akkor is eleget tesznek, ha a rendőr egyszer sikertelenül próbálja felhívni az érintett által megjelölt személyt.

9. 4. A nyomozást végző hatóság

Majdnem annyi megoldása van a bántalmazással kapcsolatos feljelentésekért felelős szerv vagy szervek intézményi státuszának, ahány országra kiterjedt a kutatás. A rendőrségnek mindig van valamilyen szerepe, de az olyan mértékben változatos képet nyújt, hogy a bántalmazással kapcsolatos ügyek rendszerében összehasonlíthatatlanná teszi a funkcióját.

Belgiumban a rendőri bántalmazások nyomozásáért a Committee P nevű szervezet felel, amely formálisan ugyan független, de amelynek nyomozati osztályán főként olyan rendőrök dolgoznak, akiket öt évre bíznak meg megújítható jogviszony keretében, vagy akiket olyan másik rendőri egységtől irányítottak ide szolgálatba, ahova a Committee P-nél végzett szolgálatot követően vissza is fognak térni. Hasonló problémára mutat rá a cseh jelentés, ahol egy intézményi reform egy formálisan független Általános Nyomozati Szervet hozott létre, amelynek alkalmazottai ugyanazok, akik korábban a Rendőrségi Felügyeletnél dolgoztak.

Érdekes megfigyelni, hogy Észak-Írországban hasonló reformot vittek véghez, ahol az Észak-Írországi Rendőrségi Ombudsmani Hivatal (Office of the Police Ombudsman for Northern Ireland [OPONI]) állították fel közel húsz éve, de a Hivatalban mindmáig sok nyomozó korábban rendőr volt – habár nem Észak-Írországban teljesítettek szolgálatot, illetve egy részük másik rendőri szervtől lett átirányítva. Ennek ellenére a cseh példával szemben ez nem okozott komoly problémákat az OPONI függetlenségének megítélése szempontjából. Ennek az eltérésnek egy lehetséges magyarázata az egyedülállóan erős politikai társadalmi akarat megléte Észak-Írországban arra, hogy véget vessenek a helytelen rendőri gyakorlatnak és a kínzás és bántalmazás rendszeres alkalmazásának. Megalapozottnak tűnik ezért az a következtetés, hogy ilyen katartikus társadalmi körülmények nélkül a nyugalmazott vagy más rendőri szervezeti egységektől átvett rendőrök alkalmazása nem egy kívánatos megoldás, mivel nyilvánvaló lojális viszonyulások léphetnek fel akkor is, ha a rendőr bántalmazások nyomozását másik rendőri szervtől érkezett rendőrök végzik.

Bulgáriában és Magyarországon az ügyészség hatáskörébe tartozik a bántalmazások ügyek nyomozása. Bulgáriában 2008-ig a katonai ügyészség látta el ezt a feladatot, amit követően a hatáskör az általános ügyészséghez került. Magyarországon hasonló változásra került sor a rendszerváltás idején (amit a demokratikus ellenzék azon meggyőződése eredményezett, hogy a nem-katonai ügyekben eljáró ügyészek majd szigorúbban fognak eljárni a katonai ügyészeknél azért, mert utóbbiak és a rendőrök között egyfajta kollegialitás tapasztalható a jogállásuk hasonlósága miatt). Azonban 2014-től a hatáskör visszakerült a katonai ügyészséghez. A magyar tapasztalat azt sugallja, hogy nincs nagy jelentősége a teljesítmény vagy a bántalmazás sértettjeinek bizalma szempontjából annak, hogy az ügyészek a katonai vagy civil státuszban nyomoznak. Amint arra a Magyar jelentés utal, a rendőrség és az ügyészség közötti szoros kapcsolat (egy tipikus ügyben a rendőrség által végzett nyomozás alapozza meg az ügyészek bíróság előtti vádképviselését), és az általuk betöltött szerepek hasonló percepciója ("a rossz fiúkat rács mögé juttatni") úgy tűnik, hogy egyfajta bajtársi-kollegiális érzést alakít

ki a két szervezet tagjai között, ami semlegesíti a két szervezet tényszerűen fennálló intézményes függetlenségét.

Az igazságszolgáltatási szervek saját szerepfelfogása nemcsak a rendőri visszaélések hatékony nyomozásának képezi akadályát, de úgy tűnik, hogy annak komoly hatása van az ilyen jogsértések szankcionálására is.

9. 5. A jogsértések következményei

Az összehasonlító tanulmány egyik legkiábrándítóbb megállapítása az, hogy a rendőri bántalmazások miatt kiszabott büntetések nincsenek arányban az ilyen bűncselekmények súlyával.

Észak-Írország ebből a szempontból is kivétel, de egy sajátos kivétel: mivel súlyos rendőri bántalmazással kapcsolatos eset az elmúlt évtizedben nem is volt, ezért nincs elemezhető büntetékiszabási gyakorlat sem.

A belga jelentés végkövetkeztetése az, hogy "ténylegesen szinte teljes büntetlenséget élveznek azok a rendőrök, akik jogellenes alkalmaznak erőszakot". Bulgáriában a 2000-2015. között folyt 1099 fegyelmi eljárás közül 121 végződött valamilyen szankció alkalmazásával, ezek közül mindössze 18 szolgálati viszony megszüntetésével, míg az ebben az időszakban büntető bíróságok által bűnösnek talált 129 rendőr közül csak 28 esetében szabtak ki végrehajtandó szabadságvesztést. A bűnösnek talált rendőrök továbbra is rendőrként szolgálnak tovább. Hasonló számokról és tapasztalatokról számol be a francia és a magyar jelentés is. Még az angol jelentés is azt tartalmazza, hogy "még akkor is, ha az IPCC bűncselekmény elkövetését állapítja meg, 1990. óta halált okozó rendőri intézkedések esetében is csak szembetűnően kis számban indult meg büntetőeljárás súlyos bűncselekmény miatt (szándékos vagy gondatlan emberölés) és/vagy olyan vizsgálat, amely azt állapította volna meg, hogy a halál okozása jogsértő volt". Ez azt mutatja, hogy még egy olyan ország is képes szélsőséges esetekben rossz eredményeket produkálni, amely egyébként magas pontszámot kapott a mi értékelésünkben. Ezt pedig később külön érdemes lehet kutatni.

Szigorúan jogi szempontból érdemes megemlíteni, hogy ha kínzás, vagy embertelen vagy megalázó bánásmód megállapítására került sor, akkor az EJEB gyakorlata szerint büntetőjogi szankciót kell kiszabni.³ Ezért érdemes lehet tesztelni néhány olyan esetet, amikor a megállapított bántalmazás formálisan büntetőjogi de egyébként nagyon enyhe (pl. pénzbüntetés vagy megrovás) szankcióval jár, hogy kiderüljön, hogy a szolgálati viszony megszüntetésének vagy a szabadságvesztésnél enyhébb szankciónak a hiánya a kínzás vagy bántalmazás esetén sérti-e az EJEE 3. cikkének eljárási követelményét.

Ami a büntetékiszabási gyakorlat szociológiai oldalát illeti, nagyon érdekes volt látni, hogy a rendőrök által elkövetett más természetű bűncselekményeket szigorúbban büntetik, mint a bántalmazást.

A magyar Legfőbb Ügyészség fogvatartási intézmények felügyeletéért felelős osztályának egyik éves jelentésében az szerepel, hogy a pénzbírságnál súlyosabb szankciók csak a rendőri korrupció esetén jellemzőek, a bántalmazásos ügyekben nem.

3 Lásd: Jean-François Akandji-Kombe: Positive obligations under the European Convention on Human Rights, pp 33-37.

Ez hasonló a belga jelentés azon megállapításához, mely szerint a Committee P visszatérő jelleggel állapítja meg, hogy a fegyelmi eljárások során súlyosabban és szinte kizárólag olyan cselekmények miatt büntetnek, amelyeket a rendőr szolgálaton kívül követett el, vagy amelyek szakmai kötelességsértéssel kapcsolatosak, míg a hivatali visszaéléseket, amelyeket értelemszerűen szolgálatban követnek el, nem megfelelően büntetik (pl. fegyelmi büntetést mindössze 6 esetben szabtak ki azon 39 eset közül (15%), amelyben a bíróság megállapította a bántalmazást, szemben a közel 60%-os aránnyal az okirathamisításos ügyekkel.)

Ehhez hasonlóan a francia jelentés is úgy szól, hogy „a Belügyminisztérium sokkal szigorúbban jár el a belső szabályok megsértése, mint rendőri erőszak esetén”, és hogy „a rendőrökkel szemben alkalmazott szankciók fordítottan arányosak a cselekmények súlyával. Így például a rendőrökkel szemben nagyobb valószínűséggel szabnak ki szankciót a rendőri igazolványuk elvesztésért, mint jogellenes erőszakért”.

Ezen példák mindegyike azt mutatja, hogy sok társadalomban (ebbe beleértve magát a jogi szakmát gyakorlókat is) úgy tűnik, van egyfajta „megértés” a rendőri erőszakkal kapcsolatban, egyfajta elfogadása ennek a jelenségnek a „munka velejárójaként” (szemben például a korrupcióval). Ez legvalószínűbben a rendőrség szerepéből fakad (a társadalmi rend és a közbiztonság fenntartása, amivel megvédi a társadalmat a deviáns egyénektől) és abból, hogy az ilyen cselekmények jellemző áldozatait – legalábbis a gyanú szerint – társadalmi normákat sértettek meg, bűncselekményeket követtek el. Annak ellenére, hogy a jogellenes rendőri erőszakot tiltó szabályokat magasan képzett jogászok alkalmazzák a nyomozás, a vádképviselet és az ítélező tevékenység során, úgy tűnik, hogy ettől az alapvető percepciótól nem lehet megszabadulni (kivéve az olyan kivételes helyzeteket vagy jelentős kataklizmákat, mint amilyen Észak-Írország esete) – és ez nemcsak a kevésbé fejlett demokráciákra érvényes megállapítás, hanem az olyan megszilárdultakra is, mint Franciaország és Belgium.

Ennek a felismerésnek nagyon jelentős következménye van a javasolt megoldásokra is. Ha igaz az a megállapítás, hogy a rendőrségnek egy nagyon mélyen gyökerező és majdnem archetipikus percepciójával van dolgunk, amely szerint a rendőrök a „jó fiúk”, akik felhatalmazással bírnak arra, hogy az általuk szükségesnek ítélt módon járjanak el a társadalmi rendet veszélyeztető „rossz fiúkkal” szemben, akkor olyan megoldási módokat kell keresnünk, amely a rendőrségen (és talán a rendszer egyéb szereplőin, mint az ügyészség) belül intézményi önérdékké teszi az aránytalan erőszak alkalmazását. A bizonyítási teher megfordítása az olyan vallomások felhasználhatóságával kapcsolatban, amelyekkel kapcsolatban felmerül a jogellenes nyomásgyakorlás gyanúja, és amikor a kamerafelvételek valamiért használhatatlanok lettek az eljárásban, alkalmasok lehetnek az ilyen intézményi önérdék generálására. Ezen kívül a nagyon részletes gyakorlati útmutatók bizonyos „gyanús” helyzetekre (mint a kényszerítő eszközök alkalmazása) részben korlátozhatja a felhatalmazás terjedelmét és nehezebbé teheti azon intézmények számára, hogy „elfordítsák a tekintetüket”, amelyeket azért hoztak egyébként létre, hogy a rendőri intézkedések jogszerűségét felügyeljék, és megnehezítheti azt is, hogy a tolerálható magatartások körébe soroljanak olyan magatartásokat, amelyek egyébként sérthetik a megalázó bánásmód tilalmát.

9. 6. Az adatok hozzáférhetősége

Az elemzésünk utolsó szempontja a vizsgálat rendszerekkel kapcsolatos különböző adatok hozzáférhetősége. Az eredmények eléggé kiábrándítóak. Angliától és Észak-Írországtól eltekintve nem volt más olyan ország az általunk vizsgáltak között, amelyek rendszeresen gyűjtenek és tesznek közzé releváns információkat, aki pedig nélkülözhetetlen, ha akár az aktuális helyzetről akarunk teljes képet kapni, akár az időbeli trendeket akarjuk elemezni a bántalmazásokkal kapcsolatos feljelentések, nyomozások és bírósági vagy fegyelmi gyakorlat kapcsán. Belgiumban, Bulgáriában és Franciaországban egyáltalán nincsen releváns és elégséges adatgyűjtés, a Cseh Köztársaságban és Magyarországon pedig vagy nem rendszeres, vagy nem nyilvános az adatgyűjtés. Ez pedig bármilyen monitoringot vagy rendszerszintű elemzést nagyon megnehezít és egyben időigényessé tesz, ami egyértelműen akadályozza azt, hogy a témáról őszinte diskurzus folyhasson.

10. Javaslato

A következtetések alapján megfogalmazható néhány javaslat is, amely a bántalmazásokkal kapcsolatos nyomozások hatékonyságát, valamint a különböző országok értékelését és összehasonlítását elősegítheti.

1. Valóban független nyomozati szervek bevezetése, abban az értelemben, ahogy a fogalmat az EJEK használja (Jordan v UK [2001] 24746/94): Ahhoz, hogy egy állami szereplő által elkövetett jogsértő emberöléssel kapcsolatos nyomozás hatékony legyen, általánosságban szükségesnek tekinthető, hogy a nyomozásért felelőst és azt ténylegesen végző személyek függetlenek legyenek azoktól, akik a vizsgált ügyben érintettek lehetnek. Ez nemcsak a hierarchikus vagy intézményes kapcsolatok hiányát jelenti, hanem gyakorlati függetlenséget is". A gyakorlati függetlenség pedig a nyomozó hatóságok részéről eljáró személyek tényleges magatartása alapján ítéltető meg.
2. Rendszeres, átfogó, állam által működtetett olyan adatgyűjtés bevezetése, amely nyilvánosan elérhető, elengedhetetlen ahhoz, hogy a bántalmazásokkal kapcsolatos helyzetről valós képet kapjunk egy adott ország vonatkozásában.
3. A „gyanús” helyzetekkel (mint a kényszerítő eszközök alkalmazása) kapcsolatos részletes gyakorlati útmutatók bevezetése a rendőrség korábbi esetei és tapasztalatai alapján annak érdekében, hogy a rendőrök és a panaszok vizsgálatát végző személyek számára segítségül szolgáljanak, egyben támpontként az érintett egyének számára annak megítélésére, hogy egy panasz benyújtása megalapozott-e és van-e esélye annak, hogy annak helyt adjanak
4. Minden államban olyan büntetőeljárás szabály elfogadása, amely alapján ki kell zárni a bizonyítékot minden olyan esetben, ha az állam nem tudja bizonyítani, hogy azokat nem kényszer vagy fenyegetés útján szerezték meg.
5. A kamerák használatának az általános és kötelező előírása, a rendőri egyenruhán hordott és a rendőrautókba telepített kamerák ösztönzése, és annak engedélyezése, hogy az állampolgárok a saját kameráikkal felvegyék a rendőri intézkedéseket.
6. Fordított bizonyítási teher bevezetése azon kártérítési ügyekben, amelyekben a bántalmazás ésszerű gyanúja felmerült és az elfogadható magyarázat nélkül megsérült vagy elveszett kamerafelvételekkel tisztázhatók lennének az eset körülményei.
7. Annak biztosítása, hogy a kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód lehetséges sértettjeit igazságügyi ismeretekkel rendelkező orvosok vizsgálják meg, és annak kötelezővé tétele, hogy az orvosok továbbítsák a megállapításaikat a nyomozásra hatáskörrel rendelkező hatóságnak abban az esetben, ha az orvosi megállapításaik alapján van bántalmazásra utaló jel. Elő kell írni azt is, hogy a látható sérülésekről az orvosok fényképet készítsenek (legalább azokban az esetekben, amikor az érintett bántalmazást panaszol).
8. Egyértelművé kell tenni a jogi szabályozásban, hogy a rendőri intézkedések civilek által rögzíthető.

9. Biztosítani kell, hogy a rendőri intézkedésekkel szembeni jogorvoslat lehetőségéről az érintettek könnyen érthető formában kapjanak tájékoztatást.
10. Olyan jogi szabályokat és gyakorlati megoldásokat kell bevezetni, amelyen biztosítják a „bejelentők (whistle blowerek)” hatékony védelmét, vagyis azon rendőrökét, akik a saját szervezetükön belül tapasztalt szabálytalanságokról szeretnének bejelentést tenni.
11. Maradéktalanul biztosítani kell a védőhöz való hozzáférést és a harmadik személy értesítésének jogát. Részletes gyakorlati útmutatókat és a jogokról szóló, könnyen értelmezhető tájékoztatókat kell kidolgozni az érintett rendőrök és állampolgárok jobb tájékoztatása érdekében.
12. Annak előírása, hogy a bántalmazás miatt elítélt hivatalos személyekkel szemben a bűncselekményekkel arányos büntetést szabjanak ki, és hogy az ilyen személyek szolgálati viszonyát kötelező jelleggel meg kell szüntetni.
13. További, alapos kutatásokat kell végezni a bántalmazásokkal kapcsolatos bírósági gyakorlat tárgyában.
14. Stratégiai pereket kell indítani az EJEB előtt annak tesztelésére, hogy az enyhe szankciók összhangban vannak-e az EJEE 3. cikkének eljárási követelményével.

11. Mellékletek

11. 1. I. melléklet – A standardizált kérdőív és a hipotetikus eset

11.1.1. A büntető igazságszolgáltatási rendszer és a rendőrséggel kapcsolatos szabályok áttekintése

1. A büntető igazságszolgáltatási rendszer rövid bemutatása (a büntetőeljárás legtipikusabb jellegzetességei az adott országban és a változás irányai 2000 óta, kb. 500 szó terjedelemben)
2. A rendőrséggel kapcsolatos szabályozás rövid bemutatása (a rendőrség felépítése, a rendőrségi eljárásokra vonatkozó alapvető elvek és a rendőrök kötelezettségei)
3. A hivatalos személyek által elkövetett visszaélésekre vonatkozó szabályozás bemutatása (a bántalmazás és a kínzás kriminalizálása, szankciók)
4. Megelőző intézkedések és kapcsolódó megoldások (elemzés a nemzetközi sztenderdek figyelembevételével)
5. A bántalmazás és a kínzás szankcionálására szolgáló mechanizmusok rövid bemutatása (pl. büntetőeljárás, polgári jogi eljárás, panasz eljárás, fegyelmi eljárás, bizonyíték kizárása)
6. Speciális felügyeleti szerv (ha van ilyen)

11.1.2. A rendőri bántalmazással és a kínzással kapcsolatos gyakorlati tapasztalatok az adott országban

11.1.2.1. Statisztikai adatok

1. Regisztrált bántalmazási és kínzásos esetek (bántalmazás, kényszervallatás, jogellenes fogva tartás, kínzás, vagy más releváns bűncselekmények) száma, éves bontásban 2000 óta, vagy egy későbbi időponttól
2. A bántalmazás és a kínzás miatt indult nyomozások kimenetelével kapcsolatos statisztikai adatok
3. Váderedményesség
4. Bántalmazás esetén alkalmazott szankciók
5. Elkövetők száma
6. Jelentős ügyek vagy bírósági döntések

11.1.2.2. A jogi szabályozással és a gyakorlattal kapcsolatban felmerülő kritikák; speciális kérdések

(A Kínzást és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmódot vagy Büntetést Megelőzni Hivatott Európai Bizottság, valamint más nemzetközi vagy hazai szervek jelentései, az Emberi Jogok Európai Bírósága előtti vagy hazai ügyek, statisztikák, elemzések, tanulmányok, stb. alapján. Véleményét támassza alá hivatkozásokkal!)

11.1.2.2.1. A sértett eljárásjogi helyzete

1. Felmerül valamilyen aggály a rendőri bántalmazások sértettjeinek eljárásjogi helyzetével kapcsolatban? (Pl. olyan jogok, amelyek meg kellene, hogy illessék a sértetteket, de nem illetik meg őket, vagy az egyébként megfelelő jogi szabályozás gyakorlati alkalmazásával kapcsolatos hiányosságok)

11.1.2.2.2. A kínzás és bántalmazás miatt indult nyomozások

1. Felmerül bármilyen kritika a bántalmazási esetek kivizsgálásának függetlensége kapcsán? Amennyiben igen, fejtse ki ezeket az aggályokat!
2. Véleménye szerint abban az esetben, ha a nyomozó hatóság nem folytat le alapos nyomozást, az elérhető egyéb, a sérelem orvosolására szolgáló utak hatékony lehetőséget biztosítanak a sértett számára arra, hogy elérje az elkövetők megbüntetését? Ha nem, mi ennek az oka?
3. Van olyan jogszabályi rendelkezés, amely megtiltja vagy korlátozza a pszichés kínzást (pl. a kínzással vagy azzal való fenyegetést, hogy ha nem tesz a terhelt vallomást, akkor elrendelik az előzetes letartóztatását)?
4. Tipikusan milyen hosszú ideig tart a teljes jogi eljárás (attól a naptól kezdve, hogy megindul a büntetőeljárás azokkal a hivatalos személyekkel szemben, akik a sértett állítása szerint bántalmazták vagy megkínzották őt, a jogerős bírói döntés meghozataláig)?

11.1.2.2.3. Orvosi vizsgálat és orvosi dokumentáció

1. Köteles a rendőrség és a büntetés-végrehajtási intézet megvizsgálni a fogvatartottakat a befogadásuk során, vagy erre csak panasz/kérelem esetében kerül sor?
2. Felmerül bármilyen kritika azoknak az orvosi vizsgálatoknak a színvonalával kapcsolatban, amelyeket a rendőrség fogva tartást fogyanatosító intézményeibe való befogadáskor végeznek, vagy amelyekre a büntetés-végrehajtási intézetben való fogva tartás során kerül sor? Amennyiben igen, fejtse ki az ezzel kapcsolatban felmerülő aggályokat!
3. Mi a sértetteket megvizsgáló orvosok státusza? Érte bármikor kritika a sértetteket megvizsgáló orvosok státuszát? Ha igen, mi volt a kritika indoka?
4. Van lehetőség arra, hogy a sértett azt kérje, hogy egy általa választott orvos vizsgálja meg? Mi a független orvosok által végzett vizsgálatok aránya?
5. Amennyiben van lehetőség arra, hogy a sértettet a saját választása szerinti orvos vizsgálja meg, bizonyítható vagy megállapítható-e, hogy az ilyen vizsgálatok színvonala jobb, mint a rendőrség vagy a büntetés-végrehajtás által alkalmazott orvosok által végzett vizsgálatoké?
6. Részesülnek az orvosok speciális képzésben annak kapcsán, hogy hogyan dokumentálják a sérüléseket egy lehetséges vagy állítólagos bántalmazás esetében? (ti. tudják az orvosok, hogy mely tényezőket kezeli majd releváns információként egy igazságügyi orvosszakértő, az ügyészség vagy a bíróság?)

11.1.2.2.4. A sértett általi vádképviselet

1. Felléphet a sértett „ügyészként” bizonyos körülmények fennállása esetén? (Az ezzel kapcsolatos alapvető szabályok az 1.5. pont alatt részletezendők.) Milyen gyakran élnek ezzel a speciális, a sérelem orvoslására szolgáló lehetőséggel?
2. Van különbség a váderedményesség tekintetében azon ügyek között, amelyekben az ügyész képviseli a vádat, illetve amelyekben pótmagánvádló képviseli a vádat?
3. Vannak olyan jogkörök vagy jogok, amelyekkel a létező jogköreintúl a pótmagánvádlónak rendelkeznie kellene?

11.1.2.2.5. Jogkövetkezmények

1. Folytathatja-e rendőrként a munkáját az, akinek kimondták a bűnösségét egy bántalmazást magában foglaló büncselekmény tekintetében?
2. Felmerül bármilyen kritika a bántalmazásos vagy kínzásos ügyekben jellemzően alkalmazott szankciók súlyosságát illetően?

11.1.3. Areleváns jogszabályi rendelkezések elemzése egy hipotetikus eset tükrében

A hipotetikus eset tényállása

A sértettet este 10 órakor, motorozás közben állították meg a rendőrök személyazonosságának megállapítása és véralkohol-vizsgálat céljából. A sértett azt bizonygatta, hogy nem vétett a közlekedési szabályokkal szemben, és így a rendőröknek nincs joguk intézkedni vele szemben. A rendőrök azt mondták neki, hogy ha nem hajtja végre az utasításait, akkor kényszerítő eszközt fognak alkalmazni vele szemben, és beviszik a rendőrségre. A sértett erre azt válaszolta a rendőröknek, hogy aláveti magát a véralkohol-vizsgálatnak, ha egy barátja, egy korábbi rendőr megerősíti, hogy annak elvégzésére a rendőröknek jogsértés alapos gyanúja nélkül is joguk van. A sértett arrébb lépett és megpróbálta mobiltelefonon felhívni a szóban forgó jogászt, amikor „A” rendőr elkezdett agresszívan viselkedni, és megrúgta a sértettet. „B” rendőr először megpróbálta lehűteni kollégáját.

Ekkor a sértett az egyik rendőr felé rúgott, majd megpróbált elfutni, és miközben menekülni próbált, félrelökte „A” rendőrt. „A” rendőr a földre esett, míg „B” rendőr üldözőbe vette a sértettet, és végül sikerült megállítania úgy, hogy megragadta a ruhájánál fogva. A két rendőr a földre kényszerítette a nekik ellenálló sértettet, és megbilincseltek. Miután a földre került, ütni kezdték. A „B” rendőr által hívott erősítés is megérkezett, akik csatlakoztak a sértett ütlegetéséhez és rugdosásához. Egy rendőr a sértett hátába térdelt, míg egy másik a sértett nyakához szorította a gumibotját, így összepréselve a torkát. A sértett elvesztette az eszméletét. Végül a sértettet bevitték a rendőrségre. A rendőrautóban egy-egy rendőr ült mellette mindkét oldalán, akik a rendőrségig vezető 15 perces autópályán során időről időre pofon vágták.

A rendőrségen véralkohol-vizsgálatnak vetették alá a sértettet, akinek a véralkoholszintje a jogszabályban meghatározott határérték felett volt. A sértettet reggelig őrizetbe vették. Az éjszaka közepén levitték a rendőrségi épület alagsorába, ahol két rendőr megpofozta és megütötte, majd visszavitték a zárkájába. Másnap reggel ittas járművezetés és hivatalos személy elleni erőszak kísérlete gyanújával hallgatták ki. A sértettet kihallgató

rendőr nem azok közé tartozott, akik megverték. A kihallgatást követően a sértettet szabadlábba helyezték.

A sértettnek a következő sérülései keletkeztek: zúzódás és hematóma az arca jobb oldalán, egy másik a jobb szeme fölött, egy harmadik pedig a jobb térdhajlatában, számos horzsolás és zúzódás a mellkasán és a hasán, és agyrázkódástis szenvedett. A sértett eljárást akar indítani a rendőrök ellen a bántalmazás miatt.

Az alábbi kérdések alapján vázolja fel a rendőri bántalmazás miatt induló nyomozás legvalószínűbb menetét az adott országban. Minden kérdés esetében vázolja fel a legfontosabb jogszabályi rendelkezéseket, és jelezze, hogy a nyomozás legvalószínűbb menete ezeken a jogszabályi rendelkezéseken alapulna-e, illetve hogy mi a gyakorlat (utóbbi lehet a jogszabályokkal összhangban vagy lehet azokkal ellentétes). Amennyiben lehetséges, válaszában jogszabályi alapját tüntesse fel lábjegyzetben.

11.1.3.1. A rendőri intézkedés rögzítése

1. Készülne felvétel az utcán végrehajtott rendőri intézkedésről (arról, hogy a sértettet megállítják és elfogják) pl. testkamerával vagy a rendőrautó fedélzeti kamerájával?
2. Készülne felvétel arról, hogy mi történt a rendőrautóban?
3. Készülne felvétel arról, hogy mi történt a rendőrségi fogdán vagy a rendőrség épületének más részein?
4. Készülne felvétel a kihallgatásról?
5. Jogában állna-e külső szemlélőknek (pl. az utcán a járókelőknek) felvételt készíteni a rendőri intézkedésről a mobiltelefonjukkal vagy más erre alkalmas eszközzel? Lenne erre joga az eljárás alá vont személynek?
6. Mindegyik fenti típusú felvételre vonatkozó kérdés: a rendőrök bármikor kikapcsolhatnák a kamerát? Ha készülne felvétel, milyen hosszú ideig tartanak meg azt, kikérhetné-e a bántalmazást kivizsgáló hatóság, és a sértett akadálytalanul hozzáférhetne-e ahhoz?

11.1.3.2. Orvosi vizsgálat és orvosi dokumentáció

1. Minden esetben megvizsgálná egy orvos a sértettet a befogadáskor vagy bármely más későbbi időpontban? (Pl. mi történik, ha a sértett azt állítja, hogy a kihallgatása közben megverték?)
2. Ezt kérnie kellene a sértettnek, vagy kötelező a vizsgálat?
3. Ha sor kerülne orvosi vizsgálatra, azt a rendőrség alkalmazásában álló orvos végezné, vagy egy független, civil egészségügyi intézmény? Kérhetné a sértett, hogy egy civil orvos vizsgálja meg, vagy hogy szállítsák el egy civil kórházba a vizsgálat elvégzése érdekében?
4. Jelen lenne valaki a rendőrség részéről a vizsgálaton? Ha igen, azok a rendőrök lennének jelen, akik elfogták a sértettet, vagy más rendőrök? Lenne a sértettnek vagy az orvosnak joga arra, hogy azt kérje: a sértettet kísérő rendőrök maradjanak látótávolságon vagy hallótávolságon kívül?

5. Ha sor kerülne orvosi vizsgálatra, rákérdezne az orvos a sérülések okára, és valószínű-e, hogy pontosan rögzítené a sérüléseket?
6. Rögzítené az orvos, hogy véleménye szerint mi a sérülés legvalószínűbb oka, ha az eltér attól, amit a sértett állít (pl. ha a sértett fél elmondani, hogy mi történt)?
7. Készítené fényképeket az orvos vagy a megfelelő bűnüldöző szerv egy másik tagja a sértett sérüléseiről?
8. Továbbítaná az orvos az orvosi dokumentációt az ügyésznek (vagy a rendőri bántalmazások kivizsgálásáért felelős bármely egyéb szervnek), ha
 - a) a sértett azt állítaná, hogy bántalmazták?
 - b) az orvos sérüléseket észlel, de a sértett nem panaszkodik bántalmazásra?
9. Kapna a sértett másolatot az orvosi dokumentációról? Ha igen, azt ingyen bocsátaná a rendelkezésére?
10. Benyújthatna a sértett olyan szakvéleményt, amit általa megbízott szakértők készítettek, vagy csak a nyomozó hatóság által kirendelt szakértő által készített véleményt veszik figyelembe az eljárás folyamán?
11. Az igazságügyi orvosszakértői vélemény döntő lenne a bírósági döntés szempontjából? Tí.ahhoz, hogy a bíróság elítélje a terheltet, megkövetelik a szakértőtől, hogy megállapítsa, hogy az, amit a sértett arról mondott, hogy hogyan keletkeztek a sérülései, minden kétséget kizáróan igaz, vagy elegendő, ha az igazságügyi orvosszakértői vélemény szerint lehetséges, hogy a sértett által előadottak igazak?
12. Indulhatna-e büntetőeljárás a sértett ellen (pl. „hamis vád” miatt) azért, mert azt mondta az orvosnak, hogy bántalmazták, de a megvádolt rendőröket felmentik vagy a nyomozást bizonyíték hiányában megszüntetik?

11.1.3.3. Ügyvédhez való jog

1. Lenne a sértettnek joga ügyvédhez a rendőrség általi fogva tartása alatt?
2. A sértett ügyvédje jelen lenne a sértett gyanúsított kihallgatásán az első pillanattól kezdve?
3. Van olyan szabály, amely előírja, hogy az ügyvéd a tervezett kihallgatásról való értesítése és a kihallgatás megkezdése között minimum mennyi időnek kell eltelnie?
4. Megvárnák a rendőrök, hogy megérkezzen a védő, mielőtt elkezdik a kihallgatást?
5. Lenne a sértettnek lehetősége arra, hogy konzultáljon az ügyvédjével a kihallgatás megkezdése előtt?
6. Valószínű-e, hogy az ügyvéd tenne bármilyen lépést a sértett bántalmazásra vonatkozó panaszra kapcsán (ragaszkodna-e ahhoz, hogy azt jegyzőkönyvezzék, készítené-e fényképeket, tenne-e feljelentést a hatáskörrel rendelkező hatóságnál, stb.)?
7. Lenne bármilyen eltérés az eljárás menetében a fentiek vonatkozásában attól függően, hogy az ügyvéd meghatalmazott vagy kirendelt ügyvéd?

11.1.3.4. Egy harmadik személy értesítéséhez való jog

1. Értesítenének egy harmadik személyt arról a tényről, hogy a sértettet őrizetbe vette a rendőrség? Ha igen, ki hívná fel ezt a harmadik személyt, a rendőrség vagy a sértett?
2. Mi lenne a harmadik személy értesítésének határideje? Mi történne, ha a sértett által megjelölt harmadik személy nem lenne elérhető?

11.1.3.5. A bántalmazás miatt indult nyomozás

1. Milyen módokon indulhatna el a nyomozás abban az esetben, ha a sértett azt állítja, hogy bántalmazták? (Pl. az orvos megküldené-e az orvosi dokumentációt a hatáskörrel rendelkező hatóságnak, indítana-e az ügyvéd eljárást, jelentené-e az bántalmazást a sértettet gyanúsítottként kihallgató rendőr a feletteseinek vagy az ügyészségnek, stb.?)
2. Melyik állami szerv vizsgálná ki az állítólagos bántalmazást (rendőrség, ügyészség, az ügyészség egy speciális egysége, egy speciális bíró, egy speciális független szerv, stb.)? Ha a bántalmazás kapcsán nyomozást folytató hatóság szerepe, hatásköre vagy függetlensége kapcsán felmerül bármilyen speciális jellegzetesség, azt fejtse ki!
3. Amennyiben a bántalmazást egy speciális szerv vizsgálná ki, folytathatna nyomozást az ügyben más nyomozó hatóság is bizonyos körülmények fennállása esetén? Amennyiben igen, az általa beszerzett bizonyítékokat felhasználhatná az ügyészség/bíróság?
4. Lenne jogorvoslati lehetőség az ellen a döntés ellen, amely szerint a rendőrök ellen nem szükséges büntetőjogi úton fellépni?
5. Azzal, hogy panaszt tesz a rendőr ellen, kockáztatja azt a sértett, hogy a rendőrök azzal fogják vádolni, hogy erőszakot alkalmazott velük szemben?

11.1.3.6. A sértett eljárásjogi helyzete

1. Lenne a sértettnek eljárásjogi státusza a rendőrök ellen indított büntetőeljárásban? Amennyiben igen, milyen jogai lennének a sértettnek?
2. Ha a sértett egy sérülékeny csoporthoz tartozik, speciális körülmények között hallgatnák meg?
3. Jogosult lenne a sértett bármilyen védelemre (ki férhetne hozzá a sértett az ügy irataiban rögzített személyes adataihoz; mi történik, ha ténylegesen fennáll a veszélye annak, hogy az elkövetők megtorolják, hogy eljárást indított ellenük; stb.)?

11.1.3.7. A sértett általi vádképviselet

1. Lenne lehetősége a sértettnek arra, hogy „magánvádlóként” lépjen fel a rendőrök ellen?
2. Amennyiben igen, milyen jogszabályi feltételek mellett lenne erre lehetősége?
3. Amennyiben van lehetőség arra, hogy a vádat a sértett képviselje, ennek előfeltétele, hogy a rendőröket formálisan meggyanúsítsák a büntetőeljárás során, vagy a sértett saját maga is kezdeményezheti büntetőeljárás megindítását ellenük?

Van a bűncselekmény minősítésének jelentősége abból a szempontból, hogy a terhelt felléphet-e pótmagánvádlóként? (pl. Magyarországon egybűncselekmény elkövetésével hamisan vádolt személy nem léphet fel magánvádlóként, azon az alapon, hogy a hamis vád szankcionálásának elsődleges célja az igazságszolgáltatási rendszer, nem pedig a hamisan vádolt személy védelme.)

4. Amennyiben van lehetőség arra, hogy a vádat a sértett képviselje, kötelező a jogi képviselet? Jogosult lenne a sértett ingyenes jogi segítség igénybevételére? Amennyiben igen, milyen feltételek mellett?
5. Amennyiben van lehetőség arra, hogy a vádat a sértett képviselje, szembesülne-e bármilyen nehézséggel a vádat képviselni kívánó sértett, pl. szűk határidőkkel?
6. Lennének releváns különbségek a közvádlóként eljáró ügyész és a magánvádlójogai között?
7. A vád képviseletén túl milyen, a sérelem orvosolására szolgáló utak állnak még nyitva a sértett előtt?

11.1.3.8. Bizonyítási kérdések

(Amennyiben az alábbiak tekintetében eltérés van azon eljárások között, amelyekben a vádat a sértett képviseli, illetve amelyekben az ügyész jár el, jelezze!)

1. Megkövetelnék az ügyben érintett rendőröktől, hogy jelentést írjanak a rendőri intézkedésről, illetve a kényszerítő eszközök használatáról?
2. Felhasználhatóak lennének ezek a jelentések bizonyítékként a rendőrök ellen indított büntetőeljárásban? Amennyiben igen, „bizonyító erejükét” tekintve lenne bármilyen különbség e jelentések és a sértett által felhozott bizonyítékok között?
3. Meghallgatnák tanúként a bántalmazásban érintett rendőröket?
4. Szembesítenék a büntetőeljárás során egymással a sértettet és a rendőröket? (Feltehetően a sértettnek és a rendőröknek kérdéseket az ellenérdekű fél?)
5. Tartanának felismerésre bemutatást az ügyben? Személyes vagy fényképes felismerésre bemutatásra kerülne sor?
6. Meghallgatnák tanúként azokat az orvosokat, akik megvizsgálták a fogva tartott sértettet?
7. Lenne joga a sértettnek arra, hogy javaslatot tegyen az eljárás során más tanúknak felteendő kérdésekre?
8. Mi történne, ha a sértett azt állítaná, hogy bántalmazták annak érdekében, hogy beismerő vallomást tegyen? A sértett ellen a rendőrök elleni erőszak miatt indított büntetőeljárásban az, hogy a sértettet állítása szerint a rendőrök bántalmazták, releváns lenne-e olyan szempontból, hogy a kihallgatásának eredményét kizárják-e a bizonyítékok közül, vagy hogy milyen súllyal veszik azt figyelembe? (E kérdés megválaszolásakor tegye fel, hogy a sértett a kihallgatása során beismerte a rendőrök elleni erőszakot.)
9. Van releváns különbség az olyan eljárások között, amelyekben egy rendőrt vádolnak egy terhelt bántalmazásával és amelyekben egy terheltet vádolnak rendőrök elleni erőszakkal (pl. magasabb bizonyítási küszöb, különbség a büntetés/szankció tekintetében, stb.)?

11.1.3.9. Következtetések

Jelölje meg, mi működik jól és mi működik rosszul az adott jogrendszerben a rendőri bántalmazások kivizsgálása kapcsán, ti. hogy mely tényezők növelik és melyek csökkentik a bántalmazás és a kínzás kivizsgálásának hatékonyságát. Válaszában tüntessen fel jogszabályokat, eljárásokat, gyakorlati megoldásokat és intézményeket, és amennyiben lehetséges, adjon meg statisztikai adatokat válaszának alátámasztására.

11. 2. II. melléklet - Mintakérdések interjúkhoz

11.2.1. Kérdőív bírák számára

11.2.1.1. A bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás kivizsgálása

1. Tapasztalatai szerint leggyakrabban hogyan derül ki a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás elkövetése/ minek a hatására indul meg az eljárás (az áldozat panasza/feljelentése, a rendőrségen belüli panasz/kivizsgálás, harmadik személy által tett feljelentés, stb.)?
2. Tapasztalta már, és ha igen, milyen gyakran, hogy a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás tárgyában indult ügyek kivizsgálásának hiányosságai gondot okoztak a bírósági eljárás során? Tapasztalatai szerint melyek az ilyen ügyek kivizsgálásának tipikus hibái/hiányosságai? Ezekben az ügyekben az ügyészség ugyanolyan sztetenderdeket alkalmaz a nyomozás és a vádemelés során, mint akkor, ha nem hivatalos személy a gyanúsított? Tapasztalati szerint ezek a hibák/hiányosságok tipikusan milyen problémákat okoznak a bírósági eljárásban?
3. Véleménye szerint, ha a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás tárgyában indult ügyekben a nyomozás során elmulasztják az ügy alapos kivizsgálását, a pótmagánvád intézménye kellően hatékony eszköz-e arra, hogy minden ilyen ügy bíróság elé kerülhessen és azokat a bíróság megfelelően megítélhesse?
4. Tapasztalatai szerint melyek azok a tényezők, amelyek általában hátráltatják a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartástárgyában indult ügyek eredményes nyomozását vagy gyors lefolytatását?

11.2.1.2. Bizonyítás

1. Tapasztalatai szerint a bántalmazott terheltek védői szoktak-e indítványt, észrevételt vagy esetleg feljelentést tenni akkor, ha a védencük azt állítja, hogy őt bántalmazták az elfogás vagy a fogvatartás során?
2. Tapasztalatai szerint a vád tárgyává tett cselekményről készült rendőrségi jelentések/jegyzőkönyvek mennyire alkalmasak a tényállás alapos feltárására? Bizonyítási szempontból melyek a rendőrségi jelentések/jegyzőkönyvek legnagyobb hiányosságai? Ezek a hiányosságok speciálisan a tárgyalat ügyekre vonatkoznak vagy általában a nyomozásokra?
3. Általában elrendelik-e a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás tárgyában indult büntetőeljárásokban a terhelt és a sértett szembesítését a nyomozati/bírósági szakban a bizonyítás érdekében, ha vallomásaik között ellentmondás van? Van-e olyan eset, amikor erre nincs szükség? Tapasztalatai szerint általában mennyiben segíti elő a bizonyítási eljárást egy ilyen szembesítés?

4. Általában elrendelik-e a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás tárgyában indult büntetőeljárásokban a felismerésre bemutatást a bizonyítás során? Van-e olyan eset, amikor erre nincs szükség? Tapasztalatai szerint általában mennyiben segíti elő a bizonyítási eljárást a felismerésre bemutatás? Általában személyesen, vagy fényképtablóval történik a felismerésre bemutatás? Ha általában fényképtablóval, akkor mi a véleménye erről a gyakorlatról a Be. 122. § (1) bekezdése fényében, illetve mennyire találja megbízhatónak ez így elvégzett felismerésre bemutatásokat?
5. Általában elrendelik-e a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás tárgyában indult büntetőeljárásokban a vizsgálatot végző orvos tanúkihallgatását(amennyiben a sértett fogva volt, és a befogadáskor orvos megvizsgálta)? Milyen esetben tartaná szükségtelennek a vizsgálatot végző orvos tanúkihallgatását?
6. Általában elrendelik-e a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás tárgyában indult büntetőeljárásokban valamennyi, a terhelteken kívül, az ügyben érintett rendőr(ök) tanúmeghallgatását? Ha nem, miért nem?
7. Általában elrendelik-e a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás tárgyában indult büntetőeljárásokban a sértett, a pótmagánvádló, valamint ezek képviselője által indítványozott tanúk meghallgatását?
8. Tapasztalatai szerint a terheltek egészségügyi vizsgálatát végző orvosok által lefolytatott vizsgálatok és azok dokumentációja mennyire alkalmas a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás vádjának bizonyítására? Vizsgálja-e a dokumentáció értékelése során az elkészülés körülményeit (pl. hogy a kísérést végző rendőr bent volt-e a vizsgálat során, hogy az a rendőr kísérte-e az orvosi vizsgálatra a sértettet, akit az a bántalmazás elkövetésével vádol, stb.)? Véleménye szerint a fogdán és a büntetés-végrehajtási intézetben dolgozó, valamint az állami egészségügyi intézetben dolgozó orvosok által végzett vizsgálatok és azok dokumentációjának minősége között van lényeges különbség? Véleménye szerint az orvosi vizsgálat lefolytatásával és annak dokumentációjával kapcsolatban mit lenne érdemes változtatni az ilyen ügyek könnyebb bizonyíthatósága érdekében?
9. Tapasztalatai szerint a kirendelt igazságügyi szakértő szakvéleményében foglaltak mennyire meghatározóak a bírói döntésre nézve? Pl. az áldozat vallomása és a szakvélemény közül melyiknek szoktak általában nagyobb bizonyító erőt tulajdonítani, vagy az áldozat által előadottakat a bizonyosság mekkora fokáig kell a szakvéleménynek alátámasztania? Jelenthet-e problémát, hogy ugyanazok az igazságügyi orvosszakértők járnak el ilyen ügyekben, akiknek a kirendeléséről más ügyekben a nyomozó hatóság dönt?
10. Véleménye szerint melyek azok a bizonyítási eszközök, amelyek a leginkább alkalmasak a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás elkövetésének bizonyítására? Mennyire jellemző az, hogy a rendőrség vagy a büntetés-végrehajtási intézet által készített kamerafelvétel áll rendelkezésre a bizonyítás céljából? Milyen jelentőséget tulajdonít annak, ha

az állítólagos bántalmazás hivatalos eljárásban/kényszervallatás elkövetésére olyan helyiségben került sor, ahol a kamerának azt rögzítenie kellett volna, de a kérdéses időpontban a kamera nem működött, vagy a felvétel egyéb okból (megrongálódás, törlés) nem áll rendelkezésre? Előfordul-e ilyen ügyekben a rendőrök egyenruhájának, a rendőrségi gépkocsi belsejének megvizsgálása (pl. vérnyomok rögzítése érdekében)? Szükség volna-e ilyen nyomozati cselekményekre?

11. A terhelt vallomásának értékelésekor figyelembe szokta venni/venné ha azt állítja, hogy vele szemben bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás bűncselekményét követték el?
12. Véleménye szerint milyen különbségek figyelhetők meg a bizonyítással/bizonyíthatósággal kapcsolatban aszerint, hogy bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás vagy pedig hivatalos személy elleni erőszak vádjában indult eljárásról van szó?
13. Véleménye szerint, szolgálatba lépése óta, történt olyan jogszabályi módosítás, amely megkönnyítette a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás vagy a jogellenes fogvatartás bizonyítását? Ha igen, miként könnyítette meg a bizonyítást? Álláspontja szerint milyen jogszabályi módosításokkal lehetne megkönnyíteni az említett bűncselekmények bizonyítását?

11.2.1.3. Sértett

1. Ön szerint milyen aggályok vethetők fel a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás sértettjének jogaival, eljárási helyzetével kapcsolatban? (Pl. bizonyos jogok, amelyeket érdemes lenne az áldozatok számára biztosítani, vagy az egyébként magas szintű jogi szabályozás gyakorlatban jelentkező hibái/hiányosságai.)

11.2.1.4. Pótmagánvádló

1. Tapasztalatai szerint melyek azok a tipikus nehézségek, amelyekkel egy pótmagánvádló szembesül az eljárás során? Van olyan kötelezettség, amely indokolatlanul terheli a pótmagánvádlót vagy olyan jog, amelyet – bár indokolt lenne – a jogi szabályozás mégsem biztosít számára (különös tekintettel az ügyész jogaira és kötelezettségeire)?
2. Tapasztalatai szerint milyen különbségek figyelhetők meg (megfigyelhetők-e különbségek) az eljárás során attól függően, hogy a pótmagánvádló képviselőként a pártfogó ügyvéd vagy megbízott képviselő jár el?

11.2.1.5. Szankció

1. Véleménye szerint a Btk. által a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás bűncselekményekre előírt büntetési tételek arányosnak tekinthetők?
2. A bírósági gyakorlatot tekintve, véleménye szerint a bírák által a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás bűncselekmények elkövetőire kiszabott büntetések arányosnak tekinthetők? Tapasztalataink szerint foglalkozástól eltiltást soha nem alkalmaznak elmarasztalt bántalmazó rendőrök esetében, Ön szerint ennek mi lehet az oka?

Sőt, tapasztalataink szerint ezen ügyekben gyakori az előzetes mentesítés alkalmazása is, ami lehetővé teszi, hogy továbbszolgáljanak az egyébként jogerősen elítélt hivatásos állományúak. Mi az indoka ennek a gyakorlatnak?

3. Mi lehet az oka annak, hogy bár a feljelentések töredéke (4-8%-a) jut el vádemelésig (amiből arra következtethetünk, hogy az ügyészség csak a legerősebb ügyekben emel vádat), a váderedményesség rendszeresen alacsonyabb, mint bármely egyéb bűncselekménytípusnál (66% körül van szemben az átlagos 92-95%-ossal).
4. Mi a bírósági gyakorlat a hamis vádas eljárások megindításának vonatkozásában, ha a hivatalos személy elleni eljárás nem vezet a bűnösség megállapításához? Van-e ebben a vonatkozásban különbség a hivatalos személyek elleni eljárások és egyéb eljárások között?

11.2.2. Kérdőív orvosok számára

Jelen kérdéssor a fogvatartott terheltek sérelmére, a rendőrség hivatásos állományába tartozó személyek által elkövetett kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód (a továbbiakban: rendőri bántalmazás) orvosi vizsgálatára és azok dokumentációjára vonatkozik.

1. A terheltek egészségügyi vizsgálatát végző orvosok részesülnek speciális orvos szakmai képezésben arra vonatkozóan, hogy miként ajánlott a rendőri bántalmazások okozta sérüléseket kivizsgálni, miként lehet azokat felismerni és ekként beazonosítani? Ha igen, nemzetközi szervezetek mely ajánlásai, útmutatói részei a képzésnek?
2. A terheltek egészségügyi vizsgálatát végző orvosok részesülnek speciális jogi képzésben arra vonatkozóan, hogy a büntető-jogszabályok és a büntetőbíróóságok gyakorlata alapján milyen cselekmények elkövetése és sérülések okozása valósítja meg a kényszervallatás és a hivatalos személy általi bántalmazás bűncselekményét?
3. Tapasztalatai szerint hogyan lehet felismerni a rendőri bántalmazás okozta sérüléseket, és azokat megkülönböztetni az egyéb sérülésektől? Az orvosi vizsgálati eszközökön és módszereken kívül, miként próbálja meg kideríteni a sérülések valószínű okát (pl. a terhelt meghallgatása, a rendőrök megkérdezése, stb.)?
4. A vizsgálat során ki szokott térni a terhelt pszichés állapotára? A terheltek egészségügyi vizsgálata során mennyire hangsúlyos a pszichés bántalmazás okozta sérülések vizsgálata?
5. Általában milyen vizsgálati módszereket végez el a terheltek egészségügyi vizsgálata során? Tapasztalatai szerint melyek azok a vizsgálati módszerek, amelyek kifejezetten alkalmasak a rendőri bántalmazás okozta sérülések beazonosítására?
6. Tapasztalatai szerint van olyan tárgyi vagy személyi feltétel, amelynek a hiánya gondot okoz a terhelteken található sérülések valódi okának beazonosításában? Történt már olyan a praxisa során, hogy megalapozott szakmai álláspontja ellenére nem tudta kimutatni, hogy valamely sérülés rendőri bántalmazás eredménye volt?
7. Kérjük, írja le és röviden ismertesse a terheltek befogadásakor készült orvosi dokumentáció elemeit. Általában a dokumentáció részét képezi a sérülésről készült fénykép?
8. Ha nem tudja biztosan megállapítani, hogy egy sérülés rendőri bántalmazás eredménye-e, akkor is feltüntetné azt mint a sérülés lehetséges okát?
9. Tapasztalatai szerint a bizonyosság mekkora fokát kell elérnie a sérülés rendőri bántalmazásból származása valószínűségének, hogy azt az ügyésznek jelezze? Ön milyen esetekben szokta jelezni az ügyész számára, ha rendőrségi bántalmazás okozta sérülést figyel meg a terhelten?
10. A sérülés súlyossága (gyógytartam, a fájdalom mértéke, stb.) mekkora szerepet játszik abban, hogy a sérülést rendőri bántalmazás eredményeként azonosítsa és/vagy jelezze azt az ügyésznek?

11. Álláspontja szerint a terheltek egészségügyi vizsgálatért felelős orvosok jogállásával kapcsolatban van bármi olyan ok, hiányosság, amely visszatarthatja az orvosokat attól, hogy terhelt sérülését rendőrségi bántalmazás okozta sérülésként azonosítsák és/vagy jelezzék az ügyésznek?
12. Van tudomása olyan gyakorlatról, miszerint az ügyész értesítése helyett a fogdán megpróbálják a rendőri bántalmazás körébe tartozó ügyeket inkább „házon belül elintézni”? (Például az orvos nem az ügyészt értesíti, hanem a fegyelmi jogkör gyakorlóját.)
13. Álláspontja szerint mennyire tartja vissza a terhelteket a sérülésük valós okának felfedésében az attól való félelmük, hogy őket megtorlás éri a rendőrség részéről, hátrányt szenvednek a büntetőeljárás során vagy hamis vád miatt eljárást indítanak velük szemben azért, mert rendőri bántalmazás elkövetését állították? Az Ön praxisa során előfordult már olyan eset, hogy egy terheltet megtorlás, hátrány érte vagy ellene hamis vád miatt eljárást indítottak azért, mert rendőri bántalmazás elkövetését állította?
14. A terhelt befogadásakor lefolytatott orvosi vizsgálat során általában jelen van rendőr? Amennyiben a vizsgálatot folytató orvos indokoltnak tartja, lehetséges, hogy kérésére a rendőr elhagyja a vizsgálóhelyiséget? Milyen esetekben tartja indokoltnak az orvosi vizsgálat rendőr jelenléte nélküli lefolytatását? Feltünteti az orvosi dokumentációban, ha a rendőr jelen volt a vizsgálat során?
15. Tapasztalatai szerint, ha a fogvatartott terhelt bántalmazás elkövetésére hivatkozva kéri az orvosi vizsgálat lefolytatását, lehetővé teszik számára az orvossal való találkozást? A rendőri jelenlétre vonatkozó, az előző foglalt kérdést kérjük, itt is válaszolja meg, ha álláspontja szerint eltérő válasz adható.
16. Tapasztalatai szerint, ha a rendőri bántalmazás tárgyában büntetőeljárás indul az elkövető rendőr(ök) ellen, általában meg szokták Önt idézni tanúként a büntetőeljárásban? Álláspontja szerint indokolt a meghallgatása az ilyen ügyekben?
17. Tapasztalatai szerint, ha a rendőri bántalmazás tárgyában fegyelmi eljárás indul az elkövető rendőr(ök) ellen, általában meg szokták Önt hallgatni tanúként a fegyelmi eljárásban? Álláspontja szerint indokolt a meghallgatása az ilyen ügyekben?
18. Tapasztalatai szerint a rendőri bántalmazást mely intézkedések során, a büntetőeljárás mely szakaszában szokták elkövetni a rendőrök? Tapasztalatai szerint mely rendőrök szokták leggyakrabban elkövetni a terheltek bántalmazását? (pl. előállítást végző, kihallgatást végző, a fogdaőr, stb.)
19. Tapasztalatai szerint a rendőri bántalmazás tipikusan milyen sérülésekkel jár? Tapasztalatai szerint a rendőri bántalmazás körébe tartozó cselekmények közül melyek a leggyakrabban elkövetett bántalmazási formák?
20. Álláspontja szerint az elmúlt két évtizedben történt olyan jogszabályi módosítás vagy bevezettek olyan gyakorlati megoldást, amely megkönnyítette a rendőrségi bántalmazás által okozott sérülések beazonosítását, az ilyen ügyben indult felelősségrevonási eljárások megindítását, az elkövetők felelősségre vonását, a terheltek védelmét? Álláspontja szerint milyen jogszabály-módosításokkal vagy gyakorlati megoldásokkal lehetne ezeket a célokat elérni, elősegíteni?

11.2.3. Kérdések rendőrök számára

Jelen kérdéssor a rendőrség hivatásos állományába tartozó személyekkel szemben indított fegyelmi eljárásokra vonatkozik, amelyeket a terheltek sérelmére elkövetett bántalmazás, kényszervallatás, jogellenes fogvatartás – a Btk. szerinti vonatkozó tényállások által lefedett cselekményekhez képest – szélesebb értelemben vett körébe tartozik és fegyelemsértésnek minősül

11.2.3.1. A fegyelmi eljárás lefolytatása és következményei

1. Tapasztalatai szerint leggyakrabban hogyan derül ki a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás széles értelemben vett körébe tartozó, fegyelemsértésnek minősülő cselekmények elkövetése (a továbbiakban: fegyelemsértés)/minek a hatására indul meg az eljárás (a bántalmazott terhelt panasza, a rendőrségen belüli panasz/kivizsgálás, stb.)?
2. Tapasztalatai szerint a fegyelemsértést mely intézkedések során, a büntetőeljárás mely szakaszában szokták elkövetni a rendőrök? Tapasztalatai szerint mely rendőrök szokták leggyakrabban elkövetni a fegyelemsértéseket? (pl. előállítást végző, kihallgatást végző, a fogdaőr, stb.)
3. Tapasztalatai szerint tipikusan milyen fegyelemsértéseket követnek el a rendőrök az előállítás, fogvatartás, valamint kihallgatás során?
4. Véleménye szerint mennyire akadályozza a fegyelemsértések elkövetésének felderítését a bántalmazott terhelt azon félelme, hogy hamis vád miatt büntetőeljárást fognak indítani vele szemben? Tapasztalatai szerint mennyire gyakori, hogy a sértett ellen hamis vád gyanújával eljárást indítanak?
5. Tapasztalatai szerint melyek azok a tényezők, amelyek általában hátráltatják a fegyelmi eljárások gyors lefolytatását, a fegyelemsértések elkövetésének felderítését?
6. Tapasztalatai szerint a bántalmazott terheltek védői szoktak-e indítványt, észrevételt vagy esetleg feljelentést tenni akkor, ha a védencük azt állítja, hogy őt bántalmazták az elfogás vagy a fogvatartás során? Tapasztalatai szerint van különbség e tekintetben attól függően, hogy kirendelt vagy megbízott védő jár el a terhelt érdekében?
7. Tapasztalatai szerint a fegyelmi eljárás tárgyává tett cselekményekről készült rendőrségi jelentések/jegyzőkönyvek mennyire alkalmasak a tényállás alapos feltárására? Bizonyítási szempontból melyek az ilyen jelentések/jegyzőkönyvek legnagyobb hiányosságai? Ezek a hiányosságok speciálisan a tárgyalat ügyekre vonatkoznak vagy általában a fegyelemsértések felderítésére?
8. A fegyelmi eljárás során általában meghallgatják a bántalmazott terheltet?
9. Amennyiben a fegyelmi eljárás alá vont rendőr és a bántalmazott terhelt előadása között ellentmondás van, általában miként próbálják meg ezt az ellentmondást feloldani?
10. A fegyelmi eljárás során általában elrendelik a fogvatartott egészségügyi vizsgálatát végző orvos meghallgatását? Milyen esetben tartaná szükségtelennek a vizsgálatot végző orvos meghallgatását?

11. A fegyelmi eljárásban általában elrendelik a fegyelmi eljárás alá vont rendőrön kívül, a fegyelemsértés elkövetésében érintett rendőr(ök) meghallgatását? Ha nem, miért nem?
12. Tapasztalatai szerint a terheltek egészségügyi vizsgálatát végző orvosok által lefolytatott vizsgálatok és azok dokumentációja mennyire alkalmas a fegyelemsértések bizonyítására? Vizsgálja-e a dokumentáció értékelése során az elkészülés körülményeit (pl. hogy a kísérést végző rendőr bent volt-e a vizsgálat során, hogy az a rendőr kísérte-e az orvosi vizsgálatra a sértettet, akit az a bántalmazás elkövetésével vádol, stb.)? Mik az ilyen orvosi dokumentáció szokásos elemei (pl. szokott-e a sérülésről fényképes dokumentáció készülni)?
13. Véleménye szerint az orvosi vizsgálat lefolytatásával és annak dokumentációjával kapcsolatban mit lenne érdemes változtatni az ilyen ügyek könnyebb bizonyíthatósága érdekében?
14. Történt-e már olyan a praxisa során, hogy a terheltek egészségügyi vizsgálatát végző orvosok az ügyész helyett inkább a fegyelmi jogkör gyakorlójának jelezték, ha a terhelten olyan sérüléseket vettek észre, amelyek rendőr által elkövetett bűncselekmény elkövetését valószínűsítették?
15. Általában elrendelik a fegyelmi eljárás során orvosszakértő meghallgatását? Ha nem, miért nem? Amennyiben a terheltek egészségügyi vizsgálatát végző orvosok és az orvosszakértő véleménye között ellentmondás van, miként próbálják meg ezt az ellentmondást feloldani?
16. Véleménye szerint melyek azok a bizonyítási eszközök, amelyek a leginkább alkalmasak a fegyelemsértések bizonyítására?
17. Mennyire jellemző az, hogy a rendőrség által készített kamerafelvétel áll rendelkezésre a bizonyítás céljából? Milyen jelentőséget tulajdonít annak, ha az állítólagos fegyelemsértés elkövetésére olyan helyiségben került sor, ahol a kamerának azt rögzítenie kellett volna, de a kérdéses időpontban a kamera nem működött, vagy a felvétel egyéb okból (megrongálódás, törlés) nem áll rendelkezésre?
18. Történt már olyan a praxisa során, hogy a fegyelmi eljárás közben a fegyelemsértést olyan súlyosnak minősítették, hogy büntetőeljárást indítottak a rendőrrel szemben?
19. Véleménye szerint, az elmúlt két évtizedben történt olyan jogszabályi módosítás vagy vezettek-e be olyan gyakorlati megoldást, amely megkönnyítette a fegyelemsértések/bűncselekmények bizonyítását? Ha igen, miként könnyítette meg a bizonyítást? Álláspontja szerint milyen jogszabályi módosításokkal vagy gyakorlati megoldásokkal lehetne megkönnyíteni a fegyelemsértések/bűncselekmények bizonyítását?

11.2.3.2. A bántalmazott terhelt védelme

1. Álláspontja szerint milyen jogszabály-módosításokkal vagy gyakorlati megoldásokkal lehetne csökkenteni a terheltek sérelmére elkövetett fegyelemsértések/bűncselekmények gyakoriságát?
2. A fegyelmi eljárás megindulása és lezárása között miként gondoskodnak a bántalmazott terhelt védelméről?

3. Fegyelemsértés elkövetése esetén el szokták rendelni az eljárás alá vont személy szolgálati beosztásából felfüggesztését?

11.2.3.3. A fegyelemsértés következményei

1. Fegyelemsértés elkövetése esetén általában milyen fegyelmi szankciókat alkalmaznak a rendőrrel szemben? Mennyire gyakori, hogy a fegyelemsértés elkövetőjének szolgálati viszonyát megszüntetik? Tapasztalati szerint milyen cselekmények minősülnek elég súlyosnak ahhoz, hogy elkövetésük esetén megszüntessék a fegyelemsértés elkövetőjének szolgálati viszonyát?
2. Amikor értékeli egy fegyelemsértés súlyát, álláspontja szerint hol húzódik a határ a fegyelemsértés és a bűncselekmény elkövetése között? Milyen szempontok szerint dönti el, hogy a cselekmény fegyelemsértésnek vagy bűncselekménynek minősül?
3. Tapasztalataink szerint a bántalmazás hivatalos eljárásban, kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás tárgyában indul büntetőeljárásokban gyakori az előzetes mentesítés, ami lehetővé teszi, hogy továbbszolgáljanak az egyébként jogerősen elítélt hivatásos állományúak. Ön mit gondol erről a gyakorlatról, ön szerint mi indokolhatja ezt?

11.2.4. Kérdések ügyészek számára

A bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás kivizsgálása és a bizonyítás

1. Tapasztalatai szerint leggyakrabban hogyan derül ki a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás elkövetése/ minek a hatására indul meg az eljárás (az áldozat panasza/feljelentése, a rendőrségen belüli panasz/kivizsgálás, harmadik személy által tett feljelentés, stb.)?
2. Véleménye szerint mennyire akadályozza a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás bűncselekmények elkövetésének felderítését a sértett azon félelme, hogy hamis vád miatt büntetőeljárást fognak indítani vele szemben? Tapasztalatai szerint mennyire gyakori, hogy a sértett ellen hamis vád gyanújával eljárást indítanak?
3. Tapasztalatai szerint melyek azok a tényezők, amelyek általában hátráltatják a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás tárgyában indult ügyek eredményes nyomozását vagy gyors lefolytatását?
4. Tapasztalatai szerint a bántalmazott terheltek védői szoktak-e indítványt, észrevételt vagy esetleg feljelentést tenni akkor, ha a védencük azt állítja, hogy őt bántalmazták az elfogás vagy a fogvatartás során? Tapasztalatai szerint van különbség e tekintetben attól függően, hogy kirendelt vagy megbízott védő jár el a terhelt érdekében?
5. Tapasztalatai szerint a vád tárgyává tett cselekményről készült rendőrségi/bv. intézetijelentések/jegyzőkönyvek mennyire alkalmasak a tényállás alapos feltárására? Bizonyítási szempontból melyek az ilyen jelentések/jegyzőkönyvek legnagyobb hiányosságai? Ezek a hiányosságok speciálisan a tárgyalta ügyekre vonatkoznak vagy általában a nyomozásokra?
6. Általában elrendelik-e a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás tárgyában indult büntetőeljárásokban a terhelt és a sértett szembesítését a nyomozati/bírósági szakban a bizonyítás érdekében, ha vallomásaik között ellentmondás van? Van-e olyan eset, amikor erre nincs szükség? Tapasztalatai szerint általában mennyiben segíti elő a bizonyítási eljárást egy ilyen szembesítés?
7. Általában elrendelik-e a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás tárgyában indult büntetőeljárásokban a felismerésre bemutatást a bizonyítás során? Van-e olyan eset, amikor erre nincs szükség? Tapasztalatai szerint általában mennyiben segíti elő a bizonyítási eljárást a felismerésre bemutatás? Általában személyesen, vagy fényképtablóval történik a felismerésre bemutatás? Ha általában fényképtablóval, akkor mi a véleménye erről a gyakorlatról a Be. 122. § (1) bekezdése fényében, illetve mennyire találja megbízhatónak ez így elvégzett felismerésre bemutatásokat?
8. Általában elrendelik-e a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás tárgyában indult büntetőeljárásokban a vizsgálatot végző orvos tanúkihallgatását(amennyiben a sértett fogva volt, és a

befogadáskor orvos megvizsgálta)? Milyen esetben tartaná szükségtelennek a vizsgálatot végző orvos tanúkihallgatását?

9. Általában elrendelik-e a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás tárgyában indult büntetőeljárásokban valamennyi, a terhelteken kívül, az ügyben érintett rendőr(ök)/büntetés-végrehajtási dolgozó(k) tanúmeghallgatását? Ha nem, miért nem?
10. Tapasztalatai szerint a terheltek egészségügyi vizsgálatát végző orvosok által lefolytatott vizsgálatok és azok dokumentációja mennyire alkalmas a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás vádjának bizonyítására? Vizsgálja-e a dokumentáció értékelése során az elkészülés körülményeit (pl. hogy a kísérést végző rendőr bent volt-e a vizsgálat során, hogy az a rendőr kísérte-e az orvosi vizsgálatra a sértettet, akit az a bántalmazás elkövetésével vádol, stb.)? Mik az ilyen orvosi dokumentáció szokásos elemei (pl. szokott-e a sérülésről fényképes dokumentáció készülni)?
11. Véleménye szerint a fogdán és a büntetés-végrehajtási intézetben dolgozó, valamint az állami egészségügyi intézetben dolgozó orvosok által végzett vizsgálatok és azok dokumentációjának minősége között van lényeges különbség? Véleménye szerint az orvosi vizsgálat lefolytatásával és annak dokumentációjával kapcsolatban mit lenne érdemes változtatni az ilyen ügyek könnyebb bizonyíthatósága érdekében?
12. Tapasztalatai szerint a terheltek egészségügyi vizsgálatát végző orvosok az indokolt esetekben általában értesítik az ügyészt arról, ha a terhelten olyan sérüléseket vesznek észre, amelyek valószínűsíthetően hivatalos eljárásban történt bántalmazás következményei, vagy ha a terhelt azt állítja, hogy bántalmazták?
13. Tapasztalatai szerint a kirendelt igazságügyi szakértő szakvéleményében foglaltak mennyire meghatározóak a nyomozásra, az ügyészi vádemelésre, valamint a bírói döntésre nézve? Pl. az áldozat vallomása és a szakvélemény közül melyiknek szoktak általában nagyobb bizonyító erőt tulajdonítani, vagy az áldozat által előadottakat a bizonyosság mekkora fokáig kell a szakvéleménynek alátámasztania?
14. Véleménye szerint melyek azok a bizonyítási eszközök, amelyek a leginkább alkalmasak a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás elkövetésének bizonyítására? Mennyire jellemző az, hogy a rendőrség vagy a büntetés-végrehajtási intézet által készített kamerafelvétel áll rendelkezésre a bizonyítás céljából? Milyen jelentőséget tulajdonít annak, ha az állítólagos bántalmazás hivatalos eljárásban/kényszervallatás elkövetésére olyan helyiségben került sor, ahol a kamerának azt rögzítenie kellett volna, de a kérdéses időpontban a kamera nem működött, vagy a felvétel egyéb okból (megrongálódás, törlés) nem áll rendelkezésre? Előfordul-e ilyen ügyekben a rendőrök egyenruhájának, a rendőrségi gépkocsi belsejének megvizsgálása (pl. vérnyomok rögzítése érdekében)? Szükség volna-e ilyen nyomozati cselekményekre?
15. Véleménye szerint milyen különbségek figyelhetők meg a bizonyítással/bizonyíthatósággal kapcsolatban aszerint, hogy bántalmazás hivatalos

eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás vagy pedig hivatalos személy elleni erőszak vádjában indult eljárásról van szó?

16. Véleménye szerint, az elmúlt két évtizedben történt olyan jogszabályi módosítás vagy vezettek-e be olyan gyakorlati megoldást, amely megkönnyítette a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás vagy a jogellenes fogvatartás bizonyítását? Ha igen, miként könnyítette meg a bizonyítást? Álláspontja szerint milyen jogszabályi módosításokkal vagy gyakorlati megoldásokkal lehetne megkönnyíteni az említett bűncselekmények bizonyítását?

11.2.4.1. Sértett és védelem

1. Ön szerint milyen aggályok vethetők fel a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás sértettjének jogaival, eljárási helyzetével kapcsolatban? (Pl. bizonyok jogok, amelyeket érdemes lenne az áldozatok számára biztosítani, vagy az egyébként magas szintű jogi szabályozás gyakorlatban jelentkező hibái/hiányosságai.)
2. Tapasztalatai szerint a gyakorlatban miként zajlik a terhelt által megjelölt személy értesítése? Általában a terhelt vagy a hatóság tagja végzi a megjelölt személy értesítését? Tapasztalatai szerint miként szoktak eljárni abban az esetben, ha terhelt által megjelölt személy nem elérhető?

11.2.4.2. Pótmagánvádló

1. Véleménye szerint melyek azok a tipikus nehézségek, amelyekkel egy pótmagánvádló szembesül az eljárás során? Van olyan kötelezettség, amely indokolatlanul terheli a pótmagánvádlót vagy olyan jog, amelyet – bár indokolt lenne – a jogi szabályozás mégsem biztosít számára (különös tekintettel az ügyész jogaira és kötelezettségeire)?

11.2.4.3. Szankció

1. Véleménye szerint a Btk. által a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás bűncselekményekre előírányzott büntetési tételek arányosnak tekinthetők?
2. A bírósági gyakorlatot tekintve, véleménye szerint a bírák által a bántalmazás hivatalos eljárásban, a kényszervallatás, valamint a jogellenes fogvatartás bűncselekmények elkövetőire kiszabott büntetések arányosnak tekinthetők? Tapasztalataink szerint foglalkozástól eltiltást soha nem alkalmaznak elmarasztalt bántalmazó rendőrök esetében, Ön szerint ennek mi lehet az oka? Sőt, tapasztalataink szerint ezen ügyekben gyakori az előzetes mentesítés alkalmazása is, ami lehetővé teszi, hogy továbbsszolgáljanak az egyébként jogerősen elítélt hivatásos állományúak. Mi az indoka ennek a gyakorlatnak?
3. Mi lehet az oka annak, hogy bár a feljelentések töredéke (4-8%-a) jut el vádemelésig (amiből arra következtethetünk, hogy az ügyészség csak a legerősebb ügyekben emel vádat), a váderedményesség rendszeresen alacsonyabb, mint bármely egyéb bűncselekménytípusnál (66% körül van szemben az átlagos 92-95%-ossal).